

10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27

10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27

RMK. I.

687

9. VI. 13.

Martini Adam. Lyp

Lyp

Quid quid agis prudenter
agas et respice finem.

Conventus
Lvingg. Ecclesiensis.

R. M. K. I.

687. / 2. péld.

Teljes

ELMÉNKNEK
ISTENBEN
FÖLMEGETELÉ
RÖL A TEREMET
ALLATOK
Garádichin

ROBERTUS BELLAR-
minus JESU Iták Rendi-
ből-való

CARDINAL
KÖNYVECHKÉJE.

Mollyet mostan Magyarúlirt és
ki nyomtattatott

TASI GASPAR
BARTFAN,

KLÓSZ JAKAB által, 1639 eszt.

CARDINAL

93
39 54

Az Tekintetes
NAGYSAGOS GROF
GALANTAI
EZTERHASI
MIKLOSNAK

FRAKNO VÁRÁNAK
és **TARTOMÁNYÁNAK** örökös
Groffjának, Magyar Ország
PALATINUSÁNAK, Szentelt Vi-
céznek, Soprony, Zolyom, és Bereg
Vármegyék Fő Ispánnyanak, Chátság
és **Király Urunk** ő Felsége belső Tána-
chának, és Magyar Országban Hely-
tartójának, nekem kegyelmes
Uramnak, Istentől Mennyei
áldásokat kívánok.

Noha közönséges isméré-
ti, hogy **ISTEN** vagyon,
belé óltatot természet sze-
rént minden emberekben.
NAGYSAGOS URAM, de
):(2 mi

AJÁNLO

mi legyen az, annak isméré-
tíre jutni, melly nehéz; pél-
dánk a' Bálványozásnak sű-
rűfetétségében bolygo régi
Pogány Bölchek, kiknek té-
velygő vélekedésekről emle-
kezik Cicero *eggyik könyvé-
ben: példánk ezek-főlőt I-
stennek sok panaszolkodási-
is, * hogy e' Világ, hogy az ő-
véi őtet meg nem ismerték.
Oka pedig ismereti nehéz-
voltának, mert * hozzá-járulha-
tatlan világosságban lakik, és, őtet
* soha senki nem látta, és * nem is
ismérheti senki, csak a' kinek
ő meg akarja jelenteni. Mind-
azáltal mentfég-kivül van-
nak mind azok a' Világi bal-
gatag Bölchek * mert az Isten-
nek

* Lib. 1.
de Natu-
ra Deo-
rum.

* Joani.
9. 10.

* 1. Tim.
6. 9. 16.

* Joani. 1
9. 18.

* Matt. 11
9. 27.

* Rom. 1.
9. 20.

LEVÉL.

nek láthatatlan dolgai, azok által
a' mik lettek, meg-értet vén, meg-
láttatnak, az ő örökké-való ereje s-
Istenfége-is, úgy hogy menthetetlenek
legyenek. Mellyet csak ugyan
a' természetnek okoskodó vi-
lágosságából meg-értet eg-
gyik közzűlők azt mondván,
hogy * A' teremtet állatoknak sűp-
ségéből, nem minémű chudállatos sűpse-
ge látzik-meg az Isteni természetnek.
A' Bölchességnek könyve pe-
dig fedvén őket * ugyan gará-
dichot chinált, mi-képpen
kellet-vólna nékik az alkot-
mányokból azoknak terem-
tőjét meg-ismérni. Boldo-
gáb vólt a' keresztyén Világ
minek-utánna az Atya Isten-
nek kebeléből le-szálván, az
) (3 Ő Böl-

* Plato in
Symposia.

* Sap. 11.

AJÁNLO

Joan. 5
10.
 Ő Bölchesége, értelmet adott nekünk, a' mint a' kedves Tanítvány szól, * *hogy meg-ismerjük őtet és legyünk az ő igaz Fiában, mert ő az Isten, és ő az örök élet.* Erre pedig az Anyaszentegyház bévelkedet-is minden idejében áitatos Istenes könyv-írókkal és Tanítókkal, a' kik üdvösségünk vezérlésére sok szép és hasznos elmélkedéseket írtak; és hogy a' régiek-rülne szólnak, irtanak sokan és írnak a' mi üdönkben-is, s azok között BELLARMINUS CARDINALIS, mellyet nevezze, Elménknek Istenben föl-menetelésnek a' teremtet állatokon mint valami garádichokon, *hogy mivel a' testnek*
súlyos

LEVÉL

súlyos terhe miatt lelkünk, mig annak tömlőczében tartatik, sok-féle fogyatkozással és gonosz indulatival el-nyomja lelkünket, tompítja elménket, tartoztattya jóra-vágyódásinkat; tanulna az Istennek látható alkotmányai által a' láthatatlan jóknak szemlélésére e' nehéz test ellen-is felmeneteleket rendelni szívében, és járni a' szeretetnek útát ahhoz tartván a' kirul meg-vagyon mondva:
 * *kerelessétek az ő színeit mindenkor.*

* Psal
 104. 9. 4

Látván azért én-is sok Hiveit Istennek, a' kik vagy ugyan nem értik Deákul ezt a' könyvechét, vagy nem annyira hogy inkább magok
nyel-

AJÁNLO

nyelvén ne olvasniak, Magyarra fordítottam és közönséges javokra, magam ki nyomtattatván, MAGYSAGOD méltóságos neve s óltalma alá ajánlottam. Mint hogy pedig úgy hozta a' benne foglalt Istenes dolgok állapattya néhol, hogy nem mind olly közönséges szókkal lehetet írva, a' minémük köztünk a' mindennapi beszédinkbe forganak; vegye eszébe kérem, a' kegyes Olvasó, hogy ollyan helyeken afféle Deák szokat a' könyv szélire jegyzettem a' végre, hogy noha én mentül közeleb férkezhettem azok értelmé ki-mondásához Magyarul,

LEVÉL

rúl, úgy mondtam ki: mind azáltal ha ki értelmesben ki-mondhattya, ne kelleffék a' Deákban keresni, hanem a' könyv szélintalállya. De vegye azt-is eszébe, hogy ez illyen Deák szók és terminusok között vannak ollyak-is, melyeket ha úgy mondana ki ember magyarul a' mint a' szók értelme vagyon magokba, igen távúl járna azoknak értelmétül: Példának okáért hozok elő egyet bennük

* *Deus est actus purus*: Ha szórúl ^{* pag. 288.} szóra így mondom ki; *Az*

Isten tiszta chelekedet, és ezen a' szóchkán (*tiszta*) értem a' tisztaságot, egy chepnyire nem találom értelmét, mert nem

(:) 5 azt

AJÁNLO

azt, hanem sokkal külömb
 értelmű mélyeb dolgot té-
 fzen, a' mint ot meg-tetczik.
 Továbba a' Sz. Irásból-való
 helyek jegyzésihez azon kö-
 nyv szélén mindenűt utánna
 jegyzettem, hanyadik részé-
 nek hanyadik versében talál-
 lyafől a' kikeresni akarja. Vé-
 gezetre a' *Caputokat* vagy ré-
 szeket is tudni-illik a' mennyi-
 re osztatot mindenik gará-
 dich, chak a' szélén vagyon a'
 Deákba meg-jegyezve: de
 hogy rendesebbé és hamarab
 találhassa fől a' kegyes Olva-
 ső, és eszébe-is inkább vehesse
 mindenikének *materiaját* a'
 miről vagyon. én öreg bő-
 rűkkel választottam-el külön
 külön

LEVÉL

külön mindenik részt, nem
 a' szélén hanem ugyan a' de-
 rék folyáfaban a' könyvnek.

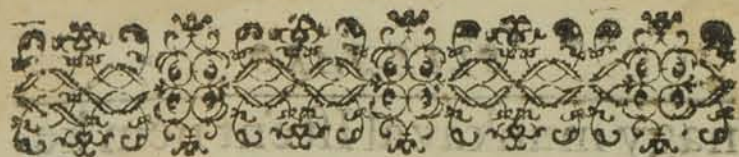
Vegye NAGYSAGOD,
 és a' több kegyes Olvasók-is
 kérem, e' kis munkámat olly
 kedvel töllem a' mint én ir-
 tam, tudni-illik mindenek
 lelki elő-meneteléhez-való i-
 gaz jó akaratú indulatomból,
 és élvén velle, emlekezzék-
 meg, hogy üdvösségünk gyö-
 kere és örök boldogságunk
 meg-nyerésének eszköze és
 garádicha Istenhez közelge-
 tésünknek, a' miről iratot,
 és vezérelteffék e' garádicho-
 kon NAGYSAGOD-is minden-
 e' Világi fűst és pára-képpen
 mulando dolgok között, az
 Isten

A JANLO LEVÉL.

Isten isméretinek és szerete-
tinek útára, mellynek fel-
lálása teszi az embert örökké
bóldoggá, vagy el-téveszté-
se örökké nyomorúttá. Ir-
tam Tölczéken Karáchon
Havának 17. napján. 1639
esztendőben.

NAGYSAGODNAK
Alázatos Szolgája

TASI GASPAR.

ELMENKNEK

ISTENBEN FÖLME-

netelérül

*A' Teremtet-állatok gara-
dichin.*

Előljáro Levél

AZ Szentírás gyakorta
int bennünket, hogy
szorgalmatosan ke-
ressük az Istent; mert noha az
Isten nem mészze vagy on eg-
gyikünk-től is holott ő benne é-
lünk és mozgunk és vagyunk, a mint
az Apostol szól: mindazoná-
tal mi mészze vagyunk az Istē-
től, és ha szüntelen fel-menete-
leket nem rendelünk szivünk-
ben, és laitorját nem támasz-
tunk magunknak az Éghbe, s-

*1. 17.
6. 28.*

A

nagy

^{2. Cor. 15} nagy munkával Istent nem ke-
relsük; a' tékozló fiuval* há-
zánktúl és Attyánktúl nagy-
mészze tartománybā őrizünk
disznót.

Es hogy rövideden meg-fei-
chük mint illenek ezek őszve
hogy az Isten nem meszze lé-
gyen tőlünk, s-mi még-is igen
távol légűynk tőlle: Azért
mondgyuk nem meszze töl-
lünk az Istent, mivel ő szünte-
len lát bennünket, kinek sze-
mei-előt mindenek jelen van-
nak: és ő mi rollunk szüntelen
^{1. Pet. 5} gondolkodik, ^{6. 8.} mert ő néki gondgia
vagyon mi-reánk; és ugyan ő, bē-
nünket szüntelen illet, mert
^{Hebr. 1} ^{6. 3.} visel mindeneket az ő erejének igjé-
vel; mi pedig felette meszsze
vagyunk Istentől, mert az I-
stent nem láttyuk s-nem-is lát-

hattyuk

hattyuk mivel* hozzá-járulhatat-
^{1. Tim. 6} ^{6. 16.} lan világosságban lakik: sőt elégen-
dők sem vagyunk valamit gon-
^{2. Cor. 9} ^{6. 3.} dolni Istenről magunktól, úgy
mint magunktól: s-annál-is in-
káb elégtelenek vagyunk ötet
kegyes indulattal illetni és ő
hozzá ragaszkodni, hanem ha
fel-vészén minket és magához
vonson az ő jóbja. Es ez okon
midőn David azt mondotta vól-
na: az én lelkem hozzád ragaszkodot,
^{psal.} ^{6. 9.} utánna-vetette mindgyárt: a'
se job kezéd fel-vet engem. S-nem-
chak azért vagyunk pedig tá-
vúl az Istentől hogy ötet se lát-
hattjuk se felőle könnyen nem
gondolkodunk, se pedig jó in-
dulatunkal hozzá nem ragasz-
kodunk: hanem azért-is hogy
e világi jókban lévén foglalá-
tosok, mellyek minket minden

A 2

felől

felől könnyű-állanak és elnyő-
nak, igen könnyen el-feleityük
az Istent, és csak a' nevét is szá-
raz szívünk-miat a' szent Solta-
rokban és imádságinkbā nyel-
vünkkel is alig mondhattuk.

Ez azért oka miért a' Szent
Lélek a' Sz. Írásba a' mint meg-
mondók, illy gyakran int ben-
nünket hogy az Istent keres-

** Psal. 61.
v. 37.
Psal. 104.
v. 4.
Thren. 3
v. 25.
Esa. 49.
v. 6.
Sap. 1.
v. 1.
Deut. 4.
v. 29.*
sük: * Kerecsétek az Istent és el a' ti lel-
ketek. és, Kerecsétek az ő színet min-
denkor. és: Jó az Ur az ő benne bizók-
nak, az őtet kereső leleknek. és: Kerecsé-
sék az Urat mig meg-találtathatik.
és. Szívetekegyűgységeben keresse-
tek őtet. és: Mikoron az Urat keresen-
ded meg-találoed őtet, de úgy ha tellyes
szívedből keresed.

Es noha ennek az Isten ke-
refésbe-való szorgalmatofság-
nak minden híveknél közön-

segesnek

főgesnek kellecséklenni; mind-
azáltal az Egyházi fő rendeket
és a' Püspököket illeti kivált-
képpen, kirúl a' Szent Atyák
bizonságot técsnek, és a' többi
közöt Sz. Agoston, Sz. Ger-
gely és Sz. Bernard: mert ezek
nyilván írják hogy a' Püspök
nem használhat magának és
másoknak külömben, hanem-
ha az Isteni dolgok elmélkedé-
sére és maga lelke táplálására
szorgalmatofan adgya magát.
Szent Agoston az Isten Váro-
sáru lirt könyvében azt mond-
gya hogy, * Szent kereséget keres az
igasságnak szereteti: igaz munkát vé-
sen-fel a' szeretetnek szükségé: de még
igy is az igasságnak gyönyörűségét el-
nem kell mindenestül hadni, hogy meg-
ne vonattasék tölled ez az édeség, és
el-ne nyomjon ama szükség. Es ugya

A 3

azon

azon Sz. Agoston az ő gyoná-
firul irt könyveiben maga felől
szólván, és a' teremtet állatok-
ból való gyakor elmélkedésé-
ről az Isten felől: * Gyakorta cse-
lekeſsem ezt, ugymond; Ez gyönyör-
kötet engem, és mindenűk séges dol-
gaimtól a' menyire üressé dhetem, ehez
a gyönyörűséghez folyamom. Es Sz.
Gergely is a' lelki pasztorfag
gondgyáru irt könyvében azt
mondgya: * Legyen az egyebek ve-
zérlője és igaz gatoja sánakodással fe-
lebaráttya mindeneknek, s-elmélkedő
mindeneknél: hogy a' kegyesség indu-
lattyával egyebek erőtlenségét-is má-
gára vegye, és a' nagy elmélkedés ál-
tal kívánván a' láthatatlan dolgokat,
magát-is fellyúl müllyá. és ugyan a-
zon helyen Sz. Gergely, Moy-
ses és Christus Urunk példáját-is
hozza elő. Mert Moyses gyakrā
bé-me-

bé-megyen és ki jön vala az I-
sten szekrénye sátorából: bé-
megyen vala; hogy tudni-illik,
az Istennek titkos dolgairul
gondolkodnék: ki-jön vala;
hogy felebarátnak nyavalyá-
it viselné: Es ő maga Christus
Urunk-is nappal prédikálván,
és chudákat chelekedvén, fe-
lebarátnak üdvősségébe vala
foglalatatos; de az étczakákat i-
mádkozván és elmélkedvén á-
lom-nélkül tölti-vala. Mert, * Luc. 6.
ugy-mond Sz. Lukách, egeſt-
czaka az Isteni imádságba marada.
Es végezetre fok egyéb ehez
hasonló dolgokat-is olvashat-
ni azon könyvének utólso ré-
szében.

Továbbá Sz. Bernard-is
hogy Eugenius Pápát, a' ki régen-
ten ő Tanítványa vala, intené

valóságosan, mivel ne-adná magátteljesítséggel csak a' külső dolgoknak, hanem minden-nap meg-fogná bizonyos idő-ben magát tölleők, és szent dolgok elmélkedésére-valo alkal-matosságot vévén magának, mennyei eledellel élne; őt köny-vetira az elmélkedésről, mel-lyekben nem csak inti őtet a' Mennyei dolgokrul-valo szor-galmatos gondolkodásra, ha-nem ugyan módot és rendet is szab neki az elmélkedésre, és elmélkedvén a' fel-menetelre, és fel-menvén, magát az érte-lem és jó indulatok által Isten-né-valo változtatásra. Nem-is vészí-bé azt a' mentőseget, mel-lyet eleiben vethet vala, és a' kivel mostan-is fokban élnek, hogy tudni-illik a' fok foglalá-

toságok

toságok, mellyek a' Papa tisztit követik, nem engednének an-nyi időt, hogy az Isteni-dol-gok elmélkedésére adhatná magát a' fő Pap: Mert bizonyá-ra senki nem tartozik a' külső dolgokra magát teljesítséggel annyira kötelezni, hogy időt ne hadgyon ételére, italára és testének az áló-által-valo meg-nyugotására. S-hogy ha a' test ezt a' táplálást és nyugodalmat méltán meg-kivánnya; mentül méltábban s igazábban meg-kivánhattya a' lélek az ő eledé-lét és álmát? holot e' nélkül a' táplálás nélkül, ennyi fok és nagy dolgai között tisztiben i-gazán semmi-képpen el nem-járhat. Étele pedig a' léleknek az Imádság; álma az Elmélke-dés, melly által el-rendeltet-

nek a'

nek a fel-menetelek a' szűben,
 hogy meg láttassék az Istenek
 Istene Sionban, a' menyire e' si-
 ralomnak völgyébe meg-lát-
 tathatik.

Garadicha pedig Istenben
 fel-menetelünknek, nem látta-
 tik nekünk halando emberek-
 nek más lehetni, hanem az I-
 stennek teremtet állatin: mert
 a' kik Istennek kivált-képpen-
 való ajándékából más úton bo-
 cháttatván bé Paradichomba,
 hallották az Isten titkait, mel-
 lyeket nem szabad embernek
 szólani: azokat nem mondhat-
 tyuk hogy fel-mentenek, hanē
 hogy fel-ragadtattanak: mel-
 lyet Sz. Pal maga felől nyilván
 meg-vall, mikor azt mondgya
 hogy, * *Paradicsomba ragadtattam*
 és hallottam titkos igéket, mellyeket

* 2 Co. 12
 v. 4.

ner

nem szabad embernek állani.

Hogy pedig ember az I-
 sten dolgai, az az, a' teremtet
 állatok-által, a' Teremtőnek
 ismémentire és szeretetre felme-
 het, taníttya a' Bölcheségről ^{* Sap. 19}
 írot Könyv, és az Apostol-is a' ^{v. 1.}
 Romajakhoz írt levelében, és az ^{Rom. 1.}
 okosság-is elégedendőképpen ^{v. 20.}
 erősíti, holot a' végbe vitt ^{* ex effe-}
 dologbul, a' végbenvivő, a' ^{tu.}
 vagy szerző és alkotó ok: és a' ^{Causa ef-}
 képből az, a' kit példáz, meg- ^{ficientia}
 ismértethetik: és abban kétség
 nem lehet hogy mindē terem-
 tet állat Isten dólga ne volna;
 az ember pedig és az Angyal
 nem csak alkotmányi, hanem
 ugyan képei-is az Istennek, a'
 mint a' Szent Írás-is tanít ben-
 nünket.

En-is azért ez okoktul indit-

salvána

tatván, s- valami kichin nyugodalmam-is lévén. külső gondgyaimtul, és Sz. Bonaventuranak példájátul-is vífeltetvén, a' ki a' külső dolgoktul magát hasonlo meg-vonásábā irá *Elménknek úton járását Istenhez*; kezdék egy garádichot a' teremtet állatokrul-való elmélkedésből chinálni, kin ember alkalmasfént fel-meheffen. Istenhez: azt pedig tizen-ött fokra osztottam, hasonlatofságára, tudni illik annak a' tizen-ött fokú garádichnak, mellyen a' Salamon Templomába feljárának, és a' tizen-öt Soltárok hasonlatofságára-is, melyek garádichok énekinek mondatnak.

Istenben fel-menetelünk

nek

ELSŐ GARA- DICH A

*Az Emberről való elmélke-
désből.*

ELSŐ RESZ.

A ki igazán kíván
Istenbe laitorját emelni, a'
maga mi-voltának meg-gő-
dolásán kelleik el-kezdeni.
Mert mindenik közzülünk mind terem-
tet állattya Istennek s mind képe; és sem-
mi közeleb magunknál nincsi magunk-
hoz. Azért nem ok-nélkül mondgya.
Moyles: *Vigyáz magadra*; melly két igé-
re jeles predikacziot irt a' nagy, Szent
Basilus Doctör. Mert ugyan is a' ki ma-
gát éppen meg-tekinti, és a' mik magába
el-reitve vannak meg-gondollya., mint
egy kis-világottalál magába, mellybe az
egész

egész Világ neminemű rövid-képpen egybe foglaltatik, a' honnan a' mindennek alkotójára nem nehezen fel-juthat.

De most én semmit egyebet nem rendeltem magamba meg-vizsgálnom, hanem csak szintén a' négy közönséges okokat, ugymint: ki legyen az én Teremtőm; minemű *materiából* avagy első ezközből alkotot engem; minemű lelket adott nékem; és mi-végre teremtet. Mert ha kérdem ki legyen alkotóm? csak az egy Istent találom; ha *materiát* mot, avagy lételemnek első ezközét, mellyből alkotot; fel-találom, hogy csak tisztán semmiből: a' honnan eszembe vehetem, hogy valami én-bennem vagyon, mind Istentől let, és mind Istené is: ha lelke met; fel-találom hogy én Istennek képe vagyok: ha kérdem végemet; fel-találom hogy ugyan az Isten önnön-magaleg-nagyob és egész jóm nékem. És így meg-értem, hogy olyan szövetségem, és kötelességem vagyon nékem az Istenhez, hogy egyedül csak ő legyen az én Teremtőm, ő kezdőm, ő Atyám, ő* eredet példám, ő boldogságom, ő minde

* Exem-
plar.

mindenem. Es ha ezt meg-értem, mint léssen lehetséges? hogy őtet buzgalaggal ne szeressem? ne gondoljam? ne óháy cham? őtet látni és meg-fogni ne kívánnyam? avagy hogy meg-ne-íszonyodgyam illy sűrű sötétségétől szívemnek, hogy illyen hosszú időtől fogva keveseb gondolattya semmi-fől nem volt, avagy nem kívánt, s nem kereset kevesbé mint az Istent, a' ki egyedül mindenem énnékem?

M A S O D I K R E S Z.

D E jer mindenikét vizsgállyuk meg jobban. Kérdlek téged én lelkem, ki adta néked hogy lennél, holot nem sok idővel ez előtt semmi valál? Bizonyára nem a' te tested szülej szülének téged: mert a' mi testül születik, test az; te pedig lélek vagy: és téged se-nem az az ég, sem a föld, sem a Nap, sem a csillagok

B

lagok nem teremtenek, mert azok mind testi-állatok; te pedig test nélkül való vagy; se nem az Angyalok, vagy az Arkangyalok, vagy valami más lelki teremtet-állatok lehetének okai és kezdői lételedek, mert te nem valami eszközből, hanem tisztán csak semmiből teremtetted: semmiből pedig nem teremthet senki egyéb a' Mindenható Istennél. Azért ő egyedül és társ nélkül, szolga vagy segítő nélkül tulaidon kezeivel, a' mellyek az ő Ertelme és Akarattya, teremtet téged a' mikor akarta. De né-talán a' testedet nem ő maga az Isten, hanem a' teremtet-állatok hozták e' világra, úgy-hogy a' lelked az Istent, tested pedig a' szüleidet ismerheti alkotóinak? De nem úgy vagy; mert noha az Isten a' szüleket a' test nemzésére mint leg-kiseb szolgákat és eszközöket egy háznak építésére, úgy fog-hozzá és úgy él vélek; mindazáltal ő maga akart fő építő Mesterének, ő igaz Atyának, nemcsak lelkünknek, hanem testünknek-is, sőt az egész ember.

embernek, mondatni és lenni. Mert ha a' te tested szülei igaz kezdői, és mint egy fő építő Mesteri volnának testednek, nyilván-hogy tudnák-is az emberi testben menyi inas-hús *vagyon, menyi erek, menyi inak, menyi öreg menyi a-prochontok, hány-féle nedvességek, menyi hailások, és sok egyéb effélek, a' mellyeket egy-cheputyére sem tudnak különben, hanem-ha a' holt test-metélő, és fel-bonto Doctori mestersegből tanulják. Annak-felette, mikor a' test meg-betegszik, vagy valamely tagja meg-szárad, vagy el-meteszetik, bizonyára ugyan azon mesterseggel, a' mellyel elsőben a' testet alkották volt, is még helyére-is hozhatnák, és meg-újíthatnák, ha igaz kezdői és építő-Mesteri volnának: miképpen hogy a' kik az órákat egybe-rakják, avagy házakat építenek, tudgyák-is azt igazgatni, és jártatni, és viszont fel-is építeni. De a' szülek ezekben semmit nem chelekedhetnek, s-nem-is tudnak. Idetartozik az-is, hogy a' testnek a' lélekkel-valo egybe

* Musculus li.

* Anatomia

kapcholása, és kötése, melly az emberi természet alkoltásának leg-főbb része, senkitül egyébül nem lehetet, hanem csak a' véghetetlen hatalmu Mestertül: mert michoda más mesterseggel kötheteter a' lélek a' testtel illy erős és szoros kötéssel egybe, hogy egy állattá lennének, hanem csak Isteni mesterseggel? mert a' testnek a' lélekkel semmi hasonlatossága, sem egyenlősége nincsen. Tehát az chelekedte, * a ki egiedül chelekeszik chudállatos dolgokat.

Igazán szöll tehát az Ur lelke *Moy.* * *Deut.* ses által öcödik könyvébe: * Nem-de nem 32. 6. 6. ő-é az Atyád, ki birt téged, és alkotot, és teremtet téged? Es Szent Jób által-is: * *Bör.* 6. 11. rel és hussal ruháztál meg engem, chontokkal és inakkal egybe-raggattál engem. Es a' * *ps.* 118 Királyi Propheta * által: A te kezeid teremtettek engem, és alkottak engem. és il. 6. 73. még: * Te formáltál engem, és reám-tetted a' te kezedet. Es ama' bölch Aszszonyi állat a' *Machabaus* Iffiak Annya által-is: * *2 Mach.* 7. 6. 22. jelentetek meg, mert nem én ajándékoztam

néktek

néktek a' lehelletet, s-a' lelket, s-az életet, és mindenitek tagiait nem én-magam foglaltá őszve; hanem a' világ teremője, a' ki az ember születését formálta, és a' ki találta mindeneknek eredetét. Innét mondgya vala az Isten bölcsesége-is, *Christus* Urunk, tudni-illik: * *Ne-hjátok senkit Atyátoknak* * *Mat.* 23 6. 9. e' földön: mert egy a' ti Atyátok, ki mennyekben vagyon. Kinek intéséből mondgya vala Sz. Agoston-is az Istennek az ő Fia *Adeodatus* felől, mellyet nem tiszta ágyból nemzeter vala: * *Te jól alkottad vala ő-* * 9 *Conf.* 6. *tet, mert enyim abba a' gyermekbe semmi nem volt egyéb a' bűnnél.*

Miért tehát én lelkem, ha mind testednek, lelkednek Isten alkotója; ha ő Atyád, ő hordozód, ő táplálód; ha valami vagy övé vagy: ha valamid vagyon ő tölle vagyon: és valamit remélnesz ő tölle reménled: miért nem dickekedel illyen Atyáddal? miért ötet tellyes szivedből nem szereted? miért minden földieket meg-nem vetcz érette? miért engeded raitad uralkodni a' hívfágos kívánságokat? Emeld-fel hozzája

25. 118.
9. 94.

szemeidet; ne-fely azon mit cheleked.
gyék e' földön néked a' te ellenféged,
holot mindenható Atyád vagy.
Mennyegben. Minémű nagy bizoda-
lommal, és minémű nagy szűbeli indu-
lattel, itilled hogy mondgya volt Sz.
David: * *Tiéd vagyok én Szabadich meg-
engem?* Vay-ha meg-gondolnád én lel-
kem mi légyen az, hogy a' Mindenha-
tó és örökké-velő Isten, a' ki a' te jóva-
id-nélkül nem szűkölködik, és ha te el-
veszendesz-is, ő semmit nem vesz;
mind-azonáltal az ő szemeit rólad el-
nem-fordítja, s-úgy szeret, úgy vé-
delmez, úgy igazgat, úgy tart és úgy
táplál, mint ha te volnál neki nagy kin-
che: bizonyára minden bizodalmadat
ő benne helyheztenéd, fejnéd mint
Uradat, szeretnéd mint Atyádat, és
nem volna semmi oly mulando jó, vagy
gonosz, melly az ő szeretetitől té-
ged el-szakasz-
hatna.

HAR-

HARMADIK

R E S Z.

Mennyünk a' *materiára*, avagy a'
lételnek eszközire, a' mellyből az
ember lett és formáltatott. Az, úgy-
vagyon hogy igen alá-velő; de mentül
aláb-velő, annál illendőbb okot ad né-
künk az alázatosságnak magunkba-va-
ló formálására, melly jószágnál ez élet-
ben nincz hasznosb és ritkáb, és ez o-
kon drágáb és nagyobb kívánsággal ki-
vánatosb.

Es bizonyára a' Lélek *materiájáról*
a' mellyből let, kétség nem lehet, hogy
nem egyéb a' semminél; melynél sem
aláb-velőt, sem hazontalanbat ingyen
chak nem-is gondolhatunk. Testünk-
nek pedig első eszköze a' miből léfzen
michoda egyéb, hanem az A szíszonyi-
állatnak havi-vére? melly olly undok
dolog, hogy chak a' látásátul is irtóz-
nak szemeink s-kezeink az illetésetül,
és elménk isziszonyodik gondolattya-
tul.

tul. Az Eszköz, a' mellyből az első ember formáltator, mi-volt egyéb hanem csak sovány vörös agyag-föld, ^{* Gen. 2. 9. 7.} avagy por és sár? * *Formálá*, úgy mond az Sz. Irás, az *Ur Isten az embert a' föld agyagából.* és ismét mondá az Isten az embernek: * *Por vagy és porba térsz.* Ez okáért *Abraham Patriarcha* meghemlekezvén az ő ala-valóságául, mondgya ^{* Gen. 3. 9. 20.} vala az Istennek: *Mivel egysszer el-ke-* ^{* Gen. 18. 9. 27.} *dettem, állók az én Uramnak, holot por és hamu vagyok.* De még sem ez a' vége annak ala-valóságának a' miből az ember let, mert az a' sár, avagy por-is nem egyébből, hanem semmiből let. Mert kezdetben teremte Isten a' mennyet és a' földet; s bizonyára nem más égből, sem más földből, hanem semmiből teremte: tehát a' semmire vitetik eredete annak, a' miből let ez a' kevély lelkes állat, a' ki Embernek mondatik, akar a' lelke, s-akar a' teste felől gondolkodgyál. Ninh azért semmi az emberbe a' miből dickekedhetnék, mintha az Istenül nem vette volna. Mert az emberek

berek chinálmányinak, akár-mellyek legyenek azok, akár elméjeből s-okosításokból, s-akár munkájokból származtanak legyen, de vagyon mindenkor valamiek magoktul is, a' miből ha érzékenységek volna, dickekedhetnének az ő Mesterek ellen: mert ha szólhatna az arany edény, a' fa láda, az Elefántchontból, vagy márván-köből chinált ház, vagy alkotmányi, igen-is azt mondaná a' Mester-embernek: Néked tartozom azzal hogy engem ilyen formára chináltál, de nem néked tartozom a' materiával, avagy eszközzel, a' melyből en lettem, és drágab az a' mim nékem magamtul vagyon, hogy sem a' mit tölled vettem. De az ember a' ki nek magátul semmije ninc, és magátul csak-ugyan semmi, semmibe nem dickekedhetik. Annakokáért igen igazán mondgya az Apostol: * *Ha valaki* ^{* Gal. 6. 9. 3.} *magát valaminek alittya lenni, holot semmi,* és: * *Micho-* ^{* 1 Cor. 4. 9. 7.} *dád vagyon a' mit nem vöttél? ha pedig vőt-* *ted, mit dickekedel mintha nem vötted volna?*

volna? Kihez hasonlo-képpen szól Sz.
 * Lib. 3. Cyprianus, midőn azt mondgya: * Sem,
 ad Quiri mibe nem-kelekednünk, holot semmink
 num 4. nem miénk. De mondhatnád; sok fő és
 nevezetes dolgokat chinálnak az em-
 berek, a' mellyekért méltán dichirtet-
 nek, hogy a' dichirt jószág neved-
 gyékbennek. Ugy vagy, sok fő dol-
 gokat chinálnak az emberek, a' mel-
 lyekért dichirhetni őket, s-dichekedhet-
 nek-is vélek, de az Urba, nem magok-
 ba; a' mint meg-vagyon írva: * A' ki
 * 2 Co. 10. dichekedik, az Urba dichekedgyék. és: * az
 * Psal. 33 Urban dichekedik az én lelkem. Mert azt
 * 3. kérdem tőled; mikor valami fő dolgot
 chinál az ember, michoda eszközből s-
 materiabol chinállya? michoda erővel
 vagy tudománnyal chelekeksi? ki igaz-
 gatásából és segítségéből miveli? bizony
 abból az eszközből chinállya, a' mel-
 lyet az Isten teremtet, és nem maga az
 ember: abból az erőből chinállya, mel-
 lyet Isten adott néki, és nem maga szer-
 zet magának; és az Isten igazgatásából
 s-segítségéből miveli, kinek igazgatása
 és se.

és segítségé nélkül semmi jót nem, mi-
 velhetne: mert az emberbe sok jót che-
 lekeksi az ember nélkül Isten: de sem-
 mi jót nem chelekeksi az ember, mel-
 lyet Isten ne chelekedgyék hogy ember
 chelekedgye, a' mint meg-vagyon ír-
 va a' második * Arausicanumi Sz. gyüle-
 kezetbe. De az Isten azért méltoztatik
 az ember szolgálattyaival élni a' jó dol-
 gok chelekedetiben, mellyeket Isten.
 maga-is meg-chelekedhetnék, hogy
 annyival inkább adófsnak vally a az em-
 ber magát Istennek; s-nem azért, hogy
 azokba fel-fualkodván magába diche-
 kedgyék, és nem Istenben..

Azért én lelkem, ha eszed vagy, ne
 állj mindenkor az utolsó helyre; ne
 lopd-el az Isten tisztességét se nagyba-
 se kichinbe, hanem szállj a' te semmid-
 re, mert csak szintén az a' tiéd, s-mind
 e' világ sem emelhet téged kevélység-
 re. De mint hogy ez, az igaz aláza-
 totlágnak drága jószága, e' világból
 csak nem mind ki-buydosot vala, és
 sem a' bölch Philosophusok könyveiben,
 sem.

fem a' pogányok erkölchében fel-nem
találtaték; az alázatosságnak Mestere
az égből jöve, és noha * az Isten formá-
* Phil. 2.
6. 6. jában egyenlő volna az Atyával, ő magát ki-
űressittette szolgai formát vévén föl, és meg-
alázta önnön magát engedelmes lévén mind
a' halálig, és az emberi nemzetnek azt
* Mat. 11
6. 29. mondotta: * Tanúlljatok tőlem mert belid
vagytok és alázatos szívű, és nyugodalmat ta-
láltok lelkeiteknek. Azért én lelkem, ha-
szégyenled ne-talán az emberek aláza-
toságát követni, ne szégyenled követ-
ni az Isten alázatosságát, a' ki se meg-
nem chalhat, se-meg-nem-chalathatik,
* Jac. 4.
6. 6. és a' ki * a' kevélyeknek ellenek áll, az alá-
zatosoknak pedig malasztot ad.

NEGYEDIK RESZ.

Következik-már. hogy az ember
formáját, avagy lelkét vizsgáljuk-
meg, melly az okok között harmadik
vala.

vala. Es pedig, mentül aláb-való az
ember lételének eszköze, vagy materi-
ája, mellyből let, annál drágábbnak és
főbbnek találtatik a' forma, avagy a' lé-
lek, melly az embernek adatot. S el-
hagyom a' testnek külső formáját, ugy-
mint az ember teste állásának vagy ter-
metének külső látható képét, melly
minden lelkes-állatok képét, termetét,
és formáját ékeslégével fellyül-halad-
gya, mert nem ez a' forma, avagy külső
kép teszi emberi-állattá az embert, ho-
loc ez csak külső formája; * hanem az * Forma
embernek az ő állatgyában és mi-voltá-^{acciden-}
ban-jaro formája s-képe, a' melly őtet ^{taria} és
emberi állattá teszi, és egyéb lelkes-ál-^{substan-}
latoktól meg-választja s-külömbözte-^{tialis.}
ti, tudni-illik az ő halhatatlan lelke, a'
mellynek okossága és szabad-akarattya
vagyon, és az Istennek képe, s. az Isten-
ségnek példájára s-hasonlatosságára va-
gyon ki-nyomva, és ábrázolva: mert
így olvaszuk hogy mondotta az Isten,
mikor az embert akará teremteni: * Al-
* Gen. 1.
kossunk embert a' mi képünkre és hasonlatos-
ságunk-
6. 26.

ságunkra: és uralkodgyék a' tengernek halain, és az égi madarakon, és oktalan állatokon, és az egész földön, és minden chüfő. másó állaton, melly mozog a' földön. Annakokáért az ember, képe az Istennek, de nem a' testéhez, hanem a' lelkéhez képest, mert az Isten lélek, nem test.

* Homil. * Es ott vagy on az Isten képe, ugymond in Hexa: 10. Sz. Basilius, a' hól a' vagy on, a' mi paranchol az egyéb lelkes-állatoknak. paranchol pedig az ember a' fene vadaknak, de nem a' testének tagjaival, a' mellyek fok oktalan. állatokba. erősök hogy sem az emberbe; hanem az okossággal és szabad-akarattal-biro lélek által. Mert nem azzal uralkodik az ember a' több lelkes-állatokon, a' minéki köz azokkal-is; hanem azzal a' mivel különböz azoktul, és a' mivel hasonlová let az Istenhez.

Emeld-fel azért én lelkem elmédet a' te eredet-példádra, és gondold-meg, hogy a' képnek minden jova, az ő eredet-példájához-valo hasonlatosságába vagy on helyhez tetve. Mert ha rút a' példa

példa, a' mineműnek az őrdögöt szokták írni, arrul a' rút példárul le-ábrázolt képnek-is az a' jova, hogy azt az ő rút eredet-példáját hasonlatosan mutassa. Azért az eredet-példában. az éktelenség, ugyan éktelenség; de annak le-ábrázolt képében, az éktelenség szépség lesz. De hogyha az eredet példa is szép-ékes lesz; drágalatos lesz bezeg a' képe-is, ha az ő példájának szépségét az ő szépségével mentül hasonlatosban lehet, úgy követi: és ha a' képnek érzékenysége volna, semmit nem kívánna inkább, mint az eredet-példájára szüntelen nézni, és magát annak követésére rendelni, és ahoz leg-hasonlobbá lenni.

A' te eredet példád, oh én lelkem, az Isten, a' ki véghetetlen szépség; * vi. * 1 Joh. 4. 6. 5. lágoóság, a' mellyben nincsen semmi fétéség. Kinek szépségét a' Nap és a' Hól chüdállyák. Es hogy könnyebben követhessed szépségét ilyen nagy példának és annak hasonlatosságát meg-kívánhasz, és magadnak minden-módon meg-

meg-szerezhesd, minthogy ebben a dologban vagy helyhezterve a' te tellyes tekéltetőséged, tellyes halznod, minden méltóságod, minden örömed, tellyes nyugodalmod, és mindennéműjovaid; gondold-meg hogy a' te eredet-példádnak az Istennek szépsége a bölcheségben és szentségben áll. Mert mi-képpen a' testnek szépsége hogy a' tagoknak egy-máshoz illendő voltából, és színének gyönyörűségéből támad: így a' lelki-állatban is a' színnek ékes és gyönyörűsége-volta, a' bölcheségnek világossága; a' tagoknak egymáshoz illendő-volta pedig, az Igaság: de az Igaságon nem csak magán egy jószág, hanem ama közönséges jószág értetik a' melly minden jószágokat magába foglal. Annak okáért az leg-szebb a' lélek, a' kinek elméje a' bölcheségnek világosságával tündöklök, és a' kinek akarattya a' te-kéltetesi igazságnak tellyes-voltával rakva. Az Isten pedig, az az, a' te eredet-példád, oh én lelkem, önnön-maga a' böl-

bölcheség, önnön-maga az igazság, és ezokáért önnön-maga ugyan a' szépség is. Es mivelhogy ez a' két jó a' szent Irásban szentségnek neveztetik, azért kiáltják az Angyalok *Isaias Prophetánál* az Istennek: * *Szent, Szent, Szent a' Se.* * *Isa. 6.* *regék Urra Istene,* és maga is az Isten kiált *6. 3.* az ő képeinek: * *Szentek legyetek, mert* * *Lev. 11.* *én szent vagyok a' ti Uratok Istenetek.* és az *6. 44.* Evangeliomban is az Ur: * *Legyetek te.* * *Matt. 5.* *kéltetések mint a' ti Mennyei Atyátok is te-* *6. 48.* *kéltetes.*

Hogy-ha kívánsz azért én lelkem, mint Istennek igaz képe, a' te példádhoz leg-hasonlóbb lenni; szükség a' bölcheséget és igazságot minden dolgok felet szeretned. Az igaz bölcheség pedig az, hogy minden dolgok-felől a' leg-fellegesb, leg-főb és magaslagosb ok szerént tegyünk itilletet: a' leg-magaslagosb s-fellegesb ok pedig; az Isten akarattya, avagy Törvénye, melly az Isten akarattya az embereknek megnyilatkoztattya. Hogyha azért szeretted a' bölcheséget, szükség minden-

dolgokban nem azt halgatnod mit mond a' test Törvénye, mit itilyenek az érzékenységek jónak, mit jóvallyon. e' Világ, mire tanáchoollyanak Atyádfiai, és annál is inkább mit mondgyanak a' hízeltedők; hané meg-sikerűly mind ezekre, és csak-egyedűl a' te Urad Istened akarattýára figyelmez, és csak azt itild magadnak hasznosnak, dichősegesnek, kívánatosnak, és minden részében, s-minden-képpen jónak, a' mi egyez az Isten akarattýával és Törvényével. Ez a' Szentek bölchesége,

* Sap. 7. 10. *mellyről irt a' Bölch: * Az egész és szépség-főlöt szerettem azt, és el-végeztem, hogy világosság-gyanánt tartanám azt: mert el-ölthatatlan az ő világa. Jóvének pedig nekem minden jók azzal egyetemben.*

Továbbá az igazság, melly második része a' lelki szépségnek, úgy-vagyon minden jószágokat magába foglal, a' mellyek az akaratot ékesítik, és tekkéltessé téstik, de kíváltképpen a' szeretet, melly Anya és gyökere minden jószágos erkölchőknek, mellyről Sz.

Ago-

Agoston a' természetéről és malasztáról irt utolsó könyvében. így szöll: * *Az * Lib. de el-kezdet szeretet, el-kezdet igazság; az elő-ment szeretet, elő-ment igazság: a' tekkéltetés * Nat. 8. 70. szeretet, tekkéltetés igazság: mert, * a' ki se- * Ró. 13. ret, a' törvént be-töltötte; mert, a' szeretet * 10. gonost nem chelekezik: és ez okon, a' törvénnel tellyes-volta a' szeretet, a' mint az Apostol tanította. Es viszont: * A' ki meg-tartya az ő igéjét, az az, az ő parancsolatit, bizonyára abban az Isteni szeretet tekkéltetés a' mint Sz. Janos szöll. A' kik azért hasonlóvá akarnak lenni az Isteni eredet példához, engedelmeseknek kel lenni ez mondásának: * *Legyetek az Isten követői mint szerelmes fiak; és járjatok a' szeretetben.* Mert a' Fiu képe az Atyának, és a' képnek minden jóva abban áll, a' mint fellyeb meg-mondók, hogy az ő eredet-példájához mentűl hasonlób legyen.*

Vay-ha nyilván értenéd ezeket én-lelkem, és a' te eredet-példádhoz az igaz bölcheségnek és valóságos igazságnak szépsége által hasonlóvá lévén,

C 2

tet-

tetcczenél a' nagy Király szemeinek ,
 melly nagy békeséggel élnél ? melly
 nagy örömmel örvendeznél ? melly
 könnyen meg-utálnád e' világnak min-
 den gyönyörűségét ? viszont pedig ha
 meg-gondolnád melly igen neheztelyle
 az Isten, midőn látta az ő képét a' böl-
 cheségnek világossága nélkül , és az i-
 gaslágnak ékesége nélkül lenni, moch-
 koltatni, undokitatni, homályosítatni,
 és az ilyen nagy bechületben helyhez-
 tetet embert , hogy Istenhez hasonló

* *ps. 48.* lenne , * *az oktalán barmokhoz hasonlított-
 9. 13.* ni, és azokhoz hasonlóva lenni , bizonyára
 irtóznál és reszkethetnél, és semmi-képpen
 nem nyughatnál, miglen bűneid kefer-
 ves fáydalmából származot könyhulla-
 tásid folyásával, minden rúttságidat el-
 nem-mosnád, és a' te szépséges eredet
 példádnak hasonlatosságára nem tér-
 nél. De mivel addig mig az Urtól szá-

* *2 Cor. 3.* randokságba jársz, * *és hit által jársz, nem
 9. 7.* a' szem látásával, szüntelen szűkölködöl
 az Ur segítségére nélkül, mind azért hogy
 az egylizer meg-talált hasonlatosságba
 meg-

meg-maradhasz , s-mind pedig hogy
 naponként hasonlatosb, az az, ékesb és
 világosb légy ; fohász kodgyál keferve-
 sentellyes szivedből az Istenhez, mond-
 ván néki : Oh én szent , és könyörülő
 Atyám, a' kinek tetczet ezt az én lelke-
 met a' te képedre teremtened, tedd te-
 kelletessé kérlek téged ezt a' te képech-
 kédet, öregbiched bölcheségét , öreg-
 biched igazságát, reych-el ötöt a' te haj-
 lékodnak titkos reitekébe, hogy sem a'
 testi kívánságnak sárjától , sem e' világi
 el-mulandó méltóságoknak füsttől ,
 sem e' földi gondolatok porától meg-ne-
 rútúlhaszon.

Ö T Ö D I K
 R E S Z.

HAtra-vagjon az utolsó ok, a' melly
 végnek mondatik. Azért a' Vég,
 a' melly végre az ember teremtetet ,
 nem más, hanem ugyan önnön-maga-

az Isten. De mivel két-fele vég van; egyik belső; másik külső, mind a' kettőt külön lássuk-meg. Belső vége minden dolognak az ő tekéletes és tellyes állapotja, a' mellyre az a' dolog juthat. Így a' belső vége egy Palotának, annak tellyes el-végezése és éppen s-egészlen-való meg-éppítése: mert akkor mondatik el-végezetnek és késznek lenni, mikor senmi hja nincsen azokba, a' mellyek a' Palotának meg-éppítésére kívántatnak. A' termő-fának belső-vége, az ő olyan tekéletes állapotja, a' mellyet, és mineműt az ő természeti kíván: mert akkor mondathatik a' fa az ő végére jutotnak lenni, mikoron ágait ki-bochátotta, leveleit ki-hozta, virágjával meg-ékesítet, és csak hamar meg-ért gyümölcsével is terhelve láttatik. Az ember azért a' ki leg-méltóságosb végre teremtetet, akkor mondathatik hogy az ő végét elérte és nyerte, mikor az ő lelke az Istent úgy fogja látni, a' mint vagyon: melly látást minden dolgok tudománya és tudása

dása fog-köverní, és az akarat önnön-magával a' leg-főb és nagyobb jóval, a' mellyet buzgó szeretetivel szeret és kívánt, fog-élni: teste pedig a' halhatatlansággal, szenvedhetetlenséggel és egyéb dichőséges ajándékokkal fel-ékesítetvén örökké-való békefegybe és örömbé lépzen. Esmivelhogymivolta ennek a' végső boldogságnak, az Isten színének látása, a' melly látás által az Isten képei, tudni illik mi emberek tekéletes állapotra és tekéletes hasonlóságára fogunk-jutni a' mi Isteni eredet-példánknak, azért írja Sz. Janos hogy; * most Isten fiaí vagyunk, és meg-nem jelent-még mi choda leszünk: tudgyuk hogy mikor meg-jelenik, hasonlók leszünk hozzája: mert meg-láttuk őtet a' mint vagyon.

Vagy-ha meg-gondolhatnád, én lelkem, mit tégyen ez: hasonlók leszünk hozzája, mert meg-láttuk őtet a' mint vagyon, bezzeg hamar el-öszlanának e' földi kívánságoknak minden felyhöi! Az Isten leg-boldogab, s-azért leg-boldogab hogy

* 1. Ioan.
3. v. 2.

hogy mindenkori láttya magát a' mint
 ragyon, és nyilvánfággal látván magát
 a' leg-nagyob' jót, s-azt buzgosággal
 fzeretvén, szűnhetetlenül él öröktül,
 fogva önnön-magával. Ebben a' meg-
 becsülhetetlen jóban, akart téged is a'
 Sz: Angyalokkal együtt részese tenni.
 Erre a' nagy és felséges állapotra terem-
 tet téged. Ezt jelenti ama' mondás Sz.
 *Mat. 25 Mathénál: * *Meny-bé az Urad örömében,*
 21. *az az, légy részes abban az örömben,*
 mellyel az Isten maga örvendez: és a-
 maz: * *En-is el-rendelem néktek, a' mint*
 *Luc. 22 *el-rendelte nekem az Atya az országot, hogy*
 29. *egy yetek és ig yatok asztalomon, az én Orsá-*
gomba, az az, részesítlek titeket az én
Országomba, és Királyi asztalomba,
 hogy azon bechülettel éllyetek, azon
 hatalommal, azon gyönyörűséggel, a'
 mellyel én élek, és a' mellyel az én A-
 tyám az Isten él. S-ki gondolhattya-
 meg pedig, minémű nagy bechület,
 nagy hatalom, nagy gyönyörűség, s-mi-
 némű nagy boldogság légyen a' minden
 Királyok Királyá-é, minden Urak Urá-é,
 a' mi

a' mi Urunk Istenünk-é? Bizony a' ki
 ennek a' mi végünknek ilyen nagy fel-
 séges állapotára gondolkodással és
 reménységével fel-hágná, nyilván-hogy
 szégyenlene ugyan e' földnek birodal-
 máért veszekedni, avagy magát akar-
 mi el-múlando dolgok kárvallásán tör-
 ni-faggatni; avagy e' kichin ideig-való
 nyereségeknél örülni; szégyenlene
 mondom az a' testi gyönyörűségeken,
 kapni, mellyeken a' barmok kapnak,
 a' ki az Angyalok társá, és az Isten ba-
 ratlágában s-annak meg-bechülhetet-
 len jovaiban részes: mert a' jó-baráto-
 soknak mindenek köz egy-mással.

H A T O D I K

R E S Z.

K ülső vége is * pedig minden do- * *Finis*
 lognak az, a' miért az a' dolog chi- *extrin-*
 náltatot. A' Palotának vége, az ő la- *secus.*
 kosa: a' termő-fának vége, az Ura a' ki
 C s birja:

birja: az Embernek vége egyedül az ő Ura Istene, mert ő teremtetten az embert, az ővéből teremtetten, magáért teremtetten, ő tarttya, ő tápláltya, ő fizet néki: Méltán paranchollya azért és mondgya hogy: ** A te Uradat Istenedet fellyed, és egyedül néki szolgály.* De arra jól réá-vigyáz én lelkem, hogy minden egyéb dolgok az emberért teremtettenek, és nem magoknak, hanem az embereknek hasznosok: az embereknek dolgoznak az bármok nem magoknak; az emberek pinczéjét, chűrét, és erszényét töltik a' méltók, a' szőlők és a' kertek, nem a' magokét: ísmég, a' szolgák-é a' munka, a' veriték, a' fáradtság; s az Ur-é a' nyereség, nyugodalom, gyönyörűség. A' te Urad Istened pedig a' ki semmi-nélkül nem szűkölködik, úgy vagyon azt akarja hogy az ember szolgályn néki; de a' haszon, a' nyereség és a' jutalom, azt akarja hogy a' néki szolgáló ember-é légyen, és nem az Isten-é.

** Psal. 83.
v. 5.*

** Oh gyönyörűség és kegyes, és sok irgalmasság.*

masságú Uram, ki-ne szolgályn tellyes szivéből néked, ha chak kevesse kezdgye-is a' te Aryai uralkodásod édeslégét meg-izeliteni? Mit parancholsz Uram a' te szolgaidnak? ** Veg yétek réá.* ** Mat. 11 v. 29.* azt mondod, az én igámat, s-miné műa' te igád? az én igám, úgy mond, édes és az én terhem könnyű, ki ne-hordozza tehát örömeft azt az igát, a' melly nem nyom, hanem táplál, és a' terhet, a' melly nem nehezit, hanem élter és meg-uyjit? méltán vetetted azért utánna, és nyugodalmat találtok lelkeiteknek. De vallyon mellyik az a' te igád, a' mely meg-nem fáraszt, hanem nyugodalmat hoz? nyilván amaz első és leg-nagyob parancholatod: ** Szeressed a' te Uradat* ** Mat. 22 v. 37.* *Istenedet tellyes szivéből.* Ugyan-is mi lehet könnyeb, édesb és gyönyörűsegesb, mint szeretni a' jófágot, a' szépséget és a' szeretetet, melly éppen mind te vagy én Uram és én Istenem? Igazán ténitiletet a' te szolgád David, a' ki a' te parancholatidat ** kívánatosbáknak itelte* ** Psal. 118 v. 11.* lenni az aranyból és sok drága kőből, és édesb.

desbeknek a' sin-méznél és a' lépes-méznél.
 * G. 12. és utánna vetette, hogy * azoknak meg-
 őrzésében sok a' jutalom. Mi-dolog ez Ű-
 ram? még jutalmat is ígérsz-é az arany-
 nál sokkal kívánatosb, és méznél édesb
 parancholatid meg-őrzőinek? Igen is
 jutalmat, és felette nagy jutalmat ígérsz
 a' te Apostolod Sz. Jakab által, a' ki im
 * Cap. 1. igiten szól: * *Eletnek koronáját ígért az*
 * G. 12. *Űr az ötet szeretőknek.* S-michoda az é-
 letnek koronája? nem egyéb, hanem
 nagyob jó annál is, a' mellyet vagy
 megh-gondolhatnánk, vagy kívánhat-
 nánk. Mert így szól Sz. Pál *Isaias Pro-*
 * 1 Cor. 2. *phetából:* * *A' sem nem látta, a' fül nem*
 * G. 9. *hallotta, se az ember szívébe föl nem mente-*
 * Isa. 64. *nek, a' miket az Isten azoknak készítet, a' kik*
 * G. 4. *ötet szeretik.* Tehát bizonyára a' te pa-
 rancholatidnak meg-őrzésében nagy
 jutalom vagyon. S-nem csak az, az
 első és leg-nagyob parancholat az en-
 gedelmes embernek hasznos, és nem
 az Istennek a' ki paranchollya; hanem
 egyéb parancholati is tökéletesse té-
 szik, ékesítik, taníttják, világosíttják,
 és vé-

és végezetre szent-é f-bóldoggá télszik
 az engedelmes embert. Azért ha okos-
 fágod vagyon érch-meg mivel te az I-
 sten dichőségére, és magad örök üd-
 vösségedre teremtetél, és hogy ez a' te
 véged, * ez a' te lelked czéllya f-nyugo- * *Centrū*
 vó helye, és ez a' te szived kinche. *anima.*
 Hogy-ha erre a' végre juthatsz, bóldog
 lélsz: ha ettől el-esel, nyomorúlt lélsz.
 Azokáért azt tarch magadnak igazán
 jónak, a' mi téged a' te végedre vezé-
 rel: azt valóságos gonosznak, a' mi a'
 te végedtől téged el-szakaszt. A' jó és
 gonosz szerenche, a' gazdagfág és sze-
 gényfág, az egésség és betegfág, a'
 nagy bechületek és gyalázatok, az élet
 és a' halál a' bölch embernél se-nem ki-
 vánatosok magokba, se-nem olyanok
 a' mellyektől futni kellene; hanem, ha
 az Isten tisztességére, és a' te örök ból-
 dogságodra hasznosok; tehát jók és ki-
 vánatosok: ha pedig annak akadál-
 lyára vannak; gonoszok és
 el-távoztatandók.

MASO.

MASODIK GARADICH.

A nagyobbik világtól való elmélkedésből.

ELSŐ RÉSZ.

Istenben fel-menetelünk garadichának, avagy laytorjájának első lépését és fokját építettük az Emberről való elmélkedésből a' ki kis-világnak mondatik : szándékunk-már a második fokját-is arra-fellyül építeni erről a' nagy alkotmányról való elmélkedésből, melly nagyobbik világnak mondatik. Noha pedig *Nazianzen* Szent Gergely *Doctör* a' Hufvétről-való második predikációjába azt írja, hogy az Isten úgy helyezettte az embert, mint-egy nagy világot a' kis világban: a' melly

a' melly mondás igen igaz ha az Angyalokat nem tudgyuk e' világhoz; mere az ember nagyobb ez egész látható és tapasztalható világnál, nem testének nagy-voltával, hanem az ő belső lelki erejével. De ha úgy vésszük a' világot hogy az Angyalokat-is befoglallyuk; tehát az Ember a' nagy világban helyezettet kis-világ. Ebben azért a' nagy világban, a' melly mindennemű teremtet-állatok közönségét magába foglalja, sok chudállatos dolgok vannak, de főképpen ezek, úgy mint, a' nagyság, sokaság, külömbség, hatható-erősség és szépség. Mellyeknek, ha ki az Istennek megvilágosításából őket mind jól meg-gondolja, nem kichiny erejek vagyon a' léleknek annyira való fel-emelésére, hogy néminemű meg-mérhetetlen nagyságnak, sokaságnak, külömbségnek, erőnek és szépségnek chudállásába mint-egy el-foggyon, és magában térvén, valamit Isten kívül lát, mint egy semmit és hivfágot úgy meg-utállyon.

Nagy

2. Cap. 1. ge, és oly nagy, hogy az * *Ecclesiasticus*
 6. 2. azt mondgya felőle: *A' föld szélességét,*
és a' viz mélységét ki mérte-meg? és ugyan
 ezen-dolgot abból-is eszünkbe vehet-
 tyük, hogy ennyi ezer esztendőig,
 a' mellyek világ teremtetől-fogva ez
 ideig el-folytanak, az egész föld kerek-
 ségének szinét, (mert azt hja az *Eccle-*
siaisticus szélességnek) noha izűntelen
 keresik az emberek, de még mind ed-
 dig-is fel-nem találhatták. S-mennyi-
 nek gondolod kérlek e' föld nagyságát
 lenni, ha a' leg-felső égnek kereksege-
 ve egybe-veded? Mint egy pont csak
 annyinak mondatik az egek forgását
 vizsgáló Bölchektől, s-nem ok-nélkül-is
 pedig. Mert láttuk hogy a' Nap fűga-
 ri a' közben vetet föld kereksege által-
 is, a' nyolczadik Egen lévő chillagok-
 ra úgy réá érnek, mint-ha az egész föld
 semmi volna, az az, mintha közben
 sem-volna vettelve. S-hogy ha pedig
 a' nyolczadik égen lévő chillagoknak
 mindenik-e nagyobb az egész föld ke-
 rekse-

rekiségénél, a' mint ugyan azon. Böl-
 chek közönséges vélekedése tartya, s-
 meg-is nekünk az ő maid-ugyan végha-
 tetlen meszszegek miat, azok a' chil-
 lagok chak igen kichinyeknek terte-
 nek; ki foghattya-meg gondolattáival
 nagy-voltát annak az Egnék, a' melly-
 ben ennyi ezer chillagok fénlenek és
 ragyognak? Azért ha-chak a' föld szí-
 ne és temérdeksege felől-is azt mon-
 dotta az *Ecclesiasticus*, hogy, *A' föld szé-*
lességét, és a' viz mélységét ki mérte-meg?
 vallyon s-mit mondana az Egnék felső
 részéről, és az egész világnak temérdek-
 ségéről a' felső égtől-fogva, alá a' poko-
 lig? Igen-is olly nagy tehát az egész vi-
 lágnak egyűt, az égekkel az ő nagy-
 volta, hogy semmi elme, semmi gon-
 dolat azt meg-nem-foghattya. Az
 kérdem azért-már tölled én lelkem, ha
 e' világ illyen nagy, minémű nagy lehet
 az, a' ki a' világot teremtette? * *Nagy* * *ps. 144*
az Ur, és az ő nagy-voltának nincz vége. 6. 3.
*Hallyad Isaiást: * Ki mérte-meg marokkal* * *Isa. 40.*
a' vizeket, és ki mérte-meg az égeket arasz- 6. 12.
 D Bal?

bal? ki függesztötte-föl három ujal a' föld nehézségét? Melly igékre Sz. Hieronymus az Aquila fordítalából azt mondgya, hogy a' markon értetik a' kisebbik úija, hogy e' legyen értelme: az egész viz, melly kisebb a' földnél, az Istennek csak egy újochkájával méretik-meg: a' földnek nagy-volta három úijával, az egek pedig, kik mind a' földnél, víznél, hanem mind együvé vettetnének-is, sokkal nagyobbak, araszszal. De ezek mind csak hasonlatosságból-való mondások mivel az Isten Lélek, és sem úijai, sem kezei tulajdon-képpé ninchenek: mind az-által a' szent Irás ezekkel a' hasonlatosságokkal elégendő-képpen meg-mutattya, hogy sokkal nagyobb az Isten az ő teremtet állatjánál. Kit annál-is nyilvánabban meg-jelentet Salamon, midőn azt mondgya: * Az ég és az égeknek égei téged bé-nem-fognak. Melly mondás azért igaz, mivel ha más világot teremtené-is az Isten, azt is bé-telné, és ha több, avagy ugyan végheterlen-számnú világok teremtenének-is, mind-azokat-is bé-töl-

bé-töltené, és bé-telné. Ne-úgy gondolkodgyál pedig én lelkem, hogy a' te Istened úgy tölche-bé a' világot, hogy egyik része Istennek, egyik részébe legyen e' világnak, és úgy legyen egészen az egész világba. Mert ninchenek részei az Istennek, hanem egészen-vagyon az egész világba, és egészen-e' világnak minden részeibe. Annak okáért jelen vagyon mindenűt mindenhatóságával és bölchelegével. Hogyha azért ő néki hiv lélsz, ha tábor áll-is ellened, nem fél a' szived: mert ugyan is mitől félljen, a' kinek barátja és véle-vagyon az Isten; Völegény-e a' mindenható és mindent-látó és buzgósággal szerető? De ha valahogy vétkeid érdeme szerént haragosod lélszen az igaz Itilő Biro Isten, és ellenfeled a' Mindenható s-mindent-látó, és az a' ki a' bünt meg-engesztelhetetlen gyűlöléggel gyűlöli: bezzeg szűkség úgy rettenetes felelemmel félned, és semmi nyugodalmat sem szemeidnek, sem lábaidnak mind-addig nem-adnod, míg-

D 2 len

len az igaz *pœnitentia*, tartás által meg-
né-békélvén és engesztelvén az Istent,
meg-pihen sz az ő könyörületességének
világjában.

MÁSODIK RESZ.

Sokaságát pedig az egy Istentől te-
remtetett állatoknak, ki a' Mennyet
és földet alkotta, ki számlállyá-meg? a'
Tenger fővenyit, és az első chöppit, ugy-
mond az Ecclesiasticus, * ki számlálta-meg?
De hátra hagyván efféle aprólék állato-
kat, mennyi arany, ezüst, réz, ólom, s
egyéb érczek; gyöngyök, drága-kövek
vannak a' föld és tenger gyomrába? A'
föld színén pedig hány-féle * *nemű s-for-*
* *Genera* maju, és mindenik nemben mennyi sok
* *Species* külön-számú füvek, kórók, chemeték, fák,
* *Indi-* és palanták? Ismét hány-féle-nemű és
* *Vidua.* számú oktalan-állatok nagy és kichiny-
félék, négy labuak, chuszók, mászók, és
szár-

szárnyas-állatok? A' Tengerbe mennyi-
féle-nemű és számú halak? ki számlál-
hatná-meg? Mit mondgyak az emberi
nemzetnek sokasága felől, mellyről
meg-vagy on írva: A' te magasságod se-
rént meg-sokasítottad az emberek fiait? *psal. 104.*
Az 6. 9.
Egben pedig mennyi chillagok vannak?
az Eg fölöt mennyi Angyalok? mert az
Szent Írásban olvasluk a' chillagok fe-
lől, hogy * *Ha lehet számláld-meg a' chilla-*
* *Gen. 1.*
* *5.*
gokat. És másut-is a' chillagok sokaságát
* *Gen. 22.*
a' Tenger fővenyének sokaságához ha-
* *6. 17.*
sonlittya. Az Angyalok felől pedig azt
írja Daniel Propheta, hogy * *Ezernyi eze-*
* *Dan. 7.*
* *10.*
ren szolgálnek vala néki, és tíz ezer ser-va-
ló száz ezeren udvarlanak vala néki. És
Sz. Thamás * *Doctör*-is egyűt Sz. Die-
* *i. p. 9.*
* *50. ar.*
nessel, bizonyittya az Angyalok számát
annyinak lenni, hogy minden testi-ál-
latoknak sokaságát fellyül-haladgya.
Azért mind ezek a' maid-ugyan véghe-
tetlen számú dolgok sokasága, melly
mind az egy Mindenható Istentől te-
remtetet, meg-mutattya, hogy az Isten
mi-voltában és állattýában végheter-
len.

* Perfe-
ctiores.

len * tekélletességek vannak. Mert az Isten az ő teremtet-állat által, alkalmasít meg-akart az embertől ismertetni; és mivelhogy semminémű teremtet-állat volna-képpen a' teremtető Isten tekélletességit magába, ki-nem-mutathatás-nem-ábrázolhatá, meg-sokasítá a' teremtet-állatokat, és mindenikének jószágot és valami tekélletességet, ada-magán-magán, hogy abból illet lehetne a' teremtetőnek jószágául és tekélletességéről, a' ki véghetetlen tekélletességeket foglal az ő egy Isteni mi-voltának és állattyanak tekélletességébe; majd egy olyan módon, mint egy arany-forint, hogy sok apro-pénzt foglal böchchel magában. Tehát én lelkem, valami vagy szemeidbe, vagy gondolatodba tűnik, a' mi chudállatosnak tetszenék, légyen garádichod néked a' te Teremtető tekélletességének meg-ismerésére; a' ki mind azoknál minden őszve-hasonlítás-nélkül nagyobb és chudállatosb; és így léssen, hogy a' teremtet-állatok, * melyek az estelenek lábainak tö-

* cap. 14.
v. 10.

rive

rive lettenek, a' mint a' Bölcheség tanította, téged meg-nem-chalnak, sőt oktatnak; sem-le-nem-vernek, hanem inkább nagyobb jóra chinálnak garádichot. Azért ha arany, ezüst, vagy gyöngyök, drága-kövek tűnnek elmédben, vagy szemedben, mondgyad szivedben: Drágab az én Istenem, a' ki magát ígerte nékem ha ezeket meg-utálom: ha chudállod az Országokat, és e' földi birodalmakat; mondgyad szivedben: Menyivel főb és jobb Mennyeeknek Országa, a' melly mind örökké meg-marad, és a' mellyet az őtet szeretőknak ígért az Isten, a' ki nem hazud? ha testi érzékenységedet a' gyönyörűség és bujaság izgattya; mondgyad szivedben; Sokkal gyönyörűsegesb a' lélek gyönyörűsége, hogy sem a' test-e, és az elemének gyönyörűsége, hogy sem a' has-e, mert ezek a' halando teremtet-állatok-tul származnak, de amazok a' minden vigasztalásnak Istenétől, melyeket a' ki meg-kóftol, azt mondhattya az Apostollal: * Bé-töltem vigasztalással, fölbote

* 2. Co. 7
v. 4

D 4

bével.

bévelkedem örömmel minden háboruságunkban. Végezetre ha valami szép, mi, szokadan, nagy és chudállatos dolgokkal kiztetnek téged chak hogy elrávozzál a' te Urad Istenedtől; azt feleled bizvást reá, hogy valami jó azokba vagyon, azoknál mind többek, s-mind nagyobbak találtnak kétség-nélkül a' te Istenedbe, és ez okon nem volna hasznos néked, réz pénzt az arany pénzért, üveget a' drága-kőért, kichint a' nagyért, bizonyost a' bizonytalanért, és örökké-valót az ideig-valókért elche-relned.

HARMADIK RESZ.

ES noha chudállatos a' teremtet-
latok sokasága, s-az egy Istennek
sok külömb-külobb tekéletességet je-
lenti: de meg-is sokkal chudállatosb a-
zoknak az ő szántalan külömbségek,
melly

melly abba a' sokaságba látczik, s-kön-
nyebben-is viszen az Isten ismérére,
mert nem nehéz egy pechéttel sok ké-
pet azon-formára ki-nyomni: sem pe-
dig azon-egy nyomtató bőrtű-szerrel
szántalan sok bőrtűket nyomtatni: de
külömböztetni a' formákat chak-nem
véghetetlen-képpen, a' mint az Isten
chelekűvék a' teremtésben, a' bezzeg
tisztán Isteni és chudára-is méltó do-
log. El-hagyom sok-fele nemeit a' te-
remtet állatoknak, a' mellyek nyilván-
vannak hogy egy-mástól igen külömb-
böznek, és fölötte sok-félék-is. Hanem
ugyan azon egy-fele fűveknek minden
külön-szálaiban, leveleiben, kóroiban,
bokraiban, virágjokban, gyümölcsök-
ben, menyi külömbség vagyon? formá-
jok, szinök, szagok, izök nem-de-nem
maid véghetetlen-képpen külömböz-
nek-e? és az élő-állatokban-is nem-
ugyan azont láttyuk-e? S-mit mond-
gyak az emberekről, holot egy-nagy-
Országos hadban-is alig-találtatik két
ember, a' ki minden-képpen hasonló
D s volna

vólna egy-máshoz? a' melly külömb-
 seg meg a' chillagokban. és az Angya-
 * 1. 2. 15 lokban-is meg-találtatik, mert * a' chil-
 * 41. lag-is különböz a' chillagtul a' fényességben,
 a' mint Sz. Pál bizonyítja. Es Sz. Tha-
 más * Doctor-is azt állattya, hogy az An-
 * i. p. 9. gyalok-is noha annyin vannak, hogy
 50. art. 4 minden testi állatokat fokfajok szá-
 mával fellyül haladnak; mind-az-által
 * Indi- magok között minnyáian egy-mástul,
 dualis nu nem-chak * eggyenként-való szám-té-
 merus. telekkel, hanem-ugyan * lelki nemek-
 * Specifi- kel-is különböznek.
 forma.

Emeld-fel azért Istenben, én lel-
 kem, szemeit már elmédnek, kibem-
 vannak okai minden állatoknak, és a'
 honnan mint egy véghetetlen bévfégű
 forrásból származot ez a' véghetetlen-
 szabásu külömbseg, mert az Isten eze-
 ket a' számlálhatatlan természeteket
 nem ólthatta volna a' teremtet állatok-
 ba, ha az ő Isteni állattyanak bévelkedő
 kebelében okait mind ezeknek méltó-
 fágosb, tekéletesb és fellyeb-való mód-
 dal nem-foglalná. Méltán kiált tehát

fel az

fel az Apostol, mondván: * Oh Isten, Rom. 12
 bölchesége és tudománya gazdagságának ma- 6. 33.
 gassága! Mert ugyan-is bizonyára fene-
 ketlen kút az, a' mellybe olyan bölche-
 segnek s tudománnak gazdag kinchei
 vannak el-reitve, melly ennyi külömb-
 seget teremthet. Méltán mondgya-
 vult az Urnak Sz. Ferencz-is meg-vilá-
 gosítván Isteni világosságtul: En Iste-
 nem és mindenem. mivel a' fok-szántalan
 fele jók, a' mellyek a' teremtet állatok-
 ba el-széllvede és el-oszlatva találtat-
 nak; azok az egy Istenben, néminémű
 job és fellyeb-való móddal találtatnak
 egybe foglalva. De mondhatnád én
 lelkem: Ezek úgy-vagyon mind igaz-
 nak látczanak; de mi a' teremtet jókat
 szemünkkel láttyuk, kezünkkel tapaszta-
 lyuk, szájunkkal kóstoljuk, volta-kép-
 pen birjuk és élünk-is vélek: Az Istent
 pedig nem láttyuk, nem illettyük, nem
 izlellyük, nem birjuk, sőt még gondo-
 latunkal-is chak mint valami meszsze-
 való dolgot alig fogjuk-meg-is, ezoká-
 ért nem chuda, ha a' teremtet állatokat
 inkább

inkább szerettyük az Istennél. De ha te benned eleven és vigyázó Hit vagy, én lelkem, nem tagadhatod hogy ez élet után, melly mint az árnyék úgy elmúlik, ha az hitben, reménységben és szeretetben meg-maradsz, az Istent magát valóságosan és nyilván meg-látnod valamint magába vagy, és birnia-fogod és élni-is sokkal jobban. és belsőb-s-hathatób-képpen, hogy sem mint most a' teremtet állatokkal élsz.

*Matt. 5. Hallyad magát az Urat: * Boldogok a
6. 8. *tísta szívűek, mert ők meg-látták az Istent.*

*1 Co. 13. Hallyad Sz. Pál Apóstolt: * Most tükör
6. 12. *által látunk homályban, akkor pedig színűl.*

*1 Epist. Sinre. Hallyad Sz. Jánost-is: * Hasonlók
3. 6. 2. *lébünk hozzája, mert meg-láttuk őtet a' mint vagy.*

Továbbá azt kérdeztőlled, ennek e' Világnak menyire része tiéd? bizony e' Világ se-nem-egészlen, se-hasonfele, se-harmada vagy negyede tiéd, hanem csak valami kichin részecskéje-is alig illet téged, s-azt-is pedig rövid üdömülva vagy akarod vagy nem, el-kellettik hagynod. De az Istent

a ki-

a kiben vannak mindenek, egészszén-fogod-birnia, és örökké-is birod, mert

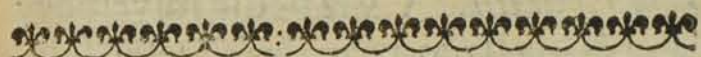
* az Isten léssen minden mindenekben, a' ^{* 1 Co. 13.} _{6. 28.}

Szentekeknek és Bóldogoknak vég-nélkül. Eő léssen néked életed, ételed, ruhád, házad, méltóságod, gazdagágod, gyönyörűséged és mindened. Osztan a' te édes és kegyes Istened, nem paranchollya azt, hogy mige' földön szarandokságban vagy-is, a' teremtet-állatok vigasztalásitúl tellyességgel meg-foszszad magadat, sőt inkább azért teremtet mindeneket, hogy szolgállyanak néked: hanem csak azt hadgya, s-azt paranchollya, hogy mértékletesen és józanon ély vélek, a' szükölködőkkel örömeft közöllyed, s-ne ők uralkodgyanak raitad, hanem te ő raitok, és megnyerjed általok az Istent. Azért gondold meg buzgoságosan, ha-nem hasznosb-e néked ez életben-is élni a' teremtet állatokkal a' mennyiből szüksegesek, és a' más világon-is magával a' teremttővel, a' kiben (a' mint gyakran mondottam) minden vagy, örökké élned:

élned: hogy-sem mint it ez életben az el-mulandóknak kereséscében feletted fáradnod, és soha véllek bé-nem-tel-ned: a' másikon pedig minden testi jó-vaiddal hirtelenséggel el-hagynod, és az örökké-való jókra soha nem jutnod! Végezetre adgyuk hozzá azt-is, hogy az Isten nem úgy vagyon megszűze az ő-ter-szeretőkül, hogy ez életben-is ne adgyon nagy gyönyörűségeket nékik, s-nagyobbakat pedig annál, a' mellyet e' világ szeretői találnak a' teremtet-ál-latokban. Mert nem hamissan iratta-

** Psal. 76 tot a' Soltárban: * Meg-emlekeztem az
v. 4. Istenről és gyönyörködtem. és: Gyönyörköd-
Psal. 36. giél az Urban, és meg-adgya néked a' síved
v. 4. kérésit. és: En pedig az Urban gyönyörkö-
Psal. 103. dóm. és: Vidamich-meg a' te szolgád lelkét,
v. 34. mert Uram, te-hozzád emeltem lelkemet.
Psal. 85
v. 4. Es hogy egyebeket el-hadgyak, midőn
* 2 Cor. 7 azt mondgya az Agostol: * Bé-töltem,
v. 4. vigasztalással, felette bévelkedem örömmel
minden háborúságunkban: bizony nem
azt jelenti, hogy a' nyomorúságból vi-
gasság származzék, és a' fájdalomból
öröm:*

öröm; mert a' tövis nem terem szőlőt, sem a' boytorján fűgét: hanem azt je-lenti, hogy a' nyomorúságok meg-eny-hitéljére az Isten az ő barátira olj tiszta, olly szép, és valóságos vigasztalásokat önt onnan-fellyül, a' mellyekhez e' vi-lági mulando örömeket semmiképpen chak-nem-is hasonlithatni. Legyen azért ez, én lelkem, néked erős vége-zésed, hogy a' ki az Istent meg-találja, meg-talál mindeneket; a' ki az Istent el-veszti, el-veszt mindeneket.

N E G Y E D I K R E S Z.

Következik immár, hogy a' melly erőt Isten a' teremtet-állatoknak adott, abból a' Teremtőnek véghetet-len ereje meg-értésére mennyünk. Ninch chak egy állat-is, a' mellynek chudállatos ereje, vagy hatalma, avagy természetbéli hathatósága ne-legyen.
A föld

A' föld, avagy a' földből való kő, ha magosrul esik, melly nagy sebességgel jő? mit nem ront-el? mi álhat ellene? A' Szent Lélek le-akarván írni Sz. János látásában azt a' nagy rohanást, mellyel a' nagy *Babylon*, az az, az Istentelenek közönsege, Itélet napján a' pokol mélységébe nyakra-főre taszítatik, így szól: * *Es fel, vön egy erős Angyal min. 21. egy nagy malom követ, és a' Tengerbe veté, mondván: Illyen sebességgel vettetik-el Babylon ama' nagy Város, és többé már meg nem-találtatik. A' Viz pedig mivelhogy lágy és híg, szép gyönyörűségesen folydogal a' föld-színén: de mikor meg-búfúl, és a' patakokban, folyo-vizekben meg-dagad, el-ront mindeneket, valamik eleiben akadnak, a' mint-hogy nem csak a' parasztok szalmás házait, hanem nagy erős kapukat, kerítéseket, és faragot kőből rakot hatalmas hidakat is láttuk hogy el-bontot. Továbbá a' fzelek, mellyek néha szép gyengén lengedeznek, nagy erős gallyákat is a' kőfziklakba rontanak, és meg-rögzöt régi tölgy-*

tölgy-fákat gyökereitől ki-szaggatnak. Láttam én, s-ha nem-láttam volna nem hinném, hogy a' nagy sebés szél-vész, egy nagy darab földet ki-szakasztot, és azt egy falura vivén, tellyességgel elburította és el-temette véle, a' honnan pedig a' földet ki-szakasztotta, egy szörnyű mély verem lett belőle. Mit mondgyunk a' tűzről? mely hirtelenséggel egy-kis tűz olly naggyá léfzen, hogy házakat, erdőket csak nem egy-fzem-pillantásban el-nyél, és meg-emész? Imé, ugymond Sz. Jakab, *minémű tűz melly * cap. 3. nagy erdőt meg-éget! A' fűvekben-is * 6. 5. melly fok-fele erők és hasznok vannak? azonképpen a' kővekben-is, de főképpen a' magnesben és gyantában minémű chudállatos erő látczik? Ismég az oktalan állatokban-is némellyeket láttunk erőseknek lenni, ugy-mint az Oroszlányokat, Medvéket, Bikákat, Elefantokat; némellyeket noha kichinyek, de elméseket, ugy-mint a' hangyákat, pókokat, méheket, és a' hangyákat a' * Myrmecorban mestersegesen ragadozo * tar-caleo.*

E ka-po-

ka-pókochkakat. El-hagyom az Angyalok hatalmát, Napnak és Chillagoknak erejét, a' kik mi-tőlünk megszöve-
vannak: hanem az embereknek miné-
mű az ő elméjek, mellyel ennyi mester-
segeket találtak, hogy gyakran ugyan
kétkedgyünk ha a' mesterseg győzi-e
meg a' természetet, vagy a' természet a'
mesterseget.

Azért immár én lelkem, emeld fel-
szemeit elmédnek Istenhez, és gon-
dold-meg melly nagy erő, melly nagy
hathatóság, melly nagy hatalom va-
gyon a' te Urad Istenedben, a' kinek a'

* Exod. szent Irás azt mondgya: * Kichoda ha-
15. 6. 11. szoló hozzád Uram az erősségekben. és: Ki
Psf. 135. nagy chudákat chelekefsik egyedül. és:
6. 4.

1 Tim. 6. Boldog és egyedül hatalmas a' Királyok Ki-
6. 15. rállya, és az Uralkodok Ura. Mert vala-

mi ereje a' teremtet állatoknak vagyon,
Istentől vagyon, és addig vagyon, mig
Isten akarja hogy légyen. Mert ki che-
lekűvé egyéb az Istennél, hogy Jónás-

* Jona 2. nak * a' Czett-hal gyomrában-való szo-
6. 1. rulása, sem a' Tenger vize, sem a' Czett

hal fo-

hal fogai ne-ártanának? ki fogá-be az
éh Oroszlányok száját, hogy ne-is illet-
nék Danielt, hanem chak az Isten? ki ^{Dan. 6.}
tartá-meg az három Iffiakat az égő-ke- ^{6. 22.}
menche tűzében sérelem nélkül, ha- ^{Dan. 3.}
nem chak az Isten? ki mondá a' Tenger ^{6. 95.}
háboruinak és esze-veszet szélvésznek:
Halgáts, néműly-meg, és nagy chendesség ^{* Marc. 4.}
lön, hanem chak a' Christus igaz Isten? ^{6. 39.}

Az Istennek pedig nem mástul vagyon
ereje és hatalma, hanem ő néki az ő a-
karattya hatalom, és az ő hatalma ol-
lyan a' mellynek senki ellene nem ál-
hat; ő néki véghetetlen ereje vagyon,
és mindenkor vagyon, s-mindenűr va-
gyon. Az embereknek pedig minden
hatalmok az Isten hatalmához képest,
nem kicsiny, hanem ugyan chak sem-
mi: mertigy szól Isaias: * Minden nem-
* cap. 40.
zetsegek mintha nem volnának ugy vannak ^{6. 17.}
előtte, és mint semminek és heába-valonak
alittya azokat. Nem-de nem bolondok-e
azért a' kik félnek a' teremtet állatok-
tól, és nem félnek a' mindenható Isten-
től? Es a' kik biznak a' magok vagy ba-

ráttyok erejében, s-a mindenható Istenben nem biznak? * *Rom. 8* *Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?* s-ha Isten ellenünk, ki lé-szen velünk? *6. 32.*

Tehát én lelkem, ha okosságot vagy gyonul-, * *1 Pet. 5* *alázd-meg magadat az Istennek* *6. 6.* hatalmas keze alatt, ragaszkodgyál hozzá az igaz Isteni felelemmel, és nem tartasz attúl mit chelekedgyek néked az ember, vagy az ördög, avagy más teremtet állat. Ha pedig valahogy néclán ki-estél az Isten malaszttyából, és az Istenedet haragra indítottad; ne adgy nyugodalmat a' te vak szemeidnek, miglen békeséget találsz a' te Uradnál: ** Heb. 10* *mert* *6. 31.* * *felette rettenetes az élő Isten kezeibe esni.*

Ö T Ö D I K R E S Z.

I Mmár az vagy on hátra, hogy megterkinchük a' teremtet állatok szépségét is, a'

is, a' mellyről mondotta a' Propheta: ** Psal. 91* *Gyönyörködtetél engem Uram, a' te alkot-* *6. 5.* *mányodban.* Es bizonyára a' miket Isten alkotot, valamint-hogy mind jók, ugy mind szépek is, ha felőlők jól gondolkodunk. De el-hagyván egyebeket, elmélkedgyünk azokrúl, a' mellyek mindenek itéleti és tetszése szerént szépek. Bizonyára nagy a' szépsége a' zöldellő mezőknek, meg-művelt chinos kerteknek gyönyörű erdőknek, a' chendes tengernek, a' tiszta levegő égnek, ki-folyó forrásoknak, vizeknek, városoknak és a' meg-számlálhatatlan chillagokkal mint drága kővekkel meg-rakot tündöklő égnek. Továbbá melly igen gyönyörködtet bennünket a' meg-virágzó avagy meg-ért gyümölcsökkel telyes termő-fák szépsége? a' négy-lábu állatok sok-féle formái, madarak repüllési, halak úszkálási, jáczodozási? Mit mondgyak a' chillagok és a' Hóld szépségéről, s-kiváltképpen a' Napnak az ő fényes sugárirúl, a' ki felkelésével megvidamittyá az egész Világot? De az em-
E 3 berek.

bereket, a' kiknek főképpen beszéllünk. is ezeket, semmi annyira nem gyönyör. ködteti, mint a' magok ékesége és szépsége. * *Ecel. 9. 9.* *Az Aszsonyok szépségeért sokan veszték el,* ugymond az *Ecclesiasticus*, s láttuk-is gyakorta, és szántuk-is, hogy egyéb-aránt bölch emberek lévén, az Aszsonyi-állatok szépségét, ugy megfizerették, és viszont nagy tisztes bechülletes fő Aszsonyok is olly bolondfágra jutottanak a' férfiak szépségeért, s teremtiért, hogy marhájakat, méltóságokat, gyermekeket, szülejeket, sőt életeket, s azt mondom üdvösségeket is hátra-hadták a' szépen termet emberek szerelmeért. Nyilván vannak a' miket *David*rül, *Salomon*rül, *Samsar*rül a' szent Írásban olvasunk, rakvák a' *hystoriák*-is hasonló példákkal.

Azért én lelkem, ha illy nagy szépség öntet ki a' teremtet állatokra a' teremő Istentől, gondolod-e melly nagy, és melly chudállatos a' teremő szép Istennek az ő szépsége? mert senki nem adhattya azt a' mie nínchen. Es
ha az

ha az emberek a' Nap és a' chillagok szépségében gyönyörködven, azokat a' fenyeskedő állatokat * *Isteneknek alitot. sap. 13.* *ták,* ugymond a' Bölch, *tudgyák-meg 3.* *menyivel sebb az oknak az Ura,* mert a' szépség alkotója rendelte mindezeket. Minemű nagy legyen pedig az Isten szépsége, bizonyosan meg-ismértetik nem chak abból hogy minden teremtet állatok szépsége, ő benne fellyeb-való, és tekélletesb-képpen. együt találtatik: hanem abból-is, hogy láthatatlan lévén mi-nékünk miglen ő tölle szarandokfágba járunk, és chak szinten az Írásoknak hitelek által, és a' teremtet dolgok tükörében ismérjük valamenyire; mindazonáltal sokan a' Szentek között annyira gerjedeztének az ő szerelmére, hogy némelleyek a' pusztaban reiteztének, és chak az ő rólla-való elmélkedésben akarták magokat foglalni, a' mint Sz. *Maria-Magdolna*, első Remete Sz. *Pál*, a' nagy Szent *Antal*, és egyebek szántalanan, kikerül *Theodor*usnál a' szerzetések *hystoria*jában több.

bet olvashatni. Némellyek feleségeket, gyermekeket; és valamit e földön birtak el-hagyván, a' Kalastromokban mások teczése-szerént akartanak élni, hogy az Istennel barátságosan élhetnének. Némellyek ugyan az életektől is keserves fáydalmok által örömeit kívántanak meg-válni, csak hogy annak a' véghetetlen szépségnek látására jutni méltók lehetnének. Hallyad egyiket azok-közzül, ugymint Sz. *Ignatius Martyr* a' Romajakhoz írt levelében: Tűz, kereszt, fene-vadak, chontaim romlás, tagjaim el-oszlás, az egész testemnek őszve-rontása, és az ördögnek minden kinnyai jöjenek reám, csak *Christus*sal élhessek. Hogy-ha azért az Istennek meg-ingyen csak nem-is látot, hanem csak el-hitt és reménlet szépsége is illy nagy kívánságnak tűzét gerjezheti, mit fog-hát chelekedni, mikor nem szem-fedél által, hanem a' mint magában van, úgy-fog meg-láttatni? Azt chele-
Ps. 35 ^{2.} kesi bizonyára, hogy mi * az ő gyönyörűségének patakátul meg-ne-réségülvén se-
 nem

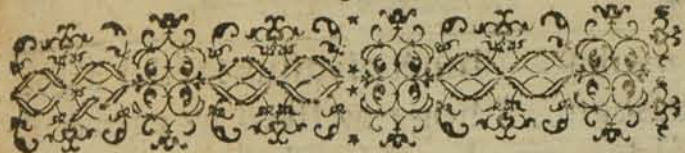
nem-akarjuk, se-el-nem-fordithattyuk szemeinket csak egy-pillantásig is ő rőlla. De mit chudálljuk hogy ez a' látás az Angyalokban, és a' bődög-lek-ekben, a' kik mindenkoron látták színét az Atyának ki Mennyégben van, ünakodást avagy meg-elégedést nem-szerez, holot az Isten maga-is ezt az önnön-maga szépségét öröktől-fogva nézvén és szemlélvén, abban nyug-szik meg tellyeslegesen, és annak látásából ő-is bődög, s-nem kíván semmit egyebet, és abban mégyen-bé, mint egy borós-pinczében, és minden gyönyörűségeknek kertében, a' kiből soha ki-sem-ment s-nem-is mégyen örökké. Ezt a' szépséget keresied én lelkem, erre fohászkodgyál és éjje-nappal mondgyad a' Prophetával: * Szomjuhozot a' * *Ps. 41.*
 lelkem az erős élő Istenhez, mikor még yek-
 el-s-jelenem-meg az Isten orczája előtt?
 Mondgyad az Apostollal: * Bizodal- * *2 Cor. 5.*
 munk vagyok, és jó akaratunk, hogy inkább
 ki-költözzünk a' testből, és jelen-lég yünk az
 Urnál. Ne-is fély hogy az ő szépsége

szeregetinek nagy-vóltátul meg-mochkoltatál; mert az Isten szépségének szeregeti meg-tekélltetési a' sziveket, nem meg-rútítja; meg-szenteli, nem meg-mochkollya. Igazán mondgya-vólt a' ma' szentséges Szűz és Martyr Sz. Agnes. Szeretem a' Christust a' kinek az Anyja Szűz, a' kinek az Attya Afiszonyi-állatot nem-rúd, a' kit szeretvén tiszta-vagyok; illetvén, makula-nélkül vagyok; hozzám vévén, szűz vagyok; De ha igazán kívánod a' te Uradnak örökkévaló szépségét, szűkség bé-teltyesíted a' mit az Apostol azon-helyen. u.
 * 2 Cor. 5. 2. tána vért: * Azért igyekezünk, úgy mond, akar távul, s. akar jelen lévén ő néki kedvében lenni. Ha néked tetszik az Isten, szűkség hogy te-is tesszel az Istennek. Bezzeg az élőknek földébe mindön az ő fényességétül meg-világosítatva lészünk előtte, kétség-nélkül tetszeni fogunk az Istennek, a' mint éneklí a' Propheta: * Kedves lessek az Urnál az élők tartományában. De it'e' szarandokfágunkban olly könnyen meg-mochkoltatunk

tatunk és ferteztetünk a' bűnnek sárjátul, hogy Sz. Jakab Apostol ugyan azt mondotta légyen felőle, mivel * sokban Jac. 3. vétkeztünk minnyájan. Es Szent David 2. hogy meg-mutatná, melly ritkán vannak a' makula-nélkül-valók ez úton, ugyan a' boldogsághoz tartozó dolgok között ízámlálta ezt mondván: * Boldogok a' makula-nélkül-valók az úton. Azért Ps. 112. én lelkem, ha kívánsz távul-létedben és szarandokfágodban-is tetszeni kedvesednek, nem-elég csak akarni tetszeni, hanem szűkség a' mint az Apostol szól, ugyan erőlködni-is tetszeni, az az, szűntelen és nagy munkával távoztatni a' makulákat, mellyek a' lélek orcáját, rúttá észik és ha szintén némeltyek reá ragadnának is, nem keveseb munkával és fáradlással kei azon-lenned hogy letörüllyed azokat-is. Nem ládd é az Afiszonyochkákat, a' kik férjeknek tetszeni akarnak, menyí órá mulatnak-el hajok-simogatásában, orcájok ékesítésében, és ruhájok chinositásában, hogy tesslenek az ő halando férjek szemeknek.

nek, a' kinek hamar-üdön porrá és hamuvá kel-lenni: mit kellett tehát neked chelekedned, hogy tessél a' halhatatlan Vő legény szemeinek, és a' kinek mindenkoron lát téged s-makula és főmőrgőzés-nélkül kíván találni? szűk sűg bizony minden erőddel azon-lenned, hogy * *sentségben és igazságban járj* ő előtte, és mindeneket, valamellyek az igaz sentségben, és valóságos igazságban akadál téfznek, el-mertzened és el-távoztatnod: ne-is nézzed pedig a' testet és a' vért, se ne figyelmezz az emberek beszédekre és itilletekre; mert nem teczhetel egyszer s-mind az Istennek és e' Világnak, a' mint az Apostol mondgya hogy: Ha az embereknek kedveskedném *Christus* szolgája nem volnék.

HARMA-

HARMADIK GARADICH.

A' Föld-kereksegről- való elmélkedésből.

ELSŐ RÉSZ.

Elméledénk a' testi Világrul egyáltalában: most a' leg-főbb részeiről kezdünk elmélkedni, hogy azokból az alkotónak szemlélésére, a' minéműl aitorját lehet, olyant állaslunk magunknak.

Először-is a' Föld jó előnkbe, a' ki noha leg-also helyen vagyon, és a' több éltető-állatoknál, vagy *elementumok*nál, kissébbnek látczik: mindazonáltal ugyan nem kisebb a' Víznel, és méltóságával s-bőchivel fellyül-halad minden *elemen-*

tuma-

* Luc. 1.
6. 75.

tumokar. Innét olvaszuk széllel a' Sz^{Gen. 1.}
^{9. 1.} Írásban, * hogy az Isten az eget és a
 földet mint leg-főbb részeit teremte e'
 Világnak, a' mellyeknek a' többi szöl-
 gálnának: mert az Eget úgy chinálta,
 mint Istennek és Angyaloknak palotá-
^{ps. 113}
^{9. 16.} ját, a' földet pedig mint embereknek
 palotáját. * *Az egekege az Urr-e*, ugy-
 mond az Propheta, *a' földet pedig adta*
az emberek fiainak. És ez az oka mié-
 az Eg tellyes fenyekedő chillagokkal,
 és a' föld bévelkedik sok-féle érczeknek
 szántalan gazdagságával, drága kövek-
 kel, tűvekkel, fákkal, sok-féle nemű ele-
 ven állatokkal; holot a' Víz chak szin-
 tén halakkal bévelkedik: a' levegő-ég
 pedig és a' Tűz, szűkölködők és többi-
 re maid ugyan chak puszta, üres elemen-
 tumok. De el-hagyván ezeket; a' föld
 kerekségének három leg-főbb állapattya
 vagon gondolkodásra méltó, és a'
 mellyeken ha vigyázó léssen elménk,
 nem nehezen meherünk-fel Istenhez.

Először a' Föld, erős fundamento-
 ma az egész Világnak, melly ha nem-
 volna.

vólna, tehát az ember se-járhatna, se-
 nyughatnék, se-dolgozhatnék, se sem-
 mi módon nem-élhetne: * *Meg-erősít-*
^{ps. 92}
^{9. 1.} *tette*, ugymond David, *a' föld kerekse-*
gét, melly meg nem-mozdul. és: * *Fondál-*
^{ps. 103}
^{9. 5.} *tad a' földet az ő állandóságán, meg-nem-*
hajol örökkön örökké. Másodszor a' föld
 mint egy jó Daikája az embereknek és
 több élő-állatoknak, szüntelen fűveket
 hoz, gabonákat terem és minden-féle
 gyümülchöket, pásitokat nevel, és több
 efféle számlálhatatlanokat. Mert az
^{Gen. 1.}
^{9. 29.} Isten így szól: * *Imé néktek adtam min-*
den mag-hozofűvet a' földön, és minden fá-
kat, mellyeknek az ő nemek-berént-valo
magvok vagyon ő magokban, hogy legyenek
néktek eledetelekre, és a' földnek minden-
telkes állatnak. Harmadszor, hoz a'
 föld, köveket és fákat házak épületire
 valókat, és réznek s-vasnak érczeit kü-
 lömb-külömb szűkségekre, és aranyat
 s-ezüstöt, mellyből pénz veretessék,
 eszköze tudni-illik az ember élete min-
 den-nemű szűkséginek könnyen-
 meg-szerzésére.

Amaz

Amaz első tulaydonfága pedig a földnek, hogy tudni-illik ő olly hely légyen, mellyben a' mi testünk nyugodgyék, mivel hogy a' Vizben; levegő-égben; vagy a' tűzben, nem nyughatnánk; bizonyos jele a' Teremtőnek, hogy egyedül chak ő benne találhat emberlélek nyugodalmat: * *Teremtettél, ugy mond Sz. Agoston, minket Uram te magadért, és nyughatatlan a' mi szívünk vala, míg meg-nem-nyugszik benned.* Salamon Király kereset ha valaha, egy valaki más, nyugodalmat a' birodalomban, gazdagfágban, gyönyörűségekben, mert nagy hatalmas és békefészes Országgal bir vala, úgy annyira, hogy a' mint az Irás bizonyítja: * *Eővé-i volnának mind az Országok a' Philistaeusok földének folyo-vizétül-fogva Egyptusi határig, ajándékokat hozván és szolgálván néki életének minden napjaiban.* Ezen-kivül ki mondhatatlan nagy gazdagsága vala, úgy-annyira, hogy negyven-ezer jászol-fékeres-lovakat tartana, és a' mint azon könyvben olvasuk, * Salamon hajói

* Lib. 1.
conf. c. 1.

* 3 Reg. 4
v. 21.

hajói *Ophirből* olly igen béven hozzák, ^{* 3 Reg. 9 v. 28.} vala az aranyat és drága gyöngyöket, ^{Es 10. 6.} hogy az ezüstöt maid semminek tartanák, és *Jerusalem*ben annyi bévfége volna az ezüstnek, mint az úczakon a' köveknek. Gyönyörűséget pedig annyit chinált-vala magának, hogy ugyan maid hiheretlennek látczik, mert mint hogy az *Aszfonyokat* igen szereti-vala, valának néki hét * száz felesége mint ^{* 3. Reg. 11. v. 3.} Királyinék, és azokō kívül három-száz ágyasi, a' mint azon könyvben olvasuk. De halljuk magát maga-felől szólni: * *Föl-magaftaltam, ugymond, che-lekedetimet, házakat épitettem magamnak, és szőlőket plántáltam, kerteket chináltam, és gyümölchős kerteket, és bé-ültettem azokat minden-féle fákkal, és halas-tókat chináltam magamnak, hogy meg-öntözném a' gyümölch-hozó fák erdejét, szőlőket és szolgálókat birtam, és sok chelédem vólt, és chordáim, és sok Juhok nyájaim, mind azok-fő-lőt, kik előttem *Jerusalem*ben vóltak; gyűjtöttem magamnak ezüstöt és aranyat, és a' Királyoknak s-a' tartományoknak gazdagságát;*

* Eccl. 2 v. 4.

F ságit;

ságit; Szerzettem magamnak énekes férfiakat és Asszonyi-állatokat, és az emberek fiainak gyönyörűségét, pohárokat és korszokat a bor-töltés bölgálattjára, és fellyül-haladtá azokat gazdagsággal, a kik előttem voltak Jerusalemben. A bölcheség-is meg-maradt velem. És mindeneket a miket kívánzak a semeim meg-nem-tagadtam nekik, se meg-nem-tiltottam a szívemnek hogy ne-él-ne minden gyönyörűséggel, és gyönyörköd-tetné magát azokban, a miket késztettem vala, és ezt alitottam én részemnek lenni ha élnék a munkámmal. Ezek a szavai annak, a kinek ha a teremtet-állatokban valami nyugalom lehet, bizonyára leg-nagyob volt. Mert ez nem szűkölködött semmi nélkül, nem Ország, nem gazdagság, nem gyönyörűség, nem a mi leg-nagyobra láttatik bechűltetni, az emberi bölcheség-nélkül, sem pedig a békeség és chendeség-nélkül ilyen-nagy jóknak hoszszú ideig-való bírásában és meg-tartásában.

Kérdgyük-megimmár, ha ilyen-nagy dolgokban találhatót-e nyugodalmat,

dalmat, és ha ezek az ő lelkének tágas-voltát bé-tölthették-e: * Midőn, úgy ^{*Ecd. 24}mond, minden alkotmányimra fordultam ^{G. II.}vólna, a miket chináltak vala a kezeim, és a munkákra mellyekben héaba izzadtam vala, láték mindenekbe hívásigot és lélekgyötrelmét, és hogy semmi meg-nem-maradna a Nap-alat. Nem találta tehát Salamon nyugodalmot ennyi gazdagságiban, és gyönyörűségiben, és bölcheségében s-méltóságában: nem-is-találhatót vólna, ha szinten sokkal többek és nagyobbak lettek vólna-is, mert az ember lelke halhatatlan, ezek pedig mulandók, s-nem-is maradhatnak-meg sokáig a Nap-alat, nem-is-lehet-seg, hogy a végheretlen jót magában bé-foglalható lélek, meg-elégedgyék a mulandó jókkal. Valami-képpen azért az embert este hogy meg-nem-nyughatik, akar-minémű tágas és széles levegő-égben-is, sem pedig akar-minémű mély vizekben-is, mert az ő természeti szerént való helye, se-nem a levegő-ég, se-nem a víz, hanem a föld: Így az

embernek lelke. is soha meg-nem-nyug
hatik a' levegő méltóságokban, avagy
a' fárból-való gazdagfágokban, vagy a'
vizi, az az, púha, lágy és bűdös gyönyörű
rűségekben, sem az emberi tudomán-
nak hamis és tettetetes fényességében,
hanem egyedül az Istenben, a' ki czél-
lyok a' lelkeknek, és egyedül valóságos
helyen nyugodalmoknak. Oh mellyi
gazán és bölchen. kiálta-fel Salamon-
nak az Atya, midőn azt mondá: **Mim*
vagyon nékem az égbe, és te-ki-vűled mit a
kartam a' földön? én szívemnek Istene, és az
én részem az Isten örökké. Mint-ha azt a-
karta-vólna mondani: semmit nem ta-
lállok sem az égen, sem a' földön, sem
egyéb teremtet-állatba, sem az ég-alat,
sem a' föld fölöt, a' mi nékem igaz nyu-
godalmat hozhatna. Te egyedül én
szívemnek Istene, az az, te egyedül
vagy erős kö-sziklája az én szívemnek,
mert it e' helyen, ez az ige, *Isten*, a' Sidó
bőtűbe kösziklát téfzen. Te vagy azért
egyedül erős kö-sziklája. az én szívem-
nek, egyedül te-benned nyugfzom, te
egy-

ps. 75.
v. 25.

egyedül én részem, én örökkégem, min-
den én jóm, egyebek mind semmik s-e-
légtelenek engem bé-tölteni, és meg-e-
légíteni: azt pedig nem egy vagy két
napig, vagy esztendeig, hanem örökké.
Te egyedül mind örökké elég vagy né-
kem, egyebek mind őszveséggel sem-
vólnának elegek csak egy nap-is'.

Iméred-e hát-már. én lelkem, e-
gyedül az Istent kö-szikládnak lenni, a'
kin meg-nyugodgál, s egyebeket mind
hivfágoknak, s-lélek gyötrelmének,
mivel nem valóságosak, hanem csak
retczenek lenni, és nem vigasztalnak,
hanem gyötrennek, mert fáratfággal ta-
lálatnak, felelemmel tartatnak, és bá-
rattal s-fáydalommal hagynak-el.
Vess-meg tehát ha eszed vagyon. min-
den múlandókat, hogy magokkal el-
ne-ragadgyanak téged-is, és maradgy-
meg egybe, s-ahoz ragaszkodgyál az
szeretet kötelével, a' ki örökké meg-
marad: emeld szivedet Istenhez az ég-
ben, ne szenvedgyen e' földön: tanúl-
igaz bölcheséget sokak bolondfágából
a' kik

a' kik nevével szól a' Bölch, és azt mő-
 gya: * El-tévelyedtünk azért az igazság-
 útáról, és az igazság világossága, nem fény-
 let nekünk, és az értelem Napja fel-nem-ta-
 madot nekünk. El-fáradtunk a' hamisság-
 nak és veszedelemnek után, és nehéz utakat
 jártunk, az Urnak útát pedig nem tudtuk.
 Mit használt nekünk a' kevélység? vagy a'
 gazdagságokkal való kérkedekenség mit ho-
 zot nekünk? El-múltak mind azok mint az
 árnyék; a' mi gonosságunkban pedig meg-e-
 méstettünk.

M A S O D I K R E S Z.

D E más okból is jele az erős kő-szi-
 kla a' mi Urunk Istenünknek, a'
 melly jelt meg-magyarázott az Isten-
 bölchesége nekünk az Evangeliomban,
 * a' hol azt mondotta, hogy az erős kő-
 sziklán éppitetet ház meg-maradna, ha
 szintén fellyül esők, elnének is reá, és
 olda-

* Matt. 7.
v. 25.

oldalúl ostromlanák a' szelek, s-alól
 mosnák-is a' folyó-vizek: a' fővenyen-
 éppitetet ház pedig ezeknek egyikét
 sem-alhathá-meg, hanem leg-első reá
 jövele ellen-is az elsőnek, avagy a'
 szeleknek, avagy a' folyó-vizeknek el-
 romlaná, és omlási annak a' háznak na-
 gyok lennének.

A' te házad, oh én lelkem, a' melly
 a' te * természetedbéli fok-fele erődből
 mint fok kamarákból és palotákból
 úgy áll; ha Istenen mint erős kő-fiklán
 fondáltatik, az az, ha Istennek erőfőn
 hiszelz, ha tellyes bizodalmad Isten-
 ben léfzen, ha Istennek szeretetibe meg-
 vagy gyökerezve, és abban fundamen-
 tomat úgy vetettél, hogy azt mond-
 hassad az Apostollal: * Ki válašt-el
 minket a' Christus szeretetitől? bátorfá-
 gos légy, hogy sem a' lelki * gonosságok
 kik fölöttünk vannak, sem a' testi ki-
 vánsságok, mellyek alattunk vannak,
 sem házunkbéli ellenségink, kik olda-
 lul ostromolnak, úgy-mint az Atyánk-
 fia és barátink, te raitad semminémű

* Poter-
 rias
 ma.

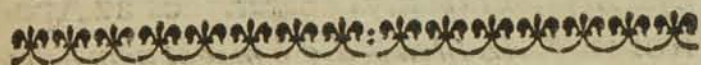
* Eph. 3.
v. 17.
* Rom. 8.
v. 17.

erejekkel hatalmat soha nem-vesznek. Nagy ugyan az erejek, és nagy az álnokságok-is a' lelki hatalmaslágoknak, de nagyobb a' Szent Lélek Istennek az ő hatalma és bölchesége, a' ki feje annak a' háznak, valamelly az Istenen fondálatot. Ugy-vagyon hogy valóban harczol a' test-is a' lélek ellen, és a' testi kívánságok nagy-sók erőseket-is megszoktak győzni: de még-is könnyen meg-győzi az Isteni szeretet a' testnek az ő szeretetét, és az Isteni felelem földhöz-veri e' világi felelmet. Végre zerre az önnön-maga rokonsági-is elleneségi az embernek, és azok-is gonosz el-fordult tanáchokkal, a' bűnök társaságára vonzák a' lelkeket: de a' melly lélek Urát, Atyát, Atyafiát, Vőlegényét az égben hiszi lenni, nem nagy munka

^{*Luc. 14} val meg-tudgya. ^{* a' testi Atyafiait s}
^{v. 26.} barátit, mind vetni, s-mind gyűlölni,
^{*Rom. 8.} és azt mondani az Apostollal: *Bizo-*
^{v. 38.} *nyos vagyon, hogy se a' halál, se-elet se-e-*
gyéb teremtet állat el-nem-választhat en-
gem az Isten szeretetétül, melly a' mi Urunk

Jesus

Jesus Christusban vagyon. De az valóban nyomorult szegény lélek, kinek fővenyen éppitett háza nem álhat sokáig, és léfzen rövid-nap nagy romlása, mivel hogy hiszen a' hazugságnak, és bizik a' nád-palczához, és Istene néki, vagy hasa, vagy pénze, vagy méltóságának füst, mellyek mind hirtelen el-múlnak és el-vesznek, a' hozzájuk ragaszkodó lelket pedig az örök veszedelemre vonzák.

H A R M A D I K R E S Z.

Továbbá második tulaydonfsága a' földnek abban helyheztetet, hogy a' föld mint jó Dáika, fűveket és egyéb gyümölcsöket béven hoz az emberek és egyéb állatok eledelére. Annak-okaért ez a' tulaydonfság-is a' Teremtőhöz mint igaz táplálóhoz viszen minket. mert nem a' föld, hanem az Isten

F s

hoz

hoz és nevelte a földbe minden jókat,
 * Ps. 103 v. 14. mert a' Szent Lélek így szól David *
 szája által: *Ki bennét teremt a' heg yekén a'
 barmoknak, és fűvet az emberek szolgálata'
 tyára. és ísmég: Mindenek tölled várnak
 v. 27. v. 28. hogy eledelt adgy nekik idejekor: Te adván
 nekik fel-éledik, fel-nyitván a' kezedet, min-
 denek bé-telnek jóval. és Urunk-is az E.
 * Matt. 6. v. 26. vangeliomban: * Tekinchétek az égi ma-
 darakat, mert nem vetnek, sem aratnak,
 sem chűrökben nem-gyűitnek, és a' ti Men-
 nyei Atyátok táplálja azokat. és az Apo-
 stol-is: * Az Isten pedig ő magát nem hatta
 * Act. 14 v. 16. ugyan bizonyság-nélkül, jól-tévén az égből,
 esőt adván és gyümölcs-hozó időket, be-tált-
 vén eledellel és vigassággal a' mi sziveinket.
 De mind-azon-által ugyan igaz azért a'
 mi a' teremtetésről irt könyvnek az elein
 * Gen. 1. v. 11. mondatik: * Hozzon a' föld zöldellő, és
 mag-hozó fűvet, és gyümölcsöző fát, melly
 gyümölcsöt hozzon az ő neme-szerént.
 Mert ugyan a' föld termi a' fűveket és
 a' gyümölcs fákat; de abból azerőből,
 a' mellyet Isten adott néki, és ő általa
 adgya, tartya s-szaporittya azokat, az
 Isten.*

Isten. Ezokáért David * midőn min- * Ps. 148
 den teremtet állatokat hívot vólna, a' v. 9.
 Teremtőnek dichéretire, oda-télzi a'
 többi közöt a' gyümölcs fákat-it, és
 minden Cedrusokat. Es a' három Iffiak
 is * Danielnél, intenek a' töb teremtet, * Dan. 3.
 állatokkal egygüt minden termő-áll- v. 76.
 sokat a' földön, hogy áldgyák az Urat,
 dichérjék és fel-magasztallyák őtet ö-
 rökké.

Es minthogy mindenek az ő mód-
 gyok-szerént dichérnek az Istent, miné-
 mű nagy indulattal kellene néked, én-
 Ielkem, ennyi jó téteményiért, a' mel-
 lyekkel szüntelen-élsz, áldanod az I-
 stent és dichérned? ísmérvén ő benne
 az Istennek mindeneket adó tickos ke-
 zét, de nem tickos hanem nyilván meg-
 tetező, és magát ki-mutató Atyai és
 tisztaságos szeretetét a' te Istenednek,
 ki soha nem szűnik az égből jót chele-
 kedni véled, és mindenekből gondo-
 dat viselni. De mind ez-is kevés a' te
 Utad Istened szemei előtt. Mert ő az a'
 ki te benned mint egy lelki szántó-föld-
 ben,

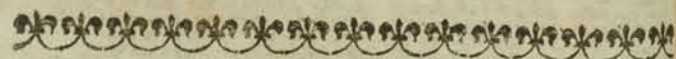
ben, termi a' szeretetnek nemes che-
metejét. Mert a' szeretet nem e' Világ-
túl, hanem az Istentúl vagy on, a' mint
* 1 Joh. 4.
6. 7. a' Izerelmes Tanítvány * szól az ő leve-
lében. A' szeretétből pedig mint egy-
Isteni és mennyei termő-fából származ-
nak a' szép fejeér és jó illatú virági a' Sz-
gondolatoknak, zöldellő levelei a' Sz-
hasznos igéknek a' Pogányoknak egész-
segekre, és gyümölcschi a' jó cheleked-
teknek a' mellyekkel dichőitetik az I-
sten, segéretnek fele-barátink, gyűite-
nek az érdemek, és az örök életre meg-
tartatnak.

Jay pedig azoknak, a' kik mint az
óktalan állatok úgy kívánnak a' föld-
nek gyümölcshével bé-telni, és azokat
nagy mohonszedik és el-reitik, a-
remtőjérül pedig azoknak nem gon-
dolkodnak, se-néki hálákat nem-ad-
nak: és a' kiknek lelkek hasonló ama'
földhöz, mellyet az Isten meg-átkoza,
és tövisfés-boytorjánt terem. Mert
ugyan-is az olyanok, a' kikben az Isten
tisztá gondolatokat nem-vét, mit gon-
dolnak

dolnak egyebet parázna-ságoknál, há-
zasság és szentség-töréseknél, gyilkos-
ságoknál, lopásoknál, árulásoknál,
és egyéb efféléknél? és mit szólnának
vallyon egyebet ezek, hanem káromlá-
sokat, hamis esküvéseket, átkokat, e-
retneksegeket, szitkokat, gyalázatokat
hamis tanu-bizonyságokat, hazugságo-
kat, és több efféléket, mellyeket az ő At-
tyoktól az őrdögtől tanultak? Es vége-
zetre mit termenek egyebet ama' mér-
ges gyümölcshőknél, a' mellyeket mon-
dánk, hogy szüntelen gondolnak, és a'
mellyek az Apostoltól * a' testnek che-
* Gal. 5.
6. 19. lekedetinek neveztetnek. Ezek-ám,
azok a' tövisfés, a' mellyek elsőben az
őket termők lelkeit sértegetik a' fele-
lemnek és szorgalmatosságnak kefer-
vesfájdalmival: az után pedig sér-
tik fele-baráttjoknak jó hireket nevetek,
testeket és lelkeket felette nehéz, sőt
gyakorta ugyan meg-gyogyulhatatlan
sebekkel, a' mellyekből végtére mások-
ra fok és nagy károk-is következnek.

De

De békét hagyván ezeknek, te én
lelkem, ha kertechkéje vagy a' Men-
nyei mag-vető embernek, el-távoztasd
hogy soha benned tövis vagy boitorján
ne-találtaflék, hanem minden szorgal-
matossággal nevellyed a' szerete-
nek fáját, a' tisztaságnak lilionát, és az
alázatoslágnak Nardusát. El-távo-
ztasd pedig azt-is, hogy valaha ezeket
a' mennyei jofzágok chemeteit, ma-
gadtil ne alichad lenni, és nem a' te
Urad Istenedtől, a' ki Ura a' jofzágos
erkölchőknek, és plántálója a' tiszta é-
let tanáchának. A' meg-tartását-is pe-
dig, és gyarapítását, s-meg-érlelést a'
jó chelekedetek gyümölcshinek, ne ma-
gadnak tulaidonichad, hanem ő néki
ajánlyad, és ő hozzá légyen mindenkor
a' te erősséged.

NEGYEDIK RESZ.

Va.

V Agyon a' földnek utolsó dichére-
ti hátra, tudni illik hogy az ara-
nyat, ezüstöt, és drága kőveket termi,
s-foglallya magába. De bizony nem
maga erejéből termi s hozza a' föld az
ilyen drága dolgok nemeit, hanem az,
a' ki *Aggeus Propheta* által azt mondgya:
* *Enyim az ezüst, és enyim az arany.* * *Agg. 21*
Oh emberek szeretője, úgy ter-*6. 9.*
czett-e a' te édesfégednek az-is, hogy
teremtenél az emberj nemzetnek, nem
csak kőveket, fákat, vasat, rezer, ólmot,
és egyéb efféle szükséges dolgokat, a'
házak és hajók éppületire: hanem ara-
nyat, ezüstöt, és drága kőveket-is ékef-
ségere és szépségére? és ha ezeket adod
még-csak szarándokságokban-is e' föl-
dön, és pedig gyakorta a' téged károm-
lo ellenségednek-is; mit adcz. még a' te
kedvesednek, és téged áldóknak, s-ve-
led együtt uralkodóknak az égben?
Adni fogsz bizonyára, de nem arany
vagy ezüst darabocskákat, sem egy-né-
hany drága kővecskét, hanem azt a' Vá-
rast, a' mellyről szól sz. Janos. Apostol
a' Je-

Apoc. 21
9. 18.

a' Jelenésről irt könyvben, midőn azt mondgya: * *Es vala a' kerítésének rakása Jaspis kőből, a' város pedig tiszta arany, és a' Város kerítésének fundamentomi minden nemű drága kővel fel ékesítettek, és a' tizen két kapu, tizenkét gyöngy egyenként.* Nem úgy gondolkodunk pedig felőle, hogy az a' felső és Mennyei Jerusalema Városa, olyan aranyból, gyöngyből, és drága kővekből volna építve, és fel ékesítve, a' minéműk it vannak, mert jól tudgyuk hogy a' Szent Lélek ezekkel a' szókkal azért él, mivel nekünk szól, a' kik efféléknél jobbakat vagy drágabbakat nem láttunk, hanem hogy minden kétség-nélkül annyival drágábbat látosb léssen az a' Város, a' melly az Isten választottinak hazájok, minden várasnál ennek e' Világnak, a' mennyivel az arany és gyöngyből, drága-kőből rakot váras meg-haladná, a' polyvás fárból chinált parasztok faluit.

Emeld-fel azért én lelkem, elmédnek szemeit az égre, és gondold-meg menyire kellesték bechülnöd az ott való jó-

jó jókat, holot az arany, ezüst és drága kővek a' mellyeket mi it illy nagyra böchüllünk, alig mondathatnak azokhoz képest chak látnak, vagy polyvának-is. Más-az pedig hogy az it-való arany, ezüst és drága kővek, a' mellyek illy nagy böchbe vannak nállunk, mind veszendők, de a' mellyek abban a' Mennyei Városban tűndöklének, mind el-múlhatatlanok, és örökké-valók. De ha a' szegények kezei által ugyan ezt a' veszendő aranyadat, ezüstödöt, melly it vagyon, a' Mennyei városban akarod költöztetni, (kit ha eszed vagyon meg-is chelekefszel) tehát ez is elveszthetetlen-e léssen, és meg-marad örökké néked. Mert nem hazudhat az Igaflág, a' ki azt mongya: * *Add-el a' mid vagyon, és add a' szegényeknek, és kinched léssen Menyben.* és más helyen: * *Adgyátok-el a' mikkel birtok, és adgyátok a' lamisnát, szerezetek magatoknak sachkókat, mellyek meg nem-avúlnak, el fogyhatlan kinchet mennyekben, a' hová a' lopó nem közelget, sem a' molly meg nem vesztegeti.*

*Mat. 19
9. 21.

*Luc. 12
9. 33.

tegeti. Oh hihetetlensége az emberek fiairak! ígér a' hazug ember tizet százra, és hogy annak a' ki kölchön adgya, egyűt a' mag-pénzel meg-téríti, s-hite-le vagyon. ígér az Isten, a' ki nem hazudhat, kinchet az alamtá kodónak az égben, sőt egyűt százat, és annak felette az örök életet, s-meg is retteg a' fősvény ember, s-nchezen vehetni red hogy el-hidgye, hanem késze el-reite-ni kinchét, a'-hól a' rosda meg-észí, a' lopók ki-ásák s-el lopják, hogy sem az égben el-tenni a' hová a' lopó nem kö-zelget, és a' rosda meg nem emészti.

* Matt.
19. v. 21.

G 29.

De ha ugyan soha a' lopók el-nem lopnák-is, sem a' molly, a' vagy rosda meg nem emésztené-is, a' miket ennyi munkáddal szerzettél és tartogattál, oh boldogtalan ember ki-e lélszen? tiéd bi-zony nem lélszen, noha tiéd lehetet vol-na, ha a' szegények keze által a' Men-nyei tár-házban küldötted volna. Kö-zönsegesen úgy láttuk lenni, hogy a' mit a' fősvény gazdagok gyűitöttek, tékozló maradékjokra szál, a' kik fok-

kal ke-

kal keveseb ideig el-tékozolják, hogy sem az Attyok gyűitötte-volt. Azon-közben pedig ugyan meg-marad a' fősvényeknek bűne és örökké-is meg-ma-rad * s az ő leikek isméretinek férge meg nem hal és a' pokol tűze-is meg nem a-luszik.

* Isa. 66

Mar. 9.

Azért én lelkem, másod bolondsa-gántanul és halljad a' te Uradat, és Mesteredet prédikallani: * Meg-lássa-tok és őrizkedgyetek minden fősvénységtől, mert senkinek élete nincs azoknak be-velke-désében a' miket bír. A' fősvény gyűit, s-meg-tartya, hogy legyen neki sokáig miből élni, de külömben történik, mert mikor leg-inkáb nem-gondolná meg-hal, és az ő fősvényen gyűitöt s-tartot keresménye olly férget nemz, a' melly meg nem hal, és olly tűzet gyűit, melly meg nem aluszik. Oh boldogtalan fősvény, s-azért gyűitötted-volt-e ilyen nagy szorgalmatossággal pénzedet, hogy a' pokol tűzének szerzenél velle-taplót, a' kitől soha meg-ne alunnék? Halljad * Sz. Jakab Apostolt az ő u-

* Luc. 12.

G. 15.

* Jac. 5.

G. 15.

G 2

tólfo

tólsó levelében: *No már*, úgy-mond,
 gazdagok *sirjatok* ordítván a' reátok követ-
 közendő nyomoruságtokon; a' ti gazdagsá-
 gitok meg-rothattak; és a' ti ruháitok a' mo-
 lyoktól emésztettek meg; a' ti aranyatok s-
 ezüstötök meg-rosdásúlt, és azok rosdája bi-
 zonyoságúlléssen ellenetek, és meg-emésztá
 ti testeiteket, mint a' tűz. *Ti*, úgy-mond
 Sz. Jakab, mint-hogy gazdagok vad-
 tok, bődögnaknak alitattok és mon-
 dattok lenni, de bizonyára nyomorult
 szegények vadtok, és minden szűkö-
 köddöknél-is nyomorultabbak, és nagy
 okotok-is vagyon a' sirásra, s-ordítá-
 ra a' ti nagy nyomoruságitekért a' mel-
 lyek bizonyosan reátok jönnek, mert
 a' ti hijába-való gazdagságitek mellye-
 ket meg-tartottatok, és senyvedni had-
 ratok mikor azokat a' szegényeknek
 kellett-vólna osztanotok, és a' ti szűk-
 segtek-kivül-való haszontalan lok ru-
 háitok, mellyeket a' mollyal égettetek
 inkább, hogy sem mint a' szegényeket ru-
 háztátok-vólna véllek, és az aranyatok
 s-ezüstötök, mellyet inkább akartatok
 a' rof-

a' rosdától meg-emésztetni, hogy-sem
 a' szegényeknek táplálására ki-adni;
 ezek mondom: ti ellenetek Itélet nap-
 ján mind bizonyoságot tétznek, és a'
 molya s-rosdája a' ti gazdagságiteknek
 égető-tűzzé válik, a' melly örökké fog-
 jaenni a' ti testeiteket, és soha meg-
 nem emészteti, hogy a' tűz meg-ne a-
 ludgyék, és a' faydalom meg-ne-szün-
 nyék. Fejezzék bé tehát a' Királyi Pro-
 phetával: * *Bődögnak mondták*, a' bō-
 londok, a' népet, mellynél ezek vannak,
 a' bővelkődő gazdagságok, tudni illik:
 de bizonyára: *Bődög a' nép, kinek*
 az *Urazó Istene*.

* *psal.*
 143. v. 25

G 3 NEGYE

88

NEGYEDIK

GARÁDICH.

*A Vizekről és ki-vál-keppen a' kút-
fokról való elmélkedésből.*

ELSŐ RESZ.

Második helyt a' Világ ele-
mentumai Rőzöt választ magának
a' Viz. Abból is ha jól meg-rézzük ga-
rádich építettségét Istenben menete-
lünk. Azért elsőben a' Vízről egy ál-
tallyában elmélkedgyünk, s azután ki-
vál-keppen való fel-menetelt Istenben
merichünk a' forrásokból.

A' Viz nedves és hideg, és ezokáért
mint egy tulajdonsága néki őt vagyon,
mert el-mossa, és el-törli a' szennye-
től.

el-ölti a' tüzet; meg-hívcsiti és eny-
híti a' szomjúságnak lángját: sok és kü-
lön-féle dolgokat őszve-foglal: és vé-
gezetre valami énmű mélyen megyen
alá, Izzintén olyan magassan megyen
fel-is. Mindezek nyilván-való jelei, és
nyomdoki a' mindeneket teremptő I-
stennek. El-mossa a' víz a' testi szennye-
ket: el-mossa Isten-is a' lelki mochko-
kat: * *Moss-meg engem*, úgy mond Da-
vid, és a' bűnét fejezték. Mert noha
a' szívnek mochkait, az az, a' bűnőket
el-mossa a' töredelmesség, el-mossák a'
szentégek, el-mossák a' Papok, el-
mossák az alanyok, és egyéb Istenes
chelekedetek: de azért mindezek a'
vagy csak eszközök, a' vagy el-rendelé-
tek: és a' ki feje ennek a' meg-mosás-
nak egyedül az Isten: * *En vagyok*, úgy
mond az Isten *Isaias* által, és magam va-
gyok ki el-törölöm a' te hamisságodat magam-
ért. Azokáért a' *Pharisaeusok*, a' kik zú-
golódyán mongyák * *Christus* ellen: * *Luc. 56*
ki bocháthattya meg a' bűnőket, ha-
nem egyedül az Isten? meg-nem cha-
lako-

* *psa. 50*
v. 9.

* *Isa. 43*
v. 25.

* *Luc. 56*
v. 21.

latkoztanak abban, hogy egyedül az Istennek tulajdonították a' bűnök megbochtátának leg-főb hatalmát; ha nem abban, hogy *Christus* Istennek lenni nem hitték; azért egyszer mind káromkodtanak is igazat is mondotanak.

Nem csak el-mossa pedig Isten a' szivekről ágát, hanem ugyan viznek is akart nevezetni; mert így ír szent

^{* Jo. 7.} János: ^{* 7. v. 38.} *A' ki hisz én bennem, mint az*

Isis mongya, élő viznek folyó vizet folynak az ő házából. Ezt pedig a' lélekről mondá, melyet véendők valának az ő benne hívők, mert meg nem adatot-vala a' Lélek, mert Jesus meg meg-nem dúchósttetet vala: tehát a' Sz. Lélek a' ki bizonyára Isten, élő viz, és erről a' vizről mongya.

^{* Ezech.} ^{* 36. v. 25.} *Ezechiel: Tiszta vizet ontók reátok, és meg-*

tisztultok minden fertelmességekből. És mivel hogy ez a' Mennyei, és teremtetlen viz, fellyül müllyá sokkal ereje a' földi és teremtet viznek: azokáért háromfele külömbföget akarok fel-jegyezni a' teremtet, és a' nem-teremtet viznek meg-mosogatása közöt.

A' te-

A' teremtet viz el-mossa a' testnek makulait de nem mindenikét, mert sokat el-nem-mosha ha szappannal vagy más egyéb eszközzel nem-segétetik. A' teremtetlen viz pedig mindenremű makulákat el-mos, mert így olvasók az előbbi helyen oda-fellyeb: *Es meg-tisztultok minden fertelmességekből.*

A' teremtet viz ritkán mossa úgy el a' makulákat, hogy annak valami helye és mint egy árnyéka meg-ne tessék. De a' teremtetlen viz, úgy mos meg, hogy a' meg-mosott dolog fejb és szob léizen, hogy sem volt minek-előtte beferteztetnék. ^{* Psal.} ^{* 50. v. 9.} *Mos meg engem, úgy mond Sz. David, és a' honál fejb leszek.*

Es Isaias által is azt mongya az Ur: Ha a' ti bűneitek leendnek mint a' veres-

festék, meg-fejérlnek mint a' hó, és ha pirossak leendnek is mint a' piros szin, mint a' fejb gyapju lesznek. Utólszor, a' teremtetlen viz el-mossa a' szán-szándék ből-

G s

való

való mochkokat-is, a' mellyek különben le-nem mosathatnak, hanem ha a' lélek maga akarja, és szabad akaratyából enged a' le-mosónak. De olly nagy és olly chudállatos enék a' víznek ereje, hogy meg a' kő-e let szivekben is nagy édesdeden bé-hat, és azokáért sen miémmű kemény szivtől meg-nem verterik, mert hogy meg-ne-veresflek, maga chelekészí, a' mint igazán int Sz. Agoston: * ki foghassa meg Uram, melly chudállatos-képpen fűgállod a' hitetlenek szivében a' hitet, és a' kevés lyek szivében bé-öntöd az alá-atoslagot, és a' te ellenségid szivében bé-öltöd a' szeretet, hogy a' ki csak egy-kével ez előt dül-fulván fenyegetésekkel és öldökléssel, téged a' te tanítványidban kerget-vala, az most hirtelen meg-változván, éretted és a' te Anyaszentegyházadért fenyegetéseket, és öldözéseket, a' téged kergetőktől örömeit el-szenyvedgyen: fok ez én töl-lem hogy e' titkaidban bé-hassak, és inkább akarom érezni, hogy sem vizgálni erejét

* Lib. de
grad. 8. 8.
c. 8.

erejét malasztodnak. Es mint hogy tudom ez a' vizedet lenni, amaz * jó aka-<sup>* Psa. 67
v. 10.</sup> ratodból-való esőnek, mellyet adoz a' te öröksegednek, a' mint a' te Prophetád éneklette a' Soltárban. Azért alázatosan esedezem néked, találta-ssam én is a' te öröksegedbe, és tessék a' te malasztodnak az én szivem földében szállani, ne maradjon úgy mint egy víz nélkül-való föld szárazon és soványon néked, a' minémű szokot lenni magától, hogy csak gondolni sem elégseges valami jót, úgy mint magától. De mennyünk a' többire.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

MASODIK RESZ.

A' Viz el-ölti a' rüzet; az a' mennyei viz-is, tudni illik a' Sz. Lélek Isten malasztja, chudállatos-képpen és móddal meg-ölti a' testi kívánságok

goktűzét. Ugy vagy on hogy ennek a tűznek meg-oltására sokat használnak a' böytölések, és testnek sanyargatásai, de azért csak úgy, ha ezekkel úgy élünk mint eszközivel a' Sz. Lélek Isten malasztjának, mert egyéb aránt n' a' goktól nem sokat használnak. Mert a' Izeretet feje és Fejedelme a' bennünk

** Affecti- * való indulatoknak, és lelkünk fel-há-
ones Co borodásának, a' bir mindennel, és
perturba mindenek egyedül csak néki enged-
tiones a nek. A' szeretet erőltetetténi nem akar,
nimis és ha egy-felől útá bé-rekesztetik-is,
más-felől mást nyit magának. A' szere-
tet semmitül nem fél, mindent mér,
mindent meg-győz, semmit nehéznek
vagy lehetetlennek nem tart lenni ma-
gának, és végezetre, senkinek a' kisebb
szeretet nem enged, hanem csak a' ra-
gyob és hatalmas szeretetnek. Szün-
tén így a' testi szeretet is akar a' gazdag-
ságot, s-akar é világi gyönyörűséget
követse, csak az egy Isteni szeretetnek
enged, úgy hogy mihelyen a' Sz. Lélek
vize bé-kezd az ember szívében öntet-*

ni,

ni, ottan meg-kezd a' testi szeretet is
hidegülni. Bizonylágul legyen né-
künk szent Agoston, ki midőn a' testi
bujalághoz szokt volna, és lehetetlen-
nek tartaná el-lehetni az Aszszony-em-
berek nélkül: mindazáltal mihelyen
meg-kezdé kostolni az Sz. Lélek Isten
malasztját, így kiálta-fel az Ő gyónási-
nak kilenczedik könyve kezdetén: *9. Conf.

** Melly hirtelen édesse lőn nekem el-lenni
gyönyörűségétül a' bolondságoknak, és a' mik-
nek el-hagyásátul felelmem vala, immár a-
zokat el hagynom öröm vala: mert te igaz
és leg-nagyob édesseg üzöd-vala ki töllem ö-
ket; ki-üzöd-vala, és helyekben bé-jöss-vala
te minden gyönyörűségnél édesb, de nem a'
testnek és a' vérnek; minden világosságnál
világosb, de minden titoknál belsőbb,
minden böchületnél magasb,
de nem a' magokban fel-
szálokodok.*

nak.

HAR.

HARMADIK RESZ.

A 'Nnak-fölötte a 'Viz a' szomjuságot meg-ölti; s az is a' mennyei viz az ember szivének fok-féle, és nehéz, s-maid ugyan véghetetlen kívánságnak csak egyedül vethet véget. Nyilván tanította ezt az Igaság-is, szólván az Samariabéli Afiszonyállatnak: * *A' ki úgy-mond, e' vizből iszik-is, még-somjuhozik, a' ki pedig iszik a' vizből, mellyet én adok néki, nem somjuhozik örökké. Ugyan* *ig. is vagyon a' dolog: * nem elégedik meg a' szem látással, sem a' fül hallással be-nem telik; Akar mi adassék-it az ember eleiben, de meg-nem elégítheti kívánságát, mivelhogy ő magában-toglatható a' véghetetlen jót, a' mik pedig teremtetek, mind bizonyos háttárral vannak környékezve. De a' ki innya kezd a' mennyei vizet, mellyben mindenek vannak, nem kíván semmit, s-nem-is szűkölködik többé. De e' dologról* szól.

* *Joan. 4*
6.13.

* *Ecd. 1.*
6.8.

szólottunk-már fellyeb-is, midőn a' léleknek egyedül az Istenben mint tulajdon helyében való nyugodalmáról beszéllenénk.

NEGYEDIK RESZ.

A 'Viz egyben-kötelezi és eggy eté-
szi a' mik alig tetczettenek eggy-e-
lehetni; így a' fok búza szemek liszt a' viznek elegyítése-által egy kenyerre lé-
szen, és a' földnek fok részeiből a' viz-
által téglák lesznek. De sokkal könnyebben és el-válthatatlanabbul chele-
kezi a' Sz. Lélek vize, hogy fok embe-
reknek * *egy szívök és egy lelkök legyen.* *At. 4*
8.32.
Melly dolog az Apostoli chelekedetről
itt könyvben mondatik az első ke-
reszttyénekről, a' kikre leg-elsőben szál-
lot-volt a' Sz. Lélek. Sőt Urunk ő ma-
ga-is ezt az eggyesléget, mellyet a' Sz.
Lélek

Lélek vize chinál, ajánlya és jövendő-
li az Attyához menvén, midőn az

* *Joan.* mongya: *Nem chak ő érettekkönyörgök
37. 6. 20. pedig, de azokért-is a' kik hinni fognak az ő
igejek által én-bennem, hogy minnyájan eg-
gyé legyenek, a' mint te Atyam én-bennem,
és én te-benned, hogy ők-is mi-benünk eg-
gyé legyenek. Es chak hamar utánra
hogyeggyé legyenek a' mint mi eggyek va-
gunk. En ő-bennek, és te én-bennem, hogy
tökellestesen eggyé legyenek. A melly eg-
gyességre int az Apostol. s az *Ephesusi*
* *Eph.* 4. akhoz írt levelében: ** Szorgalmatosok
6. 3. léven, úgy-mond, megtartani a' léleknek
eggyességet, a' békeffégnék köteleben, egy
test és egy lélek, a' mint a' ti hivatalotoknak
egy remenségében hivattattatok. Oh böl-
dog eggyesülés, a' melly sok embere-
ket a' Christushnak egy testéve részen, a'
melly egy főről vezéreltetik, és egy ke-
nyérből élzik, s egy poharból iszik,
egy lélekből él, és Istenhez ragaszkod-
ván, ő velle egy lélekkel élzen. Mit
kívánhat többet a' szolgálta, hanem hogy
nem chak részese legyen az ő Urának
min-

minden jovaiban, de a' szeretetnek el-
öldhatatlan kötelével ugyan eggyé lé-
gyen az ő mindenható, bölch és szép-
séges Urával? Ezt pedig mind a' Szent
Lélek malasztja chelekefzi, úgy-mint
élő és elevenítő víz, mikor áitatósan
fogadtatik-bé a' szívben, és jó gondvi-
feléssel s nagy szorgalmatossággal meg-
őriztetik.

~~~~~

Ö T Ö D I K R E S Z.

Végezetre a' Viz annyi magassan
mégyen-fel, a' mennyi magosról jó
alá. S-mivel-hogy a' Sz. Lélek a' leg-
felső égből jó e' földre, azért léfzen az
emberben a' mellynek szívében bé fo-
gadtatik, * *Fel-forró viznek kút-feje* az * *Joh.* 43
örök életre, a' mint Urunk a' *Samaritai* 6. 14.
Afszonyi-állatnak mongya, az az, a'
Viztől és Sz. Lélektől újonnan születet
ember, és a' ki azon benne-lakozo lel-
ket

ket szivében hordozza, oda emeli-fel érdemű a' honnan a' malaízt alá-szál-
lot.

Azért, én lelkem, az Irásoknak il-
lyen szavaitól tanítván, és fel serken-
tetvén, mongyad gyakran ki-mondha-
tatlan epedezésekkel a' te Atyádnak,
Add nekem ezt a' Vízet, a' melly min-
den rúttságimat el-mossa, és kívánságim
melegségét meg-ólcha, a' melly min-
den szomjúságomat és vágyódásimat
enyhiche, a' mely téged a' te Isteneddel
egy lélekke tégyen, melly légyen te-
benned az örök életre fel-forró víznek
kút-feje, hogy oda bochátsárad-elő
érdemidet, a' hól reménled örökké lak-
todat. Nem ok-nélkül mondotta az

2. Linc. 11
6. 13.

Isten fia hogy: * *Ha ti gonoszok lévén jó
adományokat tudtok adni a' ti fiaitoknak,
menyivel inkább a' ti Atyátok menyből jó lel-
ket ad az ő-tölle kérőknek? S-nem mon-
dotta hogy kenyeret fog adni, a' vagy
ruhát, a' vagy bölcheséget, szeretetet,
Meny-országot, a' vagy örök életet: ha-
nem azt mondotta hogy, jó lelket ad,*
mert

mert mindenek abban foglaltatnak.
Meg ne szűnnyél tehát minden-nap
emlekeztetni az Atyát az ő fia ígéreti-
re, és mondani nagy buzgó indulattal
s-bizonyos reméniséggel, hogy meg-
nyered tölle; Szent Atyám, nem az én
meg-igazulásimban könyörgök néked,
hanem a' te egyetlen-egy-szülőt-Fiad-
nak ígéletiben, ő mondotta nekünk;
Menyivel inkább a' ti Atyátok menyből
jó lelket ad az ő tölle kérőknek; bizony
a' te Fiad igazság, s-meg nem chal min-
ket, azért tellyesich-bé ígéletit a' te Fi-
adnak, a' * ki téged e' földön dűchőitő, * *Joh. 17*
és néked * engedelmes volt mind a' ha- * *4.*
lálíg, a' keresztnék haláláig pedig; adgy * *Phil. 2.*
jó lelket a' téged kérőknek, add a' te fe- * *8.*
lelmednek és szeretetednek lelkét,
hogy a' te szolgád semmitől ne félljen,
hanem csak téged meg-bántani, és ne
szereffen semmit te kívüled, és feleba-
ráttát-is te-benned: * *Tisztasívet te- * Psal. 50*
remch bennem Isten, és igaz lelket újch bel- * *12.*
ső részeimben. Ne vess-el engem orozád e-
lől, és bent Lelkedet ne ved-el töllem. Add

H 2

meg

meg nekem a' te üdvöztetésed vigasságát, és
a' fő lélekkel erőssich-meg engem.

H A T O D I K R E S Z.

IÖvök már arra a' hasonlatosságra, a'
melly vagyon a' Viz forrásinak az I-
stenhez, mert innen chudállatos dol-
gok elmélkedésére emeltethetik-fel lel-
künk a' teremőnek méltóságos fő-völ-
tárúl. Mert nem ok nélkül mondatik
az Isten a' Szent Irásban: * *Eletnek kút-
fejének, és, bölcheségnek kút-fejének, és, é-
Fons es-
fendi.* lő viznek kút-fejének. Es hogy † kút-fe-
je legyen a' lételnek, ki tetczik az Isten-
nek önnön-szávaiból Moyseshez: * *En
vagyok a' ki vagyok, a' ki vagyon, küldöt en-
gem hoz zátok.* Melly igéket lártatik
mind egybe foglalni az Apostol midőn
azt mongya: * *ő benne élünk, és mozgunk
és vagyunk.* Mert ő benne vagyunk
mint lételnek kút-fejében, és ő benne
élünk

élünk mint életnek kút-fejében, és ő
benne mozgunk mint bölcheségnek
kút-fejében, mert * *Minden gyorsaknál* <sup>Sap. 7.
6. 24.</sup>
*gyorsab a' bölcheség, el-hat pedig mindenü-
vé az ő tisztaságaért, a' mint meg-vagyon
mondva a' bölcheségről irt könyvbe.*

A' kút-főnek tulajdonfága itt mi-
nállunk ez, hogy ő belőlle folyó-vizek
származzanak, és hogy ha meg-szűn-
nék folyni a' kút-főből, tehát ők-is ot-
tan ki-száradgyanak: a' kút-fő pedig
maga, nem függ a' folyásoktól, mert
nem vött azoktól vizet, hanem ő néki
magába vagyon, és közli másokkal-is.
Ez valóságos jele és nyomdoka az Istē-
ségnek, mert az Isten igaz valóságos
kút-feje a' lételnek, mivel ő semminé-
mű állattól nem vett lételt, ő tőlle pe-
dig mindenek vésznek. Semminémű
állattól nem vészen az Isten lételt, mert
az Istennek * ugyan valóságában-jár.
az, hogy legyen, és ugyan-azon-ő va-
lósága, vagyonfága-is ő néki, úgy hogy
se-lehet, se-meg nem-gondolhatni
hogy az Isten mindenkoron nem lett.

H3

vólna,

* *de Deū
essentia
est, esse,
et ipsa
essentia
est eius
existen-
tia.*

vólna, a' vagy nem lenne. Egyéb állatok ideig lehetnek, és ismét ideig elismúlhatnak, mert az ő mi-vóltokhoz és valóságokhoz nem szükséges-képpen köteles a' mindenkoron-való létel. a' mint példának okáért, az ember mi-vóltához szükséges hogy okos állat legyen, és ezokáért nem lehetséges hogy ember legyen, és ne legyen okos állat, és ha az ember mi-vóltához-is ugyan szükséges vólna a' mindenkoron-való létel, nem vólna lehetséges hogy ne vólna mindenkor. De minthogy nem áll az ő mi-volta abban, hogy mindenkoró legyen, ezokáért lehetséges hogy ő legyen, és lehetséges hogy ne is legyen. Az Isten tehát a' lételnek kút-

* *alibi* feje, mert az ő mi-vóltába foglallya
semper * a' mindenkoron vóltá-képpen-való
existere. lételt, és ezt jegyzik amaz igék: * *En*
*Exod. 3. *vagyok, a' ki vagyok.* Az az, én vagyok
6. 14. önnön-maga a' vagyonság, és nem mástól vészem vagyonságomat, hanem magamba vagyok, s-engemet egyedül illet, hogy valóságomba s-mi-vóltombajár.

ba-járjon mindenkoron-vóltom, és lételem-is. S-innen vagyon hogy az Istennek, tulajdona az örökké-valóság és a' halhatatlanság, a' mint az Apostol mongya: * *Az örökké-való halhatatlan* ^{*1 Tim. 2. 8.}
Királynak, egyedül-való Istennek, és * *Ki-* ^{6. 17.}
nek egyedül vagyon halhatatlansága. ^{*1 Tim. 6. 16.} E-6. 16.
 egyéb állatok pedig Istentől úgy vészik lételeket, hogy ha szüntelen ő től nem függenek, és az ő neminemű be-
 léjek származásával nem tartatnak, ottan mindgyárt meg-fűnnek lenni. In-
 nét mongya ugyan azon Apostol, * ^{*Hebr. 2. 4.}
hogy Mindeneket visel az ő erejének igé-6. 3.
jével. Mert ha az Istentől nem tartat-
 nának a' teremtet állatok, nem-is vólnának.

Azért én lelkem, tisztellyed és chudálljad véghetetlen jó-vóltát a' te teremtdnek, a' ki mindeneket ilyen szerezettel visel és tart, holot ő mind el-lehetne nállok-nélkül; és nem kevesb-é chudálljad és kövesséd tűrését-is azon teremtdnek, a' ki ilyen * *kegyes a' há-*
ladatlanokhoz és gonoszokhoz, hogy táplál-^{* Luc. 6. 35.}

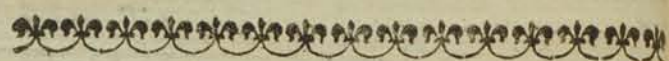
Iya az ötet káromlokat, és tartya, a' kik semmivé lenni méltók volnának: s ne tessék néked-is nehéznek, ha néha felebarácid fogyatkozásokat kel-viseled, és a' kik téged gyűlölnék azokkal jól chelekedned.

De nem chak abban helyheztetetű fő-volta ennek a' létel-kút-fejének, hogy más kút-főtől nem vészi lételét, és egyéb állatoknak ő ad létet. Mert a' források és patakok vizének mi-nálunk egy a' nemek. Es noha a' források a' vagy kút-fők vizei nem más forrásoktól vésznek vizet magoknak, mindazáltal vagyon oka az ő lételeknek, úgy-mint a' párák, és azokénak meg-más okok a' miglen szintén a' leg-első okra jutunk, a' melly az Isten. Az Isten pedig a' ki néked alkotód, oh lélek, nem egy-nemű a' teremtet állatokkal, hanem véghetetlen méltósággal, nemességgel és főbséggel haladgya-meg őket; és valóságosan s-tulaidon-képpen kút-feje a' lételnek, mert nem chak nem vészi az ő mi-voltát, más lételnek kút-fejétől,

jétől, de ugyan nem-is tud semmi más okot magán kívül. A' teremtet viznek kút-feje, a' mint mondók, nem más viztől, hanem más októl származik, de a' lételnek teremtetlen kút-fejének nincsen semmi magánál előb-való, semmitől nem függ, semmi-nélkül nem szűkölködik, semmi néki nem árthat, hanem mindenek ő tőle függenek, és ő * az egész világot is egy sem pillantása-val el-törülheti, a' mint az erős Machabeus beszél. Ezt a' felséges méltóságot chudálljad, én lelkem, ezt a' kezdet-nélkül-való kezdetet, ok-nélkül-való okot, véghetetlen mi-voltot, meghatározhatatlant, meg-mérhetetlent, tellyességgel szűkségest, holott egyebek mindenek ehez hasonlítottván, chak történet-képpen-valók. S-talám erről mondotta-is az Igaság: * De egy a' szűk-sége, azért ehez az egyhez ragaszkodgyál, néki egyedül szolgály, egyedül az ő szeretetiben és őtet kívánásban gyönyörködgyél: egyebeket mindeneket ő velle egybe-vertvén meg-utálz, a' vagy fölöt.

főlöttéb-^{való} szorgalmatossággal sokakban ne-törődgyél, holot egy a' szük-
séges, és mind néked, s-mindeneknek
egyedül elégséges. hanem egy szor-
galmatosságod legyen, hogy soha ked-
véből ki ne essél, és egyedül ő néki min-
denkor. és mindenütt tetezeni igye-
kezzél.

H E T E D I K

R E S Z.

Továbbá, az Isten igazán monda-
tik életnek kút-fejének-is, mert él,
és élete önnön-magába ^{vagy}on, sőt ő
az örök élet: * Ez az igaz Isten és az örök
élet, úgy-mond Sz. János, és min-
den élő-állatok attól a' kút-tőtől vészik
az életet, és meg-szünnén az adni az é-
letet, * el-fognak, és az ő porokba visszá-
 térnek, a' mint éneklí Sz. David Prophe-
ta. Nemzeni magokhoz hasonlókat, cu-
laidonok az élő-állatoknak. Nemzi

* 1. Joan.
5. v. 20.

* Ps. 103
v. 29.

pedig

pedig Isten az ő magához hasonló fiát
Isten Istent, és élő élet: * Es miképpen,
az Atyának élete ^{vagy}on ő magában, azon-
képpen adta a' Fiúnak-is hogy élete legyen
ő magában, a' mint bizonyítja Sz. János
az Evangeliomban. Vagyon pedig
élete az Atyának ő-magában, mert kút-
feje az életnek, és nem másunna vészí
az életet: és adott a' Fiúnak-is önnön-
magában lenni életet, mert azon életet
adta néki, a' melly magának ^{vagy}on,
és az által életnek kút-feje a' Fiú-is, de
életnek kút-feje az életnek kút-fejétől,
mint Isten Istentől, és világossága vi-
lágosságtól. S-ki magyarázza, sőt ki
foghattya csak meg-is, minémű legyen
az Isten élete, és minémű ez az életnek
kút-feje, a' mellyből csak chöppechi-
kéket meritnek mindenek valamik él-
nek mind a' földön, s-mind az égek-
ben? Az élet mellyet mi itt e' szám-ki-
vetésben ismérünk, semmi-nem egyéb,
hanem csak belső kezdeti mozdulá-
sunknak. mert azokat mongyuk mi él-
ni, a' mik valami módon magok moz-
gattyák

* Joh. 5.
v. 26.

gattyák magokat, kihez képest mondatnak hasonlatosság-által eleven vizeknek azok-is közönségesen, a' mellyek a' folyó-vizekben, és holt vizeknek a' mellyek az álló-tóokban vannak, min-velhogy amazok mint-egy magoktól láttatnak mozdúlni, ezek pedig meg nem mozdúlhatnak külömben, hanem ha a' szelektől, vagy valami más külső erőtől indítatnak.

A' te Istened, oh lélek, valóságosan él, és szerzője s-kút-feje, az életnek. S azt veri fejünkbe maga-is gyakran a

* Num. 14. v. 21. *Sz. Irásba széllyel: * Elek én úgy-mond az Ur.* Es a' Propheták-is, El az Ur, él

az Ur, gyakran mongyák: és Jeremias-nál panaszolkodik a' népről az Isten.

* Jer. 2. v. 13. *mondván: * Engem el-hadtak az élő-vizek kút-fejét.* S-mind-azon-által meg-is se magától, se mástól nem mozgattatik:

* Mal. 3. v. 6. ** En vagyok, úgy-mond, az Ur, és meg*

* Num. 23. v. 19. *nem változom.* és másut: * *Nem olyan az Isten mint az ember fia, hogy meg-vál-*

tozzék. Az Egyházi éneken-is azt é-nekellyük minden-nap: * *Mindeneknek*

Isten

Isten tartós erőssége, meg-maradván ma-gad mozdúlatlanságba, a' nappali világos-ságot, következővel határozod. Esha-

fiat nemz-is az Isten, változás-nelkül nemzi: és ha lát, hall, szól, szeret, könyörül, ítél, mind ezeket változás-nelkül chelekeszi, és ha valamiket terem, és meg-tart, a' vagy pedig mikor el-bont vagy el-oszlat, és visszont meg-ujtja s-változtattya-is, ő mind-azon-által

vesztettségbe chelekeszi, és mozdúlatlan változtattya. mint él tehát ha nem mozog! és mint nem él ha kút-feje és

szerzője az életnek? Ezt a' chomót könyű meg-öldani. Mert az életre egy-

általlyában, elég ha az eleven állat magától chelekeszik, és nem mástól mozgattatván: az élet pedig, s-leg-inkább teremtet állatokban, belső kezdeti a' mozdulásnak, mert nem tekélltetések a' teremtet állatok, hanem sok-nélkül

szükölködnek, hogy az életnek vagy eleveneknek dolgait bé-telleyesíthessék.

De az Isten véghetetlen épség és tekélltetőség, és semmi-nélkül nem szüköl-

kodik

* Rerum
Deus te-
nax vi-
gor etc.

ködik magán kívül, ezokaért noha magából chelekezik, és nem mástól mozgattatván, mind-az-által mozdulás, a vagy változás-nélkül nem szűkölködik. A' teremtet állatok hogy nemzhesse és nemzetteffenek, szűkölködnek a' változás, mert magokon kívül nemzenek, és a' miket nemzenek, változniok kel azoknak a' ninchenből a vagyonra. Az Isten pedig magába nemzi a' Fiút, és magába származza a Sz. Lelet; nem-is kel a' Fiúnak, a' vagy a' Szent Léleknek változni a' ninchenből a' vagyonra, mert azt a' léteket változtat, a' melly örökké volt; és azt nem idő-szerént, hanem öröktől-fogva változtat. Szűkölködnek a' teremtet állatok az öregbülésnek, a' vagy nevedésnek indulása-nélkül; mert nem telyes állapotba születnek vagy lésznek.

*perfe-
ctissimus ** nascitur.* A' Fiú Isten pedig tellyesen születik, és a' Szent Lélek Isten **perfe-*
ctissimus ** spiratur.* tellyesen lehelterik és származtatik. Szűkölködnek a' teremtet állatok a' változásnak ** Quali-*
tates. indulása nélkül, hogy fok-fele ** min-*
us.

missio *gek* lehesse, a' mellyekre szűkölködnek vagyon. Az Isten pedig semmi-nélkül nem szűkölködik, mivel véghe-terlen tellyeslegű vagyonsága vagyon. Szűkölködnek a' teremtet állatok moz-
dulás-nélkül helyről-helyre, mivelhogi ninchenek mindenűt: az Isten pedig mindenűt egészen vagyon. Ezeken kívül a' teremtet-állatok, hogy lássanak, hogy hallyanak, hogy szóllyanak, hogy chelekedhesse, sok dolgok-nélkül szűkölködnek, mert életek vagyon ugyan, de nem telyes, hanem fogyatkozot: az Isten pedig semmi-nélkül nem szűkölködik magán-kívül, hogy mindent lásson, mindent hallyó, mindeneknek szóllyon, mindent és mindenekben munkálkodgyék, mert nem chak-hogy élete vagyon, hanem gazdag és bódogélete vagyon, és ő az élet, s-kút-feje is az életnek. Es hogy a' látásnak módgyarúl hozzunk példát: Az ember hogy láthatson, szűkölködik **Potencia*
visita. látó-erő-nélkül, a' melly külön-való dolog a' lélektől a' ki tulajdon-képé el; szűköl-

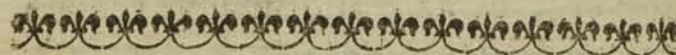

* Objectū szűkölködik * ellenébe-vetet olly do-
log-nélkül-is, a' mellyre nézzen, az az,
valami színes testi-állat-nélkül, melly
ő kívülötte légyen helyheztetve; szű-
kölködik a' Napnak, vagy valami más-
világoskodo állatnak világa-nélkül; szű-
* Mediū kölködik közben lévő, az az, * valami
perspicuū. közben vettetet által-látható állat-nél-
* Species kül; szűkölködik * szemébe-tűnő s
sensibiles hatható-kép vagy forma-nélkül, a'
melly arrúl tűnnyék a' szemébe a' mit
néz; szűkölködik testi eszköz-nélkül,
az az, sok-féle nedvességekből és húsfos-
hártyákból fel-készült szem-nélkül; szű-
* Spiri- kölködik * vérből származo vékony és
tus sensi- érzékenység-szerző párák és * látásra-
tivi. való inak és erek-nélkül, a' mellyeken-
* Nervī azok a' vékony párák által-szolgálya-
optici. nak; szűkölködik * annak a' mit lát-
* Propor- képes-szerént-való távúl vagy közel-lé-
sionata te-nélkül; szűkölködik * a' látásra-va-
distātia. ló erejének-is arra fordítása és függész-
* Appli- tése-nélkül a' mit látni akar. Ihón-
catio po- mennyi segítség-nélkül szűkölködnek
sentia. az emberek, és egyéb eleven-állatok,
hogy

hogy az életnek csak ez egy dolgát-is
vé-be vigyék. De az Isten a' kinek e-
gész élete valóságosan magába vagyon
semmi-nélkül nem szűkölködik. Az ön-
nön-végzhetetlen állattya ő neki mind
látásra való ereje, s mind látható szí-
nes-czéllya, s annak szemben-tűnő ké-
pe, világossága és mindene. Magából,
s maga által, és magában lát az Isten
mindeneket valamik vannak, valamik
vóltanak, valamik lesznek; és valamik
lehetnének-is nyilvánláltya. Es minek-
előtte e' világ lenne, látta az Isten min-
deneket, és az ő tudománya s látása
nem öregbedet, sem nevedet azok-
nak teremtetésével. Hát-meg mi lesz ez,
én lelkem, akkor, mikor az ő életében
részesül sz? mihoda nagy dolgot pa-
ranchol néked az Isten, midőn ezt a'
testi és egyéb élő-állatokkal köz, se
nem tőkélletes, sőt fogya:kozot élete-
det paranchollya felebaratidért és ma-
gaért az Istenért halálra adnod, hogy
ama' gazdag, és örökké boldog élet-
ben részesülhetsz? Es ha semmi nagy
I dolgot

dolgot nem hágy azzal, midőn az életet hadgya meg vetni: melly könyű és kichin dolognak kel-hát tetczeni, mikor a' holt és érzékenység-nélkül való gazdagfágokat paranchollya béven a' szegényeknek ki-osztani; és a' testi kívánságoktól magunkat meg-tartóztatni; az őrdögnek és annak pompáinak igazán ellene mondani, s' arra az életre, a' melly chak egyedül igaz élet, szívünknek tellyes indulatiból fohászkodván vágyódni.

NYOLCZADIK

R E S Z.

DE ideje immár hogy a' bölcheségnek kút-fejéhez-is a' menyire lehet fel mennyünk. * *A' bölcheségnek kút-feje az Isten igéje a' magasságban*, ugymond a' Jésus-Sirák Fia. Es igazán-is mon-

* Eccl. 1.
v. 5.

mondotta, a' *magasságban*; mert a' bölcheségnek kút-feje a' szent Angyalokra, és a' boldog lelkekre, a' kik mennyekben laknak, bévsegesen foly, mi-reánk pedig a' kik itt e' pusztában, és szarándokságban forgunk, nem annyira a' bölcheség, mint a' bölcheségnek chak valami párája, a' vagy illattya érkezik.

Azért én lelkem ne tudakozzál most fellyeb-valókról hogy-sem-mint hozzád illik. * Ne visgáld a' felleget, hogy le ne nyomattassál a' dűchőségűl, chudálljad annak bölcheségét a' kiről mongya az Apostol: * *Az egyedül bölch Istennek*. Örvendezz ama' boldog lelkeknek, a' kik a' bölcheségnek kút-fejéből isznak. Es noha az Istent meg nem foghatták, a' mint-hogy tulajdonna-is az a' bölcheség kút-fejének; mind-azáltal az Istennek, az az, * a' leg-első * oknak szinét, minden homály-nélkül szemlélik, és annak fényes sugáritúl meg-világosítván, mindenekről igaz itéletet térsnek, és abban a' bölcheség-

* Prov.
25.6.27.

* Rom.
16.6.27.

* Prima
causa.

nek déli-verőfényhez hasonló világában, nem félnek a' tévelygéseknek se téttségétől, sem a' tudatlanságnak, és a' vélekedéseknek homályától. Vágyakozzál arra a' boldogságra, és hogy arra bátorságosan juthass, szeresséd telyes szívvedből az Ur Jesus Christust,

* Col. 2. * *kiben a' böltségeknek és tudománynak*
 v. 3. *minden kinchei el-reitve vannak.* Mert ő

* Job. 14
 v. 21. *mondotta az ő Evangéliomába: * A' ki engem szeret, szeretetik az Atyámtól, és én-is szeretem őtet, és meg-jelentem néki magamat.* S-mit télszen az egyebet, meg-jelentem néki magamat, hanem hogy meg-mutatom nyilván az Isten tudományának és bölcsességének minden kincheit, a' mellyek én-bennem el-vannak reitve? Bizonyára minden ember természet szerint, tudni kíván: és noha a' testi kívánságok most sokakban ezt a' kívánságot mint-egy el-aluttyák néminémű-képpen: de mindazonáltal mikor a' testet a' melly rohadandó, és most nehézíti a' lelket, le-térszűk, akkor ennek a' kívánságnak tüze, minden

den egyéb kívánságok-főlőt fog-gerjedezni. Melly nagy létszen azért a' te boldogságod, oh lélek, mikoron a' *Christus* a' kit szerettél, és ő-is szeretet téged, meg-mutattyá néked minden kincheit az Isten tudományának és bölcsességének. De hogy illyen nagy reménységben meg-ne chalatkozzál, igyekezzél a' *Christus* parancholattyát meg-örizni, mert ő mondotta: * *A' ki engem* * Jo. 14. v. 23.
szeret az én beszédimet meg-tartya, és a' ki engem nem szeret, az én beszédimet nem-tartya. E ezen-közben légyen ez a' te bölcséged, a' mellyet le-ir sz. Jób, midőn azt mongya: * *Az Ur felelme, az a' bölcsé- * Job. 28
 v. 28. seg; és a' gonosztól el-távozni értelem.* Es valami jót a' teremtet állatokba látz, tudgyad azt az Istentől minden jónak kút-fejétől folyni, hogy e'-képpen Sz. Ferenczel meg-tanúlljad az ő ki-forró jó-vóltát mindenik teremtet állatban, mint annyi patakochkákban köstolni. Melly dologról olvasd sz. *Bonaventurát*, a' sz. Ferencz életéről irt könyvének kilenczedik részében.

ÖTÖDIK GARADICH.

*A' Levegő-égről- való elmelkedés-
ből.*

ELSŐ RÉSZ.

A' Levegő égnek *elementoma*, fő Mestere lehet az emberek erkölcsinek, ha az ő természetit meg-gondoljuk. Nem csak az erkölchről- való *Philosophia* tanítására pedig, hanem ugyan az Isteni dolgokról- való szent tudománnak a' *Theologianak* is titkos dolgai meg-nyilatkoztatására, és a' léleknek Istenhez fel-emelésére illendőnek, és alkalmasnak találhatik, ha ki figyelmezni akar a' sok-féle hasznokra, mellyeket a' levegő ég, Istennek rendeléséből meg nem-szűnik adni az emberi-nemzetnek.

Első.

Elsőben a' levegő-ég, szolgálván a' lélegzet vételre, meg-tartva a' földi élő állatoknak s-az embernek-is életét. Másodszor a' látásra, hallásra és szólásra annyira szükséges, hogy ha valami-képpen az el-véternék, ha minden egyéb meg-vólna-is, de ottan vakok, siketek és némák lennének minnyájan. Es végezetre, olly igen szükséges a' levegő ég az emberek mozdulására, járására, és egyéb állatokra, hogy ha az el-véternék, tehát csak meg-sem mozczanhatnánk, és az embereknek mindennemű mestersegeknek, s-mindennemű műkájoknak meg kellene szűnni. Kezdgyük-el azért az elsőn.

Ha értenék az emberek nem kevesb-e szűkölködni lélegzet vétel-nélkül az ő lelkeket, a' mint a' testek szűkölködik, sokan üdvözülnének azok közzül, a' kik most el-vesznek. Szűkölködik a' test a' szüntelen- való lélegzet vétel-nélkül, mert a' természetbéli meleget a' mellyről hevül a' szív, úgy meg-mértékli a' tüdő a' hives leve-

I 4

gő.

gő-éget magában bé szíván, és a' meleget ki-szíván, hogy az élet az által tartatik meg, a' melly lélegzet-nélkül külvőmben meg nem tartathatnék. Innét ment immár ugyan szokásban, hogy ez a' kérés, *élni és lélni*, Mind egy-ért vétessek. Mert minden a' ki léhik, él, és a' ki lélni meg-szűnik, élni is meg-szűnik. Te is azért lélek, hogy ély lelki étellel, melly az Isten malasztja, szüntelen-való lélegzet-nélkül szűkölködjöl, melly lélzen ki-bochátván Istenhez az imádság által meleg fohászkodásidat, és bé szíván Istentől új malasztját a' sz. Léleknek. S-mit jegyeznek is egyebet a' te Uradnak amaz igéj:

* Luc. 18 Szükség mindenkor imádkozni és meg-nem-szünni? hanem hogy szükség mindenkor fohászkodni, és jó lelket venni, hogy a' lelki életre-benned el ne oltassék: mellyet mászor is elő-hoz, midőn

* Luc. 21 azt mongya: * Vigyázzatok azért minden időben imádkozván. Es az Apostol is azont erősíti első levelében a' The-

* 1. Thes. 5. 17. falonikajakhoz, * mondván: Szüntelen

len imádkozzatok. Kivel egyez Sz. Peter Apostol is az ő első levelében, midőn azt írja: * Legyetek azokáért okosak, * 1. Pet. és vigyázzatok az imádságokban. Mert ez az igaz okosság, hogy mi a' kik minden időben szűkölködjünk az Isten segítség-nélkül, kérjük is azt minden időben. Tudgya ugyan a' mi Atyánk nélkül szűkölködjünk, és kész is azokat bévsegefen meg-adni nekünk, főképpen a' mellyek örök üdvösségünkre valók, de az imádságnak eszköze által akarja meg-adni, mert az ő néki bechületesb, és nekünk hasznosb, hogy sem

mint ha aluvásunkra és henyelésünkre adna mindeneket. Azértint és ösztönöz bennünket a' kérésre a' bév-kezű és adakozó Ur, mikor azt mongya: * En is mondom néktek, kérjete és adatik néktek, keressétek és találtok, zörgezzétek és megnyittatik néktek. Mert minden a' ki kéri, el-vészi, és a' ki keresi meg-találja, és a' zörgetőnek meg nyittatik. De mi legyen az a' mit főképpen kérünk kel, és a' mi meg-adatik minden kétség-nélkül,

meg-magyarazza leg-ottan, mondván:
Ha ti gonoszok lévén jó adományokat
tudtok adni a' ti fiaitoknak; s mennyi-
vel inkább a' ti Atyátok Menyéből jó lel-
ket ad az őtölle kérőknek. Ezt kel az-
ért elsőben-is, és szüntelen kérünk,
és ez kétség-nélkül meg-is adatik né-
künk ha jól kérjük, a' jó lélek tudni-
lik, melly által lélegzetet végyünk az
Istenben, és lélegzetet vévén, meg-
tarchuk lelkünk életét, a' mint Sz. Da-
vid chelekeszik vala, a' ki azt mondta

* *psal.* a' Soltárban: * *Meg-nyitottam a' számot*
118 *és lélegzetet vettem, az az, fel nyitottam*
131 *az én számot, kívánván és fohászkod-*
ván, s ki-mondhatatlan epedezésekkel
könyörögven, és az Isten édesléges
malasztyát szittam-bé, melly a' testi ki-
vánságimnak hevét meg-hivesítötte, és
engem mindé jó chelekedetekbe meg-
erösztötte. Ezek azért így lévén, ki
mongya azokat Isten szerént élni; a'
kikegész napokban, vagy hólnapok-
ban, sőt esztendőkből sem fohászkod-
*nak Istenhez, sem lélegzetet nem vé-
nek*

nek Istenben? mert a' halálnak nyil-
ván-való jele a' lélegzet nem vétel; és
ha a' lélegzet vétel az imádkozás, halál-
nak jele léssen tehát nem imádkozni.
A' lelki élet, melly által Isten fiai va-
gyunk, a' szívetbe vagyon helyhez-
retve: * *Láffátok* ugymond Sz. János az * *1. Joa.*
ő levelében, *minémű szívetet adot né-*
3. *3. 1.*
künk az Atya, hogy Isten fiainak neveztef-
sunk és legyünk. S-kichoda pedig a' ki
nem kívánnya látni azt a' kit szívet? S-
kichoda kíván valamit és nem kéri at-
túl a' mit kíván, a' kit tud bizonyosan
hogy meg-adgya ha kérendi tölle? Te-
hát a' ki szüntelen azért nem imádkozik
hogy láthassa színet az ő Istenének;
nem kívánnya az őtet látni: s a' ki nem
kívánnya, nem szíveti: a' ki nem sze-
reti, nem él: s mi következik ebből,
hanem hogy meg-hóltaknak itillyük I-
sten előtt lenni, ha szintén élnek-is e' vi-
lágnak, valakik az imádságban valósá-
gosan nem foglalatofok? Nem mon-
dathatik pedig imádkozni az-is, és az
által lélegzetet venni, és élni, a' ki csak
testi

testi főval imádkozik ; mert az imádság a Bölcséktől , nem szónknak a levegő-égben fel-emelése , hanem emelőknek Istenben fel-emelésének módjait adatik.

Azért, én lelkem, meg-ne chald magad, azt alitván hogy te Istennek élve ha valóba és tellyes szivedből nem keresed az Istent , és hozzá éjel-nappal nem tohászkodol , ne mond azt hogy nincsen más egyéb foglalatosságid mint az Istennel-valo beszélgetésre és imádságra, mert a' Sz. Apostolok foglalatosságak valának , és pedig az Isten dolgaiban , s. a' lelkek üdvösségében , úgy hogy egyike közzülők azt mondaná.

* 2. Cor. * Azok nélkül a' mellyek kívül vannak az én
11. v. 28. mindennapi borongatásim , minden gyülekezeteknek borghalmatos gondgja , ki nyavalyog és én nem nyavalygok ? ki botránkozik meg és én nem égek ? Es még-is ugyan ez az ő imádságinak gyakor emlékeztetése kívül , azt írja a' Philippi Városbélieknek
* Phil. 3. hez : * A' mi nyájaskodásunk mennyegben
v. 20. vagyon. mert tudni illik az ő foglalatosságait.

rosságainak közepette-is az égben forgolódót kívánsági által , és soha az ő kedveséről el nem felejtkezett , mert egyéb-aránt nem mondaná hogy : * Chri-
stussal a' keresztre segeztettem. Elek pedig
már nem én : él pedig én bennem a' Christus.

~~~~~

M A S O D I K R E S Z.

Második tulajdonsága a' levegő-égnek az ; hogy közben-vetet esz-köz légyen, melly által a' mi szemünkben tűnnyenek a' színeknek és festékeknek képei , és füleinkben a' szózatoknak , hangoknak és zúgásoknak formái, a' mellyek nélkül sem láthatnánk, sem halhatnánk , sem pedig szólhatnánk. Melly dologban előszer-is hála-kot kel adunk Istennek , hogy a' mi természetünket ily-nagy jó chelekede-tível

tivel akarta meg-ékesíteni. Az után il-
 * *Subri-* lik chudállanunk a' mi teremtőnknek
litas bölcheségét-is ilyen gyenge és *hatha-
 tó-vékonyfágú alkotmányába, holot a'
 levegő-ég, igaz testi állat lévén, és olly
 nagy, hogy chak nem véghetetlen hely
 foglal és tölt bé, mindaz-által ember
 azt se-nem láthattya, se nem érezheti
 az ő chudállatos vékonyfága, miat.
 Chudálták a' régiek vékonyfágát amaz
 egy *lineának*, a' vagy vonásnak, mellyet
Apelles egy nevezetes kép-író, vont volt
 festő *pennájával* egy táblán. de azt a' vé-
 kony vonást mind láthatták, s-mind ta-
 palztalhatták; és ezokáért semmi-kép-
 pen nem hasonlittathatik is ennek a'
 vékonfágú-vékony fedélnek gyengese-
 géhez, a' melly mindeneket környül-
 vészen, mindeneket meg-illet, és még-
 is senkitül nem láttatik az ő nagy vé-
 konyfága miat. De ezt a' chudát öreg-
 biti az is, hogy a' levegő-ég vékony és
 gyenge testi-állat lévén, mindaz-által
 mikor hasíttatik, felette könnyen ősz-
 ve mégyen ísmég, és eggyé léfzen, nem
 külön-

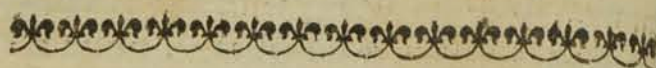
külömben mint ha soha meg sem met-
 czeret, vagy hasíttatot volna. Ninh
 bizony olly mester-ember a' ki a' meg-
 szakat pók-hálót, vagy valamelly felet-
 te gyenge fátyolt úgy őszve-varhasson,
 hogy a' szakadás raita meg ne tessék.
 De a' ki még nagyobb chudára méltó, és
 chak az Isten bölcheségének tulajdona
 az; hogy ugyā azon egy részén a' levegő-
 égnek, minden egybe-zúras-zavarás és
 elegyítés nélkül, eggyüt és eggyzer-
 s-mind, számlálhatatlan sok-féle színek-
 nek képei mennek és tűnnek által. A'
 ki éczaka föld világnál kies és magas
 helyen lévén, az égen a' chillagokat, a'
 földön a' virágos mezőket, és vélek eg-
 gyüt házakat, fákat, eleven állatokat, és
 egyéb efféle sok hol-mit lát nem tagad-
 hattya hogy azoknak a' sok-féle dol-
 goknak képei, abban az ő környülötte-
 valo levegő-égben. mind eggyüt van-
 nak, de még-is nem zúródnek-zavaród-
 nak őszve. S-ki értheti ezt meg mint le-
 hessen? és módgyat annak ki foghattya
 meg? mert nagy csuda az, mint légyen
 lehet-

lehetéges, hogy ilyen vékony állat ennyi sok-féle képeknek és formáknak külföldiségét foglalja egyszer-s-mint együvé magában, és meg is őszve ne-elegyedjenek? S-hát ha meg történik hogy azon egy időben és helyben, egyfelől a' madarak énekeljenek másfelől zengjenek a' külföld-külföld muslikáló szerzők, harmad-felől zugjanak a' folyók. Vizek: nem-de nem azon egy levegő-égben kel-e együvé foglalítani, és bé-véetni, ennyi sok külföldöző színek képeivel együvé mind azoknak a' hangos szóknek, és zengéseknek formáinak is? ki cselekefzi, én lelkem, egyéb ezeket, hanem a' te teremted, ki egyedül cselekefzik csudállatos nagy dolgokat? És ha ilyen csudállatosok az ő cselekedeti, mennyivel csudállatosb lélzen maga? De vagyon még más haszna is a' levegő-ég ily csudállatos vékonyságának, hogy tudni-illik nem tartoztatya, sőt segéti minden állatoknak mozgólásokat, a' mellyek egy helyről másra szoktak menni. Tudgyuk minnyá-

minnyájan melly nagy munkával vontatják a' vizeken a' hajókat, noha a' víz is híg és könnyen metcződik, merre néha sem a' szelek, sem az evezők nem elegendők, hanem lovakkal és bialokkal is kel gyakorta vontatni. És ha történik vagy hegyeken, vagy berkeken útat nyitni, mennyi sok veritékkel s melly hosszú ideig irritik csak egy rövid út is? De a' levegő-ég által, minden munka-nélkül szágóldnak a' lovak, repülnek a' madarak, az el-lövő nyilak és hagyító szerzők: az emberek pedig sok-féle dolgokra, fel s-alá jönnek, mennek, járnak, futkároznak, mozgatták s-emelgetik lábokat, hánnyák-vetik karjokat, kezeket föl, alá, jobbra, balra, és nem külföldben tartóztatya-meg őket ez a' mindenü ki-terjed levegő-ég, mint ha nem, testi, hanem lelki természetű állat, a' vagy ugyyan semmi volna.

K

HAA

HARMADIK

R E S Z.

VEgezetre ehez járúl az-is, hogy a' levegő-ég természeti, úgy enged mindennek, és minden formára, úgy változik és metzeti, szaggattatja magát az emberek hasznára, és szolgáltyára, hogy láttatik az alázatoslágnak türelének és szeretetnek ugyan mestereül adatot lenni az embereknek. De a' minnek te-benned, én lelkem, a' teremthöz-^{való} szeretetedet leginkább fel kellene serkenteni és gyulasztani, az, hogy ugyan ezen levegő-ég jeleníti az ő teremthőjének ki-mondhatatlan édesfűjét és kegyességét az emberekhez. Eszméld-meg magadat, oh lélek, és gondold-meg figyelmetesen, hogy a' te Urad minden teremtet állatnak jelen vagyon mindenkor, munkálko-

kálkodik mindenikével mindenkor, és a' mi véghetetlen, édesfű dolog, mindenikének természetihez alkalmaztatja az ő véllek együtt-^{való} munkálkodását, mintha azt mondaná az ő Apostolával: * *Mindeneknek mindenné* ^{1 Cor. 9. 22.} *lettem, hogy mindeneket segechék és tekélté* ^{* Agens} *tesse tegyek.* A' természetben őltot ^{necessarium; 602} szükség-képpen munkálkodó okokkal ^{lunzariis liberum.} együtt munkálkodik, hogy szükség-képpen munkálkodgyanak: az akarat szerént munkálkodókkal, hogy akaratyok szerént; a' szabados okokkal, hogy szabadoson chelekedgyenek. A' tüzet úgy izgattya, és segéti hogy földemnyen, a' földet hogy alá-tarchon, a' vizet hogy völgyes helyeken folyjon, a' levegő-éget, hogy által mennyen valahová haytatik és űzetik; a' chillagokat hogy szüntelen kerengvén forogjanak, a' fűveket, fákat, bokrokat hogy természetek szerént való gyümölcsöt hozzanak; a' földi lelkes-állatokat, vízben-valókat és az égen repdesőket, hogy azt chelekedgyék a' mit termé-

szetek hozot nékik. S-hogyha az Istennek gyönyörű édesége ilyen igenki-
retczik az ő állatinak természetekkel-
való egyűt munkálkodásából, mit-
tillyünk hát meg az ő malasztinak che-
lekedetirül? Adot úgy vagyon az em-
bernek szabad akaratot az Isten, de
úgy hogy vezérle né őtet parancholat-
tyával, rettenté né veszedelemmel, ma-
gához édesitené jó tereménnyivel.

* 1 Tim. 2
v. 4.

Minden embert akar Isten üdvözülni, de
úgy akarja hogy akarják azok is, és az-
ért előzi meg ilyen édesdeden őket, és
fel-indítja, vezérli, s-végig is viszi
nagy chudállatosan. Ezek ám az Isten
bölcsességének amá találmányi, a mel-
lyekről mongya Isaias: * Nyilatkoztas-
sátok ki a népek között az ő találmányit.

* Isa. 12.
v. 4.

Mert az Istenteleneket néha igen meg-
rettentí, néha szeretettel inti, néha ke-
gyesen fenýiti, néha irgalmasan dor-
gálja, a mint elméjeknek, természe-
teknek, és erkölchőknek itilli használ-
ni. Hallyad melly szeliden bánék az

* 1 Gen. 3
v. 9.

UR az első bűnőssel: * Adam, úgy-
mond,

mond, hól vagy? és midőn azt felelné:
A' te szódat hallam a' Paradichomba, és
meg-jedek, mivelhogymezitelen volnék,
és el-reitem magamat: s-utánna veté ha-
sonló szelidséggel az Ur: s-ki jelentette
néked hogymezitelen volnál, hanem hogy
öttél a' fáru, mellyrül parancholtam vala-
néked hogy ne ennél? s-meg-istére Adam
kétség-nélkül, ettül a kegyes dorgálás-
tul indítatván, mert azt mongya az I-

rás: * Ez, (tudni illik az Istennek böl-
chesége) őrizte meg azt, ki a föld kerek-
ségének első Atyává formáltatott az Istentül,
és ki-hozta őtet az ő vétkeből. Hallyad
ismeg melly szeliden, és kegyesen fed-
démeg Angyala által, és inté-is peni-
tencziára az Israel fiait: * Fel-méne, úgy-
mond az Irás, az Urnak Angyala Galgálá-
ból a' Sirók helyére, és monda: Ki-hozálak
titeket Egyptomból, és bé-hozálak a' földre
mellyért meg-esküttem az Atyáitoknak, és
meg-igírtam hogy fel-nem bontanám köté-
semet veletek örökké, chak hogy ne tennétek
szóvetstget e' föld lakosival, hanem az ő öl-
tárokat el-rontanátok, és nem akartátok szó-

* Sap. 10
v. 1.

* Judic. 2
v. 1.

mat hallani: miért chelekedtétetek ezt? És midőn az Ur Angyala ez igéket szálland mind az Israel fiainak; fel-emelék szavakat és sírának. És hívattaték a helynek neve, Strók, vagy könyhullatások helyének, és ott áldozatokat ténék az Urnak. Hogy pedig az a sírás igen nagy, és közönségesen minnyájoké, s igaz penitencziának is jele let-légyen, bizonyittva annak a helynek adatot új név, az ő maradványoknak örök-emlekezetül, hogy tudni illik mondattatnék az a hely Strók, a vagy könyhullatások helyének. S-mit mongyák a Prophetakról is? Ők bizony minden beszédekben azt tanítják, azt kiáltják, hogy az * Isten nem

* Ezech. 33. v. 11. akarja halálokat a bűnösöknek, hanem * Jer. 3. v. 1. hogy meg-térjenek és éllyenek. * Közönségesen mongyák, úgy-mond az Ur Jeremias által, ha el-bocháttya a férfit az ő feleségét, és el-válván tőle más férfit hoz méggen: vallyon vissza tér-e amához többé? te pedig sok szeretőkkel paráználkodtál, mind az által térv-visszá hozzám, úgy-mond az Ur, és én vissza-fogadlak téged.

Es E.

Es Ezechiel által: * Így szállottatok mond- * Ezech. 33. v. 10. ván: a' mi hamisságink és bűneink raitunk vannak, és azokban mi meg-senyvedünk: miképpen élhetünk tehát? Mondgyad nekik: Elek én, úgy-mond az Ur, nem akarom az Istentelennek halálát, hanem hogy megtérjen az Istentelen az ő útjáról, és éllyen. Térjétek-meg, térjétek-meg a' ti igen gonosz útaitokról: és miért baltok-meg Israel háza. De el-hagyván az Istentelenekeket, minémű nagy, és minden Atyákét s Anyákét meg-haladó kegyessége és édes-sége légyen. a' mi Urunknak Istenünknek azokhoz, a kik őtet felik, és biznak őbenne, semmi-képpen ki nem mondhatni. Szent David az ő Soltáriban: * Ps. 102. Az égnek a' földtől való magassága-berént, v. 11. úgy-mond, meg-erősitötte az ő irgalmas-ságát az őtet felőkön. és aláb: * Mint az, * v. 13. Atya a' fiakon könyörül, úgy könyörült az Ur az őtet felőkön. és aláb-is: * Az Ur irgal- * v. 17. masága öröktől-fogva és örökké az őtet felőkön. Esmálut: * Kőstoltyátok és látsátok hogy édes az Ur, boldog ember a' ki őbenne bizik. és ismég: * Melly jó az Israel * Ps. 72. v. 1.

K 4

Iste.

Istene azoknak kik igaz szívvel vannak? az az, ki mondhatta ki melly nagy az Ur jó-vólta, gyönyörűsége, és édeslége az Istenfelő és igaz lelkekhez. *Isaias* által. *Isa. 49.* is azt mongya az Ur: * *Vallyon el-fele-*
kezhetik-e az Affzony az ő magzattyárul,
hogyné könyörüllyön az ő méhe fián? *Isa. 49.*
ha az el-felelkeznek-is, de én el nem fele-
kezem rólad. *Es Jeremias-is az ő siral-*
mában: * *Az én részem az Ur, azt mond-*
az én lelkem, azért várom őtet. *Jó az Ur*
az ő benne bizoknak, az őtet kereső lelek-
nek. *Jó halgatással várni az Isten szabad-*
tását.

Hogy ha pedig ezekhez akarnám
 tenni a' miket az Apostolok-is az ő le-
 veleken. a' mi Urunk Istenünk Atya
 irgalmaságárul az Isten-felő emberek-
 hez, hirdetnek, végét nem érthetnek.
 Legyen minnyájok helyet a' mit írta
 Sz. Pál Apostol az ő utolsó levelének
 kezdetin a' *Corinthusi*akhoz: * *Aldot az*
Isten, és az mi Urunk Jესus Christusnak At-
ya, az irgalmaságoknak Atya, és minden
vigasztalásnak Istene, ki vigasztal minket
 minden

minden háborúságunkban, hogy vigasztal-
 hassuk mi-is azokat, kik minden nyomoru-
 ságban vannak. Nem mongya az Isten
 vigasztalónak lenni, hanem minden
 vigasztalással tellyesnek: azt sem mon-
 gya hogy, a' ki vigasztal minket vala-
 melly háborúságunkban, hanem min-
 denben: sem pedig hogy mi-is vigasz-
 talhassuk azokat a' kik valamelly, ha-
 nem a' kik minden nyomorúságban
 vannak. Azokáért nyilvánban és bé-
 vebben ki nem mondhatta, melly gyö-
 nyörűsége és édeslége legyen az Isten
 mi-hozzánk a' kiket szeret, és a' kiktől
 víszont ő-is szeretetlik.

De hasznos it végen Szent *Prosper*
 igéit meg-irunk, a' mellyekkel ő ma-
 gyarázza az Isten kegyellegét, nem-
 csak a' jókhoz, hanem a' gonoszok-
 hoz-is, hogy őket-is jókká tegye. * *A' Lib. 2.*
malast, úgy-mond, minden meg-igazulá-
sokat nagy és fő-képpen meg-halad, taná-
cholván szorgalmatos intésekkel, intvén pél-
dákkal, rettentvén veszedelmekkel, fel-in-
ditván chudákkal, adván jó értelmet, su-
 gálván

gálván jó tanáchoz, s-magát-is a' szívet megvilágosítván, és a' hitnek jó indulatát beléoltván. Sőt az embernek akarattya-is alávetetik neki, és egybe köteleztetik velle, mert azért serkentetet. fet a' meg-nevezet. segítség-ek-által, hogy együtt-munkálkodgyék ő-is magában az Isteni chelekedettel, és kezdgye azt gyakorlani érdemére, a' mennyei magból fogadot tanulságára, a' maga változó-voltátul lévén, ő neki ha megchökenik; a' malaszt segítségétul pedig ha előmegyen. Melly segítség, számálhatatlan sok módok vagy titkon vagy nyilvánvalók-által, adatik mindeneknek; és hogy sokaktul meg-vettetik, az a' magok gonofsága, hogy pedig sokaktul bé-vétetik, az, az Isten malasztjátul-is vagyon, s-az embernek akarattjátul-is. Ezeket Sz. Prosper.

NEGYE.

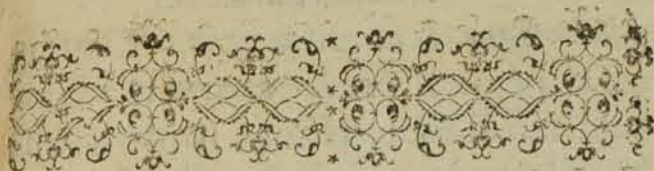
NEGYEDIK R E S Z.

NO-már azért, én lelkem, ha a' te teremtetd ilyen édesfeggel és szelidfeggel vagyon az ő szolgálaihoz, és ilyen ki-mondhatatlan kegyességgel szienvedi a' bűnösöket hogy meg-térítche, és az igazakat vigasztallja, hogy az igazságban és szentségben előbenyenek; válljon. s-nem kellene-e néked-is felebarátidnak kegyesen tűrnöd és mindeneknek mindenné lenned, hogy mindeneket a' te Uradnak Istennek meg-nyernél? Gondold-meg minémű nagy méltóságos állapotra int téged az Apostol mikor azt mondgya:

* Légyetek az Isten követői, mint szerelmes* Eph. 5.
fiak, és járjatok a' szeretetben, a' mint a' v. 1.
Christus-is szeretet minket, és önnön magát
adta érettünk ajándékul és áldozatúl az I-
sten.

stennek gyönyörűséges illatra. Kövesséd
 *Matt. 5. az Atya Istent, *ki az ő napját fel-támasz-
 6. 45. tya a' jókra és a' gonoszokra, és esőt ad a' zi-
 gazakra és a' hamissakra. Kövesséd a'
 Fiu Istent, a' ki az emberi természet
 fel-vévén, a' maga életének nem ked-
 vezet, hogy minket a' feteleségnek ha-
 talmából, és az örök veszedelemtől
 meg-szabadítaná. Kövesséd a' Szent
 Lelket, a' ki azokat az ő drága a-
 jándékát bévsegesen ki önti,
 hogy a' testiekből ben-
 nünket lelkiekké
 tegyen.

HATO

HATODIK

GARÁDICH.

A' Tűzről való elmélke-
 désből.

ELSŐ RESZ.

A' Tűz annyira tiszta, és fő elemen-
 tom, hogy az Isten maga is tűz-
 nek akart nevezetni, azt mondván.
 Moyses és Sz. Pál: * A' mi Istenünk meg-
 emésztő tűz. Es mikor elsőben meg-jc-
 lent is Moysesnek az Isten, a' chipke-bo-
 krot égető és meg nem emésztő tűzben
 akart meg-láttatni. Meg-jelenék az Ur,
 úgy-mond Moyses, tűznek lángjában egy
 chipke-bokor közepiből, és látá hogy a' chip-
 ke-bo-

*Deut. 4

*Exod. 3

*Hebr. 12

*Exod. 3

*Exod. 3

*Exod. 3

*Exod. 3

*Exod. 3

*Exod. 3

*Exod. 3

*Exod. 3

ke-bokor égne, és meg nem-égne. Es mikor
ron a' népnek törvént akarván adni a-
zon Isten el-jöve, tűznek formájában
jöve-el, mert így szól * azon Moyses:

*Ezo. 19
v. 18.

*Az egész Sinai hegy pedig füstölög-va-
la, azért hogy le-szállot-vólna az Ur arra tűz-
ben.* A' melly titkos dolognak hason-
latosságára, mikor ki kellett néki az U-
törvének-is adni, tűzes nyelvekben
jelent-meg a' Sz. Lélek az Apostolok-
nak. Végezetre az égben-is a' kik leg-
közeleb vannak Istenhez, *Seraphimok*-
nak, az az, tűzesléknek mondattatnak,
mert attúl az Isteni és lángozó tűztől
inkább hevitetnek és gerjeztetnek a' több
Angyaloknál. Így lévén azért ezek,
nem nehéz a' tűznek mi-vóltából,
a' vagy természetiből és tulajdonági-
ból, nekünk garádichot chinálnunk,
mellyen Istenhez, elmélkedvén és i-
mádkozván fel-mehessünk. S-bizo-
nyára könnyeb-is leszén illyéssel tűzes-
szekérben fel-menni, hogy sem a' föld-
ből, vagy vízből a' vagy a' levegő-égből
garádichot chinálni.

Járul-

Járuljunk azért a' tűznek tulajdon-
ságiról való elmélkedéshez. A' Tűz
olly természetű, hogy külön-féle dol-
gokban, külömböző és gyakran ellen-
kező-képpen munkálkod-k: a' fát, szé-
nát, pozdoriát, ottan meg-émészti: az
aranyat, ezüstöt, és drága kőveket, tisz-
tábbaká és szebbeké teszi. A' vasat,
melly természeti-szerént fekete, hideg,
kemény és nehéz, a' tűz olly ellenkező
állapatra és néminéműségre változtat-
tya, hogy ottan világos, meleg, lágy és
könnyű legyen; sőt mint a' chillag úgy
fenyék, mint a' tűz úgy égessen, mint
a' víz úgy meg híguljon; és mint vala-
mikönnyű-állat a' kováchról könnyen
forgathatassék és emeltethessék.

Ezek mind elég nyilván illenek az
Istenhez. és elsőben a' fa, széna, poz-
dorja, az Apostolnak * a' *Corinthusiak*-
hoz írt leveléből, a' gonosz chelekede-
teket jegyzik, a' mellyek az Isten itile-
tinek tűzét el nem viselhetik. és bizo-
nyára hihetetlen dolog melly igen visz-
sza teteznek Istennek, a' kit tisztaságos
tűz,

*1 Cor. 3:
v. 12.

tűz, mindenremű bűnök, és mely nagy buzgosággal emészti s-rontya-el őket, ha a' penitenczia által el-rontathatnak, az az, ha a' ki vétkezett olly állapotban van, hogy penitenciát tarthat, mert a' penitenczia által minden bűnök meg-öldoztatnak. De ha a' bűnök penitenciát nem tarthat, a' mineműek az ördögök, és ez élet után az emberek, magokra az Istentelenekre fordít.

* cap. 14 az Istennek haragja: * Mert gyűlöli az Isten az Istentelent és annak Istentelenségét, úgy-mond a' Bölcsh. Melly nagy és rettenetes legyen pedig ez a' gyűlölség, példánk az ördög, a' ki csak egyszer vétkezék, és noha fő Angyal vala, (s-a' mint Sz. Gergely Papa bizonyítja) Fejedelme a' leg-első kar-béli Angyaloknak, és az Isten teremtet állati közt leg-jób és leg-főb, mindazáltal alávetterék mindgyarást az égből, és minden ékeességétől s-természetin kívül-való ajándékoktól meg-fosztatván, leg-rútáb, undokab, chuda-állattá változtaték, és az örök veszedelemre kárhoztaték.

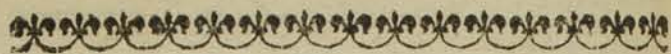
ra ék. * Bizonság *Christus*-is, ki az égből szálla alá hogy el-rontaná az ördög chelekedetit, az az, a' bűnöket, és azért mondatot * Isten bárányának a' ki el-vélzi a' világ bűnét. *Christus* pedig hogy el-rontaná az ördög chelekedetit, és az Isten igazságának tekéletesen eleget-tenne, ki mondhattya-vagy gondolhattya csak meg-is mennyit szenvedet? † ki mikor az Isten formájában volna, szolgáj formát vett-fel, mi érettünk: * szegényé let, holot gazdag volna: † nem volt hová le-hajtaná fejét, noha az eget és földet ő alkotta vala: * tuladonba jöve, és az ővej bé nem fogadák őtet: * midőn szidalmaztatnék, nem szidalmazot, midőn szenvedne, nem fenyegetődöt, hanem adgya-vala magát az őtet hamissan itilőnek, ki a' mi bűneinket hordozta az ő testében a' fán. † meg-alázta önnön-magát, engedelmes lévén mind a' halálig, a' keresztek haláláig pedig; * a' kinek sebével meggyógyultunk. Végezetre chűfoltatot, pökdőstetet, ostoroztatot, tövisfel koronáztatot, meg-feszítetet nagy gyalázzattal,

zattal, és rettenetes fájdalommal minden vérét, életét ki-adta, és mind ezeket szenvedte hogy el-rontaná az ördög chelekedetét, és el-törle né a' mi bűneinket. Bizonság az Isten törvénye, a' melly tilt, és meg-büntet minden bűnöket, és chak a' hivolkodó szót-is büntetetlen nem hadgya, s-hát még mennyire gyűlöli a' nagy bűnöket és latorfágokat, a' ki a' hivolkodó szót sem szenvedheti? * Az Ur törvénye mákula-nélkül-való, és az Ur parancsolattya világos, a' mochkot és setétséget utállyák, nem-is lehet * részesülni. ^{2. Cor. 6. 9. 14.} se az igazságnak a' hamissággal, sem társasága a' vilagságnak a' setétséggel. Bizonság végezetre a' pokol tüze is, mellyet Isten az Istenteleneknek chinált és a' bűnösöknek, a' kik midőn a' mákula-nélkül-való báranak vérében meg-mosogattathattanak-vólna, nem akarták, a' vagy hogy ei mulatták, mert az az igazság, hogy a' kikben a' bűn örökké léfzen, a' büntetés-is örökké légyen. Minémű és melly nagy légyen

gyen pedig a' pokol kinnya, szörnyűség chak gondolni-is, kiről többet szólnunk az utolsó garádichban.

Azért én lelkem, ilyen nagy gyűlölsége lévén Istennek a' bűn ellen, ha az Istent mindenek-fölöt szereted, a' bűnt-is mindenek-fölöt kel gyűlölnöd. Meg ód magad hogy meg ne challyanak a' kik kichinyitik, avagy mentegetik a' bűnöket. Meg-lásd meg ne chald magad-is magadat hamis okoskodásokkal: ha a' bűnt magadbá vagy másokban nem gyűlölöd, az Istent nem szereted; s-ha az Istent nem szereted, el-vesztél. Továbba, ha *Christus*nak háladatlan né vagy, mennyivel gondold hogy tartozol az ő szeretetinek? az ő fáradtságának? az ő vérének és halálának? ki a' bűnből meg-mosot téged, és az Atyával meg-békeltetet: s-néhéz léfzen még-is ez után néked *Christus*ért valamit szenvedni: a' vagy az ő kedvéért, s-az ő malasztával, véred-hullásaig a' bűn ellen állanod? Végezetre ha a' pokol tüzét el nem szenvedhetet, bizony a' bűnt sem

kel el-szenvedned, hanem mint-szintén ama' mérges kígyó előtt úgy kel futnod, és csak leg-kisfebbik gyanóságát-is el-távoztatnod. Légyen azért nálad erős és el-tekéllet dolog a' bűnnek leg-nagyob gyűlölségét, az Istenhez-valo leg-nagyob szeretetteddel egybe-kötni.

MASODIK RESZ.

Továbbá ugyan azon tűz el-nem bontya, sőt meg-jobbittya s-ragyogóbbá téfzi az aranyat, ezüstöt és drága kőveket, mert (a' mint azon Apostol ugyanot magyarázza) ezek az érczek jegyzik a' jó és tekélleres chelekedeteket, mellyek az Isten itéletének tűzét meg-állyák, és nagy jutalmot-is vésznek. Ezeket a' chelekedeteket jóvallyá az Isten, mert ő ajándéki, és mikor jutalmazza a' mi érdeminket úgy-mond

mond Sz. Agoston, † a' maga ajándékit in ps. 70.
koronázza. Mert az ő parancholattya-ból lettenek, az ő segítségéből, s-az ő tölle adatot erőből, és az ő vezérléséből, a' mellyet a' törvény által adot, és a' regulák által a' mellyeket szabot. Es pedig az arany a' szeretetnek chelekedetit jegyzi: s-hogy lehet azért hogy a' szeretetnek chelekedeti ne tessenek az Istennek, holot ő maga † az Isten szeret? Az ezüst jegyzi a' bölchelegnek † Joh. 4. 8. chelekedetit, azokét tudni illik * a' kik 12. 6. 3. az igazságra oktatnak sokakat; és ezek is igen tetszenek az Istennek, a' maga Bölchelege mondása szerént: † Aki † Matth. 5. 6. 19. meg chelekeszi és tanittya, az nagynak hivattatik mennyeknek országában. A' drágakövek a' tiszta életű lelkek chelekedeti, a' kikről mongya az Ecclesiasticus: * Semmi bechüllés nem méltó a' maga megtartoztato lélekhez. 26. 6. 20. Esez az oka, miért az egyhazi szolofmában a' szent Szűzek dichiretire, az egy talált drága körül-valo Evangeliom olvastatik. Menyire tessék pedig Istennek a' szűzeségbe.

† *Isa. 56.*
 4. 5. fégbéli tisztaság. megérthetni † *Isaias*
Prophetából, a' ki az Isten nevével jö-
 vendől a' metczetteknek, azoknak tud-
 ni illik, a' kik menyországért metczet-
 19. ték-meg magokat: * *Az én házamban*
és kő-falaimon helyt adok azoknak, és job
nevet a' fiaknak és leányoknak: örök nevet
adok nékik mely el nem vész. Mely mon-
 † *D. s. d. ást* † sz. Agoston Doctor, a' szűzesség-
Virgini- rül írt könyvében, hogy a' szűz férfiak-
rate cap. rül és leányokról kellesek érteni, nagy
 24. § 25. hosszú fő beszéddel megmutattya.
 Ezek azért azok a' három dolgok, a'
 melyeket az Iras-tudo Doctorok egyen-
 lő értelme szerént, kivalképpen való
 korona illet menyországban; mert ef-
 2. *Aureo-* féle koronák, az az, * bizonyos jutalom
 1a. az örök életnek jutalmán fellyül, adat-
 nak a' Martyromoknak Tanitoknak, és
 a' szűzeknek; a' Martyromoknak az ő sze-
 † *Joan.*
 15. § 13. retetek nagy voltaért, mert *nagyob sze-*
reteti ennél senkinek ninchen, hogy valaki
az ő lelkét adja baráttyáért. A' Tani-
 † *Dan.*
 12. § 3. tóknek, az ő bölcheségeknek fő és tette
 tes voltaért kikről mondgya Daniel: †
 A' kik

A' kik az igazságra oktatnak sokakat, ründök-
 leni fognak mint a' chillagok örökkönörökké.
 A' szűzeknek az ő tisztaságoknak meg-
 bechülhetetlen drága-voltaért és bő-
 chiért, kiért a' szent Janos Jelenésében
 láttatnak oly úy éneket énekleni a'
 szűzek, a' mellyet senki más nem mond-
 hat vala: * Ezek, úgy-mond Sz. Janos, * *Apoc.*
 azok, a' kik az *Aszszonyállatokkal* meg *14. § 4.*
nem ferteztettenek, mert szűzek, ezek kö-
vetik a' Bárant valahová megjen.

De azért nem chak a' Martyromok
 szereteti, és a' Tanitók bölchesége, s-a'
 Szűzek tisztasága állya-meg az Isten
 itéleti tűzének próbáját, és vészén tel-
 lyes jutalmat: hanem egyéb akar mel-
 lyik jó chelekedetek-is, chak a' szere-
 tetben lettenek-légyen chelekedve, az
 arany edények-közzé fognak-számlal-
 tatni, és azt az Isteni tüzet meg-állják
 s-el-vészik jutalmokat. Mert azoknak
 fogja az UR Itélet napján mondani * *Matth.*
Jöjjetek-el én Atyámnak áldottai, birjátok *25. § 34.*
a' világ kezdetitül-fogva néktek készitetet
Országot, a' kik az éhezőnek kenyeret,
 L 4 a' szom-

a' szomjuhozónak italt, a' szárandok-
nak szállást, a' meztelennek ruhát, a'
betegnek és tömlőczben lévőknek vi-
gasztalást nyújtottak. Es ugyan azon
Urigérte azt-is, hogy el nem vesztí jü-
talmát, a' ki csak egy pohár hideg vi-
zet ad-is az ő Tanítványa nevébe, sze-
reterből.

Vészede tehát eszedben, én-lelkem,
menyi külömbség legyen a' chelekedet-
tek, és chelekedetek között? és mi lehet
bolondab s-nyomoníttab dolog, mint
abban a' helyben és időben, a' melly-
ben ha eszed vagyon, aranyat, ezüstöt,
és drága kőveket csak könnyen szerezh-
etecz, ha még-is nem kiehiny munká-
val, aszszu-fákat, ízénat, és pozdorját
akar sz te inkább gyűíteni? Vay-ha esze-
volnál, és értenél s-utolsókrul gondol-
kodnál, hogy az utolsó napon mind
ezek az Isten ítéletinek tűzével meg-
fognak próbáltatni, és amaz első di-
chirtetni s-meg koronáztatni, emez u-
tolsók pedig meg égettetni, és hamuvá
s-füstté tétetni! Miért választod most
azt

† Deut.
32. v. 29.

azt, a' mit bizonyosan tudod hogy meg-
bán sz? s-miért nem kárhoztatod most
a' mikor hasznosan lehet azt, a' mit
maid nem sokára haszontalan fogsz-
kárhoztatni? Es ha most né alan-e-
zeket nem látod, mivel hogy é jelen-
valo világi dolog arnyéka és háloja el-
fogta szemedet, hogy a' tiszta szép igaz-
ságot ne lássa; kérjed az Istent, és nagy
lelki buzgósággal mongyad amáz Ev-
angeliumi vakval az Urnak: * *Vramad-^{* Luc. 18}*
gyad hogy lássak; a' vagy a' Prophetával: † *ps. 118*
† Nyilatkoztasd meg szemeimet, és szemlé-^{† ps. 118}
lem a' chuda teteleket a' te törvényedbe.
Mert ugyan-is bizony valóba chudál-
latos dolog hogy a' chelekedetek, a'
mellyeket szeretetbe lévén cheleke-
szünk, arannyá, ezüsté és drága kővek-
ké lesznek; a' mellyek pedig szeretetbe
nem lévén chelekedtetnek, azok asz-
szu-fává, és szénává, s-pozdorjává vál-
nak.

L 5

HAR-

HARMADIK RESZ.

IErünk-már a tűznek második tulaj-
donfagárul-való elmélkedésre, mert
e-koráig azt tanultuk a tűztől, mit che-
lekedgyék Isten azokban a kik gonosz
chelekedetekkel mennek ki a világból,
a vagy jó chelekedetekkel jutnak éle-
tek végére. De a tűztől vött ez máso-
dik hasonlatosságból meg-érthettyük
azt-is, mit chelekedgyék Isten azokkal
a kiker a bűnökből hiv a penitencia-
ra.

A bűnös ember hasonlo a vashoz,
melly midőn távul vagon a tűztől,
fekete, hideg, kemény, és nehéz. De
ha valahogy a tűzben tétetik, világos-
sá, meleggé, lágygyá, és könnyűvé lé-
fzen. Minden bűnös szükös és megfo-
gyatkozot a belső világosság-nélkül, és
feteré-

feterőségben jár, s ez okból követi a vas-
nak feketeségét, mert ha színten-bár a
tudományokban és e világi dolgok
forgatásában, szövetlégekben és keres-
kedésben, jó elméje itéleti és okossága
láttatik-is lenni: mindazáltal az igazan
valo jóban, és a gonoszról-valo itélet
tételben, vak es minden vaknál nyo-
morultab. Mert a vak semmit nem lát,
és ezokon meg sem indul vezető-nél-
kül: de a bűnös azt alittyá hogy lát-
tya a mit nem lát-is, a vagy eggyiket a
másik gyanánt láttya, s-a jót gonosz-
nak, a gonoszt jónak, a nagyot kichin-
nek, a kichint nagynak, a hosszú-
t rövidnek, és a rövidet hosszúnak itilli,
és így meg-chalatik mindenkor a vá-
lasztásban. S-ez az a mit az Apostol
mond a Bálványozo Pogányokról: † *Eph. 4.*
Setétséggel meg homályosítatott értelmek lé- 6. 18.
vén a tudatlanság által, mely ő benne va-
gyon az ő szíveknek vakfága miat. Ez a
mit maga-is Urunk az Evangeliomban
tgyakran szemekre vét az Irás-tudók-
nak és *Phariseusoknak*, hogy vakok vol-
nának,

† *Matth:*
15. 6. 14.
23. 6. 24.

nának, és vakok vezéri. Ez a mit *Isai.*
† *Isa. 42.* *Propheta* † az ő idejébéli Sidoknak
† *Isa. 18.* mond: *Siketek halljátok, és vakok néz-
tek hogy lássatok.* Es a kiknek jövődől
a Christus el-jövetelét, a ki megnyit-
ná izemeket a vakoknak: és szolván
az Új Testamentomról Isten képében,
† *Isa. 16.* hozzátézi: † *Es a vakokat az útra ter-
szem, melyet nem tudnak, és az ősvényeket
jártatom őket, melyeket nem tudtak, a se-
tétseget előtök világossággá tészem, és
horgasokat igyenessékké.* S-végeztve
nem-de magok-is az Istentelenek ezé-
let után, midőn a pokol kinnya meg-
kezdi elméjck szemeit nyitnia, melye-
ket a véték bé-húnyt-volt, nem az-
† *Sap. 5.* fogják-e vallani: † *El tévelyettünk az*
† *Sap. 6.* *igasság útáról, és az igasság világossága*
nem fénylet nekünk, és az értelem Napja
föl nem támadot nekünk. Nem-is chuda
hogy vakok, a kik Istentől akarattyok-
† *Job. 1.* kal és szivekkel el-fordultak; † *mert az*
† *Job. 5.* *Isten világosság, és ő benne nincs semmi se-
tétseg.* Kiből azt hozza ki ugyan azon
† *Job. 2.* Apostol: † *A ki magát világosságban*
† *Isa. 9.*

monogya lenni, és az ő Attyafiát gyűlöli,
mind ez ideig sötétségbe vagyon. és leg ot-
† *Isa. 11.* ran: † *A ki az ő Attyafiát gyűlöli, sötét-
ségbe vagyon, és sötétségbe jár, és nem tud-
gya hová még yen, mert a sötétség meg-va-
kitotta az ő szemét.*

Nem chak az pedig oka a vakfág-
nak a bűnösökben, hogy az Istentől, a
ki világosság, el fordultak, hanem az-is,
hogy meg vakította őket az ő gonofságok, † *Sap. 2.*
a mint † a Bölch szól: mert a léleknek † *Sap. 22.*
† belső indulati ugy-mint a sizeretet, és † *Passio-*
a gyűlölet, a harag és az irigység, és † *nes ani-*
egyebek a melyek a gonofság nevé-
vifeltetnek, úgy meg-vakittyák a lel-
ket hogy ugyan nem szenvedik igazat
látni, hanem olyanok mint szintén
ama fok szint mutató okulárok, a mel-
lyek a feirt-is vörösnék mutattyák, a-
vagy mint az olyan formán chinált ó-
kulárok hogy a kichint nagynak mu-
tassák, és visszont a nagyot kichinnek,
a vagy az igen mezfűt közelnek, és a
közelt igen mezfűtnek.

A ki valamit igen sizeret, azt leg-
szeb-

fzebnek, leg-hasznosbnak, leg-jobbnak, főt ugyan szükségeseznek-is itilli lenni magának, és azért minden egyéb dolgok hátra-hagyásával és vesztésével is fzerit tenni méltónak. Viszont a' ki ugyan azon dolgot igen gyűlöli, rúttnak, haszontalannak, gonosznak, főt vesztelmeinek-is tartva azt lenni, és azokaért mindē marhája vesztésével-is magától egy-általlyában el-távoztatni valónak. De ha ez a' fekete és sötét vas a' tűzben tétetik, az az, ha a' bűnös az ő bűnétől el-kezd távozni, és Istenhez kezd térni a' Prophetanak ama' mondása fzerént: † *Járuljatok hozzája, és világosodjatok-meg, megkezd lassánként világosítani, és a' dolognak igazságát nyilvánban kezdi abban a' világosságban látni ugyan azon Prophetanak más mondása fzerént: † A' té világosságot dal láttuk-meg a' világosságot.* S-úgy ősrán el-rontván a' lelki gonosz indulatok fizes okuláriát, és tiszta kristálybolvalót vévén helyébe, a' melly nem egyéb a' tiszta szeretetről, nagyoknak itilli

† ps. 33.
6. 6.

† ps. 35.
6. 10.

itilli az örökké-valo dolgokat, és kichinyeknek az el-múlándókat, a' vagy-ugyan maid semmiknek, a' mint-hogy valóságosan azok-is, és által láttva világosan, hogy semminémű ékelesség és teremtet szépség nem hasonlíthatik a' bölchességnek és igazságnak világosságához, melly az Istenben vagyon, és ugyan Isten-is. Azokáért midőn Sz. Agoston fel-kiált: * *Későn szerettelek téged illy régi és illyen újsépség, későn szerettelek.* S-mint hogy Christus azt mongya: * *Meg-ismeritek az igazságot, és az igazság meg-sabadit titeket, ez a' megvilágosítató, és az igazságnak világossá-gát a' gonosz kívánságnak, fősvény-ségnek, tisztességek kívánsának, és egyéb effele indulatoknak, békojából meg-sabadítató, örvendez a' Prophetával, és azt mongya: * El-szakasztottad Uram, az én köteleimet; néked áldozom dichéret-nek áldozattával, és az Ur nevéért segítség-gül hívom.*

* lib. 10.
confess.
cap. 77.

* Ioan. 8.
6. 32.

* ps. 118
6. 17.

NE.

NEGYEDIK RESZ.

A' Tűz pedig a' vasat, nem csak vi-
lágossá teszi a' homályosból, ha-
nem meleggé is a' hidegből, s. nem
csak meleggé, hanem olly izzóvá és
tűzessé is, hogy ugyan tűznek láttatik
lenni. Nagy az Ur, és nagy az ő ereje,
a' ki a' természeti szerént hideg, és min-
dentől felő, s. mindentől rettegő em-
bert, a' ki se szólani, se magát meg-
lenteni, se valami ollyas nehéz dolog-
hoz kezdeni nem mér: mihelyen a' sze-
retet tűzével meg-gyűitya, bátrábbá te-
szi az oroszlanynál, hogy ordításával is
meg-rittenchen mindeneket és har-
szolván is meg-győzzön mindeneket, és
semmi nehéznek, semmi lehetetlennek
ne tessék ő neki, hanem azt mongya-
zen tűztől felette igen fel-geriedet sz.
Pál

Pál Apostollal: * *Mindeneket meg-chele-*
kedhetem az által a' ki engem meg-erőssít. * Phil. 4.
v. 13.

De a' tűznek erről az erejéről szól-
lyunk külön-külön, és leg-elsőben is a'
szóknak hatható erejéről, s. az után a'
chelekedetekéről is rövideden. Sokan
vannak e' mai napon, és voltanak is
mindenkor az Anyaszentegyházban,
hirdetői az Isten igéjének: mi az oka
tehát hogy ennyi emberek predikál-
lára és kiáltására, illy kevesen térnek-
meg? bizonyára a' nagy Várasokban a'
negyven-napi hoszszú böitnek idején,
minden-nap húszan, harminczan, és
negyvenen is predikálnak: mind-az ál-
tal el-telvén a' Böitnek ideje, maid
semmi változás nem tetczik a' Váras-
béliiek erkölchében, hanem ugyan a-
zon vétkek, azon bűnök, azon hideg-
ség, és azon feslettség láttatik benne.
En egyéb okát nem találom, hanem
hogy noha mind inkább tudós, bölch és
ékes beszédekkel tündöklő prediká-
ciók predikáltak, de mindazáltal
ninch az a' lélek, ninch az az élet, ninch
M az a'

az a tűz, és rövid szóval nincs az a nagy szíretet benne, a' melly egyedül elevenitheti és gerjesztheti fel a' predikálóknak-is igéjeket, és fel lobbant hattyá; s-meg-változtathattyá a' halgatóknak is szíveket. S-nem azt mondom hogy meg nem volna sok predikátorokban. a' nagy fel-szóval való befűd, és minden testek hámkodása: mert az álgyók-is nagyot roppannak vas a' vagy kő golyó bismélkül-is, de haszontalan. A' mi kívántatik azért, ez, hogy nagy buzgó indulattyokat mutassák Istenhez, és a' lelkek meg-rémítésehez, s. azt pedig nem tetteve csak, hanem ugyan valóágosan, s-nem mint ha ugyan ki-chigáznák belőlők, hanem mint ha ugyan természet szerént folya az ő szivőknek forrásából. Szent Péter az ékefen szóllásnak mestersegét nem tanulta-vala, csak az ő hajóchkája evezésehez, és hálóchkai földözgátáshoz tud-vala: De mi-helyen a' Szent Lélek tűzes nyelvekben ő reá szálla, és őtet égő szíretettel bé-tölté, ottan mind-

mindgyárást olly hatalmasan kezdé Jerusalemben közepette, s-olly tűzesen, és olly hatható-képpen szóllani, * hogy ^{At. 26} ⁴¹ egy predikációjával sok ezer embert térítene-meg a' penitencziára és az igaz hitre. Nem olvastuk mind-azon-által hogy ő az ő predikációibā nagy kiáltással élt-vólna, a' vagy hogy magát egész testének ide-s-tova hányásával fárasztotta-vólna. Szent Ferenczről azt mongya Sz. Bonaventura, hogy ő sem igen tudós sem az ékefen szóllásnak mestersegét a' *Rhetoricat*, nem tanulta-volt, de még-is midőn a' kösségnek predikállot, úgy szokták-vala őtet halgatni, mint az égből alá-szállot Angyal. Mert, úgy-mond, második részében a' Sz. Ferencz életéről irt könyvének, az ő igéje égő vala mint a' tűz, által hatván belső részeit a' szíveknek. és a' mint írva vagyon az ő Szerzetebéliek Kronikája harminczadik részében, midőn egykor dellyesti predikációjában a' népnek csak kevés szóval predikállot-vólna, olly nagy buzgó indulat lőn a'

penitencziára az egész népbe, hogy lát-
tatott legyen az a nap Nagy-pénteknek
lenni. Honnā let kevés szoból oly nagy
indulat? olly nagy gyűmölch? onnan
tudni-illik, hogy az a Szent Predika-
tor olyan vala mint az eleven szén, és
az ő igéje mint az égő fáklya, a mint
Illyéfről írva hadta az *Ecclesiasticus*: Meg-
vannak Sz. *Vincentius*, Sz. *Bernardinus*,
s egyéb Szentek predikacziói mostan-
is, mellyeket némelylek alig méltoz-
tatnak csak olvasni is az ő nagy egy-
gyű beszédéért azokban: tudgyuk
mind-azon-által hogy azoknak predi-
kálások sok ezer embert térítet-meg I-
stenhez, és hogy őket nagy sokaság
szokta volt mindenkor nagy figyelme-
teliséggel halgatni, mivel azok az egy-
gyű igék, tűzes és szikrázó szóból szár-
maznak-vala. Továbbá ez az Isteni
tűz nem kevesbé mutattya-meg az ő
hatható-voltát a chelekedetekben is,
mint szintén az igékben. El-végezé
magában az Isten, hogy Sz. Péter Apo-
stol által maga-alá hódoltatná Roma-
vára-

várasát, a ki feje vala e Világ birodal-
mának, és Ura minden nemzetségek-
nek. El-végezé hogy a több Apostolo-
kat is némelyleket a Szerechénekhez,
némelyleket Indiában, némelyleket
Scythiában, és némelyleket a külső Bri-
tannusokhoz küldené, és ő általok e vi-
lágnak bálványit el-rontaná, a szent
keresztnek győzedelmes jelét fel-emel-
né, a törvényeket és rend-tartásokat
meg-változtatná, és az ördögnek ke-
gyetlenségét el-rontaná. Ha valaki e-
zeket akkor jövendölte-vólna az Apo-
stoloknak, mikor a *Genezareth* tóban
halásznak, a vagy mikor reitek helye-
ket keresnek-vala magoknak az Ur
szenvédésekor, csak mint egy álom-
nak, a vagy szó-fia beszédnek láttatta-
nak-vólna nekik ezek lenni: s-minda-
zon-által nem sokkára ugyan mind meg-
történének ezek, és nem más erő, ha-
nem a buzgo szeretetnek ereje által, * *1 Jon. 4*
mellyet a Szent Lélek az ő szivőkben
fel-gerjeszte: * *Mert a tekéletes szeretet* *1 Cor. 13*
ki-rekeszti a félelmet, mindeneket el-tűr, *v. 7.*
M 3 minde-

mindeneket reménl. Mindeneket lehet-
 segeseknek alit magának, és azt kiál-
^{* Phil. 4.}
^{9. 13.} tya az Apostollal: * Mindeneket meg-
 chelekedhetem az által a' ki engem meg-e-
 rőssít. Így láttyuk hogy ezek egyedül
 chak a' szeretettel fel-fegyverkezet em-
 berek munkája és fáradsága által, rövid
 idő alatt el-rontaték ez egész világon.
 a' Bálványozás, és *Christus*nak minde-
 nőt Szentegyházak éppitterének, és
 fel-emelteték minden. Országokban
 a' Szent Keresztnek gőzedelmes
 jele, s fegyver nélkül pedig,
 és minden hadi-készü-
 lerek nélkül.

ÖTÖDIK

Ö T Ö D I K
 R E S Z.

Továbbá a' tűznek tulajdona az is,
 hogy a' vasat keménységből meg-
 lagyicha, úgy hogy könnyen meg-vé-
 konyitathassék, és pléhekre s-lánnákra
 kunyitathassék, s-a' mester emberül
 minden formára alkalmaztathassék.
 Nagy a' Tűznek ereje a' vason, de na-
 gyob sokkal a' mi Istenünk ereje a' meg-
 általkodot, és keményedet sziveken az
 embereknek. Hallyad Sz. Bernardot
 az elmélkedésről írt könyvében: * Az, ^{* Lib. 1.}
 úgy-mond, egyedül a' keménység, a' melly ^{* 2.}
 önmön-magátul nem irtozik, mivel-hogy
 nem-is érez. mihoda tehát a' kemény-
 ség? az, a' mellyet sem a' töredelmesség
 meg nem hasít, sem az Isteni félelem meg
 nem lagyit, sem a' kéréseken meg nem
 indul, sem fenyegetéseknek nem enged.

az ostorral meg keményedik, háladatlan a jó-téteményekért, s-nem hív a tanáchról, és aláb; Az, a' melly sem az Istenről nem fél, sem az emberektől nem tart. Hogy pedig ezek mind igazak, bizonyág Pharaó, a' ki mentől inkább ostoroztaték az Uról, annyival inkább néki keményedik-va, és mentől nagyobb kegyelmé mutattya-va Isten az ostornak el-távoztatásában, annyival inkább néki bátorodik-va az Isten meg-vetésére, és meg-utállására. De midőn tetczik ofztán az Ur kedvének, meg-gyuitani akar-melly kemény szívben-is az ő igaz szeretetinek szikráját, leg-ottan meg-lágyúl, és viasz-képpen meg-olvad, s-nem is állhat ereje ellen. akar-melly régi és kemény meg-általkodás-is, hanem, mingyáraft hússá léfzen. az előtti kő szív, és az egybe-fagyot hóból, az Ur szellőjének meg-fuvallására vizek tolynak. Példánk vagyon * az Evangéliomban amaz Afzizonyállatról, a' ki a' Várasban bűnös-va, a' kit sem a' Bátyának intése, sem a' Nénnyének fed-

* Luc. 7.
v. 37.

dése

dése, sem nemzetiségeknek bechülleté arra nem indíthat-va hogy a' vétkektől meg-szünnék. De a' Christusnak csak egy sugárja bé-hatván szívében, és ott fel-gyuitván az Isteni szeretetnek szikráját, olly hamar meg-változtatá őtet, hogy nem szégyenlené, nemzetes Afzizony lévén, a' vendégfegkor Christus lábaihoz járulni, és tellyességgel siralomra fordulván. könyhúllatásából Urunknak láb-vizet chinálni, és tulajdon hajával kendő helyet lábait megtörteni, és azokat a' lábakat szeretetének nagy buzgo-voltából úntalan chokolgatni és illatozó drága kenettel megkenni, hogy meg-jelentené azzal, mivel ez-után immár magát, és mindenét Christus szolgálattára ajánlaná, s-azért érdemlé-is az Urnak ama' szavát hallani: Meg-bocháttatnak néki sok bűnei, mert igen szeretet. De más fokkal újab példát-is hozok elő. Gulielmus Aquitaniai Herczeg volt Szent Bernard idejében, ama' szakadást-szerző Anacletusnak, egy leg-nagyob óltalmazója,

M s

és a'

és a törvény-szerént-való igaz Pápának *Innocentius*nak leg-vakmerőb és meg-ál-
talkodottab ellensége. Ki-űzte vala az
ő birtokából a *Catholicus* Püspököket
mind egyig, és nagy erős esküvéssel
arra kötelezte-vala magát, hogy soha
vélek meg nem békellenék. És mivel
hogy tudgyák-vala mindenek a gonos-
ságra, meg-keményült szivét, s félnek
vala-is kegyetleniségétől, és kevély ma-
ga-hitségétől, nem meri-vala senki ötet
rőlla meg-inteni. Tetczék azért az Ur-
nak, Sz. Bernard által ennek az ember-
nek kemény szivét meg-látogatni, és az
Isteni szeretnek-is nem kichiny szí-
kráját benne fel-gerjeszteni, és leg-ottá
az orosz lányból bárannyá, a kevélyből
alázatossá, és a meg-álralkodóból en-
gedelmessé len. Egy szavára Sz. Ber-
nardnak a *Pictaviai* Püspököt, nagy sze-
retettel meg-ölelvén, maga kezével
székiben ülteté. és a ki minden chudát
meg-haladni láttatik, midőn sok bűne-
jért orvoslágot kérdezett-vólna, lelké-
nek egy Remetétől, és az neki azt had-
ta vól-

ta vólna, hogy vas panczél inget ven-
ne a mezitelen testére, és azt szegekkel
úgy egybe foglaltatná, hogy soha töb-
bé le ne verhetné; szavát fogadá min-
gyarást, és a Remetétől bűneinek meg-
oldozásáért a Pápához igazítván, en-
gedé abból-is. Kételkedvén pedig a
Pápa, hogy nem tiszta szivből tarrana
penitencziát, a vagy-hogy akarván tű-
rését próbálni, szintén *Jerusalem*ben ha-
gyászarandokságba menni, és ott a vá-
ras *Patriarcha*játul magát bűneitől meg-
oldoztatni. *Gulielmus* mingyarást útnak
eredé, és a Pápa parancholattját be-töl-
té. Es végezetren midőn illyen nagy ha-
talmas Fejedelemségből egy alázatos
baráttá let-vólna, alig vól az ő idejébe
a ki őtet alázatossággal, tűréssel, szen-
vedéssel, aiatatossággal, és Isteni felelem-
mel meg-haladná. Ez-ám a felteges
job-kezének meg-változtatása, ez az I-
sten tűzének ereje, a mellynek semmi-
némű szivnek meg-álralkodásával el-
lent nem álhatni.

HATO.

HATODIK RESZ.

Vagyon hátra a' tűznek utolsó tül-
laydonfága, hogy a' nehéz állato-
kat meg vékonyította, és könnyebbit,
és ez az oka, miért az emberek, a' kik
nem égnék az Isten szeretetének tűze-
vel, nehéz-szívűek, és azt mongya né-
kik a' Propheta: * *Meddig nehéz szívűek
* psal. 4.
v. 3.* mit szeretitek a' hívságot, és keressitek a' ha-
zugságot? Az tudni-illik az oka, mert
a' test melly meg-rothad el-nehézíti a' lelket,
* Sap. 9. a' mint a' Bölch mongya*, és * nehéz i-
* v. 15.
* Eccl. 40.
v. 1. ga az Adam fiaira, az ő Annyok méhéből ki-
jövésének napjátul-fogva, a' mindeneknek
Annyában-való temetésnek napjáig, úgy
mond az Ecclesiasticus. Mellyik legyen
pedig az a' nehéz iga, melly a' halandó
testben a' lelket nehézíti, meg-magya-
rázza ugyan azon Bölch chak hamar,
midőn

midőn utánna veti, busulás, irigység,
fel-háborodás, félelem, harag, veteke-
dés, és egyebek, mellyek a' lélek szen-
vedésinek mondatnak. Ezek az em-
bert úgy meg-nehézítik, hogy semmit
nem néz chak a' földet, a' mellyhez ha-
nyat-homlok ragaszkodik, és sem az I-
stent keresni fel-nem kelhet, sem az
Isten parancholatinak útát gyorsan
nem futhattya. De mikor az Isteni tűz
meg kezd az emberek szivét gyuitani
a' magasságból, ottan mingyáraft meg-
kezdenek azok a' szenvedések kissé-
bedni és erőtelenedni, és az a' nehéz-
terh-is meg-kezd könnyebbedni, és ha
az a' lángozás nevededik, nem nehéz
úgy-annyéra meg-könnyűdni-is az em-
berszivének, hogy szárnyára-keljen.
Mint a' galamb és azt mondhasa az A-
postollal: * *A' mi nyájaskodásunk men-
nyégben vagy, és mint egy meg-tágult
s-ki szélestedet szível a' tűz miát, azt
mongya Daviddal: * A' te parancholatid
* ps. 118
v. 32.* után futottam midőn a' szívemet meg-tága-
sítottad. Bizonyára hogy minek-után-
na űd-

Luc. 2. 6.
49.

na Idvőzítőnk azt mondotta-volt: *Tűzet jöttem bochtatani a' földre, és mit a' karok hanem hogy égjen?* láttunk fokakat

**Cant. 1.*
6. 3.

a' kik úgy meg-könnýűttenek, hogy minden méltóságok, testek és gazdagságok szerettetit, s-kivánságait le-tették és a' Menyben-menő Christusnak az mondották: ** Vony utánnad minket.* Jánét éppitetttenek a' fok Kalastromok lakni kezdettetttenek a' puszták és kietlenek, és találtattanak enyi seregi a' Századoknak, a' kiknek né csak a' parancholatok útát volt könnyű futni, hanem a' t

**Apo. 14.*
6. 4.

náchlotúton-is menni és **követni* a' berant valahová mégyen. Oh boldog tűz a' melly meg nem emésztesz, hané világosítasz, és ha emésztesz is, az ártalmatlan nedvességeket emészted, hogy az életet el-ne olchák. Ki adgya azt nekem hogy meg-gyúladgyak ettűl a' tűztűl, a' melly az én tudatlanságim, feketeséget, és bolygo lelki-ismerétem homályát, az igaz bölcheségnek világosságával meg-tisztítván, el-vegye? a' melly a' restlének hidegét bennem, ájratosságra az én

én henye-vóltomat szeretetnek tűzvé változtassa? a' melly az én szívemet meg-keményűlni soha ne hadgya, hanem az ő melegségével azt mindenkoron lágyícha, és engedelmeslé s-ajtatossá tegye; és végezetre a' melly a' földi gondoknak és földi kívánságoknak nehez igáját el-vegye, és a' szent elmélkedéinek, melly a' szeretetet, táplállyá neveli, s-őregbiti, fel-emellye tollaival az én szívemet, hogy mondhasam a'

*Prophetaval: * Vidámich-meg a'
te Solgád lelkét, mert Uram
te hozzád emeltém
lelkemet.*

**Psal. 85.*
6. 5.

HETE.

HE T E D I K

G A R Á D I C H.

*Az Egről, az az, a' Napról, Hóld-
ról és Chillagokról- való elmél-
kedésből.*

EL S Ö R E S Z.

NEM léfzen e' helyen. nagy mun-
kánk, hogy az égről- való elmél-
kedésből garádichot chinálljunk ma-
gunknak az Istenről- való elmélkedés-
re, mert vagy on előttünk- járó a' Kirá-
lyi *Propheta*, a' ki az ő Soltárban azt é-
nekli, hogy: * *Az egek az Isten dúchössé-
gét beßélik, és az ő kezei alkotmányát hir-
deti az erősség.* s- mivelhogy két idő va-
gyon, a' mellyben az égről, az elmélke-
désnek

* *Psalm. 18*
6. 1.

déinek tollaival Istenhez fel emel-
kedünk, a' rappali tudni-illik, és az é-
czakái; az elsőrül írja ama' Soltárban.,
hogy: * *A' Napban helyhez tette sátorát, és* * *Psalm. 18*
ő mint az ágyas- házából ki- jövő vő- legény, * *6. 6. 7.*
vagadot mint az Oriás az út futására; az ő
ki jövétele a' leg- felsőb égből, és az ő elől-
jövése a' másik végeig, és nincz a' ki el- rei-
che magát az ő melegségétől. s- az utólso-
rúl más Soltárjában, hogy, * *Meg- látom* * *Psalm. 8.*
a' te egeidet, a' te újjaid chinálmányit a' Hól- * *6. 4.*
dot és a' chillagokat, mellyeket te fondáltál.

Kezdgyük- el az első üdön. A' Nap-
ról, mellyet nappali- üdön látunk, négy
dichiretet mond a' Szent Lélek, *David*
szája által; első, hogy az Istennek hay-
léka; második, hogy leg- szeb; harma-
dik, hogy gyorsasággal és fáradtság- nel-
kül forog mindenkor; negyedik, hogy
világosítván és melegítvén. mutattya-
meg erejét leg- inkább: Mind ezekért írta
az *Ecclesiasticus* rólla, hogy: * *Chudállá-* * *Ecclesi. 4. 3.*
tos alkotmányú esköze a' felségesnek, nagy * *6. 2.*
az Ur a' ki azt teremtette.

Elsőben azért, a' mindenek alkotója
N az Isten

az Isten a' Napban mint leg-nemessebb állatban, helyhezette az ő sátorát, az az, minden testi állatok között a' Napot választotta Isten, hogy ő benne mint-egy királyi palotában, a' vagy Szétegyházban laknék. * Mert noha az e-
 * Jer. 33
 2. Par. 2.
 9. 6. get és a földet bé-tölti az Isten., és az ég, s az egek-egei őtet be-nem foghat-
 tyák; mind az által ott mondatik inkább lakni, a' hol az ő jelen-létének nagyobb jeleit mutattya chudállatos dolgokat chelekedvén. De mivel a' Sido bőűfzerént így esik ez a' mondás hogy, A' Napnak helyheztetet sátorát ő benne, az az, az egekben: ezokaért más fő-voltát-is vészszűk a' Napnak eszünkben a' Soltárnak e' helyéből, melly az elsővel nem ellenkezik. Nagy dolog a' Nap, a' kinek az Isten. leg-nagyob, leg-szebb és leg-főb palotát chinált, mert azt akará hogy az ég, maga leñe palotája a' Napnak, a' mellyben. szabadon járna és munkalkodnék: ő maga pedig a' Nap a' felsőges Fejedelemnek az Istennek lenne palotája. Miképpen azért hogy
 abbol

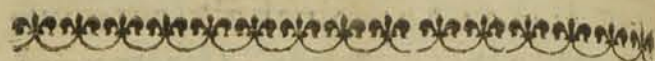
abbol ismérjük-meg nagy és fő-voltát a' Napnak, hogy háza és hayléka neki az ég, azonképpen az Istennek-is nagy és fő-voltát abbol ismerjük-meg, hogy ő neki sátora és hayléka a' Nap, úgy-mint chudállatos alkotmányu eszköz, és kinél chudállatosb a' testi állatok között nem találhatik.

Továbba hogy Sz. David a' Napnak szépségét a' tudo dolgokból mutatná-meg, hasonlította őtet az ágyas-házából ki-jövő Uő-legényhez, mert soha-inkább nem ékesítik az emberek magokat, és soha szépségeket s. termeket, inkább nem mutogatják mint mikor Vő-legények, mert a' Meny-aszszonyfzemeinek, a' kit igen szeretnek, akkor akarnak leg-inkább tetszeni. De ha mi a' mi szemünk fényét a' Napra függészhetnők, és ha ő hozzája közeleb volnánk és őtet melly nagy, és minemű legyen egészlen, meg-láthatnok, nemi szűkölködnénk a' Vő-legény hasonlatossága-nélkül az ő hihetetlen szépsége meg-értésére. Minden festékeknek
 ékes

ékeflégek bizonyos hogy a' világossá-
 tul függ, és a' világosság nélkül el-
 nyésznek minden színek szépsége. Azo-
 kaért nincsen semmi szíves a' világossá-
 nál, és az Isten is a' ki önnön-maga a'
 szépség, világosságnak akart nevezte-
 ni. *Az Isten* * úgy-mond Sz. János, vi.
 5. *lágosság, és ő benne nincsen semmi sötétség.* a'
 testi állatok között pedig semmi nincsen
 fényesebb a' Napnál, tehát szíves is nincsen
 semmi ő nálánál. S-hát még az is hogy
 mindenemű állatok szépsége valamel-
 lyek az égalat vannak, s-főképpen az
 embereké, hamar el-hervad: de a' Nap-
 nak az ő szépsége soha el nem enyészik
 soha meg nem kissebbedik, mindenkor
 egyenlő fényességgel vidámit minde-
 neket. Nem-de Nap-keletkor nem veszt-
 szük-e eszünkben miképpen mindenek
 láttatnak neminemű-képpen. meg-
 dúlni, és nem csak az emberek örven-
 dezni, hanem gyönyörű szelek is len-
 gedezni, virágok ki-nyilni, fűvek fel-
 kelni, égi-madarak ékesen énekelni.
 Innét vagyom-ám, hogy ama' vak és
 vén To-

vén Tobias, az Angyalnak a' ki azt mon-
 gya vala néki: * *örömed legyen néked* *Tob. 8.*
mindenkor; azt felelé: Minemű örömem *9. 12.*
lehet nékem ki a' sötétségben ülök, és az ég
világosságát nem látom?

Nó azért, én lelkem, vesd-meg-már
 magadba, ha a' teremtet Nap úgy meg-
 örvendeztet és vidámit mindeneket az
 őfel-támadásával, mit chelekeszik a' te-
 remtetlen Nap, a' ki ennél, minden ha-
 sonlatosság-kivül szíves és világosb, mi-
 dőn a' tiszta szíveknek, nem rövid üdö-
 ré, hanem örökké-valo látásokra és
 szemlélésekre fel-támad? Es melly szo-
 morú és boldogtalan óra következik
 a' vesztet emberekre, mikor az örökké-
 valo sötétségre küldetnek temettetni,
 a' hová sem a' teremtet, sem a' teremtet-
 len Nap sugari soha be nem hatnak? Es
 minemű öröme léfzen annak a' lélek-
 nek, a' mellynek a' világosság Attya azt
 fogja-mondani: * *Meny-be az Urad örö-* *Mus. 22.*
mebe. *9. 23.*

M A S O D I K R E S Z.

Hirdeti azután, ugyan azon *Propheta* a' Napnak merő chudállatos forgását: * *Vigadot*, úgy-mond, mint az *Orias* az út futására. Bizony az erős *Orias*, ha az ő teste nagy-voltához-képest kezd lépni, és ereje szerént futni, nagy darab földet halad-el rövid idő alatt. Mint hogy pedig a' *Propheta* az előt' a' Napot a' Vö-legényhez hasonlítottavolt, hogy ki magyarázná a' mint lehetne annak az ő szépségét, úgy hasonlította azután az *Oriáshoz*-is, hogy az ő hasonlatossággal élvén, sebes forgását is a' mint lehetne, ki-mondaná. De ha szinten nem emberhez, s-bár akar-mi-némű nagyhoz és erőshöz, hanem ugyan a' sebesen repülő madarakhoz, nyilakhoz, szelekhez, meny-útó kövekhez hasonlítottavólna-is, meg-is fele-

terá-

terá-vül járna tölle. mert ha igaz a' mit szemünkkel látunk, hogy a' Nap huszon négy oráig ki-forogja az ő egész égnek kerekfőgét, és ha a' Nap égnek kerekfőge chak nem véghetetlen, és számlálhataatlan fok részekkel nagyobb az egész föld kerekfőgénél, és ha a' föld-is közel húz-ezer mély-földet foglal magába; s-ezek pedig mind bizonyos dolgok: kétség-nélkül következik hogy minden orában, fok ezer mély-földet mégyen a' Nap az égen az ő forgásában. De mit mondok minden orában, sőt mindenik fertály-orában, és annak chak-nem mindenik részkejében. Mert ha valaki a' Nap fel-keletire, a' vagy le-szállására akar vigyázni, főképpen kies helyen, a' hól a' föld környül tágasabnak látczik az ég * ővedzése, úgy-mint a' Tengeren, * *Horis* vagy a' ki-terjet sik-mezőkön, észében *con.* veheti hogy a' Nap kerekdédőse rövid idő-alat halad és jő-fel az égre, az égnek ővedzése-felibe, nyolczad részénél egy orának, noha a' Nap kerekdéd-

N 4

déd-

déd égének csak hasonlele is, sokkal
nagyob a föld temérdekégének hason
felénél, maga ez-is meg-télzen hé-ezer
mély-földet. Tudó csak maga-is hogy
néha meg-probáltá menyí ideig enyé-
szik el a Nap a Tengeren, s el-kezdeté
a le-szállásának kezdetin olvasni az öt-
venedik Soltárt, s alig olvashattam el
kétszer azt az egy *Psalmist*, hogy addig
egészlen mind el-enyészet. Szűk égte-
hát a Napnak csak ilyen rövid idő a-
lat-is míg ember az ötvenedik Soltárt
kétszer el-mongya, sokkal nagyob da-
rabort menni az égen hét ezer mély-föl-
dnél. Ki hinné ezt el, ha bizonyoso-
kok elegendő-képpen meg nem mutat-
nák? S-ha ki meg ezen-fellyül meg-
gondolja azt is, hogy az a nagy állat,
a melly ilyen sebességgel forog, sok-
kal nagyob ez egész föld kerekiségénél,
és hogy ilyen nagy állatnak forgása,
szüntelen és fáradtság nélkül vagyon, és
ha Isten parancholná, örökké-is tarta-
na, bizony hanem-ha szintén töké vol-
na, úgy nem chudálhatná a terem-
nek

nek véghetetlen hatalmát. Igazán írja
tehát az *Ecclesiasticus*, hogy chudállatos
alkotmányu esköze a Felségesnek, és való-
ban nagy Ur a ki azt teremtette.

HARMADIK RESZ.

HÁtra vagyon-még az ő világosá-
gának és melegségének hatható
ereje, a mellyről mongya Sz. David,
hogy, ninchen-is a ki el reiche magát,
az ő melegségéről. Ez az egy fenyés-
kedő állat e világnak közepin lévén,
helyhezterve, minden chillagokat, s
az egész levegő éget, minden Tengere-
ket, minden földet meg-világosít, és az
ő éltető s-elevenítő melegével, minden
földekben minden fűveket, minden
vereményeket, minden fákat zöldellő-
tészén, meg-leveleztet és virágoztat,
minden gyümölcsöt meg-érlet, és az ő

erejével bé-hat a' föld alá-is, és ot mindennémű érzeket chinál. Azért ha fonlitotta Sz. Jakab Apostol-is, levelének kezdetin, az Istent, a' Naphoz:

** Jac. 1. Minden jó adomány, * úgy-mond, és minden tökéletes ajándék onnét-felül vagyon, 5. 16. le-fálván a' világosságnak Attyátul, kinél nincn változás, sem változásnak árnyékozása.* Attya ugyan a' Nap a' testi világosságoknak, az Isten pedig Attya a' lelki világosságoknak: de három dolgban vagyon. nagy különbség az Isten és a' Nap között. Először, mert a' Nap hogy az egész föld kerekiségét világossággal és melegséggel bé-tölche, szükölködik szüntelen-való hely-változtatás-nélkül: de az Isten mint-hogy mindenűt egészen vagyon, nem szükölködik hely-változtatás-nélkül, s-azért mongya Sz. Jakab: A' kinél nincn változás. Másodszor, a' Nap, azzal hogy mindenkör változtatja helyét, kiknek nappali üdöt chinál velle, s-kiknek étczakát ugyan ízerrel, s-némellyek.

lyeknek világoskodik, s-némellyeknek bé-homályosfodik: az Isten pedig soha meg nem mozdúl, s-még-is mindenkör mindeneknek jelen vagyon, s-azért téfzi oda Sz. Jakab-is, hogy, ő nálla nincn változásnak árnyékozása. Harmadszor és utolszor, a' ki ezeknél mindenkinél nagyobb, a' Naptul a' testi világosságok Attyátul vannak minden adományok és ajándékok, a' mellyek természet e' földön, de ezek, úgy vagyon jók, de nem leg-jobbak, se nem tekéletesek, sőt inkább kichinyek, ideig-valók, múlandók, és az embert jobba sem téfzik, sőt a' kik akarják gonoszúl is élhettek vellek, a' mint-hogy leg-többen magok veszedelmekre-is fordittyák. De az Istentul, a' lelki világosságok Attyátul, származnak alá minden leg-jób adományok és tekéletes ajándékok, a' mellyek jóvá és tekéletesé téfzik azt, a' kinél vannak, és a' mellyekkel gonoszúl sem élhet senki, és a' mellyek az ő benne végig meg-maradókát vífzik arra

arra az igaz boldogságnak állapattya-
ra, a' melly minden jóknak egyben-
gyűjtésével tekéletes.

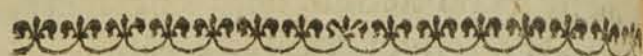
Keressd-fel azért én lelkem, mellyek
légyenek azok a' leg-jób adományok
és tekéletes ajándékok, a' mellyek on-
nan-fellyül vannak, és a' világozás At-
tyától származnak; és midőn meg-talá-
lod, szorgalmatos gondod-is legyen
reájok, és igyekezzél minden erőddel
meg-is nyerni. Nem szűkség pedig
mészze érettek fáradnod, meg-mutat-
tya eléggé maga-is a' Napnak az ő ter-
mészeti néked. Mert a' Nap világozás-
gal és melegséggel viszen mindeneket
véghez, s-ezek a' testi világozások At-
tya adományi és ajándéki, tudni-illik a'
világozás és a' melegség. Szintén így
azért, a' leg-jób adományok és tekéle-
tes ajándékok-is, a' mellyek onnan-fel-
lyül vannak, és az igaz világozás At-
tyától az Istentől szállanak-alá, nem e-
gyebek hanem a' bölcheségnek világa,
és a' szeretnek rendelése. A' bölche-
ségnek világa az, a' melly valóságosan
bölché

bölché téfzen, és a' mellyel senki gono-
szúl nem élhet, és a' melly vezérel min-
ket a' mi Mennyei házámban lévő böl-
cheségnek kútfejére; ez, a' melly meg-
vetni tanította az ideig valókat, és nagy-
ra bechűlni az örökké tartókat; ez ta-
nit ** reménységünket a' bizonytalan gazdag-
ságokban nem vetni, hanem az élő Istenben.* <sup>*1 Tim. 6
v. 17.</sup>
Tanit remélni a' számkivetésből
hazát, és a' szarándokfágot nem szeret-
ni, hanem szenvedéssel viselni; vége-
zetre tanította azt-is, hogy e' jelen-való
életünk legyen a' tűrésben, mint-hogy
teljes-is veszedelmekkel és kísértetek-
kel: a' halál pedig kívánságunkban, mi-
vel: ** Boldogok a' halottak a' kik az Urban** <sup>Apoc.
14 v. 13.</sup>
halnak-meg. A' szeretnek rendelése
vagy rendesége pedig, nichoda e-
gyéb, hanem az Istent, a' ki vége és
céllya minden kívánságoknak, vég-
nélkül, és mérték-nélkül szeretni, egyéb
dolgokat pedig a' mellyek eszközök a'
véghez, csak igen mérték-szerént és
módgyával szeretni, a' menyire tudni-
illik szűkségesek a' végnek, azaz, a'
bol-

boldogságnak meg-nyerésére. Nincsen bizony senki az emberek fiai között, a' ki az ő testének meg-gyógyításában, úgy vizsgálja fordícha a' rendet, hogy az egészséget mérték-szerént szeresse, és a' keferű italt mérték-nélkül, holott tudgya amazit lenni a' jó végnek, ezt pedig csak arra való eszköznek. Honnan vagyon tehát, hogy illy sokan, a' kik, bölchekeknek akarnak láttatni, illy mértékletlenek a' gazdagok gyűjtésében, a' testi gyönyörűségek keresésében, és a' méltóságoknak meg-nyerésében, mint-ha ugyan ezek a' jók volnának az ember szívének vége; az Isteni szereteten pedig, és az örök boldogságnak keresésében olly kevéssel elégecsnek-meg, mint-ha ezek csak eszközök volnának a' jó végre, és nem vége minden eszközöknek? csak ez az oka, hogy e' Világi bölcheség vagyon nállok, és nem az a' bölcheség, a' melly onnan-felül száll alá a' világosságnak Attyátul; és mivel hogy jól rendelt, és rendes szereterek nincsen, azért nincsen igaz szereterek-is, a' melly

a' melly ha rendetlen, nem lehet szeret; s-azért tellyesek olly kívánságokkal, a' mellyek nem az Attyátul vannak, hanem e' Világtul. Azért te én-lelkem, mig szarándokságban vagy hazárdul, és ellenségek-közt forgasz, a' mellyek inchelkednek az igaz bölcheség és az igaz szeretet után, és az álnoklást bölcheségnek, s-a' kívánságot szeretnek tartják lenni, fohászkodgyál kefervesen tellyes szívedből a' világosság Attyához, hogy a' legjób adományokat, és tökéletes ajándékokat, tudni illik az igaz bölcheségnek világát, és a' jó rendes szeretnek buzgoságát, szállícha szívedben, hogy tellyes lévén azokkal, botlás nélkül futass az Isten parancholatnak után, és abban a' te hazárdban juthass, a' hól ön-nön-magából a' bölcheségnek kút-fejéből isznak, és a' szeretnek tiszta tejjel élnek.

NEGYE.

NEGYEDIK RESZ.

IÖvök immár az étczakának idejére,
 mellyben nekünk a' Hóld és a' Chillagok által chinál az ég garádichot, Istenben fel-menetelünkre, mert így szó-
 *psal. 8. David: * Mert meg-látom a' te égeidet
 6. 4. a' te ujjaid chinálmányit a' Hóldot és a' chillagokat, mellyeket te fondáltál. Ha ma-
 gát az eget meg-láthatnók, nem mon-
 daná a' *Propheta* mint egy magyarázat-
 képpen azt, a' mit annak-előtte mon-
 dot-vala, a' Hóldot és a' chillagokat,
 mellyeket te fondáltál: ugyan-is ha a'
 mi érzékenységink az égig érkezhetné-
 nek, és addig hathatnának-fel, a' vagy
 az ő természetit és mi-voltát bizonyo-
 san meg-vizsgálhatnánk, kétség-nélkül
 választot fő garádichunk volna az Isten-
 hez. Ugy vagyon, tudgyuk azt hogy
 voltak

voltanak némelleyek, a' kik a' chillagok
 forgásából, az ég természetit, *ötödik-
 nemű állatnak, minden elegyítés vagy
 materia-nélkül valónak, romolhatat-
 lannak, és szüntelen forgónak magya-
 rázták, mondták és állatták lenni: de
 tudgyuk azt-is, hogy voltanak mások,
 a' kik az eget, Tűznek tanították lenni,
 és hogy nem forogna, sem pedig né-
 mellyik részei szerént romolhatatlan-
 vagy változhatatlan nem volna. De
 mi nem vélekedésüket, hanem bizo-
 nyos tudománt a' vagy a' hitnek tanítá-
 sá keressük, hogy abból éppichünk e-
 rős garádichot az Isten isméréstire ma-
 gunknak. Meg-elégedgyünk azért a'
 Hóldból és chillagokból a' mellyeket
 látunk, laitorját emelni a' *Propheta*val,
 a' mint az-eléb chelekedénk; hogy a'
 Napból emelénk eggyet, a' ki Világos-
 ság és feje s-Fejedelme a' több világossá-
 goknak.

A' Hóldnak két tulajdonfága va-
 gyon, melly mind kettő hasznos lehet
 nekünk Istenhez fel-menetelünkre és
 O őtet

* Quinta
 essentia,
 simplicis
 incorru-
 ptibilis.

ötet érdemlőnkre. Első, hogy mentől inkább közelget a' Naphoz, annyival inkább világosítatik a' felső része, mellyel a' több egek-felől vagyon, és homályosodik az alsó része, a' kívül a' föld-felől vagyon, és mikoron szintén a' Nap alá jut, és velle egyűt vagyon, akkor egészen világos az ég-felől, és éppen homályos a' föld-felől: és viszont mikor által ellenben vagyon a' Napval, akkoron egészen világosnak láttatik a' föld lakosától, és semmi világossága nincsen felső-felől, a' mellyet az ég-lakos néznek. Ez a' Hóld tulajdonlaga, nagy tanúltsága, a' vagy példája lehet az embereknek, hogy meg-érhék minémű szorgalmatosoknak kellesek lenni, hogy közel légyenek, és alájadgyák magokat, s-egybe kötelezzék a' világosság Attyával az Istennel. A' Hóld, jegyzi az embert; a' Nap, az Istent: Mikor a' Hóld által-ellenben vagyon a' Napval, akkor a' Napról vett világosságával chak a' földet nézi, és néminémű-képpen hátra mutat az égnek,

nek, s akkor leg-szebnek s-leg-telylesebnek látczik e' földön lakóknak, de leg-rutabnak az égbelieknek. Szintén így a' halandó emberek, mikor leg-meszebb távoztak az Istentől, mint, ama' tékozlo fiú, midőn el-távozott az Atyától, és ment meszsze tartományba, akkoron élnek gonoszúl az ő okosfátok világosságával, a' mellyet a' Világosság Attyától vettének, és egyedül chak a' földet nézik, s-el-felelkezvén Istentől, chak a' földről gondolkodnak, chak a' földet szeretik, és annak gazdagfái gyűjtésében foglalatofok. E' világ fiaitól pedig akkoron mondatnak bölcheknek és boldogoknak. De azoktól a' kik az égben laknak, * sze-^{* Apoc.} gényeknek, meziteleneknek, vakok-^{3. 6. 17.} nak, rútaknak és nyavalyásoknak ítéltetnek. Viszont pedig mikor a' Hóld egybe jutván a' Napval, annak tellyesfégeesen alája mégyen, akkoron mind egészen fénlik a' felső része, és chak az eget nézi, s-a' földhöz neminemű-képpen háttal fordul, és az emberek sze-
O 2 mei

mei elől tellyesfőgesen. el-fogy s. el-e-nyészik. Szintén így, midőn az Isten. telen meg-kezd az Istenes életre térni, és a' tökéletes meg-térés által, az Isten alá, a' ki a' léleknek igaz Napja., vette-tik az alázatosság által, és egybe-köte-leztetik véle a' szeretettel, akkoron tellyesfő-bé azt a' mire az Apostol int,
^{*Coloss. 3} ^{9. 1.} hogy * az oda-fel valókat keresse, ahol a' Christus vagyon. az Atya Istennek jobján, és az oda-fel valókról elmélked-gyék, nem a' földiekről: és ám-bár meg-vettefsék osztan akkor, és meg-hólnak tartassék az esztelen. balgatagokról. mert ugyan-is bizony valóba meg-hólt az e' világnak a' ki ilyen, és az ő élete el-reiteret *Christus*sal az Istenben. De mikor meg-jelenik *Christus* az ő élete, akkoron ő-is meg-jelenik véle a' dichó-
^{*Coloss. 3} ^{9. 4.} ségben; * a' mint az Apostol azon he-lyen utánna veri.

Esz az oka, (a' mint Szent Ago-ston is meg-írja az ő levelében *Januari-ushoz*, és fel-jegyzé) miért az Urnak Húsvéttye, sem az ő, sem az uy Testa-
 men-

mentomba. nem tartathatót szerivel, hanem Hóld-tölte után, az az, mikor. a' Hóld, a' ki az ő tele. vóltakor által. el-lenbe vagyon. a' Napval, meg-kezd fordulni és térni a' Naphoz. Mert az Isten ez által az égbeli jegy által azt a-
 karta meg-mutatni, hogy az Ur kin-szenvedése és fel-támadása által let az, hogy az Istennel a' bűn által ellenkező ember., az Istenhez kezdene immár. térni, és az ő malasztyához s. véle-való meg-eggyesüléséhez sietni, a' *Christus* *Jesus*nak érdeme által.

De te, én lelkem, ha Istennek ma-lasztyából, magadat a' világosság Atya alá találod az igaz alázatosság által vettetve, és a' buzgo-szeretettel nagy boldogul véle egybe-kötelezve lenni; ne kövessd a' bolondokat, kik mint a' Hóld változnak, hanem a' bölcheket, kik mint a' Nap meg-maradnak, az Ec-
^{Ecc. 27} ^{9. 12.} *clesiasticus*nak * bizonysága szerént. Mert a' Hóld valamelly hamar jár. a' Nap alá, véle meg-eggyesülni, meg-szintén olly hamar el-távozik tőle. Te
 O 3 pedig

pedig ha eszed vagy on, el ne hadgyad
 az egyfzer nyert malasztot, s-el-ne-
 meny, el-ne távozzál tőle, mert sohül
 jobbat semmit nem találsz, nem-istu-
 dod ha mászor adatik e meg-térned, ha
 kényed fzerént távozol-el tőle; mert a'
 ki bochánatot ígért a' *penitentia*-tartók-
 nak, és kegyelmet a' meg-térőknek; sem
 hosszab életet, sem a' *penitentia*-tartók-
 nak ajándékát nem ígérte néked. Te
 hát bátran hátat mutass a' földnek, és
 nézz a' te Napodra, abban nyugodgyál,
 abban gyönyörködgyél, abban ma-
 radgy-meg végig, s-mongyad Sz. Peter
 *Mat. 17 Apostollal: * *Jó nekünk it lennünk; és*
 Sz. Ignatius Martyrral: *Job nekem Chri-*
 *4. *stussal élnem, , hogy-sem mint uralkodni a'*
földnek határin. S-kichiny dolognak
 tarchad, mit itéllyenek felőled, a' kik-
 nek chak a' föld tetszik. Mert nem az
 a' dichéretes, a' kit e' Világ dichér, ha-
 nem az, a' kit az Isten dichér.

ötödik

Ö T Ö D I K R E S Z.

Más szokása-is vagy on a' Hóldnak,
 melyet az Isten-is meg-szokot tartani
 az ő választottival. Mert a' Hóld elöt-
 te-valója, és feje az étczakának; mint
 a' Nap a' nappali időnek, a' mint * *Moj-* * *Gen. 1.*
sesn. ongya a' teremtsérül irt könyvbe, * *16.*
 és David a' Soltárokbá: de a' Nap a' nap- * *Psa. 103*
 * *19.* * *6.*
 pali-kort szüntelen-való világoskodá-
 sával látogatgya, a' Hóld pedig az étcza-
 kát hól nagyob, hól kissé világgal vilá-
 gosítja, neha pedig egy-chep világjá-
 val sem vidámittya. Így az Isten-is, úgy-
 mint Nap, a' sz. Angyalokat és a' boldog
 lelkeket, a' kiknek szüntelen napjok va-
 gyó, (mert nem léssen ot étczaka, tügymöd * *Apo. 21*
 Sz. Janos az ő látásában) örökké-való * *9. 25.*
 fényességgel világosítja. Ezt pedig a' mi
 szarándokságunk és számkiverésünk

O 4

étcza-

*¹ Cor. 5. étczakáján, a' mellyben * hit által járunk és nem szem-látásával, és a' Szent Irásra úgy tartunk s-figyelmeztünk, mint * a' homályos helyen világoskodó fővénnekre, a' mint mongya Sz. Peter utolsó levelében, az Isten mint szintén a' Hóld, néha meg-látogattya világosítván a' mi sziveinket, s-néha a' ferettségnek pusztaágában hadgya. Mindazon-által nem kel azon, én lelkem, felettéb meg-szomorodnod, ha mikor semminémű vigasztalások világjával nem tápláltatol is: sem felettéb örülnöd, ha szintén hamar az-után a' vigasztalásnak és a' életosságának világjába meg-pihenés-is. Mert az Isten e' Világnak étczakáján, nem úgy viseli magát mint Nap, hanem mint Hóld, és nem csak nekünk kisdedeknek s-nétekéltetéseknél jelenik úgy az Isten, néha mint a' tele Hóld tellyesen vigasztalással, s-néha pedig üressen minden világosság-nélkül csak az étczakának szörnyűségét és temérdeki ferettségét hadgyván raitunk. mert Szent Pál Apostol

postol is a' választott edény, és a' ki a' harmadik égbe ragattatván, * hallot titkosigéket, mellyeket nem szabad embernek állani, néha azt mongya maga felől: * Bé-töltem vigasztalással, felette bévelkedem örömmel minden háborúágunkban: néha pedig nagy fohászkodással kesereg mondván: * Más törvént látok a' tagjaiban, ellenkezőt az én elmém törvényével, és engem rabbá tévőt a' bűnnel törvényében, melly az én tagjaiban vagyon. En szerencsétlen ember, ki szabadit-meg engem e' halálnak testéből? És a' Corinthusiakhoz való utolsó levelében: * Nem akarjuk hogy ne tudgyátok Atyámfiai, a' mi háborúágunkat, melly Ásiában let, hogy felettéb igen meg-terheltettünk, erőnk-fölött, úgy-hogy az életet is meg-ünnök. Es ez az, a' miről int Arany-száju Sz. János, * hogy minden szentiben azt cheleke-szi az Isten, hogy se háborúágokat, se vigasztalásokat ne engedgyen szüntelennekik lenni, hanem mind jóból, mind gonozból, az igazak életét, mint

valami chodállatos szép külömbflegekből, úgy szerkezteti egybe. Es ez légyen a Hóldrul.

H A T O D I K R E S Z.

AZ Egek ékeslégi közöt, a' többi a' Chillagok, mellyekről mongya az **Ecclesiasticus: 10. 43.* **Az égnek szépsége, a' chillagok dicsősége: de utánna veti mingyárt e' Világot megvilágosittya, a' magasságból az Ur.* mert valami ékeslégek vagyon a' chillagoknak, a' mint-hogy a' Napnak és a' Hóldnak-is, mind a' világosság Artyátul vagyó, és nappal nem a' Nap, sem étczaka nem a' Hóld, sem a' chillagok világosittják e' világot, hanem az Ur, a' ki a' magasságban lakván, a' Nap és a' Hóld s a' Chillagok által világosittja e' Világot. Mert ő az, a' mint **Baruch Prophetá* szól, a' ki, **A világosságot ki-bochtattya, és menten meggyen, és föllitotta azt, és vette-*

vettegesszel engedet neki. a' chillagok pedig világoskodtak az ő állásokbā és őrvendeztek hvattattak és azt mondták, jelen vagyunk, és vidámsággal világoskodtak annak a' ki őket teremtetten. Melly igékkel jelentetik véghetetlen hatalma az Istennek, a' ki csak igé könnyé s egy szem-pillátásba teremti, fel ékesíti és szolgálta illyé nagy és szép állatokat. Ami pedig nekünk hívásnak, vagy szollításnak mondatik, az Istennél az, az ő igéjével való teremtés; mert hiva azokat a' mellyek ninchenek, és híván teremti őket hogy légyenek. Es hogy a' chillagok azt felelik, jelen vagyunk: semmi nem egyéb, hané hogy a' parancholó Isten szavára, mingyárt vannak, és hivatalyokban szolgálnak. Világoskodni pedig vidámsággal, annak a' ki alkotta őket, azt térti, hogy olly könnyé és készé engednek az ő alkotójoknak, mint-ha az, az engedelmeslég nagy örömekre és győniörületekre volna nekik. De az felette igen chudállatos a' chillagokbā, hogy noha sebességgel forgattatnak, és soha attul az ő sebés forgásokul meg né szűnnek, és né-

és némelyek közzülők későbben, némelyek gyorsabban forognak, mind az-által az ő módgyokat és egymáshoz való alkalmaztatásokat úgy megtanítják, hogy abból ugyan egy neminémű szép éneki és módos zengést támad. Erővel a' módos zengésről szól az Isten Sz. Jób könyvébe, midőn azt mongya :
 *Job. 38
 37. *Ki magyarázza meg az egek módgyát, az ég zengését ki aluttya-el?* Nem olyan szózatoknak, a' vagy zúgásoknak zengése pedig ez, a' melyet füleinkkel meghallhatnánk, hanem a' chillagok forgásában az egymáshoz * illendőképpen való alkalmaztatás ez a' zengés, melyet csak a' szívünk füleivel hallunk.
 *Concen-
 tus pro-
 portionu.
 Mivel a' nyolczadik égnek chillag minnyájan együt egyenlő gyorsasággal, huszon-négy óráig az egész égnek kerekfégét ki-forogják; ama' hét chillagok pedig, kik *Planetak*nak, a' vagy baidoso chillagoknak mondatnak, különböző-bű forgásokkal, némelyek gyorsabban, némelyek későbben forognak; úgy hogy a' nyolczadik égnek chilla-

chillagi láttatnak követni (hogy közönséges nevezetekkel éllyünk) ama' természetek és változás-nélkül egyaránt menő szóval való notát az éneklésben, melyet *Bassus*nak hívnak: a' *Planeták* pedig * mint ama' gyönyörű és szüntelen való szép ékes éneki-szó változtatást chinálni. De ezek mi-főlöttünk vannak, és csak azok hallják ezt a' zengést, a' kik, az égben lévén lakások, által-értik okait, ezeknek a' forgásoknak. Es mivelhogy a' chillagok megtartván * egymáshoz való illendőségeket, és mindenkoron forogván el-né-
 *Propon-
 tio.
 fának, láttatnak neminéműképpen mint valami tisztes és jó-tánczos szűzek, az égben szüntelen vig-tánczokat járni.
 De te, én lelkem, ha lehetséges tölled, fellyeb meny egy-keveslé, és a' Napnak leg-nagyob fenyetségéből, a' Holdnak az ő szépségéből, s-a' több világosságoknak, sok és különböző-bű felevoltokból, az egeknek chudállatos zengésekből, és a' chillagok gyönyörű

nyőri tánczolásokból vedd eszedben
mi léfz-e-még az ég-földt látni az Isten
azt a Napot tudni-illik, a ki a hozzá
járulhatatlan világosságba lakik: látni
ama Szűzet, az Egeknek Kínalyrédát
a ki szép lévén mint a Hóld, az Isten
nek egész várasát örvendeztet; nézni a
fok ezer Angyaloknak az ő rendeket és
karokat, a kik minden chillagoknál
többek és fényesbek lévén, az egeknek
egét ékesítik; látni a szent embereknek
lelkeket az Angyali karokban bé-ültet-
ve, mint a Planetákat a nyolczadik és
nek fok chillagi közzé elegyítve, és mi
léfzen-még a dichireteknek énekét hal-
lani, és ama szüntelen *Alleluja*t annál
a Várasnak úczáin édesdeden énekel-
ni. Esigy léfzen hogy még az eget
szépsége sem tetszik nagynak neked
azok pedig a mellyek alattok vannak
chak igen kichinyeknek és naid-ugy
semmiknek láttatnak, és ezokáért meg-
vetni és meg-utálni is méltoknak
ittlyed.

NYOL

NYOLCZA- DIK GARÁDICH.

*Az okos lélekről való elmélke-
désből.*

ELSŐ RÉSZ.

Mind a testi állatokon mentünk e-
koráig, midőn elmélkedésünkkel
a teremtet dolgokról igyekeztünk a
Teremtőhöz fel-menni. De már min-
den testi állatok méltósága földt talál-
lyuk az embereknek lelkeket lenni,
mellyek a lelki állatok nemei közöt,
leg-alachonb rendűek, kik közöt és az
Isten közöt, az Angyali Szent Karok-
nál, és azok rendinél semmit egyebet
nem találunk.

Ennek

Ennek pedig az emberi léleknek anyai hasonlatossága vagyon a Teremtő Istenhez, hogy ugyan nem tudom, ha másúton juthatna-e valaki könnyebben fel az Isten ismérére, mint a tulajdon-maga lelkéről való elmélkedésből. Ezt pedig az Isten azért akarta, hogy ne lehessen az embernek mentése, ha meg nem ismeri az Istent, hogy az Isten segítségére velle lévén, a maga lelkének megismeréséből is könnyen reá juthatna.

Elsőben azért az embernek lelke lelki állat, mert úgy magyarázzák a Szent Atyák a teremtetésről irt könyvek amaz igéit: * *Formála az Ur Isten az embert a föld agyagából, és lehelle az ő orczájára életnek lehelletét; és Tobiasnál a má mondást: * Paranchollyad bekefében ki-vétni lelkemet. És a bölch Ecclesiasteinek is im-ez igéit: * *Visssa-térjen a por az ő földébe, és a lélek visssa-térjen az Istenhez, a ki őtet adta. És noha a léleknek nevezeti illeti a szelet is (a Deák bőrtűszerént) mellyről mondatik a**

Sóltár-

Sóltárban, * *Spiritus procellarum*, (az *ps. 148* azt teherné Magyarúl becű szerint) *6. 8* *forgó szelek lelke. és az Evangeliomban: * Spiritus ubi vult spirat, a' szélnek lelke* *Jo. 3. 8* *a' hol akarja ott fúv és szavát hallod: mindaz által kétség-nélkül való dolog, hogy a' forgó szelek lelke (igy szólván-már) felette igen vékony, és láthatatlan testi állat. de a' ki az ő vékonysága miatt inkább követi a' lelki természetet, más akar-mi testi állatnál: Az embernek lelke pedig, tulajdon-képpen lelki állat, nem testi, sem pedig semmi eszközből nem lévén, hanem az Istentől teremtetik, kívül a' Catholicusok között nincsen is semmi villongás.*

It kezdetik azért fő-vólta a' léleknek, és hasonlatossága az Istenhez. Mert az Isten is lélek, a' mint Idvőzítőnk nyilván mongya. *Lélek az Isten, és a' kik őtet imádgják, lélekben és igazságban kelimádniok. És noha az Isten is lélek, a' az ember lelke is lélek: mindazáltal az Isten teremtetlen lélek és teremtető; de a' mi lelkünk teremtet lelki állat:*

P

kiből

kiből véghetetlen külömbfögg következik a' lelki-állat között, melly a' mi lelkünk, és a' lélek között a' ki az Isten. Azért valamennyire örülhet a' lélek azon hogy a' lelki-állatok neméből való, ki ért mind az égnél és chillagoknál fellyeb-való természetinek nemies voltával; meg annyéra szükség meg-aláznia magát, és a' teremő Isten-alávetni, hogy semmiből lett, és hogy magától semmi.

M A S O D I K R E S Z.

MAsodszor azért-is hogy az emberi lélek, tisztán csak azon lélek, és halhatatlan-is, mert nincsen ő benne valami olly, a' miért el-oszlattathassék és meg-halhaszon. De ebben-is mentül inkább dickekedhetik a' több oktalán-állatok lelkénél, a' kik egygyűt műlnak-
el a'

el a' testtel: meg annival szükségesebb a' teremőjének felféges voltát chudálni, és azon álméikodni, a' ki nem csak hogy halhatatlan, hanem örök-rül-fogva-való-is. Mert az embernek lelke valamikor, nem volt, hanem csak az Isten akarattából lett, és ugyan azon Isten-akarattából meg semmivé lehetne, noha magában nincsen oka és eredeti az romlando vagy el-bomolhatóságnak. Azokáért igazán mon-dotta Szent Pál az Istenről, **kinek egye-^{*1 Tim. 6. 16.}*
dül vagyon halhatatlansága, mert ő egyedül semminémű erővel, semminémű okkal el-oszlathatatlan, holott ő önnön maga a' létel, önnön-maga az élet, és mind az lételnek s életnek kút-feje.

H A R M A D I K R E S Z.

HArmadszor fel-ékesítet az embernek lelke, értelemnek világos-
P a ságá-

lágával is, mert nem csak a fők fele-
 izneket és festékeket, izeket, illatokat,
 zengéseket vagy hangokat, meleget,
 hideget, kemént, lágyat, és több effélé-
 ket ismer-meg, a' mellyek a' testnek ér-
 zékenységi alá vettettenek, hanem itile-
 tettészen a' dolognak állattyaúl is, és
 nem csak a' külön-külön-való dolgok-
 ról, hanem a' közönségesekről is, és
 nem csak a' jelen-valókat tudgya, ha-
 nem a' jövődökhöz is hozzá arányoz,
 és okoskodásával által-hattya az ege-
 ket, bé-hat a' mélysegekre, az okokból
 vizsgálja a' lett dolgokat, és a' meg-lett
 dolgokról érazoknak okaira. Vége-
 zetre magát is az Istent a' ki hozzá me-
 hetetlen világosságba lakik, elméjének
 éleslégével meg-illeti, s. ez pedig az a'
 világosság, mellyről szól Sz. Janos az ő
 Evangeliomában, * *Igaz világosság va-*
 * *Joan. 1*
 * *9.* *la, melly meg-világosit minden é világra*
 * *psal. 4.* *jövő embert. és David a' Soltárookban:*
 * *7.* ** Reánk jegyeztetet Uram az orczád vilá-*
 * *psal. 31* *gosága; és, * Ne légyetek mint a' ló és az*
 * *9.* *őszvér, mellyeknek nincs értelmek. Nagy*
 méko-

mélto ága azért ez a' léleknek, a' melly
 által hasonló az Istenhez, és különböz
 az ok által állatoktól, s. eszében is ve-
 heti innét az ember, a' mint-hogy szük-
 seges is, melly nagy legyen az ő Urának
 és teremőjének felséges volta. Mert
 a' lélek az értelemnek világosságával
 csak fel-ékesítet. De az Isten maga
 a' Világosság és értelem. A' lélek az o-
 kokból okoskodik a' lett dolgokról; és
 a' meg-lett dolgokból az okokról, és az-
 zal az okoskodással vadászik a' nagy fá-
 radtsággal a' tudománt. De az Isten
 csak egy tekintélével egyszer s mind
 meg-értte kéltetesen és világosan min-
 deneket. A' lélek azokat érti, a' mel-
 lyek vannak, és ezokáért az ő tudomá-
 nya a' való dolgokról függ: Az Isten
 pedig az ő értélével chekkezi hogy
 legyenek a' dolgok, és ezokáért a' do-
 lognak a' létele függ az Isten tudásáúl.
 A' lélek a' jövődö dolgokhoz alkal-
 masént hozzá arányoz: de az Isten min-
 den jövődö dolgokat szintén, olly vi-
 lágosan lát mindenkor, mint az el-múl-
 takat

takat és jelen valókat. A' lélek sok dolgok nélkül szűkölködik, hogy az ő értelmének állapotját gyakorolhassa, úgy-mint, * valamellyik érzékenysége alá vetet dolog-ról, és arról való * kép és képőlködés, és annak * a' képnek elméjében való forgatása-nélkül, és egyéb effélék nélkül: De az Isten semmi nélkül nem szűkölködik, mert ő néki az ő tulajdon állattya mindene, sőt értelme is a' maga állattya, ő néki Végezetre, a' lélek míg a' testben van, gyon, nem csak az Istent nem látta, hanem az Angyalokat és magát is nem látta, sem pedig semmi dolognak az állattját, bár testi-állat légyen is, de tulajdon-képpen né látta, és sokba meg is chalatkozik, sokat nem is tud, és több dolgokban nagyon csak vélekedése, s leg-kevésbben igaz tudománya. Az Isten pedig mindent tud, semmin nem vélekedik, soha meg nem chalatkozik, soha meg nem vétkezik, * mindenek meztelenek és nyilatkoztatva vannak az ő szemelőt, a' mint az Apostol szól a' Sándorok

* Objectu
* Species
* Phantasma.

* Substantia.

* Heb. 4.
* 13.

dokhoz írt levelébe. Hogy-ha azért az ember olly nagynak tartsa a' maga tudományochkáját, hogy az Apostol ^{* 1. Cor. 8.} ugyan azt mongya felőle, mivel ^{* 1. v. 1.} tudomány fel-fuvalkodtat, mennyire keltehat néki chudálni a' Teremtőnek bölcheségét, kihez hasonlítván minden tudományunk, nem tudomány, hanem tudatlanság?

~~~~~

NEGYEDIK RESZ.

Negyedszer vagy az ember lelkében más tudománynak neme is, melly nem az elmékedésben, hanem a' chelekedetben foglalatoskodik. Onnan vannak a' Philosophusoknak ennyi könyvei a' vélekekről és jó erkölchokről; ennyi Törvényi a' Fejedelmeknek, és tanáchi a' Törvény-tudoknak; ennyi szerzetek és gyakorlások a' jól és igazán-való életnek mesterlége fel-találára.

lalálára. A' mellyekben chudálta os Világossága látatik az emberi okosság-
nak, és ez egy dologgal előzzük-is meg az okatlan állatokat leg-inkább. De mind ezek-is csak semmik az örökké-
való törvényhez képest, melly vagyon a' Teremtőnek elméjében, és a' mellyből mint-egy bév forrásból származ-
nak minden törvények és igazságok.

^{* Jac. 4.} mert ^{*} egy a' Törvény-adó és az itélő,
^{E. 12.} úgy-mond Sz. Jakab az ő levelében,
^{* Prov. 2.} ő az igazság és bölcheség, a' ki által, or-
^{* 15.} szolgolnak a' királyok, és igazat írtnek a'
Törvény-szerzők. Azért soha az jól és
bóldogul-való életnek mestersegét föl-
nem találod, valamig a' Christus Isko-
lájában, ki egyedül az igaz Mester, be-
nem bocháttatván, az ő igejéből és
példájából meg nem tanulod az igaz-
ságot, melly az Irás-tudók és Phari-
seusok igazságánál fellyeb bévelkedik,
sőt hozzá télszem a' Philosophusokénál-
^{* 1. Tim.} is, mellynek vége ^{*} a' tiszta szívűből és jó
^{* 5.} lelki isméréstől, és nem tettetes hitből-va-
ló szeretet.

EöTö.

ÖTÖDIK RESZ.

Eötdször, bir az embernek lelke,
Harmadik-némű tudományál-is,
melly az oktan és mesterlegesen való
éppítésben helyheztetet. S-ugy vagyon
tudnak a' pókok-is hálakat kötni, a'
madarak fészket rakni, a' méhek mé-
zet chinálni, és a' róka lyukakat házok
gyalánt ásnia: de ezek az okatlan állatok
a' természetnek néminémű kifiztetése-
ből, csak ugyá azon-egy dolgot és egy
módon chinállyák. Az emberi lélek pe-
dig elméjével és okosságával számtalan
mestersegeket talált, a' mellyek által
mindé okatlan állatoknak paranchol,
és vagy akarják vagy nem, uralkodik-
israikok, s-nem-is használ ez ellen a'
madaraknak az ő szárnyok, sem a' ha-
laknak a' vizek mélyége, sem az oroszlá-
noknak és medvéknek az ő nagy e-
rejek, sem a' lovaknak és őszvéreknek
az ő fene vóltok, sem a' szarvasoknak
és vad-kechkeknek az ő gyorsaságok;

P 5

holoc

holot csak a' gyermekek-is törrel, lép-
pel és hálokkal meg-fognak a' madara-
kat; a' halászok horoggal és hálóval
a' halakat: az erős férfiak pedig esze-
kel és mestersegekkel az oroszánokat
és medvéket vas-kalitkákban tudgyák
rekeszteni és úgy hordozni; A' vad-ka-
rokat és szarvasokat hálóba hajtani, a'
vagy dárdákkal által-öklődözni: a' lo-
vakat és öszvéreket meg-szelédíteni és
zabolázni, és akarattyok-alá hajtani.
Mint mongyak a' haros-
Mestersegről? melly nagy világossága
fénylét az elmének és okosságának
kor az ember lelkében, midőn a' nagy
his Tengeren az öreg meg-terhelt ha-
jokat, nem csak mint valami lábain
futni az evezőkkel, hanem mint vala-
mi szárnyakkal, tanitottá repülni a' vi-
torlakkal? Mit mongyak a' maiorko-
dásról? ki ne álmélkodgyék az ember-
nek elméjén ha a' vetéseket, ha a' sző-
lőket, ha a' gyümölcsös és virágos
kerteket, halastókat, ha a' vizeknek
a' kertek öntözésére és mezők nedve-
sítésére

szélére vétetet különb-külömb folyá-
sit meg-tekinti? Mit mongyak az éppe-
rő mestersegről? ki ne csudállyá a' triss
Palotákat, Templomokat, várakat,
várakat, * játék és pallya-s-küzködés. ^{* Amphitheatrum}
réző régi helyeket, * négy-ízegű he- ^{* Pyra-}
gyessen föl-rakot kő-alkotmányokat, ^{midőn}
és * föl-emelt kő oszlopokat? El-ha- ^{* Obeliscé}
gyom a' kép-írásnak és faragásnak me-
stersegit, mellyekkel néha az emberek
képét vagy festékekkel táblán, vagy vé-
sőkkel az erős márvány kővön, olly
mestersegesen ki írják és faragják, mint
ha ugyan eleven, és nem írot a' vagy fa-
ragot-kép volna. El-hagyok egyéb
mestersegeket-is, mellyeket az élet-
nek vagy szükségére, vagy alkalmat-
osságára, avagy pedig gyönyörűségé-
retalált az emberi okosság, minthogy
ugyan-maig számlálhatatlanok-is.

Adgy hát azért én lelkem az listen-
nek, hogy ennyi különbséget akart
lenni a' te természeted és egyéb ok a-
lan állatoké között: de egyűt emeld-
fel szemeit-is elmének azon te terem-
tőd-

tödhöz , a kiben vagyon az okosság-
nak, és minden dolgokat végben-vivő-
bölcseségnek igaz kút-feje ; abból a
kút-főből folyt-ki valami okosság és el-
me a te természetedre vétetet ; és ha
chudállod elméjét az embernek, hogy
az oktan állatokon szerénységével és
mesteriségével tanult uralkodni ; inkább
chudálljad az Istent, a' kinek szolgál-
nak mindenek, és engednek nem csak
az oktan állatok, de az érzékenység-
nélkül-valók-is. Es ha néked nagy dol-
lognak látszik, hogy az ember ennyi
mestersegeket talál, a' Tengereken e-
vezni, majorkodni, házakat éppiteni,
miért ne kellesték nagyobnak teremni
hogy az Isten az ő bölcheségével éppit-
tette az Eget, a' Földet, a' Tengert, és
mindeneket, a' mellyek azokban van-
nak, és hogy igazgat f. vezérel minde-
neket ? és ha végeztet álmélkodol a'
mesterseges kép-írásokon, és követ-
ből-való faragmányokon ; miért inkább
nem álmélkodol a te teremtdnek me-
steriségén, a' ki a' fából valóságos és
eleven

eleven embert formált, és a' férfiúnak
oldala-chontyából igaz és eleven asz-
zony állatot éppitet ? főképpen ha
hozzá gondolod azt-is, hogy a' mit az
embernek chinálnak, nem lehet Isten-
nek vélek együtt-való munkálkodá-
sánélkül, a' mit pedig az Isten alkot,
minden más segítség-nélkül lézen.

H A T O D I K

R E S Z.

Hatodszor, meg-ajándékoztor
az embernek lelke szabad aka-
rat-al-is, a' melly ő néki közönséges
magával az Istennel és az Angyalok-
kal, és ezzel fellyül-halad minden e-
gyéb teremtet állatokat. Nagy nemes-
ség és chudállatos méltóság ez. De an-
nyival nagyobb az Istenben mindenek-
nek teremtdjében-való szabadság,
hogy ez a' léleknek szabadsága ahoz-
képest, csak árnyékának-is alig láttas-
fok

sej annak lenni. Elsőben azért, mert az embernek szabad akarattya erősen, és a' gonosznak s maga ártalmára valóknak választására gyors és hajlandó; de az Istennek szabad akarattya olly erős, hogy soha meg-nem erőtlenedhetik, és a' gonoszra semmilyképpen nem hajolhat: mert miképpen hogy meg-halhatni, erőtlensége az halandó testnek, és meg-nem halhatni, egészsége a' meg-dűchöült testnek; így szintén, vékezhetni, erőtlensége és betegsége a' szabad akaratnak; és nem vékezhetni, egészsége léfzen azon szabad akaratnak, mikor Isten a' Menyei boldogságban azt meg-adgya nekünk malasztja által, a' mit ő birtalmészeti által. Továbbá a' mi akaratunk szabad ugyan, hogy akarhat, nem akarhat, de nincs hatalmában meg-chelekedni a' mit akar, a' vagy hogy az ne légyen a' mit nem akar, ugyan szintén magában-is, s-méntül inkább egyebekben? Hallyad melly kegyesen panaszkodik az Apostol

Roma

Roma akhoz írt levelében: * Nem a' ^{Rom. 7.} melly jót akarok azt chelekesem, hanem a' ^{8. 19.} melly gonoszt nem akarok azt mi velem. S-kichoda közölünk a' ki ezt magában nem tapasztallja? akarom az Istent figyelmetesen imádnom, és parancholok az én * képölködésemnek midőn ^{* Imaginatio} az imádsághoz kezdek, hogy sohová ki ne vándorollyon, és engem más gondolatokra ne vonnyon, s-meg-nem tarthatom hivatalyában, és mikor leg-inkább nem vélném, akkor véstem cizembe hogy meg-jáczottatott képölködésem, és az imádságot félbehagyván; régen más gondolatokra mentem. Akarok semmit gonoszúl nem kívánni, és nem hagynni az okosságak rendi kívül, s-parancholok a' szabad akarattal az én * haragható ^{* Irascibilis & concupiscibilis facultas} és kívánható természetembéli hatalmamnak és erőmnek, mellyek én ben-nem vannak, és igazság-szerént engedelmeskednek-is kellene lenni az okosságnak, hogy tellyeslegesen függőnek az okosság parancholattyaúl, és

he

ne hadnák magokat semmi-képpen a testnek érzékenységétől reá venni ; de gyakorta nem engednek nekem , s nem a léfzen a' mit akarok , hanem a' mit nem akarok. De a' ki ennél is chudállatosb , és szánakodásra méltób dolog ; paranchol a' lélek a' testnek , és enged mindigarást : paranchol a' lélek magának , és ellent-áll magának. * Honnan vagyon ez a' chuda ?
 Lib. 3. úgy-mond Sz. Agoston , Paranchol a'
 Confess. lélek hogy mozdúlljon a' kéz , és olly ke-
 6 ap. 9. rayta , hogy alig tehez válaftást a' parancholat és szolgálat közöt ; maga ot lélek az eggyik , s a' kéz test. De paranchol a' lélek hogy akarjon a' lélek , s az nem más , de meg-is nem chelekeft : De nem tellyesse- sen akarja , tehát nem tellyessegesen is paranchollya. Nem chuda az tehát , hanem betegség a' lelekben , mert nem mindentől kel-föl , az igazságtól fel-emeltetvén , meg nehezede levén a' sokástól. De az Istennek szabad akarattya az ő tellyes és tekélletes hatalmával úgy egybe-köttetet , hogy ugyan meg-vagyonról- la ir-

la irva , mivel * Mindeneket a' miket akart^{Psal. 113. v. 3.} meg-chelekedet , és * ninc a' ki a' te akara-^{Esther 13. v. 9.} tod ellen álhafton. Azért én lelkem ha elzed vagyon , ne dichekedgyél szabad akaratomnak erejével , valamiglen * az Isten fiai dűchőségének szabadsá-^{Rom. 8. v. 21.} gára nem jutandasz , a' hol ofztán a' Mennyei Orvos meg-gyógyitván minden betegségidet , * bé-tölti jovaival^{Psal. 102 v. 3. 5.} kívánságodat. Addig pedig fohász- kodgyál szüntelen , és mongyad a' Prophetával az Istennek : * Légy segétöm ,^{Psal. 126. v. 9.} ne hadgy-el engem. És nem chak szokás- ból és nyelveddel , hanem ugyan figyelmetesen , és tellyes szivedből mongyad a' mit napjában hétfzernél töb- ször mondasz : * Isten figyelmez segét-^{Psal. 69. v. 1.} segemre , Uram sies segétésemre.

H E T E D I K

R E S Z.

H Etedszer vagyon az ember lelké- nek

^{Voluntas}
^{rationalis} nek * okosság-béli akarattya-is, a' melly nem csak jelen és részenként, vagy magán-való testi jókat kívánhat, mellyeket az oktalan állatok is kívánnak; hanem a' távul-való jókat-is, a' közönsegeket és lelkieket, a' mellyek csak a' hit a' vagy az okosság által mutattatnak; sőt önnön-magát-is a' leg-nagyob és leg-végheletlenb jót, a' melly az Isten. Es ez az, a' mi az emberben nagy sok jószágokat, főképpen pedig a' minden jószágos erkölchők királynéját a' szeretetet bé-férteti. Szeretnek ugyan az oktalan állatok-is, de csak a' kívánságnak szeretetével, és a' barátságának szeretetét egy-chepnyére sem tudgyák. Te pedig én lelkem, amaz ajándéknak, a' melly minden ajándékoknak kút-feje, és a' melly téged az Istennek minden jóknak javával úgy egybe-köt, hogy ő te benned lakjék, és te ő benne, tudni-illik a' világoskodó, és leg-ékebb szeretetnek lettél edénye.

^{I. Joan.} Mert * az Isten szeretet; és a' ki a' szeretetben marad, az Istenben marad, és az

és az Isten ő benne. De ha ez illy nagy jó a' teremtet akaratban; melly nagy léfzen tehát az a' jó, mellyel a' teremtetlen akarat tellyes? Egyedül az Isten akarattya foglalhattya-bé a' végheletlen szeretetet, mellyel az Istennek véghetetlen jófága méltó szerettetni. Nem-is szükölködik jófágos erkölchők nélkül ez az akarat, sem nem kel neki az értelemtől igazgattatni, mert ő és az értelem mind-eggyek, a' mint-hogy a' bölcheség és a' szeretet az Istenben mind egy dolog.

NYOLCZADIK

R E S Z.

Nyolczadszor, az embernek lelke, az ember testében vagyon, de azért sokkal külömben mint a' barmok lelke az ő testekben. Az oktalan állatok lelkei * eszközből lettenek és testi-
^{* Materi-}
^{ales} ek, és el-vannak nyuitva a' testnek nagy-

nagy-vóltához-képest , úgy hogy egyik része légyen a' testnek egy részében , és egészlen az egész testben. Az ember lelke pedig , a' ki el-ozzolhatatlan lelki állat , chudállatos-képpen vagyon egészlen az egész emberben, és egészlen minden részeiben; és noha az egész testet bé-tölti , mindazáltal semmi helyet a' testbē nem foglal, és mikor a' test nő-is , a' lélek nem nő , hanem ott kezd lenni a' hól az előt nem vólt , és ha egyik tagja el-vágatik-is , vagy el-szárad , a' lélek meg nem kissebedik , sem meg-nem szárad , hanem csak meg-szűnik abban a' tagban lenni , a' mellyben az előt vólt , minden ő-szerelme , a' vagy chonkúlása nélkül. Igaz tüköre és példája ez az Istennek a' teremtet állatokban-való lételének. Mert az Isten el-ozzolhatatlan lelki állat , és meg-is az egész világot s annak minden részeit bé-tölti , és semmi helyet nem foglal , s-egészlen vagyon az egész világban , és egészlen minden részeiben ez világnak , és mikor on-
terem

teremtet állat teremtetik, az Isten kezd lenni ő benne , de azért mozdulás nélkül. és ha mikor valamelly teremtet állat történik hogy el-bomol, vagy meghal , az Isten sem el-nem bomol , sem meg nem hal , hanem csak meg-szűnik ott lenni , mindazáltal helyt nem változtat. Ezokáért eggyeznek ezekben az Isten és a' lélek , de azért sokban meg-haladgya az Isten a' mint illik-is. Mert a' lélek hogy a' testben légyen , és a' testet igazgassa s-mozgassa , szükség annak a' testnek elevenítőjének lenni , és azzal úgy egybe-kötteni , hogy abból a' lélekből , és abból a' testből egy ember légyen. De az Istennek nem szükség hogy e' világnak lelkeve légyen , sem pedig hogy ő belölle és a' világból valami egybe-szerkeztet , és eggyé-let állat légyen , hanem az ő néki hogy mindenűt légyen , az ő véghetetlenségétől légyen; hogy mindenűt egészlen vagyon , az ő el-ozzolhatatlan egy-vóltától vagyon ; hogy mindeneket vezérellyen , mindeneket
világl.

viselleyen, mindeneket mozgasson, az ő mindenhatóságátul vagyon. To-
vábba, noha a' lélek mondatik az egész
testbe lenni, mindazáltal nincz vol-
ta képpen egyebűt, hanem csak az é-
lő, a' vagy eleven részeiben. Azokáért
nincz a' nedvességekben és a' hay-szá-
lakban, a' kőrmőkben, az el-száradot
és meg-holt tagokban. De az Isten
minden állatokban egy-általlyában
vagyon, és nem csak a' testiekben, ha-
nem a' lelkiekben-is, sőt nem-is lehet-
séges hogy legyen valami, mellyben
ne legyen az Isten. Annak-felette,
nincz a' lélek egyebűt hanem csak a'
maga testébe, a' melly elég szoros, ki-
chiny és rövid, s annak-is pedig csak a-
zokban a' részeiben, a' mellyek mind
egybe vannak kötötte, mert ha va-
lamellyik rész a' vagy tag el-távoznék
és választatnék a' többitől, abban nem
lehetne a' lélek. De az Isten ez egész
Világban egészlen vagyon, noha nagy-
igen e' Világ-is, és az ő részei nincse-
nek mind egybe-kötötte, és nem me-
rők,

rők, noha egy-mást érik és egy-más-
hoz vannak foglaltatva: és ha más-f-
meg-más világ teremtenék-is, minde-
nyikben volna az Isten. Mert azért va-
gyon meg írva, hogy: *Az ég és az egek-
nek egei ötet bé-nem-foghattyák mivel-
hogy ha más egek és más föld lenne-is,
azokban-is volna ő, és ha viszont új
egek és új földek száma-nélkül terem-
tenének-is, mindenikét bé-töltené, és
ahol ő nem volna, ott semmi nem
lenne.

KILENCZEDIK

RESZ.

Kilenczedszer, vagyon az ember
lelkében a' meg-mondot dolgo-
kon-kivül, képe, noha homályosan,
a' Szent Háromságnak-is; mind azért
hogy ő benne bévféges emlékező-el-
me, és érteni s-fzeretni-való erő va-
gyon: mind pedig hogy az ő elméje
Q 4 for.

formál értelmével neminemű igét magában, a' melly igétül és elmétül származik a' szeretet, mivel a' mit az elme meg-ért és meg-ismér, s-az ige jóvalya, mingyárt meg-szereti azt az akarat, és kívánnya-is. De meg-is mind-az-által sokkal fellyeb-való, és Istenib módon nemzi az Atya Isten az Ige Istent, és az Atya s-a' Fiu * lehellik vagy léhik a' Szent Lélek Istent, a' ki élő szeretet, és eleven kút-feje minden tiszta szeretnek. Ezokáért a' Szent Háromságnak titka fellyül-haladgya a természet szerént-való tudásnak és tudományának módgyát, nem-is juthat természet fölöt-való világosság-nélkül annak ismételre akar-melly bölch *Philosophus*-is. Mert noha az embernek lelke Igét nemz és szeretetet magában, de azért azok ő néki * nem állati, hanem az ő állattyan és mi-vóltán kívül-való dolgok, és ez okon ő benne azok nem személyek. De az Atya Isten a' maga állattyaival egyenlő Igét nemz, és az Atya s-a' Fiu lehellik a' Szent Lel-

* *Spirant*
* *Spiratum*
* *Sanctum*

* *Non sub*
* *stantie sed*
* *acciden-*
* *tia sunt.*

ket, a' ki mindenikével hasonlókép-
pen egyenlő állatú, kiért méltán mon-
datnak három személynek az Atya, a'
Fiu és a' Szent Lélek. Továbbá az em-
bernek lelke olly Igét nemz, a' melly
nem sokáig marad-meg, és az akarat-
túl olly szeretet származik, a' melly
nem sokáig tart. De az Atya Isten, ő-
rökké-való Igét nemz, és az Atya s-a'
Fiu örökké-való Szent Lelket léhnek
és lehelnek, mert nem-is lehet Isten az
Ige nélkül, és az ő Szent Lelke nélkül.
Végezetre, az embernek lelke egy ige
által egy dolgot jelenthet csak meg,
s-azért szaporittya nem csak elméjé-
nek, de szájának-is igéit; és az ember
akarattyanak-is sok chelekedetivel a'
szeretnek magában származtatni,
ha sok dolgot akar szeretni. De az I-
sten eggyetlén-egy Igéjével mond min-
den igazat, és eggyetlen-egy szere-
tetel szeret minden

jókat.

Qs

TIZE-

T I Z E D I K

R E S Z.

Végezetre az-is vagy on az ember lelkének , hogy mig a testben vagy on, noha sem nem lát ez ik , sem né hallatik , sem egy-helyrűl másra nem mozdítatik , vagy nem jár a tagokban, sőt chak alig tudatik benne-is lenni, s ki-menvén-is a testből semmi hi ja a testnek nem lát ez ik : mindaz által ő ad minden jót a testnek , úgy-mint érzékeniséget , mozgást , szóllást , állást , erő t , szépséget : mert mig az ember él, miért lát , hall , szóll , jár , áll, erős, szép és kedves , hanem chak hogy a lélek vagy on ő benne ? fholta-után miért hogy sem lát , sem hall , sem szóll , sem mozog , hanem fekszik , mint rút, elvetet és haszontalan . , hanem chak hogy a lélek ki-ment belőlle , a kitűl azok a jők származtanak ? Így a te l- stencd , oh Lélek , miglen malasztia által

által él te-benned , ő chelekefszi hogy lássad a' mellyeket néked a' hit mutat , és halljad a' mit az Úr szóll te-benned , és járj a' parancsolatoknak után a' Mennyei *Jerusalemre*, és szóllj imádságodban az Istenhez , a' szent intések és predikállások által fele-barátodhoz , és meg-maradgy álhatatosan. a' jó chelekedetekben . , s-erős légy a' harczon a' láthatatlan ellenfégek ellen , szép ékes a' láthatatlan Istennek , és az ő Angyalinak szemeikben. De meglásd hogy az Istennek malasztja , a' melly élete a' te lelkednek , el-ne távozzék tőlled , és azokat a' károkat ne vallyad , a' mellyeket hoz magával az első halál , mellyből ragattassál a' második halálra , kiből fel-támadás soha nem léfzen. Vaj-ha meg-nyitná az Úr a' te lelkednek szemeit , hogy láthatnád chudállatos szépségét , és nagy fényességét az Istennél kedves , és az igaz szeretet által ő velle meg-eggyeztet léleknek , és minémű kedves szemmel az Isten azt nézi , s-minémű helyet

lyetkésziehen néki, minémű öröme-
ketigérjen, és melly nagy kívánsággal
az Angyalok és a' bődög lelkek azt
várják! bizony nem szenvedhetnéd
hogy illy nagy szépség, csak leg-kiseb
makulával is meg-rútítatnék, és ha
valami-képpen történnék-is, de azon
lennél mindgyárt, hogy azokat a' má-
kulákat akar-melley kichinyeket is,
köny-húllatásodnak vizeivel el-mos-
nád. Bezzeg Sz. Ferenczről ezt mon-
gya Sz. Bonaventura, hogy mivel ő lát-
ta hogy a' mákula-nélkül-valo báránt,
nem követhetné szintén valami máku-
la nélkül, azon vólt, hogy meg-is min-
den-napi sok köny-húllatásával tiszto-
gatná lelkét, és akar-mi kichiny maku-
láját is annak el-törölné. Es ha viszont,
azon Isten malasztja által meg-nyit-
tatnának szemei lelkednek, hogy lát-
hatnád minémű legyen a' bűnös lélek-
nek is az ő rútsága, melly utálatos
szaga mint egy el-senyvet és nyűves
dögnek, és mint kerüllyék azt nézni
mind Isten, s mind az Angyalok, bár
akar-

akar-melley szép-termetű és czifra, s-
az emberek előtt kedvestestben lakjék-
is: kétség-nélkül úgy meg-isziszonyod-
nál tölle, hogy semmi-képpen nem
szenvednéd magadat olyyanná lenni,
a' vagy olyan állapotban so-

káig marad-
ni.

KILEN-

KILENCZE- DIK GARÁDICH.

Az Angyalokról- való elmélkedésből.

E L S Ő R E S Z.

JUtottunk a' leg-felső garádichára Istenben fel-menetelünknek azokon a' mellyek a' teremtet állatokból éppitethetnek : mert nincsen semmi teremtet állat helyeb-való az Angyalnál, ha csak a' természetbéli fősegről és rekkellatessegről szólunk. Elsőben azért, elmélkedgyünk mi-is az Angyalok természetinek főváltárul ; az után az ő nekik adatot

ma-

malasztanak nagy-váltárul ; Utólszor az ő tisztokrul , a' mellyet viselnek. Nem a' pedig szándékunk nekünk, hogy egész disputációt indichunk az Angyalokrul : hanem hogy csak azokat illessük , a' mellyek segíthetik elmenket Istenben fel-emelni : Az Angyal azért ha az okos és emberi lélekkel egybe-vettetik , elég illendő-képpen mondathatik egész léleknek , a' mint-hogy az emberi lélek-is , fél Angyalnak. Mert így szól a' lélek-veget az ember felől a' *Propheta* , midőn azt mőngya : * *kisfebbé tetted őtet egy-keveffé* * *psal. 8.* az Angyaloknál. Mert az Angyal egész *9. 6.* éstekellates lelki állat ; az emberi lélek pedig csak fél , és nem olly egész , mivel-hogy ő a' testnek lelke , és ezokon része az embernek. Azért az Angyal éppen lelki állat ; az ember pedig rész-szerént lélek , rész-szerént test , a' vagy rész-szerént lélek , rész-szerént vad. mint szintén ha az Angyal valakj egészlen aranynak ; az embert pedig fele-aranynak , fele-sárnak mondaná. I-

gaz

gáz tehát a' mit a' *Propheta* mond, hogy az ember egy-keveslé téteket kisebb az Angyaloknál, s az is igaz, hogy az emberi lélek, mint-hogy része az embernek, egy keveslé kisebb az Angyalnál. Kiből következik hogy az Angyal hasonló Istenhez az embernél, a' vagy az ember lelkénél, mert az Isten lélek nem test, sem pedig nem valamely testnek lelke. Mindaz-által ez az Angyalok hasonló voltak Istenhez, nem tévzi azt hogy az Isten véghetetlenképpen ne legyen méltóságosb, és főbb lelki állat az Angyalok fő-voltoknál, mert az Isten teremtetlen lélek, örök, ké-való, véghetetlen, egyedül hatalmas, egyedül bölcs, egyedül jó, egyedül felséges. Azért én lelkem, ha az Angyali természetet bechülletre méltónak vallod lenni, mennyivel inkább bechülled kel és chudálnod az Istennek természetit, a' ki minden mód és minden mérték-fölöt fellyeb-való az Angyali méltoságnál.

MASO

M A S O D I K

R E S Z.

DE nem csak természetiben, a' vagy állatgyában mondathatik az Angyal egész embernek, és az ember fel-Angyalnak; hanem az értelemben és tudományban is. Mert az ember a' vagy az emberi lélek, sokat munkálkodik hol-mi dolgok meg-értésében, mivel-hogy ő neki, szükség abban élni az érzékenységek szolgálattával, és okoskodni a' meg-let dolgokból azoknak okaira, és az okokból apródonként jutni a' meg-let dolgoknak tudására. Innét vagy on hogy gyakorta kétséges, gyakorta igen megchálattik, és ritkán jut az igaz értelemben. Az Angyal pedig csak egy tekintettel lát mindeneket által, és együtt látta mind okait s mind léteit a' dolgok.

R

log.

lognak által, és nem csak a' kívül-való dolgait, hanem ugyan az állatya- is által-hattya. Nem csak a' testi dolgokat pedig, hanem a' lelkieket is látta. Minek-okáért az ember még a' testben jár, a' mi az értelmet illeti, nem kichinnyel tétetet kissébbé az Angyaloknál, hanem olly sokkal kissébbé, hogy az ember akar-melly el-més légyen-is, és a' bölcheségnek tudományában akar-melly jól tanult-is, de az Angyalhoz-képest csak gyermek, sőt ingyen-chak szólni sem tud chechemős gyermek. Mert nem ha-misán éneklette mi-felőlünk halandó emberek felől a' Propheta. * *A' kichinyek és chechemők sájak-által vitted véghez a' dichéretet.* Hallyad mit itil bölch Salamon a' mi tudományunk-felől, mellyben mi ennyire fel-füvalkodunk: * *Eccl. 1. Minden dolgok nehezek, meg-nem-meg-nyarázhattya ember azokat beszéddel.* és * *Eccl. 3. ismét: E' világot az ő vetekedések-alá adta (Isten.) hogy meg-ne találja ember az alkotmánt, mellyet Isten alkotat kezdettől fogva.*

vi. Hogy-ha azért nehezek mindezek, és meg-feithetetlenek az ember-fel, és ha erről a' látható világról-sem lát az ember semmit az első teremtetettől fogva mind az utolsóig, mondom semmit tekintetesen meg-nem-érthet, úgy-hogy természetit, tulajdon-ságait, külső állapotát, erejét és egyebet a' mik el-vannak benne reitve, meg-feithesse; mennyivel inkább meg-vetkezik tehát azokba, a' mellyek az ég-fölöt vannak, ha vizsgálni kezdi? Azért én lelkem, ha okos vagy, köves-szed az üdvösségnek tudományát, és Szenteknek bölcheségét, a' melly abban fűg, hogy az Istent fellyed, és az ő parancholatit meg-tarhad. Inkább gyönyörködtesse téged az imádság, hogy-sem a' vetekedés; s az építő szertetet hogy-sem mint a' fel-füvalkodót tudomány, mert ez az út melly vezet az életre és Meny-orzágra, a' hől adatik mi-nékünk kisdedeknek egyen-lőleg az Angyalokhoz, a' kik minden.

koron látták az Atyának színét ki
Menyégben vagyon.

HARMADIK

R E S Z.

VAgyon valami harmadik-is, a
mellyben nem kevés, hanem
felette-igen kisebbé tétet az ember
lélek az Angyalnál. A' pedig a' hara-
lom és a' birtok a' testi állatokon. Mer-
az ember lelke csak a' maga teste
mozgathattya az ő akarattyaival, de
más testeket e' képpen nem mozdí-
that, és azt a' maga testét-is csak elő-
eléb léptető és menő mozdítással mo-
gattyá és ingattyá a' föld színén, de az
nem függetheti a' vizre, sem a' leve-
gő-égre fel-nem emelheti, hogy oda-
vihetné a' hová akarná. De az Angya-
lok csak szintén a' léleknek sebesleg

vel, az az, akarattyaikkal, nehéz álle-
tokat-is fel-emelnek és viszik a' hová
akarják. Így * egy Angyal el-ragadá-
Habakukot, és igen rövid idő-alat, Ba. 6. 33.
byloniába vitte, hogy eledelt vinne Da-
nielnek, és visszahozá ismét Jerusa-
lem tartományába. Továbbá nem har-
czolhat az ember, sem viaskodhatik
csak lelkével az ő ellenségi-ellen, ha-
nem kéz és fegyver-isskel hozzá: de az
Angyal kéz-nélkül, fegyver-nélkül
nagy roppant Tábor ellen-is csak az ő
lelki-mi-voltának réá-rohanásával har-
czolhat, és győzedelmet vehet. Így
csak egy * Angyal régenten száz-
nyolczvan-ezer embert öle-meg az 4. Reg.
Assyriaiak táborában. S-ha egy Angyal 19. 6. 35.
ezt chelekedheti; mit chelekedhetik
az Angyalok Ura és teremője? Nyil-
ván, hogy a' ki mindent semmiből te-
remtet, ismét mindeneket semmivé is-
tehet. Meg-lehet az-is az emberi lélek-
nél, hogy a' kép-írásnak és faragásnak
mesterségével munka és fáradsága-ál-
tal olly képeket csinállyon, mellyek

az eleven ábrázathoz hasonlók legyenek, és csak-nem-ugyan eleveneknek tesszenek. Meg-lehet az Angyaltúl-is, és pedig fáradság, és kéz, és minden miv-fzer-nélkül, s csak-nem egy-szem pillantásban, olly testet chinálni magának a' levegő-égből, és azt úgy magához illeszteni és szabni, hogy ugyan valóságos emberi-testnek alittassék lenni, még az okos tudós emberektől is, a' melly tudni illik, mind járjon, szölyön, egyék, igyék, illettethessék, tapasztaltathassék, és meg-is mosathassék. Így *Abraham az Angyaloknak ételt készített, és lábokat meg-mosott; mert a' mint az Apostol magyarázza, * Angyalokat fogadot-bé szállására, *Heb. 13.* alitván hogy embereket fogadna. Ugyan-azon dolog történt az ő Attyafiának-is *Loth*nak, * midőn két Angyal, mint úton-járó embereket úgy bochtót-bé házába. *Raphael* Angyal-is sok napig volt az iffiu *Tobiás*nál, járván, szölván, éven s-iván mintha ugyan valóságosan ember let-vólna. De-még-is mikor

**Gen. 18.*
* 6.

**Heb. 13.*
* 2.

**Gen. 19.*
* 2.

mikor az után el-menő-félbe vólna, azt mondá: * *Láttatom vala ugyan ti-^{Tob. 12.}* *veletek enni és innya, de én láthatatlan-^{6. 19.}* *stellel és itallal élek.* Bizony nagy és chudállatos hatalom, hirtelen ollyan testet formálni magának, a' melly semmi dologba az emberi és eleven testtől különbözni ne-láttassék, és ugyan azt valamikor kedvének tetszik, ismég hirtelen el-ozlatni, hogy még csak jelensége se-maradgyon. Hogy-ha azért illy nagy és chudállatos az Angyalok hatalma; melly nagy az Angyalok teremőjének hatalma, a' ki őket-is teremteté, és hatalmat-is a' mennyit akart annyit adot-nékik? Ugyan-is valamint-hogy az Angyalok tudománya és a' miénk, az Istennek tudományához-képest, merő tudatlanság: és mind az Angyalok igasága, s-mind a' miénk az Isten igaságához-képest, hamisság: így mind az Angyaloknak, s-mind nekünk minden hatalmunk az Isten hatalmához-képest, erőtlenség. * Igazán mondatik tehát *Rom. 16.*

loknak Urát akarod halgatni, nem lé-
fzen miért irégylened az Angyalok-
nak, sem azt a' magashelyet, sem azt
a' fáradtság-nélkül-való gyors járást,
mert nem chakte magad léfszész én le-
kem hasonló az Angyalokhoz, e' test-
ből-való ki szabadulásod után, hanem
mikor a' testbe viszfá-térsz-is, a' mel-
lyet Christus, * *hasonlóvá téfszen az ő*
dűchőseges testéhez, eggyűt a' testel fo-
god birni az eget mint saját házat,
és a' tested is lelkivé lévén, mindgyá-
rást ott léfszen minden munka és fárad-
tág-nélkül, a' hól te ő lelke akarod a'
vagy hagyod hogy legyen. Nem chal-
meg téged a' te Urad, a' ki azt mongya
az Evangeliomban: Az én Atyám házá-
ban sok lakó-helyek vannak. és, Helyet készi-
tem még nektek. Es, Ha el-mégjtek és
helyt készitek nektek, ismét el-jövök, és ma-
gamhoz vételek titeket, hogy a' hól én va-
gyok, ti is ott legyetek. * Atyám, azt aka-
rom, hogy a' hól én vagyok, ők velem le-
gyeznek, hogy lássak az én dűchősegemet,
mellyet nekem adtal. Holot legyen pe-
dig

* Phil. 3.

v. 21

1. Cor. 15.

v. 44

* Ioan. 14.

v. 21

* Ioan. 17.

v. 24

dig Christus, és minémű teste legyen,
jól tudod, mert azt vallod minden-
nap, és azt mondod: Harmad nap fel-
támadá halottaiból, méne Mennyég-
ben. és tudod hogy az ő teste a' fel-tá-
madás-után * áitók bé-zárva szokot a'
tanítványokhoz bé menni, és a' miko-
ron töllők el-menne is, nem járva, ha-
nem el-enyészve szokot vala töllők el-
válni, az az, olly gyorsasággal az ő te-
stét egy-helyről-másra vinni, mintha
lélek és nem test let-vólna. De ha erre
a' dűchősegre vágyó dol, szükség it el-
sőben a' testedet hasonlóvá tenned a'
Christus alázatosságának testéhez, mert
így léfszen hogy Christus is a' te testedet
egyenlővé tégye az ő testének dűchő-
ségéhez. Másodszor kívántatik az ő
nyomdokit követned, * mert Christus
senvedet érettünk, példát hagyván né-
künk, hogy az ő nyomdokit kövessük, úgy-
mond Sz. Peter Apostol. Es mellyek
az ő nyomdoki? A' ki bünt, úgy-mond,
nem tett, se álnokság nem találtatott sá-ja-
ban, ki midőn sídalmaztatnék nem sídal-
mazot,

* Ioan. 10.

v. 26

* Luc. 24

v. 31.

* 1. Per. 2

v. 21.

mazot, midőn szenvedne nem fenyegető-
dőt. Kettő az Istennek nyomdoka, a'
mellyekről ha el-tévelyedel, el-vel-
tetted az utat, és hazádban soha nem
jütesz: szükség gonoszt nem cheleked-
ni, hanem szenvedni; és a' mi ebből
következik, jót chelekedni, és jót
nem várni, és a' mi ezeknek mind fe-
je és sommája, szükség fele-barátodat
Istenért szeretned igaz és tisztá szere-
tetel, a' barátságának pedig és nem a'
kívánságának szeretetivel, és ingyen,
nem valami emberi jutalom-ért, ha-
nem meg-elégedvén az Isten jutalma-
zásával, melly meg-halad minden mér-
teket.

~~~~~

Ó T Ó D I K

R E S Z

IErünk már az Angyaloknak a' ma-
laszt-

laszt-szerént-való méltóságokra. Bi-
zony ebben-is kissébbé tétetet az em-
ber az Angyalnál többel kevésnél. Mert
az Isten mindgyarást elsőben úgy te-
remtette mindenikét az Angyaloknak,
hogy egyszer s mind alkotná is ő ben-
nek a' természetet, és beléjük öntené-
is a' malasztot, a' mint Sz. Agoston
Doctor bizonyítja az Isten Várasárúl írt
könyvébe *Az után mihelyen leg-első ^{De Civit}
fordításában elméjeknek az Istenre, ő ^{Des. lib}
hozzáa ragaszkodtanak a' szeretet al- ^{12. 11. 9.}
tal, le-húlván közzülők a' gonoszok,
ők mindgyárt boldogsággal és dűchő-
seggel meg-koronáztattak. Azért az ő
szarandokságok igen rövid volt, hazá-
jokban lakások pedig örökké-való;
még-ha szarandokságnak kel monda-
ni azt a' rövid időhkét, melly az ő te-
remtélek és meg-boldogulások közöt
el-múlt. Mi pedig emberek; vettünk
így-vagyon a' teremtésben egyűt a'
természettel malasztot-is, de nem ma-
gunkban, hanem az első Atyánkban,
és el-esvén ő, azért estünk-el mi-is min-
nyá-

* Rom. 5
6. 13.

nyájan ; * a' kibem , a' mint az Apostol
szól, minnyájan vétkeztek. S-noha az I-
sten és az emberek közben járó a'
Christus Jesus által meg-békéltettünk
Istennel ; mindaz által, ho'zfizú szá-
ki- vetéssel büntettettünk-meg , és va-
lamige' testben vágyunk, szarándok-
ságban járunk az Urú, mert hit-által
járunk, nem szin-által. f-mégpedig a'
mi az Isten-felő és hazájokban kíván-
kozó embereket szomorítja, az, hogy
azonközben kegyetlen-fene-ellenfe-
gek-közöt kel-sorganunk, és félő dol-
gunk hogy azoktól meg-ehalattatván,
és rabságokban esvén, kin ne-marad-
gyunk édes hazánknak birtokából. In-

Psalm 119
5.

nét vannak ama' szók : * Ah-nékem mert
az én szarandokságom meg-hosszabbítatott,
a' Cedar lakosával laktam, sokáig volt sa-
rándok az én lelkem. De noha ezekben
kisebbség vagyunk az Angyaloknál ;
mindaz által az Istennek kegyelme-
chudállatos-képpen vigasztal minket
embereket, mind azzal hogy a' mi ne-
münkben egy fiúfiat, és egy asszony-
áll.

allatot, úgy-mint Christust és szűz Ma-
riát, Meny-Országban minden Angya-
lokna' fellyeb-helyheztetet ; f-mind
pedig hogy sokat az emberek között,
noha aláb-valók minden Angyalokna'
a' természetnek ajándékiba, de a' ma-
lasznak ajándékival sok Angyalokna'
fellyeb-valókká, és némellyeket a' leg-
több Angyalokhoz tett egyenlővé. Bi-
zony Arany-szájú Sz. János * magya-
ráván Sz. Pálnak a' Rómaiakhoz írt
levelét ; az Apostolok Fejedelmét Sz.
Pétert, és Sz. Pált, nem kételkedik o-
da arra a' helyre helyheztetni, a' hól
a' Seraphimok repülnek, és az Istent
dühödtik, kit keresztelő Sz. János, és
több egy-nehány Szentek felől-is, ke-
gyes dolog el-hinni. Tovább a' jó An-
gyalok, az ő első érdemek-után jutot-
tanak mindgyárt a' dühöfögre, a' mint-
hogy a' gonosz Angyalok-is az első vé-
tek-után taszítottanak az örök kárho-
zatra. Annakokáért nem-ke' az embe-
reknek panaszkodni az ő útoknak
hosszab-voltárul, mert ők abban-
gya-

* Homil.
32. in ep.
ad Rom.

gyakran-gyakran. meg-jobbithattya
eseteket, és a' penitenczia-tartás. ál-
tal bochánatot-is nyer-
hetnek.

~~~~~

H A T O D I K

R E S Z.

Immár a' vagyon hátra, hogy az An-
gyalok tisztokról és hivatalyokról is
egy-keveset szölyunk. Ot-féle tisztok
vagyon az Angyaloknak: Első, diche-
reket és énekeket a' teremőnek szün-
telen énekelni. Es hogy meg-érchük
melly nagyra bechüllí Isten ezt a' szö-
gálatot; azt kel meg-gondolnunk, hogy
a' leg-felső Angyalok rendeltetnek
erre az állapatra, a' kik-után mint va-
lami fő kántorok-után, úgy mongyák
mindenkar-béli Angyalok ékes szóval
a' chudállatos örvendős énekeket.

Hab

Hallyad Isaiast : * Látam az Urat ülni. ^{Isa. 6.}
egy magas és fel-emelt királyi-széken, és a' ^{6. 1.}
mellyek alatta valának, bé-töltik-vala a'
Templomot. Seraphimok álnak-vala azon :
hat szárnya egyiknek, és hat szárnya a'
másiknak, ketteivel bé-födözik-vala az ő
orcáját, és ketteivel bé-födözik-vala az
ő lábait, és ketteivel repülnek-vala. Es ki-
álnak-vala egyik a' másikra, és monda-
nak-vala: Szent, Szent, Szent, a' seregek U-
ra Istene, tellyes az egész föld az ő dűchő-
segevel. Hallod it a' Seraphimok nevét,
a' kik Fejedelmi a' leg-felső rendnek,
látod őket bé-födözni orcáját és lába-
it, a' melly bechületnek és felelemnek
jele, mintha nem mernének orcájára
nézni, a' vagy meztelen lábait illetni.
Látod őket szüntelen repülni midőn é-
nekelnek, melly jegyzi a' buzgó indú-
latot és kívánságot az Istenhez inkább
inkább közelgetni, melly két dolog
szükséges-is azoknak, a' kik Istennek
tetezeni akarnak, mikoron az ő diche-
retit mongyák, hogy tudni-illik a' sze-
reket bechülettel, és a' bechületet
sze-

S

szeretettel kössék egybe, mellyet Sz.
David Propheta-is ki-fejezet, midőn
azt mondá: * Szolgálatok az Urnak fe-
lelemmel, és örvendezzetek néki rettegés-
fel.
** Psal. 2.
v. 11.*

Tanúld-meg innen én lelkem, melly
nagy tiszteletre méltó az Isten, holott
az égnek leg-főb Fejedelmé, a' kik min-
denkoron udvarolnak néki; és az ő
szent színe mindenkoron láttyák,
még-is sem ilyen nagy fő állapotok,
sem ilyen hosszú ideig velle-való
nyáaskodások el-nem mulattathattya
soha vélek a' felelmet és tiszteletet
mikor az ő dichiretét mongyák. Mit
fogsz hát felelni te por és hamu, mi-
kor itillet napján vádoltatni-fogsz alu-
széken-vóltodról, a' vagy elmédnek
ide s-tova nyargalásáról az Isteni szol-
gálatba, a' kire hogy csak fel-vétetnél-
is, nem vóltál-vólna soha méltó? ám-
bár csak ez-után tanúld-meg immár il-
lyen nagy példából, felelemmel és re-
tegéssel, figyelmezőssel és vigyázással,
szeretettel és kívánsággal a' te Istened-

nek

nek dichiretét és énekét, mellyekkel
néki tartozol, el-mondani.

Második tisztek az Angyaloknak,
az emberek imádságát Isten eleiben
vinni, és azokat magoknál-is ajánlani,
mert így szól Raphael Angyal a' Tobias
könyvében: * Mikor imádkozol-vala
köny-húllatással, és el-temeted-vala a' ha-
lottakat, és el-bagyd-vala ebédedet, és
vittem az Ur eleibe a' te imádságodat. És
Sz. János-is az ő látásában, látot állani
egy Angyal az oltár előtt arany temjé-
nezővel: * és adatának úgy-mond, annak
jó illatok, hogy adna minden Szentek
imádságából az arany oltárra, melly az I-
stennek királyi-széke előtt vagyon. It pedig
chudállatos kegyelme és irgalmasága
látzik-meg a' mi Istenünknek, mert
nem elégedék-meg az ő Prophetái által
elsőben, azután az önnön Fia és annak
Apostoli-által inteni bennünket az i-
mádságra és könyörgésre; hanem igé-
retet-is adott melléje, hogy meg-adgya
valamit kérendünk. * Kérjétek, úgy-
mond, és adatik néktek. És másut; * Va-
la-
** Tob. 12.
v. 12.
* Apoc. 8.
v. 3.
* Luc. 11.
v. 9.
* 1. Tim. 2.
v. 15.
v. 16.*

lamit kértek az Atyától én nevémben, megadgya néktek. Ezzel az igérettel sem elégedvén-meg, ugyan jutalmat-is ígére a' könyörgőknek : * *Te pedig*, úgy mond, *mikor imádkozol, meny-bé a' kamarádba, és aitó bé-téve imádg yad az Atyádat reitekben, és az Atyád ki láttya reitekben, meg-fizet néked* jutalmat ad, tudni-illik azon-kivül a' mit kértél. Mert így szól Urunk ugyan azon helyen az alamisnárul és a' böytrül : * *Az Atyád ki a' reitekben láttya, meg-fizet néked.* De ezzel a' nagy Atyai kegyességnek jelével sem elégedvén-meg az Isten, az Angyalokat rendelé, mint néki valami leg-belsőb komornyikot, a' kik a' szegények imádságira, mint valami könyörgő-levelekre, úgy viselnének gondot, és azokat az ő színe eleibe vinnék, és előtte meg-olvasnák, hogy csak egy kérések-is a' szegényeknek elne-feleltetnék. Mellyik ígért valaha a' földi Királyok és Fejedelmek között jutalmat azoknak a' kik ő hozzájuk jönének kegyelmet vagy igazságot kérni?

maga

maga, a' kik a' földnek Fejedelmihez jönnek, emberek ők-is, mint-szintén magok a' Fejedelmek hogy csak emberek, és ugyan azon-egy sárból formáltattak, és azon-egy Fejedelem alá az Isten alá vettettenek. De ám ha jutalmat néhez volna-is adniok a' kérőknek, de mind az által bizony nem-kellene nehezeltetni hogy örömeit eleikben bochtanák őket, és egy hiv komornyikot-is rendelnének arra a' ki az alattok-való szegények supplicacioit meg-örizné, elő-adná, és nekik hamar választ-is szerezne.

Harmadik tisztetek az Angyaloknak abban vagyon, hogy követül küldeszenek azoknak meg-jelentéire, a' mellyeket Isten meg-akar jelenteni, főképpen pedig a' meg-váltásnak és örök-üd-vösségnek dolgaiban, mert így szól az Apostol a' Sidókhöz: * *Nem-de nem min-nyáján (az Angyalok) szolgáló lelkek-e a- zokért küldetvén szolgálatra a' kik az üd-vösségnek örökségét vészik?* Így láttjuk az O Testamentomban * *mindenütt hogy* az An-

* Heb. 1.

* 1. 14.

* Gen. 18.

* 2.

Dan. 9. az Angyalok jelentenek-meg a Pátri-
S. 21. arkáknak és *Prophetak*nak, és ki-nyilat-
 koztatták nekik, a' mellyeket Isten ki-
 nyilatkoztatni parancholt. Így olvas-
Luc. 1. tuk az Úi Testamentomban-is * hogy
S. 11. *Gabriel* Arkangyal küldet-et-volt köve-
 tül *Zachariashoz* és szűz *Máriához*-is. *
Luc. 2. Angyalok küldet-tenek a' pásztorok-
S. 9. hoz és Sz. Jozseff-hez-is; és * Urunk fel-
Joa. 10. támadása után a' koporfonál lévő Afz-
S. 12. szonyi-állatokhoz-is és menybē mene-
Matt. 28 tele után a' Tanítványokhoz minnyá-
S. 5. jokhoz. Miért akar pedig az Isten a' ki-
Mat. 1. mindenűt vagyon, és maga-is könnyen
S. 11. szólhatna az emberek szívében, még-
 is mind az által Angyalokat küldeni, ez
 lehet oka, hogy az emberek meg-ér-
 chék, hogy Istennek gondgya vagyó az
 emberi dolgokra, és hogy ő tölle vezé-
 reltetnek és' rendeltetnek mindenek.
 Mert el-hitethetnék az emberek kön-
 nyen magokkal, hogy az Istennek bel-
 sősügallási, csak mind önnön-magok
 okoskodási és tanáchi volnának. De
 midőn láttyák a' vagy halltyák Istenűl
 küldet-

küldetni az Angyalokat, és a' mit az
 Angyalok meg-jövendölnek, azokat
 mind úgy történni a' mint ők jövendő-
 lik, nem kérelkedhetnek benne, hogy
 az Isten ne viselne gondot az emberek
 dolgaira, és hogy főképpen azok igaz-
 gattatnak és rendeltetnek ő tölle, a'
 mellyek a' választottaknak üdvössé-
 gekhez tartóznak.

Negyedik tisztek az Angyaloknak,
 hogy az embereket őrizzék, a' vagy kü-
 lön és egyenként mindenikét a' vagy
 sokakat egyűt. Mert így tetszet a' mi
 Atyánk és Istenünk kegyességének,
 hogy az emberek erőtlenségit ajánlani
 és bizná az ő leg-hatalmasb szolgaira,
 és azokat rendelné előttök-jároknak,
 mint a' Tanító-Mestereket a' gyerme-
 keknek, a' vagy mint a' Tutorokat a' kis-
 dedeknek, a' vagy mint gondviselő Pá-
 tronusokat az oltalmok-alá vőtteknek,
 a' vagy mint pásztorokat a' juhoknak,
 a' vagy mint Orvosokat a' betegeknek,
 a' vagy védelmezőül az árváknak, s-ol-
 talmazóul azoknak a' kik magokat né-
 S 4 által-

oltalmazhatják, hanem-ha hatalma-
sabbak szárnya-alá folyamodnak. A'
fejenként-való oltalomról és őrizetről
bizonság Sz. David. * *Az ő Angyalának*
parancholt felőled hogy meg-őrizzenek te-
ged minden útaidban. Bizonság ő maga-
is, és igen igaz bizonság Christus Uunk;
* *Meg-látsátok hogy meg-ne utálljatok eg-*
gyet e' kisddek között, mert mondom ne-
tek, hogy ezeknek Angyalai mennyégben min-
denkoron lárttyák az Atyám orczáját ki Men-
nyékben vagyon. Az egész Tartományok
és Országok oltalmazoirúi pedig bizo-
ság Daniel, * a' ki Persia Országának őri-
ző Angyalát, Persia Fejedelmének hűje,
és Görög Ország oltalmazó at, nevezi
Görögök Fejedelmének, az Israel fia-
nak őrizőjét pedig, nevezi az ő nevén-
Mihálynak. Végeztetre az Ecclesiáknak
oltalmazoirúl ír Sz. Janos' * az ő látá-
sában, holot emlekezik az Ephesusiak
Ecclesiájának Angyaláról, és a' Smirnai
Ecclesiájának Angyaláról és többekről-is.
Azokáért minden Országokban két Fe-
jedelm vagyon, egyik látható, s em-
ber,

ber, a' másik láthatatlan s-Angyal. Es'
minden Ecclesiában két Püspök vagyon,
az egyik látható ember, a' másik lát-
hatatlan Angyal. Es a' közönséges ke-
reftyén-Anyaszentegyházban-is két,
Papa vagyon, egyik látható s-ember,
a' másik láthatatlan s-Angyal, a' kit Sz.
Mihály Arkangyalnak hiszünk lenni,
mert őtet a' mint régenten a' Sidók Si-
nagoga, úgy mostan a' kerestyének
Anyaszentegyháza Patronusának tartya
tiszteli és bechüli.

Látodé, én lelkem, melly szorgal-
matos az a' nagy felleget, a' ki a' mi jova-
ink-nélkül nem szűkölködik, mi-rőlük
szolgachkairúl mit chelekedhetet töb-
bet, a' mivel az ő nagy szeretetit, hoz-
zánk meg-mutathatta-vólna, és meg
nem chelekedte? el-barito: bennünket
jó-téteményivel hogy ő nálla örömet
maradnánk, környül-vet őrizetivel
hogy tölle el-ne futnánk, meg-környé-
kezet oltalmazoival hogy el-ne ragad-
tatnánk; mit chelekedhetnék többet,
ha szintén ugyan kinchei vólnánk-is'
néki,

néki, a' mint ő hogy valóágosan csak
egyedül a' mi nagy kinchünk.

Engedgytehat, én lelkem, valaha
immára' szerezetnek, és ilyen szere-
tődnek meg-győzettervén szerezetül,
kötelezzed te-magadat tellyeslegesen
femmi-némű részedet magadnak meg-
nem tartván s-adgyad s-ajándékozzad
az ő szolgálattýára és akarattýára meg-
másolhatatlan esküvéssel és fogadással,
ne mozdichanak te-raítad semmit is a'
mellyek láttatnak, hanem a' láthatatlanok-
ról gondolkodgyál és azokért fo-

^{2. Cor. 4.} házkodgyál, * mert a' mellyek láttatnak,
^{G. 18.} ideig-valók, a' mellyek pedig nem láttatnak
örökké-valók.

Utolsó tisztek az Angyaloknak hogy
Vitézek legyenek, a' vagy fel-fegyver-
kezet Hadnagyok a' boszszú-állásban
a' nemzetsegeken, és a' meg-feddésben

^{* Gen. 19.} a' népeken. * Angyalok a' kik ama' gya-
^{G. 24.} lázatos Városokat tűzzel kénkövel meg-
^{* Ex. 13.} égeték; * a' kik az Aegyptomiaknak el-
^{G. 12.} ső szülöttek meg-ölék; * a' kik az Af-
^{* 4. Reg. 19. v. 35.} syriajakban egy reájok rohanással sok
ezeret

ezeret el-vesztének; Angyalok léfznek
a' kik az utolsó napon * el-választýák a' ^{* Mat. 13.}
gonoszsokat az igazaktól és tűzes kemenczé-
^{G. 41.} ben vetik őket.

Szeressék tehát az Isten-felő embe-
rek az ő Polgár-társáikat, a' szent An-
gyalokat: irózzanak az Istentelenek
az Angyalok hatalmától, a' minden-
ható Isten haragjának szolgálta-
tóitól, kiknek kezekből sen-

ki őket ki-nem szaba-
dithattya.

TIZE

TIZEDIK

GARÁDICH.

Az Isten állattyrúl-való elmélkedésből, a testi-állatok nagyságának hasonlatossága által.

ELSŐ RESZ.

FEl-menénk a' menyire lehere a' teremtet állatokon.; de nem jutánk még-is arra az ismételre Istennek, a' mellyre it e' siralomnak völgyében-is fel-juthatni elmélkedvén.. Hátra-vagyunk azért meg hogy meg-lássuk ha a' teremtet állatok nagyságának mértéklélési-által a' mellyeket tudunk, fel-mehetünk-e szélességére, hosszúságára, magasságára és mélységére, az Isten-láthatatlan állattyrának és mi-voltának.

mert

merre teremtet állatokba azok módanak nagyoknak, a' mellyeknek illyetén négy-féle öreg mértékek vagyon. Az Isten pedig a' Soltárban * és egyebütt * ^{ps. 47. v. 1.} széllel, nagynak mondatik, és hogy az ő nagyságának ninchen vége. Bizony Sz. Bernard *Doctör*, a' ki jeles-fő elmélkedő ember vala, ezekből a' mértékek-ből chináia garádichot magának az Isten ismételre az ő könyveiben, a' mellyeket *Eugenius Pápához* írt az elmélkedésről. Nem ő volt pedig első találója efféle garádichoknak, hanem az Apostoltól, a' ki szintén a' harmadik égben és Paradichomban ragadtatott volt, tanulta módját e' fel-menetelnek, mert így szól az Apostol az *Ephesusiakhoz* írt levelében.: * ^{Eph. 3. v. 18.} *hogymeg-foghassátok minden Szentekkel mellyik legyen a' szélesség, a' hosszúság, és a' magasság, és a' mélység.* Mert ha ki jól meg-gondolja, bizony fel-találja hogy ninchen az Isten kívül semmi tellyes és mérő, hanem mindenek keskenyek, rövidék, chekélyek és üressék, a' vagy chak tettefessék és szinesek:

Az

Az Istenben pedig az igaz szélesség, a' mérhetetlenség; a' valóságos hosszúság, az örökké-valóság; az igaz magasság, a' természetébéli felség; az igaz mélység, a' feneketlen meg-foghatalanság, és ismét az igaz magasság, a' mindenhatóság, az igaz mélység, a' vég-hetetlen bölcheség, az igaz szélesség, a' nagy irgalmaság; az igaz hosszúság, az itéletnek keménysége, az az, tellyes-tekélletes igazság. De nem elég ezeket az elmélkedéseket csak-alig illetni, ha ki fel-akar menni, és a' mit keres meg-akarja találni, hanem ugyan meg-ke-
fogni, *hogymeg-foghassátok*, úgy-mond az Apostol, *minden Szentekkel mellyik légyen a' szélesség, a' hosszúság, és a' magasság, és a' mélység*. Az fogja pedig meg, a' ki figyelmesen gondolkodván felőle, el-
is hiteti magával így lenni a' dolgot, és úgy el-hiteti pedig, hogy fiet-is a' talál-
kincher, mindenét el-adván meg-szer-
zeni, mert az Apostol azért tette oda, *minden Szentekkel*. Mert egyedül csak a' Szentek foghatták ezt valóságosan-
meg,

meg, a' vagy, hogy senki azt meg-nem-
fogja úgy a' mint szélesség, hogy szent-e-
ne légyen általa. Ezekkel pedig a' mi-
ket mondottunk, nem ellenkezik Sz.
Agoston az ő levelében *Honoratushoz*,
a' ki azt írja, * hogy it az Apostoltól a' *Epistola*
Christusnak keresztfája ábrázoltatik-le, 120. 28.
mikor a' szélesség, hosszúság, ma-
gasság, és mélység le-iratik; mert (a' mint
ő tanítja) a' szélességhez tartozik a'
keresztül szegezet fa, mellyhez *Christus-*
nak kezei szegeztetének; a' hosszúság-
hoz a' keresztnék oszlopa, mellyen-
szent teste függ; a' magassághoz a'
kereszt felibe chináltatott tábla, mel-
lyen a' fellyül-való irás volt; a' mély-
séghez a' keresztfát oszlopának része,
melly a' földben be-asaték. Mondám,
nem ellenkezik a' mi értelmünkkel Sz.
Agoston, sőt inkább igen állattya; mert
a' *Christus keresztfája* is út az igaz széles-
ségnek, hosszúságnak, magasságnak,
és mélységnek meg-nyerésére: mert
noha az emberek szemének a' keresztfát
keskenynek, rövidnek, és alacsonnak
lácczik

látzik: mind-az-által ki-terjesztette
való ákosan karjait egész Nap-keletre
fogva Nap nyugatig, és északra-keletre
Délre, az az, melyre ki-öntötte az
dűchőségét az Apostoli predikállással
és fel-magasztalta tetejét mind a' felső
égig, a' melyet kölch-gyanánt meg-
nyitot a' választottaknak, és bé-hatol
szintén a' pokolig, a' kit ugyan ezen
választottaknak bé-is zárlot örökké.

M A S O D I K R E S Z.

K Ezdgyük el az állattyán s-az után
mennünk előb a' tulajdonfágra.
Az Istennek állattya és mi-volta-
képpen mondathatik méltán leg-
lesbnek. Először széles önnön-magá-
ban, és ugyan meg-mérhetetlen, mert
magába-foglallva a' teremtet-állatok-
nak mind-e-tekéltetéseket, sőt azok-
nak is

nak-is, a' mellyek meg teremtethe-
nek, és azon-kivül száma-nélkül több-
ket is. mert valami let és léfzen, a' vagy
lehetne, de az, minden kétség-nélkül,
mellyeb-való-képpé és modon meg-va-
gyon az Istenben. Azokáért a' terem-
tet állatoknak chak vezeté-
nék, úgy-mint, jó ember, jó ló, jó ház,
jó ruha, és így egyebekről is: De az I-
sten minden jó. mert midőn Moyses azt
mondaná: * *Mutasd-meg nekem a' te dű-*

* Exod.
33. 6. 18.

*chőségedet; azt felelé néki az Isten: En meg-
mutatok néked minden jót. Ha valakinek
egy olyan marhája volna magánál, a'
melly olly tekéltetesen magába-foglal-
na minden érzékenység-alá vetteter dol-
gokat hogy soha nem kívánna házából
ki-menni valamit nézni vagy hallani,
szaglani, vagy kóstolni, a' vagy illetni,
holot mind az egy dologba volnának-
meg azok néki házában a' gyönyörűsé-
gek, a' mellyeket akar-melly leg-nagy-
ob gyönyörűségben élő-ember kíván-
hatna; nem-de nem igen drága marha
volna-e az? hogy ha pedig annak-felet-
te ugyá*

te ugyan azon marha foglalná magába
mindennemű gazdagágoknak annyival
szántalá fokafágát, a' menyit a' leg-fő-
vényeb ember kívánhatna, úgy-hogy
többé ugyan nem-is akarna hazából ki-
menni valamit többet keresni, valljon
nem volna-e ez a' marha annyival drá-
gab és kedvesb? Es ha ismét ugyan a'
zö egy marha adhatna azoknak a' kik-
e volna bechületeket és méltóságokat
ollyakat, a' mineműket a' leg-nagyob
tisztelég-kiváno ember szivében chak
meg-gondolhatna-is, nem-de immár
nem ugyan meg-bechülhetetlen drága
marha lenne-e az. Es ha az a' drága mar-
ha nem chak az embernek, hanem az
Angyalnak-is bé-tölthetné kívánságát,
a' melly annyival nagyob és magába-
többet-foglalható kívánság, a' menyit
vel az Angyalok többeket és jobbakat
rudnak az embereknel; mit mondandó
felőle? De még-is ennek a' drága mar-
hának jófága, aláb-való volna fokkak-
is az Istennek jófágánál, a' melly olly
nagy, hogy az Istennek magának vég-

heret

heretlen kívánságát, a' vagy inkább vég-
heretlen tágas-voltát-is' meg-elégithe-
ti, és bé-töltheti. Oh chudállatos szé-
lessége az Isten állattya tekéleteségé-
nek, melly illyen nagy jóknak mérhe-
tetlenségét foglalja-magába hogy an-
nak a' végheretlen tágaságnak-is melly
az Istenben vagyon, elég légyen! Mert
az Isten soha ki nem mégyen. magán-
kivül, mivelhogy minden jók magába
vannak, és minék-előtte e' Világ lenne-
is szintén olly gazdag és bődög volt,
valami-némű az után. mert semmit ol-
lyat nem teremtet az Isten, a' melly
mindenkoron ő benne főb módon. né-
let-vólna. Vészted-e elszedben, én lel-
kem, minémű jókkal fogsz-élni hazád-
ba ha az Istent szereted it az útba?
és minémű jóktól fősztatol-meg ha azt
nem chelekedsz? mert az Isten ma-
gát, az az, minden jót fog-adni az őtet
szeretőknék hogy éllyenek velle, mi-
koron azt fogja-mondani a' jó és hív *Mat. 23*
szólgának: * *Meny-bé a' te Urad örö. 6. 23*
mébe.

Tz

HAR-

H A R M A D I K R E S Z.

TOVÁBBÁ, más módon is meg-mé-
hetetlen az Isten, mert be-tölt
mindeneket mindenestül valamik te-
remtettenek. * *Az eget és a földet nem-
töltöm-e én bé, úgy-mond az Ur. és ha több
Világ volna-is mindenikét be-töltene.*
* *Ha fel-ménendek az égbe, úgy-mond
David, te ot vagy, ha alá-álllok pokolba,
jelen vagy.* Hozzá-téízem én azt-is,
hogy ha az ég-felibe, vagy az ég-alá,
vagy az égen kívül mégyek-is, egyedül
nem lélszek, mert ot lélsz te-is, mivel-
hogy nem-is lehetek ha te-benned nem
lélszek, és te nem hordoz engem, a ki
* *mindeneket viselsz a te erődnök igé-
jével.* Nem csak minden testi-állato-
kat tölt pedig bé az Isten az ő meg-mé-
hetetlenségével, hanem a lelki-állato-
kat

kat, sziveket és elméket-is. mert hogy
vizsgálhatná a' sziveket, ha a' szivekben
nem volna? és mi-képpen hallaná meg
a' sziveknek könyörgéseket, ha fülei
a' mi szívünkön nem volnának? és hogy
mondaná a' Propheta: * *Meg-hallom, * Psal. 34.
mit szól bennem az Ur Isten, ha a' mi szí-
vünknek füleire száját az Isten nem-
tenné? bődög lélek a' ki az Istent sze-
reti, mert az ő szerelmese mindenko-
ron nálla vagyon és kebelébe nyugosz-
tallya, és ő-is nyugottatik tőlle.* Mert
* *a' ki a' szeretetbe marad, az Istenbe marad, * 1 Joh. 4.
és az Isten ő benne.*

S-nem csak jelen-voltával tölt pe-
dig bé az Isten mindeneket, hanem az
ő dűchőségével-is. Mert a' Serafimok-
is azt kiáltják, hogy * *teljes az egész
föld az ő dűchőségével.* és David azt-is
hozzá-téízi, * *Uram mi Urunk melly chu-
dállatos a te neved az egész földön! mert fel-
emeltet a te dűchőséged az egek-felibe.*
Mintha azt mondaná, hogy a' te hired
neved és dűchőséged nem csak az e-
gész földet töltötte-bé chudájával, ha-
nem

*Ecc. 42
6. 16.

nem az égekben-is fel-ment, és az égek feliben-is fel-emeltetett. Végezetre hozzáteszi az Ecclesiasticus: * Az Urnak dűchőségével tellyes annak chelekedete. Mert ninchen semmi teremtet-állat sem az égen sem a földön, a melly szüntelen ne dichirje az Istent. Es ez az oka miért David-is a Soltárban, és az hárő iffiak-is Danielnél intenek minden teremtet állatoknak áldására, és dichiretise a teremtőnek. Mert noha tudták hogy sok teremtet állatoknak nem természetek hogy meg-halhasák szavát az intőnek: de mivel értették az Istennek minden chinálmányit, jónak lenni, és hogy az-által dichirik az ő nevekkel az ő teremtőjőket, örvendeznek vala nekik, és intik vala őket hogy mivelnék a mit mivelnének.

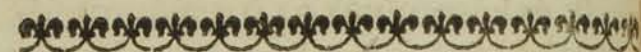
Es bizonyára ha valakinek belső szemei volnának, meg-látná hogy olyanok az Urnak minden teremtet állati, mint egy-egy tőmjenező edények, mellyek az Isten dűchőségének gyönyörű illatját fel-bocháttják; és ha belső

belső fülei volnának, meg-hallaná, hogy mint-egy sok-fele ékes zengések-ből álló musikáló szerzőkkel és éneklésekkel úgy dichirik az Istent, és ezt mongyák neki: * Eő alkotot minket, és nem mi magunkat. * Psal. 99. 6. 3. Mert noha sok Istentelenek vannak a kik az Istent átkozzák, és káromlyák az ő nevét: mind az-által kényszeritetnek ezek is akarattok ellen is dichirni az Urat olyan módon, a mint az alkotmány dichiri a Mesterét a ki chinálta, mert ő benek-is chudállatos-képpen tündöklék az Istennek hatalma, a ki őket alkotta, és bölchesége, a melly őket vezérli, és jó-volta, a mellyel nekik, noha haladatlannak és gonoszoknak, megtartja életüket; és irgalmaslága s igazlága, mellyel őket a vagy igazán rendeli a büntetésre, a vagy irgalmasan várja a penitencziára.

Es noha sikek sokan az emberek a teremtet állatoknak illyen gyönyörűséges szavok meg-hallására; de mind az-által ugyan meg-nem szűnnek ő ki

alcani : s-vannak-is számlálhatatlan Angyaloknak és szent embereknek föléi, mellyek arra a' dichirette halgálnak, és azokban gyönyörködnek, és ők is a' teremtető Istent énekekkel s-dichirettekkel szüntelen magasztallják.

NEGYEDIK

RESZ.

Továbbá, hosszafára az Isten voltának, az ő örökké-valósága, mellynek tartósságának nincsen kezdete, sem vége soha nem lesz, és mindenkoron ugyan azonba marad minden változás-nélkül: * *Te pedig ugyan azon vagy, és a' te estendeid el-né fogynak, úgy mond Sz. David. és a' vén Tobias, * s-utánna az Apostol, * az Istent örökké-való Királynak nevezik, mert ő egyetlenségben az üdők-alá vetterve, ha-*

* *ps. 101*
* *28.*

* *Tob. 13*

* *6.*

* *1 Tim. 1.*

* *17.*

nem az üdők vannak ő-alatta, és ő bíróvéllek, úgy-mint a' ki egyedül is minden üdöknél előbbi.

Egyéb teremtet állatoknak vagy-hogy kezdetek vagyon és végek, és soha azon-állapotba meg nem maradnak; a' vagy-hogy kezdetek vagyon de végek nincsen, és az ő állattok változhatatlan, de meg-lehetne ha a' teremtetőnek tetszenék hogy végek lennének. Annakokáért, csak egyedül az Istennek úgy tulajdona az örökké-valóság, hogy semmi teremtet állatot ne illessen; nem-is volt soha magának olly nagyot tulajdonító kevély Fejedelem, a' ki az ő sok egyéb nevezeti és *titulusi*-közöt, a' mellyeket magoknak tulajdonítottanak, méreszlette-vólna az örökké-valóságnak *titulusát* magának tulajdonítani, hanem-ha más értelemben: miképpen *Constantius* mondatot örökös Chászárnak, mivel nem valami bizonyos ideig, hanem mind éltéig való Chászár volt. Te pedig, én lelkem mind a' két-féle teremtet állatok között

számláltathatol; mert tested vagyona
 melly fogantatása és születésekor kez-
 det lenni, és lassánként nevedet az
 Istentől néki rendeltetett mértékig: on-
 nét ismég fogyni kezdet, és nem sokka-
 ra a' halál-által meg-is szűnik lenni, és
 ez-okon soha egy állapotban meg-nem
 marad minden részeiben, hanem vál-
 tozik óránként. a' te testedről mondot-
 ta a' *Propheta* ama' sentenciát a' széná-
 nak hasonlatossága-által, * *reggel mint*
 a' *fű el-múllék, reggel virágozzék, és el-*
múllék: este le-húlljon, meg-keményed-
gyék, és el-száradjon. Mivelhogy reggel,
 az az, gyermekiségében, mint a' fű zöl-
 dellik, az emberi test, de ottan által-
 múlik az iffiúságra. az iffiúságnak dél-
 színén virágzik; és mingyárt el-hanyar-
 lik a' véniségre. A' véniségnek estején
 pedig le-húl, a' halálban meg-kemény-
 nyedik, a' koporsóban el-szárad és vi-
 szont porrá leszén. Ihon azért, én lel-
 kem, melly megszűze vagy az örökké-
 valóságtól a' te tested: te-is pedig idő-
 szerént teremtetél, holott annak-előtte
 semmi

semmi volnál; és ez-aránt-is igen. kü-
 lömbösz az örökké-való teremtetől.
 De teremted után, végé tartósságod-
 nak nem látod, a' melly állapotod né-
 ked köz a' teremtetővel. De mivelhogy
 változó vagy míg e' testben élsz, a' vét-
 kekről a' jóságra, és a' jóságról a' vét-
 kekre, és a' melly állapotban találhatol,
 ki-mulásodkor a' testből, abban itelte-
 tel meg-is, vagy az uralkodásra. Isten-
 nel örökké, vagy a' kinok szenvedése-
 re az ördögökkel mindenkor; azért
 nem-kel semmire nagyobb gondodnak
 lenni, mint-hogy el-távoztassad a' vét-
 keket, és kövesse a' jóságot. Meg-lásd
 azért hogy a' testnek gyönyörűségire-
 való édesgetése meg-ne challyó téged
 örök veszedelmekre mind néki, s'
 mind néked, hanem. * *felzich-meg a'* *Gal. 5.*
 testedet egyűt a' vétekekkel és kívánsá-
 gokkal, hogy egy-keves idő múlva, ne
 csak te ély bódogul örökké, hanem a'
 tested-is dűchőségbe, támadjon-fel,
 és ő-is a' te Istenednek örökké valósá-
 gához veled egyűt, vég-nélkül ma-
 radjon

radgyon kapcholtatva. Továbba no-
ha a' boldog lelkek a' mint az Istennek
szent Angyali is; részefek lésznek ama
felséges és boldogságos meg-eggyesü-
lésben az Istennel a' meg-bóldogító lá-
tás és szeretet-által, a' melly meg eggye-
sülésnek nem chak vége nem lészzen,
hanem mindenkoron azon-egy álhata-
tos és változhatatlan lészzen: mindazál-
tal ugyan változtathatni, és külömböz-
rethetni-fogják sok egyéb módon is,
gondolattyokat, belső indulattyokat és
helyeket is: azért fogják mindenkoron
chudálni, és magok-felet álmélkodással
nézni az Istennek örökké-valóságát,
mellyben semmi változása az elmének,
vagy az akaratnak, a' vagy pedig a' hely-
nek nem-fog lehetni, de még-is nem lé-
szzen semmiből fogyatkozása, sőt meg-
lészzen mindene mindenkor, valamint
öröktől-fogva-valo változással szeret-
hetet-volna-is magának. Azért az örök-
ké-valóságnak hosszafága, véghetet-
len dolog, és tulajdona az Istennek nem
külömben, mint az ő meg-mérhetet-
leniségének szélesége. Eörö-

Ó T Ö D I K

R E S Z.

Következik elmélkedésünk az
Istennek felséges-volta, mellyhez-
képest mongyuk az Istennek: ** te vagy * psal. 82*
egyedül felséges. Chak egyedül az Isten *6. 19.*
pedig természetinek nemeslégével fel-
séges. mert annyival nemesbek és felly-
eb-valók a' dolgok, a' menyivel tisztáb-
bak, és minden testi ezköztől távúlbak.
Meg-látczik ez elsőben a' testi dolgok-
ban, mert a' víz magassab a' földnél,
azért hogy tisztáb és ugyan-azon ok-
ból a' levegő-ég magassab a' viznél, és
a' tűz a' levegő-égnél, s az ég a' tűznél.
Továbbá ugyan-azont láttuk a' lelki
dolgokban is; mert fellyeb-való az ér-
telem hogy-sem az érzekenség, mert az
érzékenlégnek testi eszköze és szerfzá-
ma va-

ma vagy on, melly-nélkül az értelem nem szűkölködik: és az Angyali értelem fellyeb-valo az emberénél-is, mert ez szűkölködik * a képölködés-nélkül, és * azon képeknek elméjében-valo forgatása-nélkül, melly-nélkül az Angyal nem szűkölködik: sőt az Angyalok között-is azok fellyeb-valók, a kik mentül-kevesb * értő-lelki-formák által, értenek többet. Azért az Isten egyedül (*purus actus*) az az, olyan tevélyes állat a ki meg-nagyobbulhatatlan minden tevélyességében, úgy-hogy se bőlcheb, se hatalmasb, se nagyobb job nem lehet annál a mint vagy on és a ki a meg-értésre semmi dolog-nélkül né szűkölködik magán-kivül, úgy-mint sem eszköz, sem képölködés, sem értő-lelki-formák-nélkül, sőt még a nélkül sem, hogy a mit meg-akarna érteni az jelen légyen magán kivül néki, hanem ő néki az önnön-tulaidon állatya és mivolta mindene, és nem lehet semmije, a mije mindenkoron valósgosan meg ne légyen, és ugyan azért a

vagy on

vagy onért ő (*purus actus*) e képpen meg nagyobbulhatatlan mindenben s azért még-felsőbb az ő természeti, s-leg-fellyeb-valo, s-leg-főb és nem-is lehet, hogy más hasonló lehessen hozzá. s azért is tisztaítaték-le mingyárást az égből a ki azt mondá, hogy hasonló lélek a felsőbbhez, és a pokolnak mélységére esék, a mint *Isaias* meg írta, * és *Christus* Urunk-is ugyan azonrúl: * *Lát- Luc. 10* tam, úgy-mond, a *Satánt* mint a villa-*6. 18.* mást az égből le-esni.

Más modon-is leg-felsőbb pedig az Isten, mivelhogy ő minden állatoknak leg-első, és leg-felsőb * szerző-oka; * eredet-példájok-béli és * végső-oka-is, * a mellyért mindenek léfznek. Leg-főb ok azért, mert nincsen semmi teremtet állat a kinek akár-mi modon-valo ereje légyen-is valaminek szerzésére hivatalára, hogy azt az erőt Istentől ne vette-légyen, de az Isten senkitől nem vette. Ismét egy ok lincsen, a melly a maga erejével élhesse, s azt gyakorolhasa, hanem-ha Istentől indítatik, az Isten

* *Isa. 14.** *6. 14.** *Lát- Luc. 10** *6. 18.** *Causa** *efficientis.** *Exemplaris.** *Finalis.*

hanem Király-is, és ez-okon nem is úgy
 itil mint valami Királytól rendeltetett
 Biro, hanem mint valóságos Király, és
 leg-főb Fejedelem, a' honnan * Kirá-
 lyok Királynak-is^{19. 16.} mondatik, és
 * *psal. 94* nagy Király minden Istenek felet, és *
 * *psal. 75* tengeres a' földnek minden Királyinál.
 * *13.* vel-hogy a' mikor akarja, el-vészí a' Ki-
 rályságot és birodalmat egyik nem-
 zetfegtől, s-a' másiknak adgya, és a' mi-
 kor akarja, el-vészí a' Fejedelmek lel-
 két-is. Végezetre az Isten nem csak fő
 Biro és Király, hanem szabad Ur-is, a'
 melly *italusa* és nevezeti leg-nagyoba
 többi-közöt, mert a' Királyok nem olly
 Urok az alattok-valóknak, hogy min-
 gyárt szabad akarattyok-szerént meg-
 foszthassák azokat javoktól és életek-
 től. Kirül bizonyság lehet * *Achab* Ki-
 rály, a' ki a' *Nábot* szőlőjét magának ki-
 vánta, de külömben szerét nem-rehet-
 te, hanem chalárdssággal, és a' felesége
 hamis fogalával, kiért mind ketten rü-
 rút-is vesztenek. Az Isten pedig valo-
 ságosan és tulajdon-képpen-való Ur,
 és min-

és mindenek szolgálnak ő néki, ő pedig
 nekinek; és ha akarná, mindeneket
 semmi-vé-rehetne, holot mindeneket
 semmiből is teremtet. Gondold-meg
 azért, én lelkem, melly nagy félelem-
 mel és rettegéssel tartozuk mi fergech-
 kének annak, a' ki olly magas széken ül,
 hogy fellyeb és fölötte annak semmi
 ne-lehesse. Ha én Ur vagyok, úgy-
 mond *Malachias*-által, * *ból az én fele-*
 * *Mal. 13*
 * *6.* mem? és ha azok az égnék leg-főb Feje-
 delmi félelemmel s-rettegéssel állanak
 ő előtt; mit illik nekünk cheleked-
 nünk, a' kik halandók és romlandók
 lévén, a' barmokkal lakjuk együtt a'
 földet? De a' tetczik chudásnak, hogy
 az Isten leg-magasb és felségesb lévén,
 nem szeret magához hasonló teremtet
 állatokat; az az, magokat nagyra tar-
 tokat, és fen-héazókat, hanem aláza-
 tokat és szegényeket, mert így szól
Isaias-által: * *Kire tekintek, hanem a' se-*
 * *Is. 66.*
 * *6.* gényre, és a' töredelmes szívűre, és az én-
 * *ps. 113*
 * *6.* besédimet rettegőre? és David: * *A' ma-*
 * *6.* gaságba lakik, és az alázatosokat nézi. De
 V 2 kü-

külömben vagyon a' dolog, mert sőt inkább, szereti az Ur a' magaslakot, és az által ő hozzája hasonlókat, de a' valóságosan magaslakot, s-nem azokat, a' kik azoknak látczanak, s-nem azok. Azokáért nem szereti Isten a' kevélyeket, a' kik méltán nem mondhatnak magaslaknak, hanem csak fen-héazóknak, és fel-fuvalkodtaknak. Szeret pedig az alázatosokat, és az ő beszédrettegőket, mivel azok a' kik mentül inkább magokat meg-alázzák, annyival fellyeb-magasztaltatnak az Urnál. Azok pedig az igazán-való magaslak, a' kiket az Ur fel-magasztal. Azért azok egyszer-s-mind alázatosok-is, magaslak-is: alázatosok a' magok szemek-előt, de magaslak az Isten szemei-előt. Ha valaki látta-vólna, nem csak test szemeivel, hanem szívének-is Istenül meg-világosítatot szemeivel, ama' frissen lakozó gazdagot az ő biborjában, bársonyában fel-öltözve ülni az ő sokféle drága étkeivel meg-rakot frisaztalánál, s-környülötte udvarolni a' sok

szolgákat, és forgolódni mindenikét hivatallyában, és ugyan ott látta-vólna a' szegény Lázárt-is fel-mezitelenen s-fekélyesen ülni a' gazdagnak airtajánál, és kívánni csak az asztaláról le-húllomorsalékokkal-is meg-elégedni. A' bizony meg-látta-vólna, hogy ez a' gazdag, a' kit e' Világ bódognak hiszenvala, olly rút útállatos és el-vetét volt Istennek és az Angyaloknak szemek-előt, mint a' sár, vagy a' ganej, mert a' mi az emberek-előt nagy, útállatoság az Isten-előt, úgy-mond * az Ur ugyan azon helyen, a' hól a' frissen lakozó gazdagot le-irja. Viszont pedig meg-látta-vólna a' szegény alázatos Lázárt-is az Isten és az Angyalok szemei-előt, nemefnek, bechületesnek mint-egy drága követ lenni, mellyet meg-is mutatara az ő végek; mert Lázárt mint Istennek kedvesét az Angyali-kezek *Abraham* kebelébe vivék; a' gazdagot pedig mint Istenül gyűlöltet az ördögök pokoltűzére ragadák. De mit szöllok én Lázárról? ninc az Isten-előt senki na-

* Luc. 16
v. 27.

* Matt.
21. 6. 29.

gyob és felfegetsb az Ur *Jesus Christus* nál embersege-szerént-is, de meg-femtaláltatik fenki ő nállánál sem az égen, sem a földön alázatosb, hogy valóságos igazán mondotta-légyen: * *Tanul-lyatok töllem mert feléd vagytok, és alázatosok. Mert az a' boldog lélek, valamint-hogy egyebeknél világosban lártya és ismeri véghetetlen felféget az Istenlégnek, annyival inkább ismeri a' semmiből teremtetet állatnak is alá-valóságát, s minthogy teremtet állat ő-is, azért alázza-meg magát mindeneknél inkább az Istennek, és alá-ja-vetvén magasztaltja az Istent: és viszont fel-magasztaltatik ő-is az Istentől minden teremtet állatok, s-meg az Angyalok-felet-is. Ugyá-azont mondhattuk pedig a' szent Angyalokról és emberekről-is, mert min-chenek fenkik alázatosbak, mint a' kik az égben leg-feltyeb ülnek: mert a' kik Istenhez mentől-közeleb vannak, annyival világosban lártják, melly nagy külömbfég légyen a' teremtetnek nagysága, és a' teremtet állatnak kichinsege között.*

Azért

Azért én lelkem, szeressed az aláza-tosságot ha igaz fel-magasztalást kívánsz: kövessed a' mákula-nélkül-való Baránt, kövessed az ő szűz Annyát, kövessed a' Kerubimokat és Serafimokat, a' kik minnyajan mentől-magasbak, annyival alázatosbak.

H E T E D I K

R E S Z.

Nem csak azért vagyón pedig leg-magassab széki az Istennek, hogy mindeneket ő itil; hanem hogy minde-neknél inkább nyugszik-is, és nyugottya azokat-is a' kikben ül. Leg-magassab széki az Istennek, az ő leg-nagyob nyugodalma: mert noha az egész Világot igazgattya, a' mellyben szüntelen-való hadak, és az *elementomok*nak, fene-vad állatoknak, és embereknek viaskodá-sok és

fok és tufakodások vannak; ő mindaz-
által chendességgel itil, a' mint meg-
vagyom mondva, a' bölcheségről ír-
könyvbe, * és mindenkoron nagy bé-
kefébe vagyom, nincsen semmi, a' mi
az ő nyugodalmát, és maga-tulaidon-
mi-voltának szemlélését, mellyben az
ő öröktől-fogva-való gyönyörűsége
vannak, meg-háborithatná. S-azért
mondatik *Jerusalem* Királynak-is,
melly annyit teszzen, mint békefégnék
látása. Az ő tulaidon széke pedig a'
böldoglekek, a' honnan mondatik
hogy, * *ki a' Cherubimokon ül*. Monda-
tik pedig az Isten inkább a' *Cherubimo-*
kon, mint a' *Seraphim*okon ülni, mert
a' *Cherubim* a' tudománynak sokaságát
jelenti és téfzi, a' *Seraphim* pedig a' sze-
retetnek gerjedező lángját, a' nyugoda-
lom pedig a' tudománt követi; a' szor-
galmatosság pedig és nyughatatlanság
a' szeretetet, hanem ha az a' bölcheség-
gel vagyom egybe-köttetve. Azért
mondatik az igaznak lelke-is a' bölche-
ségnek székeinek. Végezetre, mikor-

Isaiás

Isaiás azt mongya: * *Az ég az én széke*. * *Isa. 66.*
és David: * *Az egek ege az Uré, az egek* *Ps. 113.*
egén értenek a' lelki egek, a' mellyek *Ps. 16.*
a' testi egek-főlt laknak, az az, a' böl-
doglekek, a' minti Sz. Agoston ma-
gyarázta a' száz tizenharmadik Soltár-
nak magyarázatyába. Ezeket az ege-
ket pedig az Isten olly chudállatos
nyugodalommal nyugottya, hogy e'
légyen ama' békefé, melly fellyül-ha-
lad minden érzékenységet. Felette
illendő hasonlatosságot ír. * Sz. Ber-
nard ennek a' nyugodalomnak meg-
magyarázatyára, az Enekek-énekére,
ez igékkel: A' chendész Isten chende-
szit mindeneket, és őtet nyugodva lát-
ni, nyugovás. Meg-látnád a' Királyt, a'
nappali mint-egy viszfzálkodó fok pő-
rök itileri-után, el-bochátván magát
a' sokaságot, s-a' gondoknak nehézsé-
gét távoztatván, éteczakára hailékjában
tartván, s-ágyas-házában kevesed ma-
gával bé-menni, a' kiket tudni-illik mélt-
toztat e' titkos helyre és nyájasságra, és
ot nyugodni, bizonyára annyival bá-
torlá-

V 5

torlá-

törfágosban, mentül-tinkosban, és an-
nyival chendeszben, mentül. kegyes-
ben nézi egyedül azokat a kiket szeret.
Ezeket Sz. Bernard, a' ki eléggé meg-
mutattya, hogy az Isten a' böl dog lel-
kekhez nem úgy viseli magát mint Bi-
rájok vagy Urok, hanem mint barát-
tyok és nyájaskodo társok. Es bizo-
nyára hihetetlen az a nyájasság, mel-
lyet még ez életben is mutat Isten a'
tisztalelkű emberekhez; hogy látra ssek
ama' mondás valóságosan. bé-telleye-
^{Pro. 8.} sedni, * az éngyönyörűségem, az emberek
^{6. 31.} ^{Pro. 3.} ^{6. 32.} *fiával lenni, és amaz, * és az eggyűgyű-
ekkel az ő becsélgetése.*

Innen vagyón hogy a' Szentek is
minnyájan, noha nyomorúságokat szé-
vednének e' Világon, mindazáltal fzi-
vókben, a' hól az Isten volt, békeségke-
vala, és ez-ökon mindenkoron vigad-
nak, mindenkoron chendeszeknek
láttatnak, mert azoknak mondotta az
^{Ioh. 16.} Igaság: * ^{6. 27.} *Eörvendezni fog a' szivetek, és
a' ti örömeiteket senki el nem veszi tölledek.*

NYOL-

NYOLCZADIK

R E S Z

HÁtra-vagyón a' negyedik rész-
re a' nagyságnak, melly a' mélység.
De az Isten állattában sok-féle mély-
ség találtatik. Elsőben, maga az Isten-
ség magában felette nagy mélység, mi-
vel nem csak * felső-szinig-való és vé-
kony, hanem tellyes es * igen merő.
Nem olyan az Isten-ség, mint egy va-
lami meg-aranyazot darab állat, melly-
nek csak külső színén vagyó az arany,
belől pedig vagy réz, vagy fa; hanem
mint egy merő-darab arany, és nagy
darab, a' vagy meg-mérhetetlen darab,
a' vagy inkább mint egy olyan mély a-
rany-bánya, melly soha áfással ki-ne-
fogyatrachassék, szintén így meg-fog-
hatatlan az Isten, mert miképpen az
arany

* Superfi-
cialis.
* Solidifi-
sima.

arany-bánya, mellynek soha fenekét nem érni, soha ással ki-nem-fogyatathatik: így az Isten-is kinek nagylágának vége nincsen, soha a' teremtetelmétől olly tekéltetesen meg-nem-is-mértetik, hogy mindenkor annál-is inkább ne-is-mértethessék; és azt a' véghetetlen mélységet, egyedül chak az Isten fogja-meg, mivelhogy egyedül ő néki vagyon chak véghetetlen értelme. Másodszor véghetetlen az Isten a' helyhez kepest-is. mert a' mint-hogy azért legmagassab, mivel minden állatokkal bír, és mindenek-felet vagyon; így azon-Isten leg-mélyeb-is, mivel minden állatoknak alatta vagyon, hogy azokat tarcha-s-gyámolicha; és mindenek-alat-vagyon, hogy visellyen mindeneket, mert ő az a' mint az Apostol mondgya, a' ki * mindeneket visel az ő erejének igéjével. Azért az Isten, olyan mint az éppületnek a' fundamentuma és a' fedele, * a' kiben mi minnyájan élünk és mozgunk, és vagyunk. Igazán mondotta azért Salamon-is: * az ég és az egeknek egei

* Hebr. 1.
v. 3.

* Ath. 17
v. 28.

* 3. Reg.
8. v. 27.

egei téged bé-nem-foghatnak, mert az Iste foglallja inkább bé az egeket, és a' mik az egek-alat vannak, mivel ő az a' ki mind az egek-fölöt, s mind a' föld-alat vagyon. Végezetre az Istennek mélysege, az ő láthatatlansága. Mert az Isten világosság, de hozzá-járuhatatlá: valóság, de igen belső, és minden belsónél bellyeb-való: * Reitek-helyévé tet-<sup>* Psal. 17
v. 12.</sup> te a' setétséget, úgy-mond Sz. David. és, bizonyára te el-reitet Isten vagy, * a' mint<sup>* Isa. 45.
v. 15.</sup> Isaias szól. Sz. Agoston Doctör * ke-<sup>* Lib. 9.
conf. cap.
10. lib. 10
cap. 6. és
Psal.
26. 48.</sup> resvén valamikor az Istent, követségbe küldé szemeit a' földtől-fogva az égig, és azt felelék mindenek, nemmi va-ⁱⁿ gyunk a' mit keresz, hanem az alkotót minket. Nem találván azért az Istent a' külső dolgokon fel-menvén, kezdő a' belső dolgokon fel-menni, és észbe vévé hogy azokon könnyebben közelithetni Istenhez. mert meg-is-méré hgy jób a' lélek a' testnél; és a' belső érzékenység, jób a' külső érzékenységnél; és az értelem a' melly annál-is bellyeb-vagyon, hogy jób a' belső érzékenység-nél-is.

nél-is. S-fel-talála innen, hogy az Isten
mivel bellyeb-való az értelemnél, jób
az értelemnél-is; és ezokáért valami
értünk vagy gondolunk, az nem Isten,
hanem, valami kisebb dolog Istennél,
holot az Isten jób hogy sem mi meg-
érthetnök, vagy gondolhatnök. Né
azért, én lelkem, ha te vagy jób a' te
testednél, mellynek életet adoz, mert
a' test, te pedig lélek vagy: és a' tested-
nek szeme nem lát téged, mert ő kívül
vagyon, s-te belől. szintén így gondol-
kodgyál te-is, hogy a' te Istened-is jób
te-nálladnál, mivel ő ad néked érte-
met, és ő néked mint-egy lelked; és te
azért nem láthatod őtet, hogy ő főb lé-
lek, és bellyeb-vagyon nálladnál, és te
néminémű-képpen kívül lakol, s-ő be-
lől az ő titkos és mélyseges haylékábá.
De vallyon te soha nem bocháttatol-é
abban a' titkos helyben? távul légyen-
az: nem hazud a' te Urad, a' ki azt mő-
dotta: * *Bóldogok a' tista szívűek, mert ők*
* *Matt. 5.* *meg-látták az Istent. sem az ő Apostola*
* *6. 8.* *a' ki*

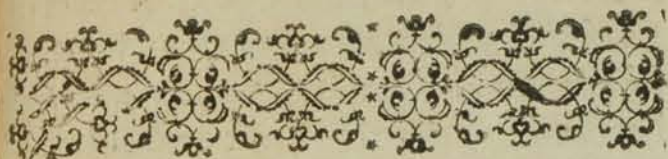
a' ki azt mongya: * *Most tükör által ho-* * *1 Co. 13.*
mályban látunk, akkor pedig szinről-sinre. * *6. 12.*
Sem pedig Sz. Janos Evangélista, a' ki
azt írta: * *Tudgyuk hogy mikor meg-jele-* * *1 Joh. 3.*
nik, hasonlók leszünk hozzája, mert meg-lát- * *6. 2.*
tyuk őtet a' mint vagy on. S-minémű öröm
léfszen az, mikor bé-bocháttarván abbá
a' titkos-szent-helyben, meg-látod és
birni-fogod magát a' világságot, ma-
gát az ékesseget, magát a' szépséget, ma-
gát a' jósságot? akkor fog-ki-tétetni
nyilván melly hévűságozók, melly mú-
landók, és melly semmik voltanak e'
földnek jovai, mellyektől meg-része-
gülvén az emberek, el-felekeznek az
igaz és örökké-való jókról. De hogy-ha
igazán szomjuhozol az élő Istenhez, és
ha * a' te köny-hullatásid kenyereid né- * *Psalm. 41*
ked, éjjel és nappal, midőn azt mon- * *6. 4.*
gyák néked, hol vagy on a' te Istened?
ne légy rest, szivednek meg-tisztításá-
ra, mellyel az Istent kel-látnod; se-meg-
ne-ínakodgyál * *fel-meneteleket ren-* * *Psalm. 33*
delni szivedben, miglen meg-láttatik * *6. 7.*
az Iste

az Istenek Istene Sionban; se meg-
 ne-hidegedgyél az Istennek és feleba-
 *1 Joh. 3.
 v. 18. rátoznak szeretetiben, * s-ne-szeret-
 chak szóval és nyelvel, hanem
 chelekedettel és igazsággal,
 mert ez az út, melly
 az életre vi-
 szen.

TIZEN

TIZEN-EG- GYEDIK

GARÁDICH.

*Az Isten hatalmának nagyságáról,
 való elmélkedésből, a testi-állatok
 nagyságának hasonlatossága-
 által.*

ELSŐ RESZ.

Nagy az Ur, és az ő nagyságának
 ninch mértéke, sem vége. S-nem
 chak azért nagy hogy az ő magassága
 a mindenhatóság, az ő mélysege a
 meg-vísgálhatatlan bölcheség, az ő
 X széles-

szélessége, a' mindenüvé ki-öntetett irgalmaság, s-hosszúsága a' vas-vefszözö-
gyanánt-való igazság; hanem azért-is
hogymindenike ezeknek az ő tulajdó-
ságinak, véghetetlen szélességnek, hosz-
zságnak, magasságnak és mélységnek
nagyfágával nagy.

Es' hogy hatalmárúl, a' vagy inkább
mindenhatóságárúl kezgyük: Az Isten
hatalmának meg-vagyon az ő szélessé-
ge, melly abban helyheztetet, hogy
véghetetlen dolgokra terjedgyen-ki:
Elsőben-is' azért, ki-terjed mind azo-
kra, valamelyek lettenek, mert ninc
semmi az egész teremtet állatokban a'
leg-főb Angyaltúl-fogva, a' leg-utolsó
férgechkéig, és a' leg-felső égtül-fogva
a' leg-alsó mélységig; a' mi nem az Isten

• *Joa. 1.* hatalmárúl let-volna: * *Mindenek*, úgy-
• *6.3.66.* mond Sz. János, *ő általa lettek, és nálla-*
• *10.* *nélkül semmi nem let:* és aláb; és a' *Világ*
általa let. Másodszor ki-terjed azokra-
is, a' mellyek lépni fognak mind örök-
ké. Mert miképpen hogy semmi nem
lehetet hanem csak ő általa; úgy nem-

fog

fog semmi lehetni-is hanem csak ő ál-
tala. Mert úgy szól az Apostol: * *ő től- Rom. 11*
le, és ő általa, és ő benne vannak mindenek. 9.36.
Harmadszor, ki-terjed mindenekre va-
lamik lehetnének-is ha szinten soha-
nem-lésznek-is. Mert az Angyal így
szól: * *Nem leszen lehetetlen az Istennél* * *Luc. 18*
semmi ige. Es maga-is az Ur: * *Az Isten* * *Mat. 19*
nél mindenek lehetségesek. Negyedszer ki-
• *9.26.* terjed el-bontására-is minden teremtet
állatoknak. Mert az Isté, valamint-hogy
a' viz-özön-által meg-ölhetette mind az
embereket, és minden egyéb élő-álla-
tokat, mellyek e' földön voltak, egy-
nehánytúl meg-válva, kiket a' Nőe bár-
kájában akart meg-tartani: így a' tűz-
özön-által is el-ronthattya, egyszer-
s-mind nem, csak az embereket, és
minden élő-állatokat, a' mellyek az u-
tolsó napon elevenen találtatnak, ha-
nem minden fákat, minden Városokat,
és egyebeket valamik e' földön vannak.
El-jő, úgy mond Sz. Peter Apostol * *u-* * *2. Pet.*
tolsó levelében, az Ur napja mint a' le- * *3.6.10.*
po, mellyben az egek nagy sebességgel el-
múlnak.

X 2

múlnak, az éltető-állatok pedig, a' levegő-
miat meg-olvadnak, a' föld pedig és a' rava-
való alkotmányok meg-égnék. Bizonyára
nagy széleslére ez az Isten hatalmának,
mellyet senki külömben eléggé nem
chudálhat, hanem ha elsőben azoknak
fokaágát, a' mellyeket Isten vagy al-
kotot immár, vagy ez-után alkotando,
a' vagy hogy lehetségesek tölle, szám-
szerént tudándgya. Kichoda pedig az
a' ki meg. számlálhat ennyi fokaágoc
egyéb, hanem csak a' kinek végheter-
len az ő tudománya? Annak-fölötte
pedig nevededik igen nagysága e' hata-
lomnak azzal-is, ha ki meg-gondollya
melly nagy dolog légyen, ilyen nagy
hatalommal chinált ennyi fok száz esz-
tendőül-fogva- való dolgokat egy-
szem-pillantásban nagy könnyen sem-
mivé tehetni, a' vagy a' mint Judas Ma-

^{22 Mach.} *chabeus* szól: * Egy szem-pillantással el-
^{3. 9. 18.} törülhetni. Mongyuk tehát mi is Moy-
^{Exod.} sesfel: * kichoda hasonlo hozzád Uram az
^{35. 9. 11.} erőssékben?

Máso.

M A S O D I K

R E S Z.

Továbba hofzszafága az Isten. ha-
talmának abbá lácczik-meg, hogy
mindenekkel, valamiket teremtet
szüntelen eggyütt-munkálodik, és soha
abban el nem fárad, sem örökké el nem-
fog fáradni, mivelhogy ez a' hatalmas
Istennek, se-meg nem kisebbedhetik,
se-meg nem erőtlenedhetik, sem sem-
mi módon meg nem romolhat, holot
egybe-vagyon. kötve az igaz örökké-
valósággal, a' vagy sőt ugyan maga az
igaz Istenfének örökké-valósága.
Chudállják fokban miképpen foroghat
a' Nap, s. a' Hold, és a' chillagok ennyi
ideig illy nagy gyorsasággal, Nap-kele-
tről Nap-nyugatra, és így szüntelen az
ő határokra meg meg-térhetnek; s bi-
zony dolog méltó-is volna chudára ha

X 3

nem

nem tudnók, hogy a' mindenható Isten-
 tentül vitetnek, a' ki * *Mindeneket visel*
 az ő erejének igéjével. Mások meg azt
 chudállyák hogy lehessen, hogy pokol-
 ban vagy a' tűz el ne-fogygyon örökké-
 égetvén, a' vagy a' kárhozottaknak
 testek meg-ne-emésztessek az örökké-
 valo égés miát. Ez-is méltán nem chak
 chuda, de ugyan lehetetlen dolognak-
 is itilthetnének, ha mindenható és örök
 Isten nem volna az, a' ki azt a' tüzet úgy
 gerjeszti mindenkor, hogy soha meg-
 ne-aludgyék, és azoknak a' nyavalyás
 kárhozottaknak testeket-is úgy tartya-
 abban a' tűzben hogy mindenkör kin-
 lodgyanak, de soha meg-ne-emésztes-
 senek. Végezerre chudállyák egyebek
 hogy az Isten mindeneket visel és tart,
 és meg-nem fárad viselvén és tartván-
 ilyen nagy és chak nem véghetetlen
 nehézségű terhet. Mert keves ideig el-
 viselhet az erős ember is, s-a' ló, ökör,
 s-Elefánt, ugyan nagy terhet-is; de fe-
 lettéb nagy terhet örökké fáradtság-nél-
 kül hordozni, fellyül milya minden-
 terem-

teremtet állatnak erejét. De azok-is
 úgy chudálhatnák ezt méltán, ha az
 Istennek-is, mérték-szerént volna ereje
 mint egyéb teremtet állatoknak; de
 mivel az Istennek ereje meg-halad
 minden mértéket, és ő minden-képpen
 véghetetlen; nem chuda ha a' véghe-
 tetlen erő, akar-melly nehéz terhet-is
 véghetetlen ideig fáradtság-nélkül el-
 viselhet. Mongyuk azért mi-is *Moyse*
 Sz. *Prophetával*: *kichoda hasonlo hozzád*
Uram az erőssékben?

H A R M A D I K R E S Z.

Következik az Isten hatalmának
 magassága, mellynek kiválképpé
 két dologba vagyon helye: mert első-
 ben magának mondathatik a' minden-
 hatóság, mivel ő teremtet egyedül fel-
 séges dolgokat. Azokat a' mellyek a'
 Hold alatt vannak chak mind az Isten
 alkotja

alkotta az első teremtkor, de azután a teremtet állatok munkálkodásával is nemzethetnek, változtathatnak és elisbontathatnak: mert az elemmentök a' vagy éltető állatok is, eggyik a' másikká változik rész szerént, és a' földből fűvek és fák teremnek; és az eleven állatokból eleven állatok tenyésznek: a' vízben halak jvnak és teremnek; a' levegő-égben felyhők és első, a' tűzben üstökös-chillagok. De az eget és a' chillagokat, mellyek leg-felső testi állatok, a' minthogy egyedül az Isten teremtetted egyedül tartya is, s-nem is avathattya, közit sem chinálásokhoz, sem el-változtatásokhoz, sem pedig elbontásokhoz, semmi teremtet állat:

* *psal. 8.*
9.4.

Meg-látom, úgy-mond a' Proféta, a' te egeidet, a' te újaid chinálmányit a' Hóldot és a' chillagokat mellyeket te fondáltál. Mert a' leg-felső alkotmányokat egyedül magának tartotta a' magasságbeli, ő a' ki fundamentomból kezdette építeni és ő a' ki fel-is vitte mind tetéig. A' lelki-állatokat is úgy-mint az Angyalokat

alokat és az emberek lelkeit, mellyek leg-fő és nemesebb teremtet állati, ez a' nagy felség egyedül a' maga véghetetlen erejével teremtetted s-tartya, és örökké-is fogja-tartani. s-ninchen is ezeknek alkotásában semmi-nemű részek a' teremtet állatoknak: és ha szinten mind egybe-gyűlnének, s-minden erejeket egybe-hoznák is, soha chak egy Angyal, a' vagy chak egy leiket is se nem chinálhatnának, se el-nem bontathatnának. Továbba az Isten hatalmának magassága meg-tetozik világosan. a' chuda-tételekből is, mellyek a' mint Sz. Agoston tanittya, a' természetnek szokot folyása és rendi kívül-valo chelekedetek, mellyek az egész természetnek, s-magoknak az Angyaloknak is chudájokra, és álmélkodásokra történnek. Vallyon mellyik Angyal nem álmélkodot azon, mikor a' *Josue* parancsolattára, a' nagy sebességgel forgo Nap és Hóld meg-állának mozdulhatatlanul? és hogy ne vélnők azt történetből let dolognak, a' mint nem is vélheti.

* *Trakt.*
24 in Jo-
an.

* *Josue.*
10.9. 12

vélheti vala senki, hogy halando és földön lévő embertől illy szokatlan dolog meg-leheffen (szól a' Sz. Lélek s azt mongya) * *Engedvén az Ur az ember szavának.* Mert *Josue* nem-is a' Napnak és Hóldnak szóllot tulajdon-képén, holot tudra hogy azok meg nem halhatták parancholattyát, hanem az Urat kérte, mintha azt mondotta volna: Az Urnak parancholattyából, Nap, *Gabaon*-ellenében meg ne mozduly, és Hóld, az *Ajalon* völgye-ellenében. Engedet pedig az Ur az ember szavának, az az, meg-chelekedte hogy azok a' világoskodo állatok engedelmesek lennének az ember szavának, mert a' szent írásban gyakran mondatik az Ur chelekedni azokat, a' melyeknek oka hogy legyenek, a' mint a' teremtetésről írt könyvben mongya az Ur *Abrahámnak*:
 * *Gen. 22.* * *Most ismértém-meg, hogy feled az Istent.*
 * *Gen. 12.* Értelme ez azoknak az igéknek; most chelekedtem hogy meg ismértéd te, és egyebek is mivel igazán feled az Istent. Illyen Isteni hatalmának magafogát

fágar jegyző chelekedet volt az-is, mikor az Urnak kin-szenvedésekor. a' Hóld, melly akkoron a' Naptól leg-távolab vala, nagy sebességgel a' Naphoz jöve, és alája álván, három-egész-oráig nagy sötétséget csinált e' földön., és a' három ora-után. viszont ki-mondhatatlan nagy sebességgel, helyére ment a' honnan el-jött-vala, a' mint-hogy mind ezeket látta és számot-is tartot reá Sz. *Dienes Areopagita*, bizonságot téstén. Sz. *Polycarpus*hoz írt levelében. Ez pedig ellenkező jel az elsővel, de nem kevésbé chudállatos, holot hasonlót és szokatlan dolog és az egész természetnek erejét fellyül haladgya meg-állatni a' Hóldot, a' vagy szokása kívül megfutamtatni. El-hagyom a' vakok szeminek meg-világosítását, halottaknak fel-tamasztását, és sok egyéb efféle chudakat, melyeket Isten az ő *Prophetái*, s. *Apostoli*; és egyéb hív szolgálai által-is chelekedet, és chelekefszik-is, melly dolgok azt kiáltják mind, hogy kichoda hasonló hozzád Uram az erősségekben?

ben? De el-nem hagyhatom azt a' leg-
utolsó, és leg-nagyob chudát mellyet
az Ur az utolsó napon mutat meg, mi-
dön minnyájan a' halot ak egyzer-
s-mind fel-támadnak, noha sokaknak
közülök a' testek hamuvá let és s' éllel
el-hintettet, a' vagy a' fene-vadaktól
meg-emésztetet, és más-más testekké
változtanak, a' vagy kertekbē s-mezők-
ben el-temettetvén. sok-féle fűvekké
lettenek és változtanak. Mellyik nem-
fog azért álmélnodni az Angyalok-
közül azon, mikor meg-láttya hogy
egy-szem-pillantásban a' mindenha-
nak parancholattyára, ennyi ezerni-e-
zer emberek testeket fel vészik, ha szin-
ten sok száz esztendeig, és sok féle mó-
don el-hintve és meg-emészte vólta-
nak-is. Ez tehát a' magassága az Isten
hatalmának, kiért hasonlo-képpen
mondhatni néki; kichoda hasonló
hozzád Uram az erőseiben?

Negye-

NEGYEDIK

RESZ.

HAtta-vagyon a' mélység, melly
nékem láttatik abban a' módban
állani, mellyel Isten minden dolgok-
nak teremtésében él: mert ki hathattya
vallyon elméjével által azt a' módot,
miképpen chináltaflék valami a' sem-
miből. Erre a' mélységre nem nézhet-
nek, a' kik mint nagy bizonyos, és min-
denektől bé-vétetet dolognak állatták
azt lenni, hogy a' semmiből semmi nem
léssen. S-úgy vagy on mi-is e' dologban
azt hiszszük a' mit nem látunk; de bá-
torlágosan hiszünk Istennek a' ki nem
hazudhat, hiszszük mondom, hogy az
 eget, a' földet, és a' benne valokat az
Isten maga teremtette, holot nem völt
semmi ezeknél előbbi, a' mellyből ezek
lennének s-teremténének, nem-is te-
remtet-

remtet-vólna valóságosan az Isten mindeneket a' mellyek lettenek, ha valami vólt-vólna elébbi azoknál, a' miből lenének. De mi módon lehetett annak lenni, a' kinél csak a' semmi vólt elébbi, a' bezzeg feneketlen mélység, mellyet mi se nem vizsgálhatunk, se fel-nem találhatunk. Továbbá nem csak semmiből teremtet Isten mindeneket, hanem a' semmibeteremtette, az az, olyan hely-nélkül, a' melly nem élébb vólt annál a' mit teremtet, hogy csak abban a' kész helyben helyhezette vólna, melly dolgot alig érthetni csak-meg-is, főképpen a' testi dolgokban: azért ez is eggyik meg-foghatatlan mélység. A' helyeknek helységeket, úgy-mond Sz. Agostó Dardanushoz írt levelébe, vedd el a' testi állatoktól, és sohél nem léfznek, és mivel sohél nem léfznek, nem-is léfznek. Azért ha semmi nem vólt, minek-előtte Isten az eget és a' földet teremtet, hová helyhezette az eget és a' földet? a' semmibe bizony nem helyhezethetnek, mindazáltal ugyan teremtet-

teremtettnek és ő-magok magoknak helyek, mert így akarta, s-lehetet-is tölle, a' kívül minden lehet, ha szinten mi meg nem értjük-is, ezek miképpen légyenek.

Erre nézet maga-is az Isten, midőn Szent Jób ki akarván az ő mindenhatóságát jelenteni, azt mongya: * Hol vóltál* *Joc. 38.* mikor a' föld fundamentomit vetem-vala? *9. 4.* jelenh-meg nekem ha vagyon értelmed. ki rendelte-el annak mértékét ha tudod? a' vagy ki vótt azon mérő-sínort? Annak talpai minn erősitettek-meg? a' vagy ki vetette-fel annak leglet-kővét? és hogy meg-érchük ezeket az Isten mindenhatóságának munkáit, minden dicheetre méltoknak lenni, utánna-veti leg-ottan azon Ur: Midőn engem mind eggyüt dichefnének a' reggeli chillagok, és örvendeznének minnyájan az Isten fiait, tudni-illik a' szent Angyalok, a' kik az éggel és földel eggyüt teremtettenek, és olyanok mint valami lelki világoskodo chillagok, hogy ugyan Isten fiainak-is nevezethesienek. kik mikoron látrák-vólna az eget és földet semmiből teremtet-

teremtve, és a' fenniben helyhezte-
ve lenni, s. mindazáltal erőssen for-
dal-va lenni az ő állandóságán, nagy ál-
kodással, és öröm-énekekkel dicsérték
az alkotónak mindenhatóságát. Nem-
chekélyeb dolog pedig a' meg-értésre
az-is, hogy az Isten ilyen nagy véghe-
tetlen alkotmányokat, csak akarattya-
nak parancholattyával állatot-fel. Lá-
tyuk pedig egyéb csak kichin, és ehez
nem hasonlítható éppületekhez is me-
nyi eszközök, menyi fok-féle szerzä-
mok és mivesek szükségese: ki érhe-
tehat-fel elméjével miképpen lehessen
az, hogy csak az ő belső akarattya-
val, melly akarattya soha ő kívülre ki nem
megyen illy fok külömb-külob-féle

* Gen. I. véghetetlen dolgok légyenek? * Mondá
6.3. az Isten, tudni illik magában, mert az

* Joan. I. Istennek Igéje, * Istenben vagyon, és
6.1. Isten; mondotta, mondám, hagyván és
az ő akarattjának parancholattyát ki-
nyilatkoztatván, légyen ég, és lén az
ég; légyen föld, és lén a' föld; légyen-
világosság; légyen Nap; légyenek chil-
lagok,

lagok, légyenek fák, légyenek eleven-
állatok, légyenek emberek, légyenek
Angyalok: és lertenek mindenek. Vi-
sont azon Isten ha akarná, mind eze-
ket és az egész világot-is, egy szem-pil-
lantásával el-törülhetné, a' mint olvas-
tuk * a' Machabeusok könyvében. Ehez
járul az a' mélység-is, hogy mind eze-
ket a' fok, és ilyen nagy, s-enyi rész-
ből és tagokból álló dolgokat az Isten
egy szem-pillantásba teremtette. Nál-
unk a' mesterfég és a' természet, hosz-
sú üdöt kívánnak dolgoknak vegbe-
vitelére. Láttuk a' veteményeket sok-
kal előb el-vetetni s-azután ki-kelni,
a' fákat sok esztendőig gyökerezni
hogy ágait ki-terjeszthessék, és gyü-
mölchözhesse: az eleven-állatok
sokaig hordozzák méhekben tenyész-
teket, s-azután-is sokaig táplállyák
míg fel-serdülnek. Nem szóllok a' me-
sterfegről, holot nyilván-vagyon, hogy
a' mi Mester-emberink üdövel visznek
mindent véghez, és pedig hoszszúval.

Melly nagy tehát Istenben a' hata-
lom

lom, melly hamarab hogy sem ki mőd.
hatnád viszen véghez illy nagy dolgo-
kat? Nem disputálom pedig azt, ha I-
sten egy szem-pillantásban vitte-é vég-
hez az eget, és a földet, és mindeneket,
a mellyek azokban vannak; a vagy
hogy hat napot töltöt első teremtésébe
mindeneknek. mert nem kérdéseket
vettem-előmbé feitegetni hanem fel-
meneteleket Istenben a teremtet-állá-
tokról való elmélkedésből chinálni. A-
zért a' mit én állatok, és a' mit chudál-
lok ez, hogy eggyen-ként is a' Terem-
tő, egy szem-pillantásba vitt mindene-
ket véghez. A' földről, vizről, levegő-
égről, és tűzről nem kételkedik senki
hogy eggyüt egy szempillantásban te-
remtettenek legyen. Az erősségről és
vizek el-választásáról, tudo dolog,
hogy mind azok lettenek egyedül az
Igénék ereje-által, ki azt mondotta, lé-
gyen erősség a' vizek-közöt, és pedig
egy szem-pillantásban. mert a' követ-
kezik utánna, és úgy lén. A' hól Arany-
szájú Sz. Iános: * Chak mondotta, úgy-
mond,

* Horn. 4.
in Gen.

mond, és let az alkotmány. Így azon
Doctör amaz igékre is, hozzon a' föld
zöldellő füvet, és úgy lén: ki ne álmél-
kodgyék, úgy-mond, * meg gondol-
ván, miképpen az Urnak igéjére terem-
tő a' föld és mint valami chudállatos hi-
mes fedéllel vagy buritékkal a' föld szí-
vét külömb-külobb-féle virágokkal
meg-ékesíti? láttad-volna akkoron a'
földet melly az előt éktelen és pusztá-
vala hirtelen az ő szépségével és ékeslé-
gével mint egy vetekedni az éggel. és
azután amaz igékre; legyenek világo-
sítók, így szól: * Chak mondotta, és let
a' chudállatos éltető-állat; a' Napot
mondom, s hát-ha-még hozzá-tészed,
hogy azon szem-pillantásban, s azon-
egy igéjével alkotta a' Hóldot, és min-
den chillagokat is a' Teremtő? és amaz
igékre: Hozzonak a' vizek &c. így szól:
* Michoda nyelv elégséges az alkotó-
nak dichiretire? mert miképpen a' föld-
nek chak mondotta hogy hozzon, és
mingyárt sok-féle szép virágoknak, fü-
veknek sokasága let; szintén így mon-
dotta

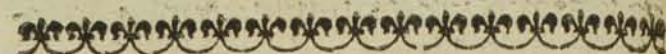
* Horn. 5.
in Gen.

* Horn.

* Horn.

dotta it-is, hozzonak a Vizek; és azon-
nal annyi fok-féle chufzo-mászo, és re-
pülő-állatoknak nemei lettenek, a
menyit ember szóval chak meg sem
számlálhat. kichoda azért hasonló
hozzád Uram az erősekben?

Ó T Ó D I K

R E S Z.

IMjól érted azért-már én lelkem, mel-
ly nagy légyen hatalma a' te terem-
tődnek, a' ki széleslégével ki-terjed
mindenekre, hosszúságával minden-
kor tart és fáradhatatlanul hordoz
mindeneket és igazgat, magasságával
fel-érkezik azoknak alkotására-is, a'
mellyek lehetetleneknek látnak, és
bizonyára ugyan lehetetlenek-is min-
deneknek ő-rőlle meg-válva: mélységé-
vel pedig úgy alkotta a' dolgokat
hog

hog alkotásának módgya fellyül-ha-
ladgyon minden teremtet elmét, holot
semmiből és semmiből minden eszköz
és idő-nélkül chak igéjével és paran-
cholattyával teremt mindeneket: * *És* *mon-
dotta, úgy-mond a Profeta, és let-
tek, ő parancholta és teremtettek.* A' melly-
ekből ha okaslagod vagy on eszedben
veheted, melly nagy dolog állyon az ő,
hogy ő néked haragosod légyen. vagy
jó-akaród; ellenséged vagy barátod,
mert ha ellenséged és haragosod lészé,
meg-foszthat hirtelen minden jóvaid-
túl és bé-tölthet minden nyomorúsá-
gokkal, s-ninchen. is tenki a' ki tégedet
kezeiből ki-szabadichon: mert ki mer-
ten fel-tenni a' mindenhatóval? Ha te
egyedül és meztelen találnád-elő meg-
engesztelhetetlén ellenségedet, a' ki reád
éles fegyverével jőne, mit chelekednél?
nyilván hogy izzadnál, szined-is változ-
nék, és reszketve térdeidre esvén, val-
lyon kegyelmet-is nem kérnél-e tőlle,
maga az chak ember volna, és nértalan
vagy szaladásra, vagy küszködésre vé-
vén a'

vén a' dolgot, fegyverét kezéből ki. is te-
kerhetnéd, és tölle meg-menekedhet-
nél. De a' haragos Istennel mit chele-
kedhetel? a' ki előt se el nem-futhacz,
mivelhogy mindenűt vagyón, sem el-
lene nemálhatoz, mert mindenható,
se nem halogathacz, holot mindeneket
egy-szem-pillantásban és csak paran-
cholattyával chelekeszik. Hid-el azért
hogy nem ok nélkül mondotta az A.
postol: ^{*Heb. 10. 31.} ** Rettenetes az Isten kezeibe esni.*
De viszont ha barátod az Isten, és békés
veled, ki lehet bódogab náladnál?
mert ha akarja, s-akarja-is pedig ha ba-
rátod, bé-tölthet téged minden jókkal,
és meg-menthet minden gonosztól.
Haragosod legyen-e pedig az Isté vagy
barátod, raitad-ál mig ez életben élsz.
Mert az Isten, a' Prophetak, és az-után az
önnön-fia, és az Apostolok-által is a'
szent írásba szűnetlen kiáltya és hja a'
bűnösöket a' penitencziára, és az igaza-
kat a' parancholatok megtartására,
hogy így mind ketten baráti legyenek,
a' vagy inkább szerelmes fiai, és örökösi
az ő

az ő örökké-valo Országának. Hallyad
Ezechielt ** Elek én, úgy mond az Ur Isten, * Ezech.
nem akarom az Istentelennek halálát, hanem 33. 9. 13.*
hogy meg-térjen és éllyen. *Térjete meg,
terjete meg a' ti gonosztaitokról, és miért
baltok meg Jfrael háza? és aláb: * Az If. * 6. 12.*
tentelennek Istentelensége nem árt neki va-
lamelly nap meg-tér az ő Istentelenségeből.
Es ezt a' mit Ezechiel kiált, kiáltják Jsa-
ias, Jeremias, és a' több Prophetak is, mert
minnyájokban egy lélek volt, és minde-
nik által ugyan az ő egy kiáltot. Halhat-
oz a mint kezdi predikaczióját az Isten
fia: ** Kezde Jesus, úgy-mond Sz. Máté, * Matt. 4.
predikállani és mondani, Penitencziát tar- 6. 17.*
chatok, mert el-közelgetet Mennyeeknek Or-
sága. Hallyad Sz. Pál Apostolt-is ma-
ga és a' több Apostol-társai-felől szólni
a' Corinthusiakhoz: ** A' Christusért, úgy- * Cor. 5.
mond, járunk követségbe, úgymint mi ál- 6. 20.*
talunk intvén az Isten; kérünk a' Christus-
ért békéllyetek-meg az Istennel. Milhet-
ennél világosab és edeseb? Az Apostol
Christus nevével kér bennünket hogy
meg-békéllyünk az Istennel, és hogy
bará-

barátunknak akarjuk inkább lenni, mint
 haragofunknak. Ki kételkedhetik tehát
 az Isten irgalmába ha valóba meg-tér ő
 hozzája? bé-fogadgya nem különben
 * Luc. 15 a' meg-térőket, * mint a' rékozlo fiat.
 6.20. bé-fogadá szerelmes Attya. Minekután
 na pedig meg-térünk, és bochánatol
 vélzünk, mit kíván tőlünk egyebet,
 hogy barátságában, és fiur-voltunkban
 végig meg-maradgyunk, hanem csak
 hogy az ő parancholatit meg-örizzük?
 * Matt. * Ha az életre bé-akarj menni, tarch-meg a'
 23.6.17. parancholatokat, úgy-mond az Ur. És
 hogy nétealan azt nem mongyad, mivel a'
 parancholatokat meg-nem tarthatni.
 Hallyad Sz. Agostont a' Soltárok ma-
 gyarázatyában, a' ki szólván a' leg-ne-
 hezebb parancholatról, úgy-mint, éle-
 tünk le-tételéről felebarátunkért, im-
 * Aug. 56. igiten szól: * Nem parancholnál Isten azt
 hogy chelekedgyük, ha lehetetlennek
 itilné azt az embertől, s-ha szinten erő-
 telen -votodat meg-gondolván meg-
 fogyatkozol is a' parancholat alatt; meg-
 erősödgyél a' példából: de talám a' pél-
 da-is

da-is sok te-read? jelen vagyon a' ki pél-
 dác adot hogy adgyon segítségét is. Es
 hogy két tanúnak szája-vallásán állyon-
 meg minden szó, hallyad Sz. Leo Pápat-
 is. * Igaság-szerént hadgya Isten pa-
 rancholatyával, mert meg-előz segít-
 ségével. mit félsz-hát te lélek, a' paran-
 cholatok útára bátran bé-lépni, holot
 i mégyen-előtted, a' ki malasztjának
 hatalmas segítségével * a' Horgasokat * Jsa. 40.
 igyenessékké tést, és a' darabofokat sima utak-
 6.4. ká? Ugyan-is ennek a' segítségnek ka-
 laúzkodása tést az * Isten igáját győ-
 nyörűséggé és az ő terhét könnyűé, és * Matt.
 11.6.30. kiáltja sz. János Apostol-is, hogy * az * 1. Joan.
 5.8.3. ő parancholati nem nehezék. De ha néked
 ugyan szinten nehezéknek látczanak-is
 gondold-meg menyivel nehezebbek
 lesznek a' pokol kínyai, mellyeket nem-
 is mérészel egyéb bolondnál meg-akar-
 ni próbálni. Meg gondold azt-is, s-gya-
 korta-is gondold, és soha el-se feleiche-
 hogy most az irgalmasságnak vagyon
 ideje, s-azután az igazságnak leszén-
 szabad most vétkézni, de azután szük-
 sege-

*Serm.
 16. de
 pass. Do-
 mini.

feg erős büntetésekert érette szenvedni:
mostan az ember könnyen elvégezhe-
ti dolgát Istennel, és a' penitencziának
kíchinfárattságával nagy bochánatot is
nyerhet, és rövid sirással örökké-
való fíralomtól menekedhetik-meg. és vi-
szont, mostan a' szeretetnek jószágá-
ból származo akar-melly jó cheleke-
dettel is meg-szerezhetni Meny-

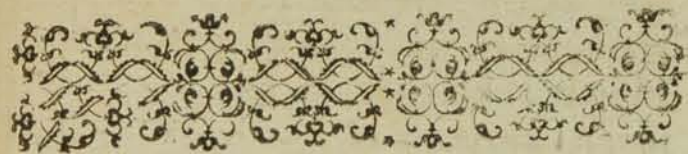
Országot: de azután e' Vi-
lágnak mindékinché-
vel sem nyerhetni

chak egy-chep

hideg-vi-

zet-

is.

TIZEN-KET- TÖDIK

GARÁDICH.

*Az Isten bölcheségének nagyságáról
való elmélkedesből, a' testi dolgok
nagyságának hasonlatossága-
által.*

ELSŐ RÉSZ.

Melly igazán istalégyen az Apo-
stol a' Romajak-hoz írt levelének,
utollyán *chak az Istent lenni egyedül
bölchnek, könnyen meg-érti a' ki jól
meg-

meg-akarja gondolni szélességét, hosszúságát, magasságát és mélységét az Isten bölcheségének. És hogy a szélességén kezgyük-el, ki-tetozik szélesnek lenni az Isten bölchesége, mivelhogy valamenyi teremtet állat vagyon az első Angyaltúl-fogva a' leg-utolsó fergechkéig, az Isten azokat mind-egyenként külön-külön és tekelletesen isméri s-tudgya, és nem csak egész mivóltokat tudgya pedig, hanem mindenik részeket, tulajdonágokat, erejeket környül-álló dolgokat, és chelekedeteket.

* Job. 14. is. Innét vannak amaz igék: * *Te ugyan*
 6. 16. *lépésimet meg-samláltad, és, * nézi az Ur*
 * Pro 6. 5. *az ember útait, és, minden lépésit meg-sam-*
 6. 21. *léli. Hogy-ha meg-számál és meg-szé-*
 léli minden lépéseket, mentül inkább az elmének chelekedetét akár jókat, s-akár gonoszokat? és ha Istennél számba vannak hajunk szálai is az Urnak ígéje-szerént: * *A' ti fejetek hajszálai mind*
 * Mat. 10. 6. 30. *meg-samlaltattak, mentül inkább tudgya*
 minden tagjait testünknek, és minden jószágit lelkünknek? és ha a' Tenger fő-
 venyé-

venyének, és az első chöppinek tudgya számát, a' mint az * *Ecclesiasticus* bol ki-
 tetozik, menyivel hihetőb hogy tud-
 gyaa a' chillagoknak, és az Angyalok-
 nak számokat? és ha minden hívok-
 do szavokat minden embereknek meg-
 fogja itilni a' mint az Ur maga bizonyit-
 tia, bizony az ő fülei minden emberek-
 nek szavait egyszer s-mind meghal-
 lyák, s-nem csak testek szavait pedig,
 hanem a' lelkekét-is, az az, a' gondolat-
 tyokat és kívánságokat. Melly nagy a-
 zért és melly meg-mérhetetlen ez a' böl-
 cheségnek szélessége, melly mindene-
 ket valamik vannak, valamik voltanak,
 valamik lesznek, és valamik lehetnek,
 egyszer-s-mind tud és meg-fog? és még-
 is ennyi fok külön-külön-féle, és allyas-
 dolgoknak számtalan külömbségétül
 alá-valo nem leszzen az Isteni elme, a'
 mint némelly *Philosophus*oknak botond
 bölchelkedések itilte. Mert azt úgy vél-
 hetnök talám, ha az Isten a' tudománt
 a' dolgoktól venné, a' mint mi hogy a-
 zoktól köldülyük; de mivel ő minde-
 neket

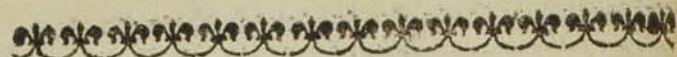
neket a' maga Isteni állatnyában és mi-
váltában lát; nem kel őtet valami meg-
alvasodástul feltetni. noha főb dolog
tudománt a' dolgoktul köldülással is
venni, mint az emberek, hogy nem tu-
domány-nélkül lenni, mint a' barmok;
miképpen. hogy főb dolog a' vakfág,
mivel eleven állatokat illet hogy sem
vakfág-rélkül nem lenni alkalmaso-
nak a' látásra, mert az a' kőveket illeti:
sem pedig a' testnek egyéb tagjai nem
nemesbek a' szemnél, azzal hogy ők
meg nem vakulhatnak, hanem sőt a'
ízemek főbbek azzal, hogy nekik látá-
ra-valo erejek vagyon, noha meg is va-
kulhatnak, a' mint igazán disputállyá-

*lib. 12. Sz. Agoston. *az Isten Várasárul írt
cap. 1. könyveiben. Ezokaért, én lelkem, szor-
galmatosnak kel lenned minden helyé-
és minden időben azon, mit cheleked-
gyél, mit szóly, mit gondoly, holot sem-
mit soha nem chelekedhetel, sem szol-
hacz sem gondolhacz, hanem mind
Isten láttára, hallottára és reád-figyel-
mezésére: mert hogyha semmi gonoszt
chele-

chelekedni, vagy szollani nem mernél
ugyan nagy kívánságod ősztonőzésére-
is, ha tudnád hogy valaki láttya vagy
halgattya, hogy mersz tehát ollyakat
chelekedni s-gondolni, reád nézvén.
az Isten és bősíszonkodván is érette?
Légyen úgy, azt mongya Sz. Agoston ** Epist. 109.*
az Apáczáknak írt regulájában, hogy
egy ember se-lássa, de mit chelekezik ama'
magasságbeli vigyázoval, a' ki előt sem-
mi reitekben nem lehet? Es Sz. Basilius ** a' Lib. de*
szűzességül írt könyvében szolván a' *Virgin.*
czéllájában magán. be-rekezkedet
szűznek, inti őtet hogy féllye, rettegje
azt a' vő-legént, a' ki mindenűt jelen-
vagyó és annak Attyát, és a' Sz. Lelket,
és az Angyaloknak számlálhatatlan-
sokaságát, s-azokkal egygyűt a' Sz. Aty-
áknak Lelkeket: Mert, úgy mond, ezek
közül egy sinchen a' ki mindeneket minde-
nűt ne lásson. Ő melly boldog volnál én
lelkem, ha mindenkoron ezen a' láto-
helyen érzenéd magadat lenni, meg az
étezakának derék szerettségébé és chen-
deségében is; melly tekéletes életre
szabnád

szabnád magadat, és melly igen el-tá-
vozzatnál minden. furchaságot s-el-
médnektétovázását? Ez-ám az a' mit
Abraham Patriarkanak monda valami-
kor az Ur: * *Járy előttem*, és légy te kel-
* *Gen. 17.*
* *6. 1.* *tes; az az, gondold-meg hogy én min-*
denkoron látlak, és kétség-nélkül te-
kélletes lélszsz.

M A S O D I K

R E S Z.

Hoszfzasága a' bölcheségnek a' jó-
vendő dolgoknak meg-tudásába
jelenti-ki magát. mert olly élessen lát
az Isten, hogy öröktül fogva mind lát-
ta, valamik az utolsó napig lélsznek, és
az-után is örökké, a' melly hoszfzaság-
nál nagyobbat, ingyen-chak nem is go-
dolhatni. * *Meg-értetted távúl*, úgy
* *psal.*
* *138. 6. 3.* mond David * a' Soltárokban, az én
gondo.

gondolatimat. és ismég, Tudtál mindene-
ket, utolsó dolgokat és régieket, az az, min-
den jövendőket és minden el-multa-
kat. * *Luc. 1.*
* *30.* Telik a' Prophetak könyvei
világos és valóságos jövendőlé-
sekkel, mellyeket nem magoktúl,
hanem a' mint Zacharias énekli, * *Az*
Isten szölt az ő sent Prophetai szája-átal,
ők eleitül-fogva voltak. Sőt pedig ez a'
jövendőknek meg-látása és jövendőlé-
se annyira chak egyedül az Istennek
tulaidona, hogy ugyan maga az Isten
azt mongya Jfajas által: * *Tegyétek hírré*
*í mellyek jövendők ez-után, és meg tud-
* *Jsa. 48.*
* *6. 1.* *gyuk hogy ti Istenek vattok.* Es hogy a' fok
közül egy-néhányat végyünk cszünk-
be, Jfajas így szól: * *Ezeket mongya, az*
Ur Cyrusnak az én Christusomnak, kinek
jób-kezét fogtam hogy-meg hódoltassam az
ő sine-előt a' Pogányokat, és a' királyokkal
háta-at-adassak néki. A' holot jövendőlte-
tik a' Pársák birodalma, és Cyrus tulai-
don nevével nevezterik a' Persiajak el-
ső királya; s. utánna veti az-okát is mi-
ért akarta Isten fel-magasztalni Cyrust,
mert tudni-illik fel-szabaditando-vala*

* Dan. 2. a' Babyloniai foglágot, mellyek az után
 31. mint egy két száz esztendővel tölték
 mind-bé. Daniel-is * ama nagy ember-
 képnek hasonlatossága által, mellynek
 a' feje aranyból a' mellye ezüstdől a' ha-
 sa. és' tomporái rézből a' lábai pedig
 rész-szerént cherépből-valának nyil-
 ván jövendőlli a' négy birodalmat, a'
 Babyloniajakét, Persákét, Görögökét és
 Romajakét és az utolsó birodalomnak
 idejében a' Christushnak országát, az az,
 * Dan. 11 a' keresztyén Angyaszent egyházat,
 melly azoknál mindeniknél nagyobb lé-
 ne. Es azután * olly nyilván meg-irja
 Nagy-Sandor után következőeknek
 hadakozásokat, hogy némelly hittele-
 nek ugyan vélekedtek felőle ha nem
 * Luc. 19 azok a' hadak után irattattanak-e ezek.
 43. Es hogy egyebeket el-hadgjak, Christus
 Utunk maga-is Sz. Lukáchnál, * írat-
 ván Jerusalemnnek romlását, a' melly sok
 esztendők-múlva. következék, olly
 rendesen s. olly válogatva és magán-
 magán mond-meg mindeneket felőle
 mintha nem jövendő hanem el-múlt
 dolgot akart volna beszélleni. El-ha-
 gyok

gyok számtalan egyéb jövendőléseket,
 mellyekkel a' mint mondám, rakvák a'
 prophetak könyvei. Azért az égbe-né-
 zők, és egyéb afféle jövendő-mondók
 akar-kik, a' kik Istennek mint egy mai
 mai akarnak láttatni, csak nevetiségre
 valók, mert lehetetlen. hogy a' törté-
 netből-való jövendő dolgokról s. ki-
 valt-képpen a' mellyek a' szabad-aka-
 rattul függenek, igazat jövendőlhessé-
 nek, hanem ha történet-szerént talál-
 nak néha igazat mondani; mert holot * *Causa*
 minden. okokkal, * mind a' mellyek *Necessa-*
 szükség-képpen-valok, s-mind a' mel- *ria.*
 lyek történetbeliek; és a' szabad-akarat- *Contra*
 tól függő okokkal is az Isten akarattya *Libera*
 bir, és az a' főb s. a' mikoron kedve-rat-
 tyak akadált-is lehet az ő tölle-függő
 okoknak; következik hogy senki egyéb
 igazat nem jövendőlhét, hanem csak a'
 kinek Isten az ő akarattját meg-akarja
 jelenteni, a' mint hogy gyakorta az ő
 Prophetáinak meg-jelentette. Ez pedig
 annyéra igaz, hogy még az ördögök-
 is ez által akarták leg-inkább el-hitetni
 hogy ők Istenek, mivel feleleteket ad-
 tanak

magát, s-mind egyebeket mindeneke-
tekélletesen tud, lát és ismért. Tehát
egyedül az Isten bölcheségének kel-
lemesnek, főbnek, és fellegetesnek
mődatni. Emeld-fel azért-már én lelke-
szemeidet, és lassad menyire vagyona-
te tudományod, a' te teremődnek böl-
cheségétől, holot te sok munkálkodá-
sával, és ide-s-tova folytatásával-is el-
médnek, alig értesz-meg tekélletesen
csak egy dolgochkat-is. de a' te terem-
őd egy chelekedeti-által mindeneke-
eggyenként, és magát-is világosan lát-
tya és szemléli. Mind-az-által ugyan-
te, ebben a' szerettségben lievervén-is,
olly magaslan fel-mehecz ha akarod a'
hitnek és a' szeretetnek szárnyain, hogy
ez halando testnek le-tétele-után, * fe-
nyességről fenyességre változtatván az
* Isten világossággával láthaez Isteni vi-
lágosságot, és hasonlóva lévén Isten-
hez te-is egy tekintéssel, és pedig örök-
ké meg-maradandóval, az Istent ma-
gában, és magadat s-minden állatokat
eggyütt az Istenben meg-láthaez. Mert

vallyon

vallyon mit nem lát az, úgy-mond Sz.
Gergely Papa az ő Dialogusiban, * a' ki * L. b. 4.
a' mindeneknek-látóját láttya? és, michoda 4. 33.
gyönyörűség leszen, az a' dűchőség, az a'
minden dolgoknak bévsége, mikoron,
a' hozzá-járulhatatlan világossághoz bo-
chattatván, minden jóvaiban a' te Uradnak
vérszé-leseß? Saba Királyné Afiszony
mádon. Salamonnak hallotta-vólna.
bölcheségét, és látta-vólna az ő házá-
ban bölchen. el-rendeltetett Udvarlók
rendit, annvéra el-álmélkodék, hogy
nem vala többé lélegzete (igy szól az
Iras felőle) és monda a' királynak, * boldo-
gok a' férfiak, és boldogok a' szolgálók kik előt-
ted állnak mindenkor, és hallják bölhesé-
gedet: maga michoda hasonlatossága-
vagyon Salamon bölheségének az Is-
ten bölcheségéhez, a' ki egyedül bölch,
és maga a' bölcheség? és michoda az ő
szolgainak rendi ha egybe-vertyúk a'
kilencz Angyali-karokkal, a' kik ezer-
ni-ezeré szolgálnak néki és tizszet-száz-
ezeren. udvarolnak néki? bizony ha-
chak keveslé izelitenéd-is-meg ezeket,
mindent

mindent inditanál, mindent cheleked-
nél, mindent örömeft szenvednél, csak
hogy az Istent érdemelhetnéd. Alázd-
meg ^{1. Per. 5} * azért magadat azonközben. az
^{6.6.} Istennek hatalmas keze alatt, hogy fel-
magasztalylontéged a' meg-látogatás-
nak idején: alázd-meg értelmedet a' hi-
tre, hogy fel-magasztaltassál a' látásra:
alázd-meg akaratodat is a' parancho-
latok engedelmére, hogy fel-magasz-
talassál az * Isten. fiai dűchőségének
^{1. Rom. 8.} szabadságára: alázd-meg a' testet is a'
^{6.21.} szenvedésre és munkára, hogy meg-dű-
chóitván azt az Isten fel-magasztallya
az örök nyugalomra.

N E G Y E D I K

R E S Z.

HÁtra-vagyon hogy az Isten. böl-
cheiségének mélységét is meg-gő-
dollyuk

dollyuk, melly kivalt képpen a' vesék-
nek és sziveknek vizsgálásában, az az, az
emberi gondolatoknak és kívánságok-
nak meg-tudásában, s főkeppen azok-
ban a' mellyek jövendőklátánnak lenni
helyhezterve. Innen vagyon a' mit ol-
vasunk hogy, * Az ember azokat nézi a'
mellyek látczanak, az Ur pedig a' szívét né-
zi, és, * Te egyedül ismered az emberek si-
vainak szívét. és, * Meg értetted távul az
én gondolatimat, az én ösvényimet meg-
vizsgáltad, és minden útaimat eleve meg lát-
tad. és, * ő tudgya a' szívét titkait. és,
Chalárd mindenek fölöt a' szív, ki ismeri-
meg azt? én vagyok az Ur a' ki a' szívét meg-
vizsgálom és a' veséket meg-probalom. a'
melly helt a' herven. magyarázók így
fordítottak: Mély az embernek szive,
és meg-vizsgálhatatlan. Es Sz. Hierony-
mus is rostálván ez helt azt mongya,
hogy igazán bizonyíthatni abból Chri-
stust Istennek lenni; mivelhogy az em-
bernek látra gondolattyokat, melly-
ket egyedül csak az Isten láthat. * Es
mikor látta volna János az ő gondolattyok-
kat.

^{Luc. 6. kat.} * Eő pedig tudgya-^vala az ő gondolat-
^{v. 8.} tiokat. * Miért gondollyátok ezeket ^{v. 9.}rive-
^{* Marc. 2.} tekben? Azért minden emberi gondo-
 lat és kívánság ha jelen-való és valo-
 ságosan vagyon-is, olly igen mély, hogy
 sem az Angyalok, sem az őrdögök, sem
 az emberek azt fel-nem nyomozhat-
 tyák. De meg-is mélyeb sokkal a' jö-
 vendő gondolat vagy kívánság, mert
 annak nem chak el-nem érkezhetnek
 fel-talalására az emberek, a' vagy An-
 gyalok, de chak annak sem mehernek
 végére, hogy az Isten, a' ki egyedül an-
 nak tudója, mi-úton mégyen meg-
 vizsgálására és meg-tudására. S-ezt látta-
 tik Sz. David hogy akarta jelenteni a'
 Soltárookban, midőn azt mongya: *

^{* Psal.} Chudállatosá let nállam a' te tudományod.
^{138. v. 6.} Mert ez az ige nállam a' Sido bötűbe azt
 téfzi hogy nállamnál, a' vagy fölöttem,
 hogy ez legyen az értelm, chudállat-
 osb a' te tudományod hogy sem-mint
 én meg-érthessem mi-módon legyen.
 Es azért-is téfzi utánna: meg-erősödöt és
 nem-juthatok ahhoz, az az, fellyeb-emel-
 tetet

teret az én tudományomnál, és nem-
 juthatok semmi-képpen annak meg-
 fogására. Szól pedig a' jövendő gon-
 dolatoknak meg-tudásárul, mivel azt
 mondotta-^vala, * meg-értetted távul az
 én gondolatimat, és minden utaimat eleve
 meg-láttad. Ezeknek azért a' gondola-
 toknak és útaknak eleve meg-tudásárul
 mongya, hogy chudállatossa let nál-
 lam a' te tudományod, meg-erősödöt
 és nem juthatok ahhoz. De erre illyen-
 felelet lehetne, hogy az Isten ezeket a'
 jövendő gondolatokat az ő örökké-
 lőségába láttya, a' kinek jelen vannak
 mindenek; a' vagy az ő akarattyának
 örökké-való el-rendelésébe, és határo-
 zásába. De ha ez így volna, nem vol-
 na ez a' tudomány chudállatos, mert
 könnyen meg-tudhattuk mi-is a' mi-
 ket chelekedendők vagyunk, a' vagy
 a' mik előttünk vannak. Az irás pedig
 azt mongya, hogy az Isten vizsgálja a'
 veséket és sziveket, és hogy ot láttya-
 meg mit kíván, vagy gondol az ember,
 a' vagy az-után mit-fog kívánni, vagy
 gon-

gondolni. Az pedig szinte nagy chuda, hogy az Isten vizsgálván a' veséket és sziveket, miképpen láttva-meg azt-is a' mi-meg-ot-ninchen, és a' mi chak az akaratnak szabadságátul függ ha léfzené valaha, vagy nem. Anak-okáért, valamint hogy, az Isten hatalmának magasságához tartozik, hogy semmiből chinállyon valamit, és szóllicha a' mellyek meg ninchenek, nem különben mint a' mellyek már vannak; így az Isten bölcheségének mélységéhez tartozik az-is, hogy vizsgálván a' veséket és sziveket, lássa a' mi meg-ot-ninchen-is, nem különben mintha-már meg-vólna a' mi kétség-nélkül meg-léfzen.

KÖTÖ.

Ó T Ö D I K

R E S Z.

DE mivel-hogy nem kérdéseket szándékozom meg disputálni, hanem a' lelket Istenben fel-serkenteni és emelni, ébredgyél-fel, én lelkem, és emeld-fel magadat magad felibe, a' mint *Jeremias* int, * és gondold-meg ^{Thren. 3. 43.} az Isten bölcheségének azt a' feneketlen mélységét, melly vizsgálja a' szívnek belső részeit, és sokat lát-ot, a' mellyet a' szív maga sem lát. O boldog-ságos Sz. Peter, mikoron azt mondod vala az Urnak: * *Ha meg-kelek halnom-is* ^{Matt. 26. 35.} *veled meg nem tagadlak téged*; bizony nem két-színűségedből szóllottad, hanem tiszta és igaz szívből: nem-is látad azt a' gyarloságot szívedben, a' mellyet a' te Urad benne lát-ot, mikor azt mondá, minek-előtte a' kakas szól-lyon.

lyon kétszer, háromszor tagadoz-meg engem, mert látá a tudós Orvos a te szivedbéli betegséget, a mellyet te nem látez-vala, és a vőltigaz a mit az Orvos jővendőlt, nem a mivel a beteg kérkedet. De adgy hálát az Orvosnak, a ki miképpen hogy előb meg-látta és meg-mondotta következő nyava-lyádat, úgy hatalmas orvosságával a te lelkedben Isteni-képpen penitencziát is sügallot, és betegségedet hamar meggyógyította. O te jó, ő kegyes, ő bölch

* r. sal. 18 és nagy hatalmú Orvos, ** az én titkon.*
9. 13. *valoimból tisztich-meg engem.* Melly nagy vétkeket meg nem íratok én, se könyhüllatásimmal le-nem-mosogatok azért mert nem látom! kérlek légyen velem a te malasztod, mellyel vizsgálod a veséket és sziveket, és a melly gonosz kívánságokat és chelekedeteket én né látok-is, te a ki látod mutasd-meg, és kegyesen reám tekintvén támasz könyhüllatásoknak forrását, hogy a mig ide-je vagyon mosattaslanak, és törültesse-nek-e a te malasztod-által, Amen.

TIZEN-

TIZEN-HAR-

MADIK

GARÁDICH.

A munkálkodo-bölcheségről-valo elmélkedésből.

ELSŐ RÉSZ.

Gondolkodánk Istennek * elmél-^{* Sapien-}kedés-izerént-^{ria theo-}való bölcheségről.
 szüklég-már elmélkedgyünk * mun-^{rica.}
 kálkodo-bölcheségről-is, mellyet ^{* Sapien-}szörzta Pra-
 zó a vagy alkotó, vagy véghez-vivő^{etica.}
 bölcheségnek-is mondhatunk. Meg-va-
 gyon ennek a bölcheségnek-is mind

Aa

szé-

szélesége, hosszúsága, magassága, mélysége: szélesége a teremtésből ismértetik meg: hosszúsága a teremtet állatoknak meg-tartásából: magassága a meg-váltásnak chelekedetéből, mélysége pedig a gondviselésből, és az öröktől-fogva való el-rendelésből.

* Ps. 103. Es hogy a' teremtésen kezgyűk-el: * Az
* 24. Isten mindeneket bölcheséggel chelekedet,
a' mint a' Soltárban mondatik, és ki-
tötte azt minden chelekedetire a' mint az

* Eccl. 1. Ecclesiasticus * írja, Valamint-hogy azért a'
* 10. teremtésből ismérjük meg az alkotónak
mindeneket semmiből teremtető-hatal-
mát; így a' chudállatos mestérségből
mellyet azoknak mindenikéből látunk,
chudálljuk a' teremtetőnek bölcheséget

* Sap. 11. is, mert * mindeneket móddal, és sümbe-
* 21. rént, és mértékkal rendelt, a' mint a' Bölch
mongya. Esez ama' jó iz, mellyel Isten
meg-adta mindeneknek izit, hogy ab-
ból a' jó izből meg-ismérjük mely jó-
zúl legyen maga a' bölcheség, és melly
kedvess-kellemetes. Azért minden te-
remtet állatok bizonyos móddal van-
nak

nak, bizonyos számok vagyon, és bizo-
nyos mértékek: mind azért, hogy kü-
lömbfég legyen az Isten között kinek
minch mértéke, mivel meg-mérhetet-
len, sem száma, mert ő igen-egy, állat-
tyára nézve, sem módgya mértékének,
mert az ő böchi és arra minden drága-
böchöt és árrút fellyül-halad: s mind
pedig azért, hogy jók és szépek légye-
nek, és igazán mondotta legyen Moy-
ses: * Látá az Isten mindeneket a' mellyeket
alkotot-vala, és igen jók valának. Azért
minden állatoknak az a' mértékek va-
gyon, melly szükséges arra a' végre, a'
mellyre alkottattanak, és a' mellyért
lettenek, nem-is adhat senki ahoz a'
mértékhez valamit, sem abból el-nem
vehet úgy hogy az a' dolog meg-ne rú-
tuljon vagy haszontalaná és roszfzab-
bá velle ne- legyen. * Mindent jól chele-
kedet Isten az ő idejekben, úgy-mond az
Ecclesiastes, nem adhatunk azokhoz sem-
mit, se-el nem-vehetünk azokból, a' miket
az Isten chelekedet hogy fellyük ötet. Ez
okáért az égnek leg-nagyob mértéket
ador

* Gen. 1.
* 31.

* Eccl. 3.
* 11.

ador az Isten, mivel néki minden alatta valokat békel az ő kerektségével foglalni. A' levegő-égnek pedig sokkal kisebbet mint az égnek, de nagyobbbat hogy-fem a' földnek és a' vizeknek, mellyek egyűt térsznek egy kerekdedséget, és a' levegő-egtől vértnek környös-környűl. Az Elefántnak legnagyobb testet ador, hogy leg-nagyob terheket, sőt emberekkel tellyes tornyokat-is el-viselhessen. A' lovat kisebbre szabta, mivel csak egy ember hordozására alkottatott. A' madarakat pedig a' probákra, hogy a' fáknak ágaira függeszthessék fészkeket: a' méheket s hágyákat annál is kisebbekre, hogy a' kőpükben s kofárokban, vagy a' földnek likjaiban el-férhessenek. Ugyanezt mondhattuk a' számokról is mindeneknek; egy Napot teremte az Isten, mert az egész földnek meg-világosítására és fényességével a' nappali-idő szerzésre, eléendő-va egy Nap. Holdot is egyet chinála, mivel az érczakának meg-világosítására eléendő-va az is egye-

egyedűl: chillagokat azt akarta hogy sok legyen, hogy a' mikor a' Nap és a' Hóld jelen nem volnának, a' mint a' Napnak a' Hóldal egyűvé-menetelét körtörténik, az érczakának szerettségét alkalmasént el-vernék. Nem csak közönségesen mindeneknek szűkséges számát rendelte pedig, hanem mindenike részeinek s-tagjainak számát is úgy szabta, hogy semmit hozzájuk sem adhatni se-el nem vehetni. Két szemet ador Isten az embernek, két fület, két kezét, két lábat, egy orrot, egy száját, egy mell yet, egy fejet, és egy igen-szép állat let belőlők: Fordich viszfazart a' rendet, és tégy valamelly embernek egy szemet, két orrot, egy fület, két száját, egy kezét és egy lábat, két mell yet és két tejet, semmi undokab, semmi haszontalanb állat annál nem lesz. Végezetre, módot, az az, olly böchit adta Isten mindeneknek, a' minéműt kinek kinek természet kivánt. A' módnak pedig a' vagy böchnek nevezet in értjük mindeneknek az ő * mi-

neműsegeket, és természetekbéli jószágokat, mellyek őket jókká és böchösökké teszik: mert mindeneket ez a három részben tekéltetések, részeinek bizonyos száma, melly azért szükséges, hogy épp és semmi hijan ne legyen: azoknak a részeknek eggyüvé-mértéklelése, vagy egy-máshoz-illendő-alkalmaztatása; s-harmadszor belső és külső jószágok, úgy-mint, a' testnek külső ékes és kedves szép színe, és a' belső jószágos erkölcs, melly sok-féle dolgokra hasznos, a' vagy ugyan szükséges is. De az chudállatos dolog melly nagy erőt ad: Isten némelly kichin állatoknak, hogy ugyan láttatott-legyen hatalmát a' nagy dolgokban, bölcheségét pedig a' kichinyekben akarni meg mutatni. Kértheti-meg a' mustár-magban mely nagy erő legyen? melly minden magok között leg-kisebblévén, úgy-annyira hogy ember szemével-is alig-válázthatattya-meg, mind-az-által nagy fa-vagygon benne el-reitve, mellynek * az ágain meg a' madarak-is el-lakhatnak, a' mint

Mat. 13
32.

a' mint az Igasfág szól az Evangelionban. Nem chak a' mustár-magnak pedig ez tulajdona, hanem köszönseges minden egyéb magokkal-is, mellyeknek természetekbéli erejekben, az igen nagy fának gyökerek, tőkék, ágok-búgok, levelek virágok és gyümölcsök lappang el-reitve. Bizony ha ezeket naponként nem láttuks-nem próbáltuk volna, el-nem hitethetnők könnyen az emberekkel, hogy illy kichin magochkából ennyi sok-féle nagy dolgok valaha teremhettenek, s-nőhettenek-vólna. Továbbá kérche-meg azt is miképpen a' hangyának, a' szúnyognak, a' bolhának, és egyéb ezeknél aprób eleven-allatochkáknak, lábok vagyon, mellyeken gyorsasággal mászkálnak, fejek vagyon, szívek vagyon, külső és belső érzekenségek vannak, és az ő módgyok szerént, noha igen chekél-képpen, de okoságochkák, és választás-tételek-is vagyon? Végeztetve, ki foghattya azt is megelmével, miképpen vagyon ugyan ezeknek, és ezek.

zék él apró állatokkáknak-is olly c.
rejek az eleven testnek által-fürálára,
és likasztására, hogy nem csak az em-
bereknek légyenek nehézségekre, de
még ama' nagy elefántok és erős oros-
lánok-is' félyenek a' szúnyogoktól?
Nagy tehát az Ua, és nagy az ő bölche-
sege valamint a' leg-nagyobbakban.,
úgy a' leg-kisebbekben-is. Chudálko-
zik-vala régenten, noha pogán vala, az
Orvos Doktoroknak fejek és Fejedel-
mek *Galenus* * az Istennek mesterfégén,
melly az embernek a' kezén lárczik, és
fel-kiálta annak alkotójának dicséreti-
re. Mit kellett néked néked kerel-
tyén chelekedned, a' ki nem csak em-
bereknek és egyéb élő-állatoknak te-
steket, hanem az égeket, a' chillago-
kat, az Angyalokat, és az embereknek
halhatatlan lelkeket-is, chudállatos
bölchességgel, ugyan azon bölch alko-
tóul, nem kételkedel hogy teremte-
tenek-légyen.

*Galen.
in lib. de
partibus.

Ma

M A S O D I K

R E S Z.

Ho szafága pedig a' munkálkodó
bölchességnek a' teremtet állatok-
nak meg-tartásából terczik-ki világo-
sán., a' minthogy szélesfégét mondot-
tuk-már. a' teremtésben tündöklenni.
Azért az Istennek nagy és chudállatos
bölchessége, a' teremtet állatoknak,
skivált-képpen pedig a' változandók-
nak meg-tartásában, és tartoságokban
lárczik-meg.

Es elsőben ha ki meg-gondollya,
mi-módon neveli és gyarapítja Isten
a' fűveket, fákat, bokrokat, plántákat,
és az eleven-állatokat, s az emberek-
nek-is testeket, hogy mentül tovább
meg-tartathassanak, nem győzi ugyan
az Isten bölchességét a' nagy álmélko-
dás-miat eléggé chudállani: mert a'

A 2 5

földből

földből és vízből táplálja a fűveket, és a fákat, és azt chelekefzi hogy az a táplálás a gyökerektől a szárokra, és tőkékre, és azokra az ágaikra, és a leveleikre, és a gyümölcsökre szivartassék néminémű erővel, és minden részeket, nagy chudállatos képpen. és móddal meg-járja, és által-hatja. Így a fűvekkel, gyümölcsökkel, és az ok-talan-állatok húzával táplál némelly állatokat, és az embereket-is, és azt chelekefzi, hogy ez az eledel bé-mennyen és bé-hallón a testnek minden belső és külső részeire, s-olly könnyen pedig, és olly jó-ízűen, hogy chudállatos dolog. Szintén úgy chelekefzik az Isten. mint a tudós és emberlegetes Orvos, a ki az ő orvosságot úgy tudgyalegyíteni, hogy a betegek nem csak könnyen, de ugyan örömeft-is vegyék-bé. mert az eledel kétség-nélkül orvosság, mellyel a halando állatok ha gyakran nem élnek, a halált el-nem távoz-tathatták. De a mi kedves, bölch Orvosunk az Isten, elsőben jó-ízű adót az eledel-

az eledelnek, hogy gyönyörűséggel vétesselek-bé, s-azután azt szántalan-képpen változtatta, hogy meg-ne-únák: és végtére egy-néhányféle változások-által, úgy-mint, a szájakban, gyomrokban, májokban, és szivókban, az eledelt olly igen vékony, és gyenge nedvesléggé változtattya, hogy az minden fájdalom és hasogató-nélkül, mind nagy és kichin ereket, és a testnek veriték-likait-is meg-járja, és minden részeire mind húsának, chontyainak, és az inaknak úgy el-hat, hogy mi nem-is érezzük, és bár-szintén aludgyunk-is. Chudállják a *Philosophusok* a természetnek serény és okos mesterseget midőn ezekről elmélkednek. De vallyon mihoda okosság lehet a lelketlen, vagy érzekenség, okosság-nélkül való dolgokban? tehát nem a természetnek elmésségét, hanem a teremtetnek bölcheségét kel abban chudálni, a ki a természetet-is chinalta, és a módgyát-is fel-találta, miképpen légyenek ezek a chudállatos-

ros dolgok.

Hallyad az Isten böl-

cheségét szólni az Evangeliomban:

^{Mat. 6.}
^{v. 28.}

* *Nézzétek a' mezei liliomokat mint nevednek, nem munkálkodnak, se-nem szonnak, és az Isten így ruházza őket. Azért nem a' termélnének serénysége, hanem az Isten chelekeszi azt hogy nőienek a' liliomok, és mint valami szép ékes ruházattal fel-öltöztessenek. Ugyan ezért mondhatni pedig minden lelkes-állatoknak táplálásokról és nevedésekéről-is, melyet az Apostol is bizonyít*

^{1 Cor. 3.}
^{v. 7.}

midőn azt mongya: * Sem a' ki plántál valami, sem az a' ki öntözi: hanem a' ki nevedést ad az Isten. S-hogy ha illy chudállatos móddal táplállya és neveli az Istennek bölchesége, és tartya a' tüveket, fákat, s-eleven-állatokat e' halando és el-mulando életekben, gondold meg, ha lehetséges tölled, én lelkem, miképpen táplállya az örök életben az Angyaloknak és az embereknek elmé-jeket az Isten? mert e' földön földi élet-séggel tápláltatunk, a' melyeket az Isteni bölcheség teremtet; de meny-

ország-

országban a' bölcheség maga léfzen. élünk és italunk nekünk kik örökre élünk. Oh ki böl dog vólnál ha valóságosan meg-értenéd mit téfzen:

* *Az Isten léfzen minden mindenekben.* ^{1 Cor. 15.}
^{v. 18.}

Mi légyen, mondám, hogy a' véghetetlen Isten, ki leg-nagyob jó, a' Szenteknek mind eledetek, ruházattyok, életek és mindenek, bizony meg-utálnád e' jelen-valókat, és egyedül chak az oda-fel valókon bölchelkednél, s-azokat keresnéd. De mennyünk a' többire-is.

Chudához hasonló az-is, hogy a' halando állatok élete meg-tartásában és hoszszabbításában minémű vékony és gyenge eszközöknek adott Isten szüntelen és fáradság-nélkül-való hoszszu mozgást. Vay ki fokat munkálkodtanak az emberek mig fel-találták miképpen chinálhassanak olyan-órát, mellynek kerekai az ő mértékének bizonyos sullyátul vileltetvén huszon-négy oráig szüntelen forogván járnának-le. Melly nagy bölcheség-ből chelekeszi tehát az Isten, hogy a'

ne-

* *Visus* * nevelő és tápláló-erő szüntelen, és
 * *Arteria* * mindenkor munkálkodgyék, vala-
 meddig a' fűvek, fák és eleven-állatok
 élnek? és hogy a' tüdők s-az * élő-erek
 szüntelen verjenek, s-mozogjanak he-
 ven esztendeig, s-tovább-is; mert szük-
 ség hogy az életnek mind végeig mun-
 kálkodgyék a' nevelő és tápláló-erő,
 s-levegjen a' tüdő, és verjenek az élő
 erek. Azért a' kik nyolczvan s-ki-
 lenczven esztendeig élnek, azokban
 mind annyi ideig mozogni kel a' tüdő-
 nek, és verni az élő-ereknek. Es mikor
 Viz-özön előtt az emberek kilencz-száz
 esztendeig is el-éltenek, a' tüdőknek
 és élő-ereknek ilyen gyenge és erőte-
 len állatoknak mind-addig a' kilencz
 száz esztendeig szüntelen, és nyugha-
 tatlantul kellett mozogniok és verniök.
 Bizony valakik ezeket nem chudál-
 lyák, és ezekért az Isten bölcheségét
 nem tisztelik s-nem bechüllik, nin-
 chen azokban az Isten bölcheségének
 semmi világossága. Harmadszor-
 chez-járul az-is, hogy noha az Istennek
 böl-

bölchesége minden munkájok-nélkül
 az embereknek és egyéb élő-állatok-
 nak, sőt a' Napnak és egyéb * elz köz-
 béli-okoknak szolgálattya-nélkül-is * *Secunda*
 mind fűveket, fákat ki-hozhatna, ne-
 velhetné, és meg-is tarthatná, hogy
 kész eledetek lenne minden élő-áll-
 atoknak; mind az-által, az esz közbéli-
 okoknak szolgálattya-ával akart élni, és
 az emberek s-egyéb élő-állatok mun-
 kájával és serénységével-is, hogy el-ne
 tűnyúlnának és lankadnának a' henyé-
 lésben, hanem gyakorlanak mindenek
 az ő erejeket. Sőt azt is úgy akarta,
 hogy az emberek között ki gazdag, s-ki
 szegény legyen, hogy így minnyájok-
 nak lehessen módgyok s-alkalmatossá-
 gok a' jószágos erkölchőknek és chele-
 kedeteknek üzésében, és gyakorlásá-
 ban, s-az szeretnek köteleivel ez-ál-
 tal egyben-köteleztessenek. Innét
 nagyon, hogy a' gazdagok az adako-
 zást és irgalmaslágot, a' szegények pe-
 dig a' tűrést-szenvedést, és az alá-ato-
 lágot gyakorollyák, és hogy a' gazda-
 gok

gok szűkölködnek a' szegények munkájánálkül a' szántásba vetésbe, bárom-tartásba, és sokféle szűkséges dolgoknak mesterfeges meg-chinálásaiba. Viszont pedig a' szegények is szűkölködnek a' gazdagok segédlete nélkül, a' kik őket mind pénzel s egyéb eszközökkel táplállyák, hogy azokkal eledeleket, ruházattyokat, és egyéb szűkeket szerezzenek. Nincsen pedig miért panaszkodniok a' szegényeknek az Isten gondviselésére. Mert az Isten a' ki mindeneket tud és szerez, mindeneknek meg-adta azt, a' mit örök életeknek meg-nyerésére hasznosnak látott lenni, miképpen a' földi Orvosok is, némelly betegeknek azt hadgyák, hogy koplallyanak, és eret is vágnak raytok, s-ki vésznek a' vérekben; némellyeknek pedig bort és húst engednek, és hogy mulatóságokkal éllyenec. Vay-ki sok szegények üdvözülnek most, a' kik ha gazdagok lőttek volna, el-karhoztának volna örökké. Es noha a' gazdagok

dagok-is üdvözülhetnek ha a' jószágos chelekedetekben igyekeznek gazdagok lenni, és örömeit adgyák azt, a' mit a' közönséges Urtól nem az el-dugtatásra, hanem az egyebekkel-való közlésre vettenek: mind-az-által nem tagadhatni hogy az örök életre bátorfágosb, egyenesb, és keveseb akadéknélkül-való út a' szegénység a' gazdagságnál. Nem chal-meg minket a' menybéli Mester a' ki azt mongya: * Bizony *Mat. 19* mondom néktek, hogy a' gazdag nehezen *v. 23.* megyen Mennyeknek országába. és ismég: * *Luc. 6.* Boldogok ti szegények, mert tiétek az Isten *v. 20.* orsága, és, * Jay néktek gazdagoknak, *v. 24.* mert meg-vagyon a' ti vigasztalástok. Sem az Apostol meg nem chal, midőn azt mongya. *Timotheushoz írt első levelében:* * A' kik gazdagok akarnak lenni, *1 Tim. 6* *v. 9.* s-ertetbe esnek, és az ördög törébe, és sok hasonatalan és ártalmas kívánságokba, mellyek az embert balálba és veszedelembe merítik. A' mit pedig az Ur és az Apostolok szóval tanítottak, ugyan azt példájokkal-is meg-erősítették, mert azt mon-

Bb gya

gya maga-felől az Ur: * *A' rokáknak lyu-
 * Luc. 9.
 18. kok vagyon, és az égi-madaraknak fészkek,
 az ember fiának pedig nincsen a' homá le-haj-
 cha a' fejét. Az Apostol-is maga és több
 * 1 Cor. 4.
 11. Apostol társai felől így szól: * *Minden-
 óraiglan éhezünk, és szomjuzunk, és me-
 zitelenek vagyunk, és arczúl veretünk, és
 ide-s-tova buydosunk, az az, nincsen saját
 házunk. Nem is kételkedhetni abban,
 hogy az Istennek bölchesége a' Fiul-
 sten, és a' bölcheségnek tanítványa, az
 egyenesb és bátorlágosb utat ne vála-
 tották-légyen magoknak az üdvösség-
 re. De mint-hogy, * *a' bolondok sáma-
 * Eccl. 1.
 15. véghetetlen, kevesen választyák szabad-
 akarattyok-szerént azt az utat, és sok-
 kal többentelyes tehersegekkel és vá-
 gyodásokkal el-is kerülnek. Utólló a'
 miben az Isten bölcheségének hosz-
 szága meg-látczik, az, hogy a' mikép-
 pen ő örökké-való, így minden-némű
 állatokban-is ferény és eleven vágyo-
 dást óltot a' magok meg-tartására, és
 életeknek s-mi-voltoknak mentül-ro-
 váb és meszszebb vitelére. Láttuk az
 embe-***

emberek hogy midőn életek veszedel-
 méltátták, mindent próbálnak, és
 sem gazdaglágokat, fáradlágokat nem
 kimillik. Látnak minden egyéb ele-
 ven-állatokat-is magoknál erősebbek-
 kel-is tuszkodni, hogy életeket meg-
 tarthassák. Láttuk az égő-gyertyát-is
 midőn közelget az el-aluváshoz, hogy
 kétszer, háromszor-is nagy lángot vét,
 és úgy gerjeszti magát, s-ugyan mint-
 egy küszködik az el-aluvással. Láttuk
 néha a' viz chöppöket-is fártól vagy kö-
 rül függeni, és keregdeden egybe-göm-
 bolyódni, s-valameddig lehet úgy álla-
 ni és tartani magokat, hogy el-ne fol-
 lyanak, és el-ne vesztzenek. Láttuk
 a'nehéz és súlyos állatokat-is termé-
 tek-ellen föl-menni, és a' könnyeket
 természetek-ellen alá menni, azért
 hogy türesség ne-adassék, és ő: a' több
 dolgoktól el-szakadván s-magoknak
 esvén el-ne vesztzenek. De meg-is chu-
 dállatosb az, melly buzgó indulatot és
 szeretetet óltot Isten a' szülékben az ő
 nemeknek tenyésztésére az ő magzat-
 B b 2 tyok-

tyokhoz, hogy majd-ugyan hihetetlen dolognak látezhatnék. Láttuk hogy a' tyuk meg-betegesedik, s-meg-koulósodik a' chirkéjért, és noha beteges s-erőtelen, de mindazáltal keményen meg-viaskodik a' kányákkal, ebekkel, és rokákkal érettek. Az Afziszonyi-állatok pedig menyitáydalmakat szenvednek, és fáradtságokat véznek-fel örömeit az ő magzattól érte, rövid dolog mindeneknél. Melly dolognak oka, az Isten bölcseségének tanácha, a' ki hogy ezt a' tenyészt mint valami árnyékát az örökké-valóságnak meg-tartaná; nagy buzgó szeretettel ólja minden lelkes-állatokban, s-még az oktalán és fene-állatokban is az ő tenyészetekhez. Mert mivel sokféle állatok vannak, a' mellyekért igen érette vannak az emberek hogy el-ölveék és fogyassák, vagy magok hasznokért, a' mint a' nyúlakat, erdejeket, szarvasokat, gerliczéket, fűrjeket, fogoly-madarakat, és maide minden-féle halakat; a' vagy pedig azért hogy ne

archa-

archanak, úgy mint a' farkasokat, rokákat, kígyókat, és sok egyéb félmálatatlan effeleket, eddig régen sok állatoknak nemei el-vesztettek, és magvok fázakat-vólna, ha az Istennek bölcsesége ez indulat-által meg-tartásokra és szaporodásokra gondot nem vett-vólna. De ha illy nagy szeretet, vagyon minden élő-állatokban természet-szerűt, e' rövid és nyomorultággal tellyes élethez: melly nagy szeretetnek kellene bennünk lenni a' boldog és örökké-való élethez? O vakfága és balgataglága az emberi nemzetnek! minden állatok erejek-felet munkálkodnak e' rövid életért, az örökké-valóságnak árnyékáért: az ember pedig okosággal bírván, nem méltoztatik az igaz örökké-valóságnak boldogságos életéért, nem mondom ereje-fölöt, de csak ereje s-rehesége-szerűt is munkálkodni. Minden állatok iszonyodnak s-tutnak természetek-szerűt az ideig-való haláltól, inkább hogy semmint egyéb minden gonosztól: az o-

B b 3

kof-

kossággal fel-éppittetett és Istenes hit-
től tanítatot ember pedig, az örök ha-
láltól se-nem irtozik, se-nem fút, csak
úgy-is a' mint az ideig. való gonosz-
szokot futni és rettegni.

Igazán-
mondotta tehát az *Ecclesiasticus*, hogy

* *Ecl. 1* * a' bolondok sáma véghetetlen, és igazán
v. 15.

mondotta az Evangelionban az *Iga-*

* *Matt. 7.* ság-is : * Melly szoros a' kapu és keskeny az
v. 14. út, melly az életre viszen, és kevesen van-
nak a' kik azt meg-találják.

HARMADIK

R E S Z.

Maga sága pedig az Isten munkál-
kodo-bólchességének a' meg-vál-
tásnak dolgában látezik-meg. Bé-
nem telhetem-vala, úgy-mond Sz.

* *Láb. 9.* Agoston, * chudállatos édesléggel,
conf. 6. 6. elmélkedvén az emberi nemzetnek

üdvös-

üdvösége felől. való felfégestanácho-
dúl.

Bizonyára felfégestanách-is
vala a' keresztnék gyalázattya-által he-
lyére allatni minden károkat, mellye-
ket az ördögnek chalárdfága-ter-volt
az első embernek vétke-által, és úgy
helyére allatni, hogy szob let-légyen.
a' meg-újjtatót alkotmány, hogy sem-
mint volt, minck-előtte újjrás-nélkül
kezdett szűkölködni.

Négy gonosz
származot-vala az első embernek vét-
kéből: Az Istenen tet boszszú *Adam*-
nak kevélységével és engederlenlégé-
vel: Az első embernek, és az egész
emberi nemzetnek büntetése, az az,
az Isten. malasztyától, és az örök ból-
dogfágtól való meg-fosztatása: Az
Angyaloknak megszómorítások, kik-
nek felette igen ellenek-volt az Istenen
tet boszszú, és az embereknek nyomó-
ruságok: Az ördögnek és minden go-
nosz lelkeknek öröme, a' kik örülnek-
vala az emberen verediadalmokon, és
földhöz-verésen.

Miad ezeket
a' gonoszokat el-vette, és nagyob-

bb 4

jókra

jókra fordította az Istennek bölchesége a' keresztnek titka-által, úgy-hogy nem ok-nélkül énekli az Anyaszent-egyház: O bóldog vétek, melly ilyen, és illy nagy meg-váltót érdemlet. Mert ugyan-is ha valamelly drága úy ruha-történet-szerént meg-szakadna, és valamelly szabo az ő mestersegével azt úgy meg-chinálna, hogy meg valami több ékesseget-is adna néki, és szebb és drágább lenne véle, hogy sem-mint a' szakadás előtt volt, méltán mondat-hatnék az, szerenchés szakadásnak, a' melly illy nagy ékessegre adot-vólna okot. Azért az első ember-is az ördögnek álnoksága és irigysége-által kevélységben esvén, az Istenhez kíváná hasonló lenni, és engedetlenségével Istenhez, által-hágá parancsolattát, és így az Istenhez illendő tiszteletet, néminémű-képpen mint-egy el-ragadá. De a' második Adam a'

Christus, ki az Istennek bölchesége,
 * *Phil. 2. 8.* meg-alázta önmón-magát, engedelmeslén mind a' halálig, és tiszteletet-is sokkal

kal nagyobbat szörzé és térte vízfíza Istennek, annál, a' mellyet kevélységével és engedetlenségével el-ragadot vala az első Adam. Mert Adam pusztá ember-vala, és ha Istennek engedet-vólna-is, könnyű dologban engedet-vólna: mert mihoda nagy nehéz dolog vala, az első embereknek meg-tartóztatni magokat egy tilalmas fának gyümölcsétől, holott több sok és fő gyümölcsökkel bővelkednének? noha úgy vagyon ezért volt nagy az ő vétek, és annyival nagyobb a' mennyivel könnyeb-volt-vólna engedniek, holott azt minden munka-nélkül megtarthatták-vala. De a' *Christus*

mind Isten s-mind ember vala, és magát az Atya Istennek engedelmeire, leg-nagyob és bajosab dologban alázta meg, úgy-mint a' keresztnek halálában, melly vellyes vala fáydalommal s-gyalázattal. Azokáért ha meg-

gondoljuk méltóságos felségét ennek a' személynek, és mélységét alázatosságának s-engedelmeslégének, semmit se na-

se nagyobbat, se érdemesbet, sem
Istennek bőchülletesbet annál a' Chri-
stusnak engedelmessegénél nem gon-
dolhatni. Igen igazán mondotta
azért Urunk az Evangeliomban: * En-
* Joh. 17. 22. téged dűchőytettek a' földön. Mert
ugyan-is az Istennek minden Angyali
és minden Prophetái és egyéb boldog
lelkek előtt, a' kik ezeket értették, meg-
dűchőytötte a' Christus Jesus valósa-
gán az Atya Istent, ki-mondhatatlan
dűchőséggel. Esha az Angyalok
Christusnak születésekor, a' jászolnak
alázatoságáért, azt éneklették hogy
* Luc. 2. 14. * Dűchőség magasságban az Istennek, u-
gyanazont sokkal nagyobb örömmel
éneklették a' keresztnak alázatóságá-
ért. Sőt az ember-is ha nem véte-
zet-vólna, azt nyerte-vólna leg-felleyeb-
véllé, hogy az Angyalokhoz let-vólna
hasonló: de most immár a' válttság-ál-
tal, melly a' Christus Jesusban van, azon-
t nyerte az emberi nemzet, hogy egy
ember minden Angyali karok feliben
emeltetvén, ülljön az Istennek job-
ján.

ján, és Fejedelme s-Ura legyen mind
az Angyaloknak s-mind az emberek-
nek. Mert így ír Christusról Sz. Péter
Apostol az ő első levelében: * Men-
* 1. Pet. 3. 22. nyekbe ment, birodalma alá vetvén az An-
gyalokat, és a' hatalmaságokat, és az erő-
ket. Es az ő Apostol tárta-is Sz. Pál a'
Philippiekhez: * Azokaért az Isten-is fel-
* Phil. 2. 9. magasztalta őtet, és nevet ajándékozot né-
ki, melly minden név fölött van; hogy
a' Jesus nevére minden menyeknek, föl-
dieknak, és föld-alat-valóknak térdek meg-
hajoljon. Azért a' Fiu meg-dűchőy-
tötte az Atyát a' szenvedésnek aláza-
toságával, ki-mondhatatlan-képpen,
és az Atya-is meg-dűchőytötte a' Fiút
föl-magasztalásával az ő jóbjára, meg-
szintén olyan, ki-mondhatatlan-kép-
pen: melly meg-dűchőytés annyéra-
terá-hatott, és áradott az egész emberi
nemzetre, hogy ugyan szintén chak
háladatlanok-ám, valakik ezt a' vég-
hetetlen jó-tétemént meg nem isméri-
k és Istennek hálákat érte nem adnak.
S-hát-még hogy nem chak Christus-
gye-

gyedül, a' ki Isten-is, ember-is, hanem
 hogy az ő Sz. Annya-is fel-magasztalta-
 tot minden Angyali-karok felibe, no-
 ha ő csak puszta ember és nem Isten.
 Minek-okaért az emberek, illy nagy ö-
 regbűlésére nézve annak az ő dűchő-
 segeknek, melly let. volna rékiek ha az
 első ember nem vétkezett volna, mel-
 tán fel kiálthatnak, s azt mondhatják:
 O bódog vétek, a' melly illyen és illy
 nagy meg-váltót érdemlet! Továb-
 bá, valamint a' Szent Angyalok hogy
 meg-szomorodtanak-volt az első em-
 bernek esetin, mint leg-kiseb Attyok-
 fioknak leg-nagyob nyavalyáján: úgy
 viszont leg-nagyob örömeik történt a'
Christus bevéseges megváltásából: Mert
^{Luc. 15} hogy ha ^{9. 10.} *öröm* *vagy* *on* *az* *égben* *az* *Isten*
Angyali *előt* *egy* *penitenczia-tarió* *bűnösén*;
 mentül inkább el kel hinni hogy nagyob
 öröm let. legyen azon Angyalok előt,
 midőn látták hogy az ember *Christus*
 által elég-tétetett tellyeslegesen az Isten
 igazságának az emberi nemzetért, és
 az ő keresztnék kölchéval meg-nyit-
 tatot

tatot az igaz hitűeknek Meny-ország
 kapuja? Nem-is kel pedig úgy véle-
 kedni mint-ha a' Szent Angyalok ne-
 heztelték-volna, hogy az ember *Chri-*
stus, és az ő bódog Szűz Annyát az
 Angyalok föliben föl-emelte az Isten,
 mert az Angyaloktól távul-vagyon
 minden irigység és neheztelés, sőt ök
 tellyesek és rakvák igaz buzgó szeretet-
 tel, a' szeretet pedig nem tisztesség-ki-
 váno, föl nem fuvalkodik, se meg nem
 szomorodik a' más jóván, hanem örül
 és örvendez eggyütt a' mások jóvain,
 nem különben mint sajáttyán. Ez-
 okáért igazán éneklé az Anyaszentegy-
 ház: Föl-vétetett *Maria* mennyekben
 örvendeznek az Angyalok, nem iron-
 gya hogy szomorkodnak, hanem ör-
 vendeznek az Angyalok, hogy az
 Istent-szülő szűzet az Angyali-karok-
 fölöt látták föl-magasztaltatva Men-
 nyekben. Mert értik ök hogy az Isten
 azt igen igazán chelekedte, a' ki min-
 dent bőlchen és igazán szokot chele-
 kedni: ennek-fölötte pedig akarattyok-
 is olly

is olly egyes nékik az Isten akarattya-
val az el-oszolhatatlan és el-válhatat-
lan szeretetnek kötelével, hogy valami
Istennek tetszik, nékik-is tetszik, és
semmi-képpen viszfá nem is tetszhe-
tik.

Az ördögnek pedig, a' ki ideig ör-
vendez az első embernek esetin, és
meg-győztetésén, sokkal nagyobb
szomorúsága lőn az-után az ember
*Christus*nak győzödelmén az előbbi ö-
röménél. Mert a' *Christus* győzedel-
méből let az, hogy most immár nem
chak az erős férfiak mint *Adam* volt,
hanem a' kisderek, és a' gyenge szü-
zek, s az Aszszonyi-állatok is boszszó-
tyák, és meg-is győzik az ördögöt.
Nem let-vólna szégyen az ördögnek
ha *Adam*tól akkor győzeter-vólna-meg
a' Paradichomban, mikor nem-vala-
tudatlan és erőtlen, hanem fel-fegy-
verkezve az eredendő igazsággal, mely
az ő érzékenységit úgy alá-ja-veti és meg-
holdoltattya-vala az okoslágnak, hogy
pártot ellene különben nem űhetné-
nek,

nek, hanem ha elsőben maga a' lélek
lenne pártos az Isten ellen. De most
immár, meg-győzteni az ördögnek a'
halando, szarándok, tudatlan, és testi-
kívánások-alá vettetet embertől, nagy
gyalázat ő néki: meg-is győzetik pe-
dig a' *Christus* malasztyából, és úgy
meg-győzetik, hogy sokan a' tisztaság-
nak, tűrésnek, szenvedésnek, alázatof-
ságnak és szeretetnek szép nyereségé-
vel-is járnak, és azoknak győzödelmes
jeleit-is állattyák-fel, noha ő ellenek az
ördög meg nem szűnik az ő kísérteti-
nek, és az öldökléseknek-is tűzes nyi-
lalt lövöldözni. Azért ebben az Isten
bölcsességének magassága chudálko-
zást méltó. Mert által-látta az Isten
hogy az ördögnek chalárdtsági ellen-
szükséges az emberi nemzetnek, az el-
mulando jóknak, a' testi gyönyörűsé-
geknek, a' gazdagságnak, e' világi hiv-
ságos dűchőségnek, pompának, és e-
gyéb-jezekhöz hasonló dolgoknak meg-
vetése és meg-utállása, mellyek mind
kötelei az ördögnek, és valakiket meg-
foghat

^{1 Tim. 6} foghat ezekben, de el- * meriti a' hal-
^{6. 9.} lálban, és az örök veszedelemben. Mit
 gondolá tehát rayta, hogy ezek az em-
 bereknek mind keserűek lennének, a-
 zok pedig a' mellyek ezekkel ellenkez-
 nek mind édeslék s. gyönyörűségesek,
 úgy-mint a' tisztaság, szegénység, aláza-
 toság, tűrés, szenvedés, és c' Világnak
 is meg-vetése? alá-szálla maga az ég-
 ből, és szolgai ábrázatot vévén magá-
 ra, ezt a' beteg embernek való fölötte
 szükséges, de igen keserű és émelygő
 orvosságot, olly édeslé és gyönyörűsé-
 geslé tévé az ő példájával, hogy már-
 most sokan az emberek inkább ízeretik
 a' bőjtört a' dősölésnél, a' szegénységet
 a' gazdagságnál, a' szűzesléget a' há-
 zaslágnál, a' martyromságot a' gyönyö-
 rűségeknel, engedni másnak inkább
 nem mint parancholni, meg-vettetni
 mint bőchűltetni, másoktól biratni,
 hogy sem birni, meg-aláztatni, hogy
 sem-mint föl-magasztaltatni. Mert
 ugyan-is ki volna a' ki látván Istent az
 emberi ábrázatban, hogy noha telyes
 böl.

bőlchefséggel és malasztal, és se-meg
 nem chalattathatik, se-meg nem chal-
 hat, mind-az-által szegénnyé let, alá-
 zatosá, szenvedővé, tisztaság-követő-
 vé, és a' mi chudállatosb, az emberi
 nemzetnek meg-váltásáért, a' keresz-
 tára fel-függesztetvén, és drága vére-
 nek szabad akarattából-való ki-onná-
 sával, nagy buzgoságos szereteti miat
 meg-halni; ki volna mondám, a' ki
 néki nem bátorodnék, és fel-nem-in-
 dúlna annak követésére?

Ez volt azért az Isten bölchefségé-
 nek magas és chudallatos találmánya,
 a' minémű találmányokról szól Isaias:

* Nyilatkozta sátok ki a' népek-közöt az ő-
 találmányit. De meg-is mind-az-által.

ez az Istennek felséges magas bölche-
 sége, bolondlágnak látezik nem chak
 c' Világi bölcheknek, a' mint az Apo-
 stol mongya. * a' Corinthusiakhoz ír-
 első levelében; hanem a' buja és fayta-
 lan testi embereknek-is, a' kik hisznek
 ugyan a' Christusban, de a' Christus
 nyomdokit nem akarják követni, a' ki-

Handwritten marginal note in cursive script, likely a commentary or correction, running vertically down the right margin.

* Phil. 3. 18. ket ugyan azon Apostol * a' Christus keresztenek ellenséginék is mondot. Te pedig, én lelkem, légy-azon minden teherseggel, hogy szij mézeta' kösziklából, és olayt a' kemény kőből, az az, bölcheséget a' bolondságból, az Isten bölcheségét a' keresztenek bolondságából: s-jól meg-vizgállyad ki légyen a' ki a' keresztfán fűg, és miért fűgjön.
 * Psa. 98. 1. az fűg ot, * a' ki a' Cherubimokon ül, sőt,
 * Hebr. 1. 3. a' ki ül a' felségnek jobján a' magasságban, könnyen meg-érted hogy a' kereszten nem fűg a' maga vétkéért, sem a' maga erőtlenségéért, sem másoknak raytatvet hatalmok-miát, hanem szabad-akarattyából, s-az Isten igazságának-való elég-tételnek buzgo kívánságából e' Világnak bűneért, s-az Attya Istennek tisztességéért és dűchőségéért, és örök üdvösségéért minden választottaknak, és a' mint az Apostol szol, * hogy
 * Eph. 5. 27. dűchőségessé tenné ő-magának az Anyaszentegyházat, nem lévén mákulája, vagy sörmegezése. Végezetre a' te szereted-

tedért-is, mivelhogy * szeretet téged, és
 önnön-magát adta érerted ajándékul és áldozatul az Istennek gyönyörűséges illatra:
 midőn mondán, ezeket fel-találod, mellyek mind valóságosok, emelkedgyél-fel belső szereteted-által ilyen nagy jó-tévdődhöz, és az őtet követés-re-is, s-kegyed buzgosággal szomjuhozni az Istennek dűchőségét, minden nemzetsegeknek üdvösségét: de kivált-képpen az egész Anyaszentegyháznak szépségét és dűchőségét, és a' te magad örök üdvösségét: kegyed szomjuhozni a' hamiságnak tekélleres gyűlölségét, a' szívnek tisztaságát, az igazságnak tekéllereslegét; hogy valaha el-kegyed szomjuhozni a' te Uradnak keresztriben-való részesüléstedet-is, és dichekedni a' háborulásokban, és szorongatásokban, hogy az-után részes légy a' fel-támadásban-is az igazakkal egygűt a' dűchőségre, és nem az Isten-telenekkel a' kinokra.

*****

NEGYEDIK

R E S Z.

HÁtra-vágyon mélysege a' munkálkodó-bőlchességnek, melly az Istennek gondviselésében, öröktől fogva való elrendelésében, és az ő itéletiben áll: mert meg-vágyon írva:

psal. 35. 7. A' te itéletid nagy mélység. Es pedig igen chudállatosnak lenni az Isten gondviselését, meg-tetozik abból, hogy az Isten minden teremtet állatokat közbe-vetés-nélkül maga igazgat és vezérel az ő végekre: ** Egyenlő-képpen vágyon neki, úgy-mond a' Bőlch, gondgya mindenekre, az az, semmit ki-nem választván, az Isten gondol mindenekre, úgy hogy * egy verebechke nem esik a' földre nálla-nélkül, a' mint üdvözítőnk mongya. A' ki meg-számlálhattya pedig so-*

dig sokaságát e' Világban lévő minden teremtet állatoknak, az itilheti-meg valamennyire a' mindennel-biro, és mindeneket igazgató Isten. bőlchességnek nagy vóltat-is. Ugy vágyon meg-lehet egy Pápától-is hogy az egész keresztyén-Világot közönséges gondviselésével igazgassa, de azért nem olyan gondviseléssel, a' melly egyenként minden keresztyénre ki-terjedheszen, mert azért hív sok Püspököket gondviselésének társaságára. Egy Király-is közönséges gondviseléssel sok Országokat gubernálhat, de nem olyan rész-szerént-valóval, hogy minden embert külön-külön tudhasson, s-azért-is szokot sok Képe-bélieket, Helytartókat, Birákat, és egyéb gondviselőket rendelni. Az Isten pedig úgy visel egyre gondot, mint mindenekre, és mindenekre mint egyre.

* Egy verebechke ninc el-felejtve az I. G. 6. stennél. * A' mi fejünk hay-sálai mind meg-sámláltattak, és azokban csak egy senu vész-el, az ő gondviselésé vigyázásba

^{2Psal. 146.} zásba lévő nyartunk. Az * Annyok-
^{6. 9.} tól el-hagyatott hollo. fiak is el nem ha-
 gyatnak az Istentől. Melly bátran
 nyughatol tehát, én lelkem, illy ke-
 gyes Atya kebelébe a' szerettségnek kö-
 zepette-is? az orofzlánok és sárkányok
 fenekedő szájak között is? a' számlál-
 hatatlan gonosz lelkek meg-számlál-
 hatatlan seregi között is, ragaszkod-
 gyál csak ő hozzá tisztá. szeretettel,
 szent felelemmel, nem habozó remé-
 séggel, és nem kétséges hittel. Nem
 csak egyenként minden dolgokra, és
 csak a' jelen-valókra visel pedig az I.

^{1. Sap. 8.} Isten gondot, hanem * el-érvegről vé-
^{6. 1.} gig erőssen, és mindeneket gyönyörűségesen

^{1. Tim. 1.} el-rendel.. Mert azért mondatik * ő.
^{9. 17.} rökké-való üdők Királyának az Isten,
 mivel az üdőknek rendit ő szabta, és
 a' birodalmoknak következtet, és
 az üdőknek változást, s-külömbösgit
 őrendelte-el öröktől-fogva. Semmi
 úy, semmi láthatatlan, semmi véletlen do-
 log nem történhetik Istennek. De

^{1. Sap. 9.} a' halando emberek gondolati felelmesek,
^{6. 14.} és bi-

és bizonytalanok a' mi gondviselésünk, a'
 mint a' Bölch mongya, mert a' jöven-
 dőről csak azon bizonytalan véleke-
 désünk vannak: Az Isten pedig szin-
 tén olyan bizonyosan tud minden jö-
 vendőket, mint az el-múltakat, a' vagy
 a' jelen-valókat, és az ő elméjében
 még Világ teremtsé előtt el-rendelte
 minden dolgoknak következéseket, és
 rendeket. Ez-okaért az Anyaszent-
 egyház nyilván és bátran éneklí, hogy
 az Isten gondviselése az ő rendelésében
 soha meg nem chalatik. De mint-
 hogy az Isten gondviselésének oka fe-
 lette igen titkos, és * az ő itéleti nagy ^{2Psal. 38.}
^{9. 7.} mélység; innen történik hogy némel-
 lyek látván az emberek között sok go-
 noszt lenni, és büntetés-nélkül is el-
 múlni, arra a' gonosz vélekedésre tán-
 torodnak, hogy azt hiszik, mivel az
 Isten gondviselése nem igazgatty a' az
 emberek dolgait, a' vagy-hogy bizo-
 nyosan minden gonoszság Isten aka-
 rattyából léfzen: melly vélekedés mind-
 kettő Istentelen, de még is inkább az u.

2. Lk. 1.
de Ord.
6. 1.

tolso, a' mint Sz. Agoston írja *. Azok
esnek pedig nyakra-főre efféle véleke-
dések veszedelmébe, a' kik látták egy-
részt az Isten el-rendelő gondviselésé-
nek, s-más részét nem látták: és mint-
hogy meg-kellene végét a' dolognak
várniok, melly az utolsó napon nyil-
ván lesz mindeneknél, ők vak-merő
ítéletet mernek időnek előtte felőle-
tenni, és így nagy tévelygésekben es-
nek. Azért kiált az Apostol első le-
velében a' Corinthusiákhoz: * Ne-ittlye-
tek idő előtt meg-nem-el-jő az Ur, ki meg-is-
világosítja a' sötétség titkait, és meg-nyi-
latkoztatja a' szívok tanárait. Jeles ha-
sonlatossággal mutatja-meg e' dolgot
Sz. Agoston: Ha valaki, úgy-mond,
egy padimontomnak ki-metelt cziffrá-
kalt tarkázot csak egyik tábláchkáját
látván gyalázná a' mesterét, mint-ha-
nem tudná jól el-rendelni és összve rak-
ni, mivel ő csak egyik részekhöz látta
munkájának, és a' leg-nagyob-ré-
szét nem látta, a' ki ha látná minden
részeit, és mint illenek egy-máshoz,
kétség

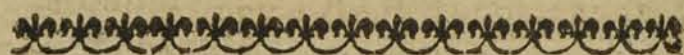
kétség-nélkül mind az éppületét, s-
mind a' mesterét chuda mint dicsírné.
Szintén így látták sok emberek az I-
stenteleneket nagy szerenchés állapa-
tokban lenni, az igazakat pedig nyo-
morogni és fanyarogni; s-nem tud-
gyák mittart Isten jóvendőre, vagy az
Istentelenek gonoszlágának, vagy az
igazak szenvedésének, s-azért szolla-
nak káromló szokat azokkal együtt,
a' kik Sz. Jobnát azt mongyák vala-:

* Az Isten a' mi dolgainkat nem szemléli, és Job 22.
az égnek sarkai körül jár. a' vagy mások. 6. 14.
kal, a' kik Malachias Prophetánál azt
mongyák: * Minden a' ki gonoszt chele-
kezik jó az Ur sine-előt, és az olyanok tet-
ezenek néki. Más hasonlatosságot-is
szokot Sz. Agoston sok helyeken elő-
hozni, mellyet vet a' vers-szerzők-
nek hasonlatosságából. Mert ha va-
laki halván valamelly verset vagy az o-
leint, vagy a' közepint, mondaná azt
rossznak lenni, méltán bolondnak
mondathatnék érte: várja végig
C s mig

mig minden czikkeli az igéknek ki-
mondának, és az-után itilyle meg ha
nem tetszik a' vers néki: szintén ilyen
bolondok a' kik az Isten gondviselésé-
nek rendit gyalázní mérészik, minek
előtte el-follyon az a' rendelés mind
végig.

Azért én lelke ha eszed vagy on,
légy érette a' menyire lehet, hogy a'
gonoszságok ne légyenek, mert az
paranchollya néked az Isten: de ő mi-
ért szenvedni lenni a' gonoszságot, bizd
az ő itéletire; mert a' mi titok lehet,
nem igazság ellen való-is lehet.

Ó T Ó D I K

R E S Z.

Noha pedig nagy mélység az em-
berek dolgai vezérlésében való
módgya az Isten gondviselésének, de
még-is

még-is' minden hozzá-hasonlítás-nél-
kül nagyobb és mélyebb ennél az ő örök-
től-fogva-való elrendelésének és meg-
vetésének oka: mert az Isten miért
örökhön-bé sok Istenteleneket világi
jókkal, és az ő bűnöket ez életben
büntetetlen hagyja: és viszont miért
enged sok ártatlanokat nagy szegén-
ségbe nyomorogni és hamisan hábor-
gattatni, ostromoztatni és meg-is öletni,
annak meggyenként végére minde-
nikének nem mehetünk; mindaz-által
közfönségesen, s egy általlában vala-
mi hihető okát adhattuk. Mert az
Isten gyakran bévelkedtet az Istente-
leneket e' világi jókkal, hogy it fizesse
meg nekik valami jó erkölchből szá-
mazor chelekedetekért, hol az örök
életet nem fogja nekik adni: a' vagy
pedig hogy e' mulando gazdagságok-
kal édesgesse bűnökből-való meg-té-
résre, és az örökké-való jóknak remén-
lésére, s azokra-való vágyodásra hoz-
za őket: az ő vétket pedig néha e'
világon meg nem bünteti, mert eléggé
meg

meg-fogja büntetni pokolban : az igazakat pedig szegénységgel, gyalázattal, és sokféle háborúságokkal engedi sa-nyargattatni, mind azért hogy csak kichin vétekekből-is meg-tisztuljanak ugyan ite földön, s-mind pedig hogy annyival dűchőségesben, és nagyobb tényességgel koronázza-meg az örök életben az ő szenvedéseket, alázatosságokat, és egyéb érdemeiket. De Jacobot miért szerette-légyen az Isten, és Esau gyűlölte minek előtte vagy jót vagy gonoszt chelekedtek-vólna, ki mégyen annak végére? Ez-ám az, a' mit chudál az Apostol * a' Romaiakhoz írt levelében. Mert ezek azon-egy méh-ből egyszer s-mind let Atyafiak valának azon Atyától és Anyától. S meg-is az Isten egyikét öröktől-fogva el-rendelvén szerette; s-a' másikat pedig meg-vetvén gyűlölte. Es hogy valaki netalán azt ne mondaná, mivel az Isten látta egyikének következő jó chelekedetét; meg-előzi az Apostol * ezt a' feleletet mondván, * hogy ez azért let,

* Rom. 9.
v. 10.

* v. 11.

ért let, hogy a' választás-szerént az Isten szándéka meg-maradná, és bizonyságul hozza az Istennek igéjét Moysesnél:

* Könnyörülök azon a' kin könnyörülök, és ir. * Exa. 33.
galmafságot tések azzal a' kin könnyörülök. v. 19.

S-ki ne álmélkodgyék azon-is, hogy egyik sok ideig meg-maradot a' jókban, és életének vége-felé el-tért, és el-vesztet, a' mint az áruló Judás, és a' másik sok ideig volt a' gonoszságban, s-életének végén meg-változván min-gyarást Paradichomba ment, a' mint ama' boldoglator? De mondanád; miért Judás Christust el-arulta, a' lator pedig Christusról vallást tet. Az úgy vagyon: de nem tekinthet-e Christus úgy Judásra, miképpen tekinté Péterre? és azt a' hathatónalásztot, melly semminémű kemény szívtől meg nem vertetik, nem önthette-e Judásban? Es nem adhatot-vólna-e mind a' két velle függő latornak Christus hitet és penitencziát, a' mint egyikének adot, a' vagy nem hagyhatta-vólna-e mind kettőt bűnökben életeket el-végezni, a' mint

a' mint egyikécthadra? Es vallyon ki
 * Sap. 4. adhattya okát, miért * ragadgyon-el
 9. 11. Isten némellyeket, hogy a' gonoszság
 el-ne változtatná érteket, a' mint a'
 Bölch szói Enochról, és fokakat el-nem
 ragad, hanem el szenvedti hogy a' jók-
 ból gonoszokká legyenek, és abban a'
 gonoszságban végezzék életeteket? s-mit
 mongyunk egész tartományokról, Or-
 szágokról, a' mellyek között némellyek
 igen hamar, s-némellyek igen későn
 hivattatának az igaz keresztyéni hitre,
 * Job. 3. a' melly nélkül senki nem üdvözülhet?
 9. 18. * Mert a' ki nem hissen, már meg-ítilletet.
 * Rom. 10. és a' mint az Apostol szól, * minden a'
 9. 13. ki segítségül hívja az Ur nevét, üdvözül,
 hogy hívják azért segítségül a' kiből nem hit-
 tek? a' vagy mint hisznek annak a' kit nem
 hallottak? hogy hallanak pedig predikállo
 nélkül? hogy predikálnak pedig ha nem kül-
 detnek?

Ezek a' feneketlen mélységű titkok,
 mellyeket az Attya helyhezteret az ő
 bölchelegének mélységében, mellyet
 az Apostol ki nem nyilatkoztat, ha-
 nem

nem csak chudál, mikoron azt mon-
 gya: * Oh Isten bölchesege és tudománya, * Rom. 11
 9. 13. gazdagságának magassága! melly meg-fog-
 hatatlanok az ő itéleti, és meg-vísgálhatat-
 lanok az ő útai! mert ki ismérte meg az Ur
 elméjét? vagy ki volt az ő tanácsa? Chak
 szintén azt szabad nekünk tudnunk,
 hogy az Istennél minch hamisság, és
 hogy itélet-napján-is senki nem léfzen,
 a' ki igazán nem mondhasza: Igaz vagy
 Uram, és igaz a' te iteled. Annak-
 fölötté hogy hasznos-is ez a' titok né-
 künk minnyájunknak, holot ez az oka,
 hogy egy lator se essék üdvössége-felől
 kétségbe, és egy jámbor se bizza-el ma-
 gát bizonyos üdvösségébe, és hogy a'
 jámbor emberek ne essenek egy go-
 nosznak-is meg-térése-felől kétségben,
 hanem mindenkért imádkozzanak,
 és mindenk üdvössége-felől szorgal-
 matosok legyenek: és viszont s'eki akar-
 melly jó és szent legyen-is, el-ne hid-
 gye magát, holot nem tudja senki
 mit hozando a' hólnapi nap, hanem * Phil. 2.
 * minnyájan felelemmel és rettegéssel 9. 12.
 mun-

munkálodgyanak a' magok üdvössé-
gekért. Te pedig, én lelkem, meg-
gondolván mindezeket, igyekezzél in-
kább a' jó chelekedetek-által bizonyos-
tanned a' te hivatalodat és választáso-
dat, a' mint Sz. Péter Apostol int téged

^{1. Pet. 1} * az ő utolsó levelében. : mellyék lé-
^{9. 10.} gyenek pedig a' jó chelekedetek, mel-
lyek hivatalodat és választásodat bizo-
nyosáteszik, meg-tanít Sz. Janos A-

^{1. Joh. 3} postol, midőn azt mongya: * *Fiachká-*
^{9. 18.} *im ne seregsünk sóval se nyelvvvel, hanem*

chelekedettel és igazsággal. Mert a' sze-
reter az, a' mellyel senki el-nem kárho-
zik, és a' melly-nélkül senki nem üdvö-
zül. A' szeretet pedig a' chelekedetek-
által mutatódik meg, midőn tudni il-
lik valaki, nem-e világi jutalomnak
reménsegeért, a' vagy valamelly terem-
tet állathoz mód-nélkül-való indulat-
tyából, hanem tisztán csak az Isten-
hez és felebaráttá-hoz-való belső és
igaz szeretetiből alamisfnálkodik a' sze-
gényeknek, a' vagy meg-bocháttya vét-
keket ellenséginék. Es mivelhogy nem
elég

el-el ke'rdeni, hanem : * *A' ki álhata-* ^{Mat. 10}
^{6. 22.} *tos leszen végig az üdvözül, azért mon-*
gya az Apostol hogy igyekezzél inkább,
melly annvit é' zen hogy igen szorgal-
matosan munkálodgyatok a' ti örök
üdvösségetek dolgában. Es bizonyá-
ra ha valam illvellensege bizonyos az
Isten választáának, tehát ez az midőn
ember szorgalmasos lévén üdvössé-
rül inkább, hogy sem mint más' akar-
melly dologról, meg nem szűnik kérni
az Istent az igaz penitencia tartásnak,
igaz alázatosságnak, tékélletes szere-
tetnek, és a' jóban végig-való meg-ma-
radásnak ajándékjáért: s-nem elégzik-
meg csak imádással az Isten Országáé
és annak igazságát, a' mint Idvözítőnk
intet felőle, keresni, hanem annak
felette minden erejével és te-
hetőségével-is igyekezik
azt meg-találni.

Dd

tl

TIZEN-NE- GYEDIK

GARÁDICH.

*Az Isten irgalmasságáról - való
elmel'kedésből.*

ELSŐ RESZ.

A Szent Lélek az ő Írásban, az
Isten irgalmasságát chudállatos
dichirettekkel magánról, és
nyérá, hogy az Istennek minden che-
lekedeti fölben is helyhezetti: mert
*ps. 144. így éneki David a' Seltárban: * *Edes*
* 6.9. *az Ur mindenknek, és az ő könyörületereffe-*
gi min-

gi minden chelekedeti-fölöt. Ennek-is
uniculaidonságnak nagy-vólta-
könyv alal lártjuk, ha valamennyire
figyelmesben. ch. 11. dünk ennek
szélességéről, hosszúságáról, magassá-
gáról, és mélységéről. Szélessége az
Isten irgalmasságának abban helyhez-
tetet, hogy chak az Isten, és pedig ő e-
gyedül, vehet el minden nyomorúsá-
gokat, és mindenekről el-is vészen va-
lamel'yeket benne; azt pedig chele-
keszi abból a' szeretéből, mellyel min-
den teremtet állatokat szeret, és nem
valami maga hasznáért. El-vehetnek
úgy vagyon némel'ly nyomorúságot a'
teremtetés k-is, úgy mint a' kenyér
az éhséget, az ital a' szomjúságot, a' ru-
ha a' meztelenséget, a' tudomány a'
tudatlanságot, és így egyebekről is: de
semmi teremtet állat minden nyomoru-
ságot el-vehet. Annak-felette van-
nak némel'ly nyomorúságok, mellyek
annyival súlyosbak, mennül ritkosbak,
mellyeknek chak Isten lehet orvosá.
Ulyenck az ördögök inchelkedési, a'
Dd2 kik

kik sokan is vannak, s-chalárdok, hatalmasok, és nekünk felette gonosz-akaróink. Illyenek a' révelygések is, és az elmének vaklági, s-a' gonosz leki-isméreték, mellyeket mi nem láunk magunkban, úgy annyéra hogy gyakran nagy jó egész élet alittyuk lenni a' belső emberünknek, a' mikor nehéz és halálos betegségben vagyunk. Effele nyomorúságokból ki menthet ki bennünket több a' mindenható Orvosnál? S-mivelhogy gyakran az Isten, a' mikor mi ingyen-nem-is tudjuk, megment nagy irgalmasan effele nyavalyáktól, méltán haladatlanoknak mondathatnak az Istenhez minden emberek, a' mint az Ur bizonyítot részéről a' mikor azt mongya, hogy a' Mennyei Arya * kegyes a' haladatlanokhoz és gonoszokhoz: Mert alig ismerjük leg-kisfebb részét is meg az Isten, jó tetteinek, és arról a' leg-kisebb részecské-ről sem adunk hálákat illendő aitarossággal és alázatossággal. Tovább a' teremtet állatok nem csak el nem

* Luc. 6.
6.35.

vélze

vélznek minden nyomorúságokat, hanem sőt inkább csak igen keveset, és azokat sem mindenekről, hanem csak kevésről vélzik-el. Egyedül az Isten vehet-el minden nyomorúságot, és mindenekről: és noha nem mindenekről vélzi mind el, mind-a' által ninchi senki a' ki valami irgalmasságában részes nem volna. Igazán éneklitehát a' *Propheta* hogy * *Az Ur irgalmassága* * *psal. 32*
val teli a' föld. Az Anyaszentegyház. *6.5.*
is az ő imádságában azt mongya: Ur Isten kinek tulajdona könyörülni: mert ahhoz illik el-venni a' nyomorúságot, a' kinek nincsen nyomorúsága, és egyedül csak ahhoz illik minden nyomorúságokat mindenekről el-venni, a' ki csak egyedül vagyunk minden nyomorúság nélkül. S kichoda pedig a' ki minden nyomorúság-nélkül vagyunk hanem csak maga egyedül az Isten, a' kinek mindene jelen-lévén, boldogságához nagyobbulás nem fér, és leg nagyobb jó, és a' kinek ugyan állatgyábanjáró-dolog a' boldogság? Oh én

D d 3

lek

lelkem, vay-ha fel-élnéd gondolatod
dal minémű életre legyen a te Uradnak
és Atyádnak, melly minden nyomoru-
ságokon fellyál-emeltetet tiszta-mé-
ből dogfág! melly szived-szerént fohász-
kodnál az ő kebelében, hogy mondat-
hatnék te feibled-is: * *Nem járul hozzád*
veszédelem, és az ostor nem közelget a te
baylékodhoz. De mondanád, ha az
Isten minden nyomorúságokat el-ve-
het mindenekről, miért tehát nem che-
lekeszi, holot * *Irgalmaffágoknak Atya,*
az az, irgalmas Atya? honnan bével-
kednek ennyi nyomorúságok az em-
beri nemzetben. az irgalmaffágok At-
yának rendelése alatt? és miért mon-
datik az Urnak irgalmaffágával tellyes
a föld és nem inkább viúza, hogy min-
den nyomorúsággal rakva a föld? El-
vehet úgy-vagyó, az Isten minden
nyomorúságokat, de még-is csak azo-
kat vészti-el, a' mellyeket az ő bölché-
sege itil hogy el-kei venni. az Isteni böl-
chésege pedig nem, itil hasznosnak
lenni az embereknek, hogy el-vétesse-
nek

nek minden nyomorúságok, sőt néha
ugyan irgalmaffág valamelly nyomo-
ruságot el nem venni, hogy nagyobb ir-
galmaffágnak készitessék hely véle.
Az Apostol * háromszor kérte az Urat
hogi el-vétesse tölle az ő testének ősz-
róne és meg-né halgattaték mert az erő
az erőtlenségbe végeztetik-el. Nem ver-
te-el az Ur Isten Lázárul a szegénységnek
és fekélyeknek nyomorúságát, hogy
nagyobb irgalmaffággal vitetnék az An-
gyalokról Abraham kebelében, s-ugyan
is hová lennének az irgalmaffágra ak il-
lyen szükségű chelekederi a' gazdagok
érdemére, ha fohul éhező szegények,
szomjuhozók, meztelenek, betegek,
szarándokok és foglyok nem volná-
nak? és ha nem volnának az ördögi ki-
sértetek, s azokkal való harczok; hol
volnának a' győzedelmek és a' szűzek
nek s Vallás-tévőknek koronái? és ha
munkák, fáradságok, s-faidalmak nem
volnának; hol volna a' tűrésnek szer-
vedésnek koronája? és ha Christus-ker-
getők nem volnának; hol volna a' Mar-
tyromlágnak győzedelmes szép jele
és czi-

és ezimere. Azért ebben a szám ki-
 résünkben mind kettő igaz; mind az,
 hogy a' föld tellyes nyomoru' átokkal,
 mert chak a' bűnők-is elég nagy nyo-
 moru'ágok; s-mind az, hogy az Ur ir-
 galmaslágával teli a' föld, mert a' bű-
 nősöknek meg-jérések, a' Szenteknek
 érdemek, és egyéb szántalan sok jó-é-
 reményi Istennek, mind lelkiek, mind
 testiek, mi chodák egyebek hanem
 chak szüntelen-való és igen nagy kö-
 nyörületességi a' mi tere-mő Istenünk-
 nek? Adgyunk hálát azért, a' mi jo U-
 runknak, mert * a' mi bēvelkednek
 haborúságunk e' Iza ándoká-ban, úgy
 bēvelkedik vigal-találunk is az ő irgal-
 maslága által. Uram menyben vagyon a' te
 irgalmasságod, * úgy-mond Sz. David,
 mert ott nyomorúság-nélkül létzen az
 irgalmasság, mivelhogy az irgalmas-
 ság minden nyomorúságot éppen el-
 fog venni.

* 2. Cor. 1.
 6.5.

* Psal. 35.
 6.6.

Második

MÁSODIK

R E S Z.

Hosszasága pedig az irgalmasság-
 nak az ő nagy-tűrhető vagy szen-
 vedhető-sége, melyet a' Szent Irás az ir-
 galmassággal öszve szokor kapcholni
 mint annak egyik részét a vagy nemét,
 mert így szól David: * Könyörülő és ir-
 galmas az Ur, nagy-tűrhető és igen irgal-
 mas. és ismét: * könyörülő és irgalmas az
 Ur, tűrő és igen irgalmas. Chudállatos
 ugyan-is nagy-tűrhető a vagy szenved-
 hető-volta a' mi irgalmas Atyáknak
 Istenünknek az emberi nemzethez, a'
 mi nem találunk sem az Urakbá
 a' szolgákhoz, sem az Atyákban az ő
 fiokhoz, noha mind-ketten emberck.
 Es elsőben, tűrő az Isten a' bűnösökhöz
 várván őket hihetetlen nagy tűréssel,
 neha

* Psal.
 102. 9. 8.
 * Psal.
 144. 6. 8.

néha gyermek segekkül-fogva, mind e-
gész utolsó véntégekig, él-szenvedvén
az ő törvény-szegéseket, és szent nevé-
nek sértegetését, és azonközben * job-
btevén az égből, esőt adva: * * * * *

20 idöket, s-bé töltvéne eledellel és vigasztal-
gal szököket, a' mint az Apostolból. S-val-
lyon ki vagyon az emberek között oly
kegyes és engedelmes Ur vagy Atya,
a' ki midőn látná hogy szolgálja, vagy
fia meg-veri ötet és bolzszuval illeti,
abban a' gonoszságban meg-is marad
fokaig, végre ki-e űzné házából? De
az Isternek irgalmasága meg nem győ-
zetik az emberek gon-

9.9. zotik az emberek gai
nem bekefégefen várakoznak, nem akarván,
hogy valakik el-vegyenek, hanem, hogy
minnyájan peniten a térjenek,

Sz. Péter bizonyítja ⁸levelében
és a' Bölcsh-is azt mondja: * K^o

Ura mindenek
emberek bűneit a' penitenciaiáért. * M^a
fodízor, ennél is nagyobb szenvedése
látczik meg abban, hogy sokan a' bű-
nösök az istennek malasztja által ki-
hozar.

hozattatván a' nyomorúságnak posztadékiából, és a' főprőnek sárjából, s a' feretfőnek fiából, világosságnak hívattatván, és az örök hálnak büntetése felől a' fiának fogadot-fiuságára, és Meny. Országának reménlegére, hivatattván; meg is gyakran, sőt feletréb is gyakran vizsgál-ternek előbbeni riadtságokra, és háladatlanságokra; mind az által az Istennek nagy túrhőségétől el-nem hagyattatnak, hanem kegyelmesen a' meg-térésre, várattatnak és hivattatnak, és ha szivből penitencziát tartanak, fel-véretnek ismét, és méltóságosak mint * rékozló fiak az ő kegyes Anyoktól a' békeségnek örökjára, és az előbbeni bechületre, meg-újosságra. * * * * *
* * * * * Sz. Péter, midőn kérdé, hogy kellene felbarátságának ellenében meg-bochtani, ha hétéster- * ? Nem mondom néked hétéster, hanem hetven hétéster. mert tudni illik a' mit ő a' penitenczia-tartokkal az ő bűnök meg-bochtatásában thelekeztik, * * * * *
* * * * * ugyan

ugyan

úgyan akarja, hogy cheleked-
gyük mi-is. Ő pedig semmi határt nem
vetet a meg-békelésnek, hanem csak
szintén ennek az életnek a végét. Va-
lameddig él a bűnös ember, ha szintén
száz és több esztendőskor ér is, hól el-
esvén, s hól fel-kelvén a bűnből; mind-
az által be-vétetik bűnei meg-bochá-
nattyára, a nagy irgalmu Atyától.
Ninch késő penitencia az Atya irgal-
masságánál, csak legyen igaz és töre-
delmes, s alázatos szívből való. De
azért nem kel ehez-képest gonoszul é-
ni az Istennek kegyelmességével, és
napról-napra halasztani a meg-térést,
holot senki nem tudja, melly órában,
a vagy melly nap mulik, ki e testből, és
meg-jelenik az igaz ítélő Birónak széki-
elő. Sőt ezzel neki-kellene inkább a
meg-térésre édeslédni minnyájoknak,
az Istennek chudállatos jó voltával.
mert ha illy kegyes az Ur a gyakorta
el-eső bűnösökhöz; melly nagy Atya
édesléggel léfzen tehát azokhoz, a kik
az Isten malasztjának egyfizeri meg

kóstol

kóstolása után, soha többörreá nem
vétethernek akar-mint kolompozza-
nak is raitok a kiértetek, hogy attul
el-szakadgyanak, és meg-vállyanak?
De vagyon még más tűrhetősége az
Istennek melly felette igen chudállatos
és kedves is; a mellyel az igazak vét-
keinek el-szenvedésében él: mert az
Isten az ő vezheretlen kegyelméből
minket ellenségből chinált barátiva,
szolgákból fiakká, és az örök halálnak
érdemesből, az ő örök Országának
örökösivé: de még-is olly nagy a
mi haladatlanságunk, hogy minden-
nap a jóért gonoszfal fizetünk neki;
mert ha Sz. Jakab Apostol azt mon-
ya, hogy: ** Sokakban vétkezünk minnyá-* *Jak. 3.*
mit kel nekünk mondanunk, a kik *6.2.*
az Apostolok tekéllereslégéről felette
rávul vagyunk? Jhon s beszéllünk az
Istennel imadásunkban, és mingyarást
a mi képölködésünkről más gondola-
tokra ragattatván, ismég mint egy hár-
al fordulunk az Istenhez. Vallyon

mel

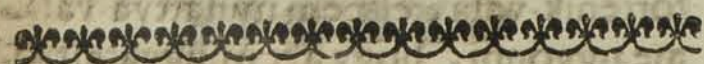
mellyik Ur szévedné-el e földön, hogy
 az ő előtte udvarlo és velle beszéllő
 szolgálja, ottan-ottan félbe-hagyván
 velle szavát, a' szolga társaihoz fordúl-
 na terechélni? s-mit mongyak a' hi-
 volkodo szókról? a' hivásagos gondola-
 tokról? a' haszontalan chelekedetekről
 az ételben, italban, alomban, és játe-
 kokban, s-mulatásokban-való meg-
 tekerlenségről? a' szent dolgokban-va-
 lo gondviselertlenségről? felcbará-unh
 meg-feddésének el-vesztegetéséről? és
 egyéb számlálhacatlan vécseinkről
 mellyekkel gyakran meg-bántjuk
 minnyájan: s-nég-is a' mi Istenünk győ-
 nyörűséges, és kegyes, és sok irgalmu minde-
 őtet segétségül hívóknak, s-el-szenvedi ezt
 a' mi paraszt és embertelenségünkert
 (hogy így szóllyak) és az ő fiainak sem-
 mire-kellő voltokat, mellyeket ember-
 embertől soha bizony el-nem-szenvedi
 ne. Ugyan meg-jedzi ezt Sz. Agostona
 nyolczvan-ötödik Soltárnak magyar-
 zattyában amaz igékre: Te Uram győ-
 nyörűséges vagy és kegyes, és sirattyá-

az embernek erőtlenségét, elmé-ének
 ide-fova-valo nyargalásának meg-za-
 bolásában az imádság-kor, és mara-
 tálya az Istennek szeléd-égét az ő szol-
 gaitól-valo enyi sok boszszúnak el-szé-
 vedésében. Mert ő jól tudgya a' mi al-
 kotmányunkat, és szinten úgy bánik
 velünk mint az édes Anya az ő kichin
 gyermekével a' kirtáplál, meleggét,
 tart-és-takargat, ha szinten neha talám
 meg-üti is a' gyermeke. De noha el-
 szenvedi ennyi sok vécseinket az Isten,
 és azokért fel-nem-bántja velünk a' ba-
 rúságot, se bennünket ki nem ragad
 örök-ségéből; mind-az-által nem hadgya
 büntetetlen az itéletkor, a' holot a' hi-
 volkodo szókról-is számot adunk, ha-
 mnak-előtte könyhúllarásokkal, imád-
 laggal, vagy egyéb-féle elég-tételnek
 nemével meg-tisztítva nem talállya.
 És hogy te, én lelkem, kichin véc-
 sekéknék tartván netalán efféléket,
 és meg-chalván magadat ne gondoly-
 vellek; halljad mit ír Sz. Bonaventura
 Sz. Ferencz felől, a' ki valóban
 Isteni világossággal meg-világosi-

tatot szent ember-va-la. Nagy vé-ek-
nek tartya-va-la, úgy-mond, tizedik ré-
szében. az ő életének, ha mikor az
imadságban lévő-foglaltos, hívásos
képölködések nyargalának belől el-
mélében. és midőn valami aféle
történik-va-la, el-nem mulattya-va-la
meg-gyónni, hogy azt mingyárást ki-
tisztítaná. Ezt pedig a' dolgozolly igen
szokással vette-va-la, hogy a' hiába való
gondolatok ugyan ritkán-is bántanak.
Egykor a' negyven-napi hoszszú bört-
ben valami edényt chinálgat volt, hogy
az időnek csak az aprotékja-is haszon-
talan el-nem mulnék cölle, hanem abban
volna foglaltos. melly edény midőn
a' reggeli harmadik órára rendeltetett
szolomája mondá-ában. elméljében
tűnven egy keveslé az ő gondolattját
arra fordította-volna, fel-háborodván
lelke a' buzgóférgül, meg-égeté az e-
dényt, mondván: Az Urnak áldozom
azt, a' kinek áldozattját meg-bántot-
ta. Nem olly kichin vétek tehát az el-
mélőknek nyargallása az imadságban,
vagy

vagy Isteni dicheitekben, a' mint né-
mellyek gondolják, de nagy az irgal-
masága és türelése a' mi Atyáknak az
Istennék, hogy nem inkább haragszik,
a' vagy mingyárt nem büntet érte
bennünket.

HARMADIK

R E S Z.

Következik magassága az Isten ir-
galmaságának, melly véterik az
Istent könyörületességre indító okok.
bül, a' melly irgalmaság igen magas, és
minden egek-feliben fel-is magasztal-
tatott a' Solárnak amaz igéi szerént: * *Psal. 35*
Uram menyben vagy a' te irgalmasságod. 6.6.
és * *az irgalmasság örökké meg-éppittetik* * *Psal. 88*
mennyegeben. Mert némelley emberek, kö-
nyörülnek úgy vagyon más embereké,
de azért hogy szükölködnek szolgálat-
E e tyok

tyok-nélkül : és ez leg-also garádicha az irgalmasfágnak , holot ez a' maga hasznán kívül nem mégyen , és ilyen-képpen szánakodunk s. könyörülünk lovainkon , ebeinken , és egyéb barmainkon-is. Némellyek pedig Atyafiságért a' vagy barátságért könyörülnek , mivelhogy vagy fiok , vagy bátyok , öchchők , jó társok , vagy baráttyok a' nyomorúságban lévőeknek ; és ez egy-kichinyel fellyeb-valo garádich , s-ugyan a' jószágos erkölchők közzé-is számlálhatni. Végezetre némellyek azért könyörülnek , hogy ő nekik a' nyomorultak fele-baráttyok , az az , emberek mint. szintén ők , s-azon. egy Istentől és egy földből teremtettek. annakokaért nem válogatnak benne ha baráttyoké , vagy ellenfégek , jók-é vagy gonoszok , ő félejeké vagy idegenek , hanem mindeneken könyörülnek valakiket látnak hogy az Isten ábrázattyára teremtettek. és ez a' leg-felső és magasláb garádich , mellyre az emberek fel-mehetnek. Az Isten pedig azért könyörül mindenké , mert

mert ő teremtet-állati , és kivaltképpen az emberen hogy az ő ábrázattyát viseli , s. annál-is inkább az igazakon , mert azok ő néki fiai , országának örökösai , és az ő eggyetlen-egy fiának örökös társai. De ha azt kérded , miért teremtetten Isten e' Világot ? miért teremtetten az embert maga képére ? miért igazítottam meg az Istenteleneket ? miért tette fogadot-fiaivá ? miért Országának örökösivé ? semmit ezekre egyebet nem felelhetni , hanem csak hogy így akarta. s-miért akarta ? hanem azért hogy ő jó. a' jószág pedig ki-önti , és örömeit közli magát.

* Az égben éppitettet tehát az irgalmasfág , és a' leg-felső lako-helyből , tudni-illik az Atya Istennek szivéből szállor a' földre , és azt bé-istöltötte , hogy azt énekel berné a' Propheta : * Az Ur irgalmasfágával teli a' föld. Az-okáért magában találva az Isten a' miért miraitunk könyörüllyön ; s-mi-bennünk találva a' miért minket meg-büntessen. Emeld fel azért már én lelkem , elmédnek szemem arra az irgalmasfágnak magas kútfejére.

fejére nézzed azt a nagy tisztalágort,
 a' melly semmi maga-haszná keresé-
 nek igyekezetivel ninc meg-elegyit-
 ve. Es mikor hallod a' mindenek
 Mesterét inteni és mondani: * *Legyetek*
 * *Luc. 6. 36.* *irgalmasok mint a' ti Atyátok is irgalmas;*
 öröklődgyél a' mint lehet, hogy nem-
 chak könyörűly szolga tartod, ha-
 nem olyan tiszta indulatból is könyö-
 rűly, a' minénnivel a' Mennyei Atya
 könyörűl mi-raitunk. Ha meg-bochá-
 tod vétkét a' téged irgalmazónak vagy
 gyalázónak, tellyes szivedből bochás-
 meg, el-feleltvén minden ellened ter-
 vétkét, mert a' mi Atyánk is meg nem
 emlekezik a' mi hamiságunkról, a'
 * *Ezech. 18. 22.* *mint Ezechiel Propheta írja, * és a' melly*
 ravúl-vagyon a' Nap-kelet a' Nap-nyu-
 gatról, olly meszsze veti tőlünk a' mi
 * *Psal. 102. 12.* *hamiságunkat, a' mint * Sz. Davidról,*
 hogy tudni illik többé nekünk ne ár-
 * *Prov. 19. 17.* *haslanak. Ha alamisnát adcz a' szegén-*
 nek, tudgyad hogy te vészelsz inkább
 hogy sem-mint adcz, mert az Urnak
 ad kölchön a' ki könyörűl a' szegényen,
 sazo-

szazokáért aláva osan adgyad és fele-
 lemme, nem mint alamisnát a' sze-
 génnek, hanem mint valami ajándé-
 kochkát egy nagy Fejedelemnek. Ha
 valami kis alkalmatlanságot vagy kárt
 szenvedsz is hogy használhaszűköl-
 ködő fele-barátodnak, gondold meg
 mennyire légy a' te Uradtól, a' ki hogy
 néked használna, életét adta és vérét
 te-érted. Így léfzen hogy minden e'
 világi jutalomnak rémémentege-nélkül, és
 minden hívásos dűchőségnek őszö-
 ne-nélkül, chak egyedül az Istennek és
 felebarátodnak tiszta szeretetből tégy
 elő-meretelt az irgalmaslág-

nak jószágá-
 ban.

N E G Y E D I K

R E S Z.

VAgyon elmélkedésünkre az Isten
 E e 3 irgal-

irgalmaffágának mélysege meg-hátra,
 f-valamint hogy magassága az irgal-
 maffágnak leg-inkáb tündöklik és ki-
 tetezik annak okából, ugy a' mélyse-
 get is a' véghez-vit chelekedetiben kel-
 keresni. Azért igen chekély mélyseg
 az olyan irgalmaffág, sőt inkáb chak
 szinesnek és tettezetnek kel-mondat-
 tatni, melly chak a' szóban áll, és bel-
 lyeb annál nem hat. Mélyeb az bez-
 zeg, a' ki nem chak vigasztalo szók-
 kal, hanem jó-téteményivel is segéti
 és táplálja a' nyomorultakat. Leg-
 mélyeb pedig az, a' ki nem chak jó-
 szavával és ajándékjával, hanem szen-
 vedéssel és munkát f-fáidalmat éret-
 tefel-vételével is segéti a' meg-nyomo-
 rodakat. A' mi Istenünk azért, kinek
 irgalmaffágának nincsen száma, min-
 den módon könyörült raitunk. Es el-
 sőben vigasztalo leveleket küldöt né-
 künk, mellyek a' szent irások, a' mel-
 lyekről mongyák a' *Machabaeusok*: * *Vi-*
gasztalásunk lévén a' Szent könyvekben,
mellyek a' mi kezünkben vannak. Nem
 chak

* *1 Mach.*
12. 9. 9.

chak irásokkal és levelekkel pedig,
 hanem a' prédikállók beszédével is, kik
 e' mi szarándokságunkra * követségbe
 járnak a' *Christus*-ért, és belső sugallatok
 által is szól mi hozzánk az Isten, se-
 gétseget és oltalmat igérvén. * *Meg-*
hallom, úgy-mond David, mit szól bennem
az U'r Isten, mert békeséget szól az ő népé-
nek, és az ő Senteinek, és azoknak kik Si-
vőkhoz térnek. Másodszor, az Isten ir-
 galmaffágának jó téteményi a' mi sok-
 fele nyomorulágink ellen, lelkiek és te-
 stiek ellen, annyi, hogy azokat meg-
 nem számlálhatni, mert mindenütt
 * *környül-vészen minket irgalmaffággal,*
és könyörületességekkel. az az, minden
 felől ugyan bé-kerit minket, f-környül-
 vészen irgalmaffágának jó téteményi-
 vel. Harmadszor alá-szállot és meg-
 alázta magát az Istennek irgalmaffága
 az ő meg-testesülésének szentseges ti-
 ka-által, a' munkákra, faidalmakra,
 éhségre, szomjúságra, gyalázatra, szi-
 dalomra, ostromozásra, fábekre, a' ke-
 resztre és a' halálra, hogy meg-váltana

* *2. Cor. 5.*
9. 20.

* *Psal. 84.*
9. 9.

* *Psal.*
102. 9. 4.

minket minden hamisságinktól, és azoknak jutalmától az örök-haláltól. Vagyoné ennél mélyeb és fenekerlenb mélység, a' mellyre szállhatot volna az Isten irgalmasága? Igen-is vagyon. Mert ő azt nem kényszerítésből, hanem jó akarattyaából és kegyelméből chele-

* Jsa. 53. 6. 7. * Meg-áldoztatot mert ő akarta.

Ugyan-is ki erőltethette az Isten Fiát,

* Philipp. 2. v. 6. * a' ki nem alította ragadománnak ma-

gát az Istennel egyenlőnek lenni, ő magát ki üresíteni szolgái formát felvévén? mi érettünk szükölködővé lenni, hogy az ő szegénységével minket

* Philipp. 2. v. 8. * meg-gazdagítana? * meg-aláztatni

mind a' halálig, a' keresztnék haláláig pedig, hogy minket meg-elevenítene, és fel-magasztalna? bizony csak egyedül a' szeretet erőltette, s az egy irgalmaság vitte rea. De vagyon még valami ennél-is mélyeb, mert a' mi üdvösségünk dolgában, mi-velünk akarta közleni a' dűchőséget és a' bechülletet. Elég illendő osztálynak látczik-

* Luc. 2. v. 14. * vala amaz Angyalok-é: * Dűchösség ma-

gasság-

gasságban az Istennek, és a' földön bekefeg: az az, bechület, tisztesség az Istennek, haszon az embereknek. de az Isten irgalmasága azt akará, hogy egészen miénk legyen a' haszon, a' dűchőségnek pedig egy része övé, s egy része miénk, mert másasztot adot nekünk mellyel együtt munkálkodnánk ő velle a' mi üdvösségünkben, és ugyanigazán meg-érdemlenők azt az örök életet, mellyet *Christus* nekünk nyert, és érdemlet. nem hogy a' *Christus* érdeme elégseges nem volna, hanem hogy a' magunk üdvössége meg-nyerésének díchiretit és dűchőségét-is velünk közlené, s azért mondatik az Evangéliomban: ** Ad-meg nekik az ő béreket. és díchekedik az Apostol is mondván: * Matt. 20. v. 8. * el-tétetet nekem az igazságnak koronája. * 2. Tim. 4. v. 8. Végezetre leg-mélyeb az Isten irgalmasága az emberekhez, kivált-képpen a' Jámbor és Isten-felökhöz, mert az Atyáknak és Anyáknak magzattyokhoz-való szeretetet, mellynél mi e' földön nagyob szeretetet nem tudunk, E s fellyül*

fellyül-haladgya. Hallyad *Isaias* Prophetát: * *Vallyon el-feletkezhetiké az Asz-sonyi-állat az ő magzattyárul, hogy ne könnyörüllyön az ő méhe fián? és hogy-ha az el-feletkeznék-is, de én el-nem feletkezem*

* *Psalm.* róllad. Hallyad Sz. Davidot is: * *Mint az Atya a' fiakom könnyörül, úgy könnyörült az Urr az őtet felökön.* Es hogy azt ne mondhatnád, mivel találkoznak Attyák-is, kiknek fiokhoz-való szerete-

tek néha gyűlölségre-is válik: hozzá téfzi David az Istennek-fiaihoz-való irgalmasságárul, hogy: * *öröktől-fogva és örökké az ő irgalmassága az őtet felökön.* mellynek tartósfágárul bátorfágossá téfzen az Apostol is minket, midőn a' *Corinthusi*akhoz irt utolsó levelében.

* *2. Cor.* 1. * az Istent, irgalmasságok Attyának, és minden vigasztalásnak Istenének hija. Azért az Isten nem chak Attyok az őtet felöknek, hanem irgalmas Attyok, és kész a' vigasztalásra, mert elvész a' nyavalyáknak és háboruságoknak nyomoruságit az ő fiairul, a' mellyeket hasznosnak itil nekik, hogy el-
vétes-

vétesienek röllok, és e' dologban irgalmasságok Attyának mutattya magát: a' melly nyomoruságokat pedig nem itil hasznosnak hogy röllok el-vétesienek, azoknak könnyen-szenvedésére ki mondhatatlan vigasztalásokat ad, melly dologban magát minden vigasztalásnak Istenének mutattya lenni. Két okért mongya pedig az Apostol minden vigasztalásnak Istenének: egyikért mert az Isten tudgya az őveit mindennemű háborújokban vigasztalni, mellyet e' Világ bizonyos hogy nem chelekedhetik, mert gyakorta nem is érti okát a' háboruságoknak: miképpen a' Sz. *Jób* vigasztalói, * *hogy terhé-* *Job. 16.*
re voltak néki, a' mint maga mongya, *6. 1.*
mert nem tudgyák-vala okát nyavalyájának, és az orvosságot oda ragasztják-vala, a' hól nem vala szűkséges; a' vagy hogy néha olly nagy a' nyomoruság, hogy semmi-némű emberi vigasztalás azt fel-nem éri. De az Isten a' kibőlch, és mindenható orvos, mindennemű nyavalyákat meg-gyogyt-hat,

^{*2. Cor. 1. 4.} hat, azért mongya az Apostol: ^{*k}
^{4.} vigasztal minket minden háborúságunkban.
 Másodikért mondatik minden vigasz-
 talásnak Istenének, mert olly telye-
 sen, s olly bévsegesen meg-tud minde-
 neket vigasztalni, hogy inkább tetszik
 embernek azzal a' vigasztalással meg-
 elegyülni nyomorúságot szenvedni,
 hogy sem mint együlni mind kettő nél-
 kül el lenni: a' mint-hogy valóságosan
 meg-istörténék amaz Iffiu és alázatos
 vallás-tévő Theodoruson, ama' hittül-
 szakat Julianus öldöztetésében, a' kit tíz
 egész óráig olly szörnyű kegyetlenség-
 gel, és újabb újabb hóhérokka kinzot-
 tak, hogy ahhoz hasonlót semmi idő-bé-
 liek nem említenek: s meg-is ő mind-
 az által nagy vigan éneklette a' Sz. Dá-
 vid énekét; és csak akkor kezd vala
 meg-szomorodni, mikoron le-had-
 gyák vala vétetni a' kinzó helyről, olly
 nagy vigasztalást vészén vala mikor
 kinzatra nék csak egy Angyalnak látálá-
 ból a' mint Ruffinus ^{*} írja. Nem chuda
^{Luc. 1. 36} azért ha az Apostol azt mongya hogy,

^{*Bé-}

^{*2. Cor. 1. 4.} ^{*2. Cor. 1. 4.} ^{*2. Cor. 1. 4.}
^{*Bé-} ^{töltem} vigasztalással, fölötté be-velke-
 dem örömmel minden háborúságunkban:
 és ^{*ke-} ^{zdetin} az ő levelének: ki vigasz-
 tal minket minden háborúságunkban, hogy
 vigasztalhassuk mi-is azokat, kik minden
 nyomorúságban vannak. Mit tetszik néked
 én lelkem, az Urnak illyen nagy, illyen
 tartós, illy tisztá és illy véghetetlen ir-
 galmaslága felől, ki noha a' mi javaink-
 nélkül nem szűkölködik, de még-is
 az ő nagy szerezeterinek bévsegeből olly
 szorgalmatos reánk szolgachkaira,
 mintha néki minden jóva mi-tőlünk
 függene? Minémű hálákat adcz tehát
 néki? mit chekedhetel soha ollyan-
 néki, hogy ugyan még-is háladatlan-
 ne légy illyen nagy irgalmaslagnak?
 szorgalmatoskodgyal ottan csak a'
 zon, a' mint lehet, hogy ő néki tessél,
 és a' mint néki tetszik azt bé-tölched.
 Es mivelhogy meg-vagyon írva: ^{*Luc. 1. 36}
^{*Le-} ^{gyetek} irgalmasok mint a' ti Atyátok-is ir-
 galmas, és ^{*kö-} ^{nyörűly} lelke den Istennek ^{*Ecc. 3. 24}
^{re-} ^{te-} ^{ző-vén.} kezd-el szorgalmatosan leg-
 elsöben-is a' lelked nyavalyáit fel-nyo-
 mozni:

mozni: mert a' testnek nyavalyái szem-
előt vannak, nem-is szűkség inteni em-
bert hogy a' testén. könyörüllyön,
mert ha chak egy nap léssen-is a' test
étel és ital nélkül, vagy chak egy étcza-
ka ne aludgyék, a' vagy valami eset
vagy seb miat faidalma légyen, ottan
mingyarást panaszkodik, siv-riv,
és nagy szorgalmatossággal meg-isfe-
gétterik; A' lélek pedig egész héteket-
is bőitől az ő eledele nélkül, a' vagy
el-bádgyat a' sebek miat, a' vagy ugyan
halva-is fekszik, s-még sem viseli senki
gondgyát, s-nem könyörül senki rai-
ta. Gyakran tehát és igen gyakran
meg-látogasd a' te lelkedet: meg-vi-
gáld minden lelki erődet ha jól van-
nak é, ha elő-mennek. é ismémentiben és
szeretetiben az igaz jónak: vagy inkább,
nem bántya é őket a' tudatlanság, nem
lankadtak-é sok-féle kívánságokért, a'
vagy az elme ugyan meg-is nem va-
kült-é a' gonosságtól, és az akarat meg
nem vesztet-é az irigységnék s-kevély-
ségnek nyavalyájától. és ha-mit effe-
lét

lét találsz, kiálch az Urhoz, könyö-
rűly raitam mert beteg vagyok, keres
lelki orvosokat, és ély hamar orvoslá-
gokkal. Továbbá könyörűly több lel-
keken-is, a' kik szántalanan vesznek-
el, maga *Christus* meg-holt azok-ért-is.
Vay-ha te, én lelkem, valófágozan
meg-ismélnéd a' lelkeknek drága nagy
árrát, tudni-illik az Isten Fiának drága
szent vérét; és eggyűt azt a' nagy ve-
szedelmet-is, mellyet a' pokolbéli far-
kasoktól szenvednek, és az oroszlan-
képpen sivó-rivó ördögöktől, bizony
lehetetlen hogy tellyes szivedből rai-
tok meg nem könyörülnél, és mind i-
madfágoddal Istennél, s-mind egyéb
módó valamint lehetne szabadulások-
ért nem munkálnád. Végezetre kö-
nyörűly felebarátidnak testi szűksége-
ken-is, * ne chak szóval, 'se nyelvvel, ^{*1.Jan.3}
hanem chelekedettel és igazsággal, ^{6.18.}
meg-emlekezvén az Ur szaváról: * *Bol.* ^{*Mat. 6.7.}
dogok az irgalmasok, mert ők irgal-
maságot nyernek.

TIZEN-

TIZEN-Ö-

TÖDIK

GARÁDICH.

*Az Isten igazságának nagy-voltárul-
való elmélkedésből, a testi dolgok
nagy-voltárának hasonlatossága
által.*

ELSŐ RESZ.

AZ Istennek igazsága régy-képpen
véterik a' szent Irásban. Elsőben
a' közönséges igazságért, melly magá-
ba-foglal minden jószágokat, és an-
nyit

nyit téssen, mint szentség vagy jám-
borság. így a' Soltárookban: * *Hiv az* ^{* psal. 144.}
Ur minden ő igéiben, és sent minden ő ^{14.}
chelekedetiben. Másodszor véterik a' i-
gaz-mondásért, vagy hívsegért így ^{* psal. 50.}
más Soltárban: * *Hogy igaznak találta-* ^{6.6.}
sal becsédidben. Harmadszor a' jutalom
osztogató igazságért. így Sz. Pál Timo-
theushoz írt utolsó levelében: * *El-té-* ^{* 2. Tim. 4. 8.}
tetet nekem az igazságnak koronája, mel-
lyet meg-ád nekem az Ur ama' napon, az
igaz Biró. Negyedszer és utolszor a'
bűnöket meg-bolztuló igazságért. így
más Soltárban: * *A' bűnösökre töröket* ^{* psal. 110.}
hint, tűz és kénkö és szél-vefsek fuvása az ^{6.7.}
ő pohárok rése, mert igaz az Ur, és igazsá-
gokat szeret. Azért az Isten irgalmas-
ságának nagy-voltárát alkalmasent meg-
tudgyuk, ha meg-gondoljuk szűcsé-
gét az ő közönséges igazságának: holz-
záságát igaz-mondó igazságának és
hívsegének; magasságát az égben ju-
talmakat osztogató igazságának, és
mélységét, pokolban az Istentelene-
ket örök kinokkal büntető igazsága-
nak.

nak. Es hogy a' szélesleg kezdgyűnk
el. Az mondatik közönséges igazság-
nak az emberekben, a' melly úgy ren-
deli az embert minden chelekedeti-
ben, hogy jól és minden törvények-
szerént legyen: és ez-okon magába-
foglal minden jószágokat, * mind az
Isteni tudomány-szerént-valókat, úgy-
mint a' hitet, reménységet, szeretetet,
s mind pedig a' jó erkölchők-szerént-
valókat. De vagyon egy jószág, melly
minden jószágokat magába-foglal, és
minden jószágoknak chelekedeteket
is hadgya s paranchollya, és az ő u-
tolsó végekre igazgattyá, a' melly
mondatik szeretetnek. A' melly jószág
noha magában csak egy, és az Isteni-
tudomány-szerént-valók között eg-
gyik, mind-az-által igazán mondatha-
tik közönséges igazságnak-is. mert ő
rendeli úgy az embert, hogy jól lé-
gyen Istennel és felebaráttjával, és ez-
okon minden törvént be-tölt. Így szól
az Apostol: * A' szeretet gonoszt nem che-
lekeszik, és, A' ki fele-baráttját szeretni á-
törvént

törvént be-töltötte. Sz. Agoston-is * a' Lib. de
természetről és malasztról írt könyvé-
ben azt mongya, hogy az el-kezdet
szeretet, el-kezdet igazság; az elő-ment
szeretet, elő-ment igazság; a' nagy sze-
retet, nagy igazság; és a' tekélleres
szeretet, tekélleres igazság. Továbbá
az Istenben vannak minden jószágok,
valamelyek fogyatkozással nem jár-
nak, és a' félék helyet, a' mellyek fo-
gyatkozással járnak, más valami sok-
kal job és főb vagyon ő benne, és így
nincsen ő semmi jószág hiájával; sőt in-
kább olly nagy, és olly véghetetlen ő
benne a' jószág és szentség, hogy leg-
múltában egyedül jónak és egyedül
szentnek csak ő mondattassék. Azért
az Istenben a' hit nem ollyan belé-ön-
tetet jószág, mint mi bennünk; mert a'
hit ollyan dolgokról vagyon a' mel-
lyek nem láttatnak, az Isten pedig
mindeneket lát. Reménység-is nin-
chen az Istenben, mert a' reménység,
jövendőknek várakozása; az Isten pe-
dig nem vár semmit, holot öröktül-
fogva

fogva bir mindeneket. Nincz az Istennek a' bűnnek meg-bánása-is, mert az Isten bűnt nem tehet: nincz alázatosság, mivel az alázatosság attúl tartóztattya-meg az embert, hogy hívásgosan maga-főliben ne emelkedgyék, hanem az ő helyén maradgyon: az Istennek pedig nincsen semmi maga-főlőt a' hová emelkedni vágyodnék, holot leg-magassab és felségesb. Hanem az Istenben minden jószágoknak királynéja, a' nagy, a' véghetetlen, és a' meg-mérhetetlen szeretet: mert szereti magát véghetetlen szeretettel, mivel-hogy ő tudgya chak egyedül te-kéltetesen a' véghetetlen jót, melly az ő áliattya; szeret minden állatokat is valamellyeket alkotot. Mert így szól a'

^{* Sap. 11.} Bölch: ** Mindeneket szeretcz a' mik van-*
^{v. 25.} *nak, és semmit nem útálz azok között a' miket alkottál. mert az Isten az ő böl-*
chesége-által meg-tudgya a' jót a' go-
nosztúl választani, az az, a' fogyatko-
zást a' természettől, meg az őrdögök-
ben és a' leg-gonoszab embereken-is,
és sze-

és szereti benne a' természetet, mellyet ő alkotot, s-gyűlöli a' fogyatkozást, a' mellyet ő nem alkotot. Végre zetre olly igaz Istenben a' szeretet, hogy maga-is az Isten szeretetnek akart mondatni, a' mint szól Sz. Janos', mi-dön azt mongya: ** Az Isten szeretet. a' 1. Joh. 4. v. 8.*
 mi szeretetünk pedig az Isten szeretetivel egybe-vettetvén, keskeny dolog: mert fők vagyunk a' miket nem szere-tünk, mivel-hogy azokat nem-is tudgyuk: sokat pedig azok között sem szeretünk a' miket tudunk, mert nem könnyen választyuk-meg benne a' jót a' gonosztúl. Sok jókat-is nem jól szeretünk, és ez-okáért nem igaz szeretettel szerettyük, mert gonoszok vagyunk, és inkább szolgálunk kívánságinknak, hogy sem-mint szeretetnek: Az Isten pedig nem te-kéltetes szeretettel szerettyük, nem chak azért hogy nem anny-éra szerettyük a' menyire jó volta érdemlené, a' melly mértékre meg az Angyalok sem juthatnak, hanem azért-is, hogy kevesb-e szerettyük hogy sem-

mint tartoznánk és kevesb-e hogy sem-
mint lehetne-is, ha ébreen és szorga-
lmatosbá érte-vólnánk az imádlágért
és a' szent alamysnálkodáért. Ezta'
jószágoknak Királynéját követik a' jó-
szágoknak Urában a' kivált-képpen va-
ló felfleg, a' bévfleges adakozás, a' ke-
gyelmesség és ki-mondhatatlan nagy-
emberfleg, halhatatlan türes és szenved-
és, kegyesség, és az Atyakét sokkal fel-
lyúl-mulo édesfleg, igaz-mondás, és so-
ha meg nem fogyatkozó hivesleg, az e-
gét és földet bé-töltő irgalmasfleg, a ke-
mény és meg-kérlelhetetlen igasság.
Végezetre a' tiszta és világoskodo szent-
fleg, úgy annyéra, hogy * az ő szemei
előt meg a' chilagok sem tiszták; és a'
* *Job* 25.
6.5. *Ist.* 6.
6.3. *Seraphimok* is álmélkodva kiáltják: *
Szent, Szent, Szent, a' seregek Ura Istene.
Vay-ha te ezeket jól meg-gondolnád,
én lelkem, melly nagy felelemmel és
rettegéssel állnál te-is Isten előtt imád-
lágidban és dichiretidben! s főképpen
a' szent oltáron minémű tisztelettel,
bechülettel, és alázatossággal mutat-
nád-

nád-bé az örök Atyának a' szent An-
gyalok előtt, az ő eggyetlen-egy szülő-
fiat az eleveneknek és holtaknak üd-
vösségéért?

MASODIK

R E S Z.

DE mennyünk a' többire-is. Hofz-
szasága az Isten igazságának az ő
igaz-mondó és hivesleges-voltában mu-
tattya ki magát: * *Hiv az Ur minden ő* *Pf.* 144
6.14 *igéiben*, úgy-mond a' *Propheta*, az az, az
Úrnak igireti a' mellyek ez előtt sok száz
esztendőkkel lettenek-is a' *Prophetak*
által, soha nem léfznek, se nem voltak
hijában-valók; alhatatosak és erősek,
inkáb hogy sem-mint az ég és a' föld,
mert így mongya az Ur: * *Könnyeb az* *Luc.* 16
égnek és a' földnek el-mulni, hogy sem-mint *6.17*
a' törvényből egy pontnak el-esni. érti pe-
dig

dig az Ur a' törvényen, nem csak a parancholatoknak, hanem minden igireteknek is valóságát. mert a' miket az Urparancholt, azokat ugyan bé-is-keletleni, a' vagy érettek bűnhődni: s-a' miket ígért, azok is örökké-való állhatatossággal erősítettnek-meg, a' mint

^{*Mat. 5.} ugyan azon Ur mongya: * *Az ég és a föld el-mulnak, de az én beszédem el-nem-*

^{24. 35.} *mulnak.* és * *Isaias: A' mi Urunk ígéje örökké meg-marad.* és * *David: Bizo-*

^{*Ps. 110.} *nyosok minden parancholati: meg-erősítet-*

^{*Rom. 3.} *tek örökkön örökké.* és az Apostol: * *Az*

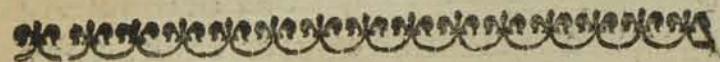
^{*4.} *Isten igaz, minden ember pedig hazug.* és,

^{*Hebr. 6.} * *Lehetetlen az Istennek hazudni.* Melly

^{*18.} mondásnak ez az oka, mivel se-meg nem chalattathatik, holot ő bölcheleg, se-meg nem chalhat, holot ő jólag, se-meg nem fogyatkozhatik, holot ő mindenhatóság. Az emberek pedig noha bölchek, noha jók, noha hatalmasok, de meg-chalattatharnak és meg-is chalhatnak; mert nem-is tudnak mindeneket, s-bé sem tellyesíthetnek mindeneket a' miket akarnak, és a' kik ak-

kor.

kor, midőn ígérek, jók, csak hamar gonoszokká lehetnek, és ígéreteket meg nem állani akarhatták. Azért én lelkem, ha eszed-vagyon, egyedül az Istenben bizzál, egyedül ő hozzáragaszkodgyál, és egyedül ő benne helyheztesd minden szorgalmatosságodat. ^{*Mich. 6.} Járy * *szorgalmasan a' te Isteneddél,* ^{*3.} s-ő is szorgalmas lesz en teróllad, el-távoztasd minden erőddel hogy meg ne banchad az ő igazságát, és az ő igazalmaflága meg-oltalmaz mindenkor téged, nem-is fogsz azon felni mit mivellyen néked az ember, vagy az ördög.

HARMADIK

R E S Z.

MAgassága pedig az Isten igazságának, a' mennyei juralomnak megadása.

adásában tette meg, a' mellyet maga az Isten mint leg-fő és igazab Biro azoknak készítet, a' kik szentül és igazán éltenek. Es elsőben nagyságát ez igazságnak minémű legyen. úgy ismérjük meg, ha az Istent mint Birót egybe-vertük az emberekkel a' kik Birák: másodszor ha a' jutalmat a' jutalommal, az az, azt a' jutalmat mellyet ad Isten, azzal a' mellyet az emberek szoktak adni. E' világi Birák, a' vagy a' Fejedelmek és Egyházi főrendek-is, a' kiknek alattok valói vagy szolgálai vannak, sok okokból nem adnak gyakrabban igaz jutalmot azoknak, a' kiknek tartoznak. Mert a' vagy-hogy nem lehet, tollók, mivel nincsen a'nyi értékek, hogy meg-érdemlet jutalmára mindennek elég-lehetne; a' vagy hogy nem tudgyák minden érdemét alattok valóinak a' vagy pedig hogy igaz bűchit nem vetik az érdemeknek, holott azok a' tisztá igaz szivtől és Urokhöz köteles hűség-től függenek: a' vagy ugyan magok az Urak hamisága és fősvénysége, vagy más gonosz indulatyok miát-is, nem akar-

akarnak szolgálok igaz fáradságáért, igaz jutalmat adni, a' vagy hogy előbb meg-halnak, hogy sem-mint béreket meg-jutalmazhatnák, vagy pedig azok múltak ki előbb e' Világból, a' kiknek tartoznak, hogy sem-mint jutalmoknak valami izic érezhetnék. De az Isten minden jó chelekedetekért minden igazaknak, nem csak igaz jutalmakat, de sőt érdemek-fölött-valókat ad; mert mit gondolhat ember kisebbet, vagy-alább-valót * egy pohár ^{Mat. 10.} hideg viznél, mellyet a' szomjuhozó ^{9.42.} nak ad? mind-az-által csak ezért a' chelekedetért-is jutalmat igért az Isten: Iaz Istentől igértetet bévséges jutalmazásról írja Sz. Lukách, hogy: * Jó és ^{Luc. 5.} ^{9.38.} szelyes, és meg-rázot, és ki-folyó mértéket adnak a' ti kebeletekbe. Nem-is kel attúl-felni, hogy ne legyen Istennek elege a' meg-fizetésre minden igazaknak, holott ő Ura mindeneknek, és csak szavával is meg-többíthet véghetetlenül mindeneket. Attúl sem kel tartani, hogy ne-talán meg-chalazik az érdemeknek

meknek számlálásában, és meg-bőchtőlésekben, holot ő leg-bőlcheb, és az ő szemei előtt mindenek nyilván. vannak, s-ő vizsgálja-meg veséjeket és szíveket az ő jó-chelekedő szolgainak, hogy meg-erche michoda elmével, mi szándékkal, minémű buzgósággal és szorgalmatossággal chelekedtenek legyen mindeneket. Abból sem lehet fenki gyanós, mint-ha szolgáichkait és fiait igaz jutalmokban meg-chalni igyekező gonosz akarát volna Istenben, holot ő igaz és hív minden ő igéiben. Meg-sem halhat pedig ő, mivel halhatatlanab mindeneknél; és mindenek ő néki élnek, s-azért felni sem kel azon, hogy a' meg-előző halál a' jutalmokban valami akadált tehesse. Maradgyon ez azért bizonyosan helybe, hogy az igaz Biro Isten, minden igaz embereknek jó chelekedeteket méltó jutalommal meg-fizeti. és ez-okon fellette bátorfágos az Istennel kereskedni a' fáradság és jutalom dolgából; veszedelmes pedig és bolondfág-is bizonyos-
dal-

dalmát emberben vetni; és munkájoknak igaz bérét attúl várni. De-ier vesűk egybe a' jutalmakat-is egyikét a' másikkal, az Istenieket az emberiekkal, a' mennyieiket a' földiekkal. Kérlek mit adhatnak az emberek azoknak a' kik egész napokon fáradoznak érettek, a' vagy álom-nélkül töltik miáttok az éczakákat, a' vagy életeket-is le-tészik harczokon érettek? Oh emberi vakfág! mit adhatnak egyebet hól-mikichin, rossz el-vetet rövid ideig-tartó marhánál? az Isten pedig nagy dolgokat, főket és örökké-valókat ad: s-még-is az emberek amazokat ugyan keresve keresik, s-ezeket meg-vetik. Arany-szájú Sz. János * hasonlittya a' fris Pa-
lotákat, Városokat és Országait e' Vi-
lágna, a' mellyeket az emberek chudálnak ama' sárból chinált házachkákhoz, a' mellyeket a' gyermekek agyagból chinálnak; a' melly házachkák és éppülletechké noha a' gyermekektől nagy munkával léfznek, de mind-azáltal a' kik nagyobbak, chak nevetik azokat:

* Hom. 24
in Matth.

azokat: és gyakran midőn vagy a' Mesterek vagy az Attyok látták őket aféle gyermeki bolondságban el-hagyván érette tanúltságokat-is, foglalatosoknak lenni, el-rontyák nekik és el-rapodgyák, s-a' mit ők nagy szorgalmatosan sokaig chinálgattak, sokkal könnyebben chakegy izem-pillantásban el-bontyák. Szintén így a' nagy fris Paloták, Tornyok, Várak, Városok és Országok az embereknek, csak fárból chinált házachkák, ha a' Mennyei, és örökké-való jókhoz hasonlítatnak, és az Angyalok a' kik az égből nézik ezeket, csak nevetik, és gyakran a' Mennyei Atyától könnyen el-is rontatnak, hogy eszünkben vegyünk melly híváságosok mindenek. Kit noha mostan kevesen vésznek eszekben, de meg-értük Itillet napján minnyájan, a' mikor osztán kevés haszna leszzen meg-értéseknek. Azt mongya Sz. Hilarus

*In com-
ment. ad
cap. 10. tya,* * hogy az Itillet napja ki-nyilatkoztat-
Marb. tenek-légyen. Denofza magyaráz-
zuk

zuk-meg jobban minémük legyenek a' Mennyei jutalmok, a' mellyeket mostan e' Világi jutalmochkákért soká meg-vetnek. Elsőben azért a' Meny-Országban sok jó leszzen, a' vagy inkább minden jók valamellyeket kívánhatni; mert minnyájan valakik abban az Országba fognak-lakni, boldogok lesznek, a' boldogság pedig minden jóknak egybe-foglalásából-való tekéletes állapot. Azért ot a' lelki jók a' bölcheség és a' jószágos-erkölchők lesznek: a' testi jók pedig a' szépség, egészség, és erő: a' külső jók a' gazdagfág, gyönyörűség, dűchőség, ezek pedig mind igen nagyok, igen fők és tekéletesek lesznek. Mert az Isten a' ki az ő hatalmasságát e' Világnak semmi-ből-való teremtetésben meg-mutatta; és bölcheséget annak igazgatásában és gond-viselésében; és ízeretetit s-jó-vóltát az emberi nemzetnek meg-váltásában, az ő Fia meg-testesülésének titka és szenvedése-által; meg-mutat-tya akkor az ő dűchőségének-is nagyságát,

ságát, és az ő bev-kezű-vóltát a' jutalmoknak, győzedelem-jeleknek, szczimereknek, és koronáknak olzogatásában azoknak, a' kik az őrdögellen győzedelemmel járnak. A' bölcheség pedig nem az Isteniségnek a' teremtet állatokban-való szemlélése és elmélkedése léfzen, hanem ugyan maga a' nyilván és színről-szinre-való látása az Isten állattyanak minden okok okának, és a' leg-első s. leg-főbb Igasfágnak, a' melly fényességes látásból, a' szentek lelke-is olly nagy fényességgel fog-tündöklenni, hogy Sz. János arról a' jövendő dűchőségéről ugyan azt ^{*1. J. 4. 3} mongya: **Hasonlók leszünk hozzá; mert meg-láttuk őtet a' mint vagyon.* Ebből a' nagy bölcheségből származni-fog a' minden jószágok királynéja, az olly buzgoszeretet, hogy izűntelen a' legnagyobb jóhoz ragaszkodván, el-nem kíván, s. el-sem válhatik tőle. S. így az egész lélek, és minden belső ereje, fő állapotban maradnak helyhez-terve. A' test világoskodni-fog mint a' Nap

a' Nap a' mint az Ur bizonyítva, midőn azt mongya: ** Akkoron az igazak fénle-* ^{* Matt. 13. 43} *nek mint a' Nap, az ő Attyok országában.* és ez léfzen az ő szépsége: egészége pedig a' halhatatlanság: ereje a' szenvedhetetlenség. Végeztére a' test melly most lelkes-test, ^{* 1. Cor. 15. 50} **akkoron lelki léfzen,* az az, olly engedelmes a' léleknek, hogy gyorsaságával meg-előzi a' szeleket, és hathatóságával által-hat a' köfalokon-is. Az ott-való gazdagság pedig, léfzen a' semmi-nélkül nem szűkölködés, és az Istenmeleggyűt s. az Istenben, a' mindennel-való birás; ^{* Matt. 24. 47} mert **minden javaira rendeli őket.* Mit ^{* Psal. 38} mongyak gyönyörűségekről, holot meg-vagyon irva: ** Meg-résbégülnek a' te házad bévfégéről, és a' te gyönyörűségeid patakából itatod őket?* michoda elme gondolhattya-meg azt minémű gyönyörűség légyen élni a' leg-nagyob jóval? látni magát a' szépséget? kóstolni magát az édesléget? bé-menni az Urnak örömében, az az, részesse-lenni abban a' gyönyörűségben, melly az

Istent boldoggá teszi! Bechületek pedig és dűchösegek a' Szenteknek emberinyelvről ki-mondhatatlan, mert az egész Világnak minden emberinek és minden Angyaloknak utolsó gyűlekezetekor, meg-fognak a' Szentek magától az Istentől dichirtetni, és mint győzedelmes vívőzek meg-koronáztatni, és a' mi minden méltóságot meghalad, maga a' *Christus* királyi székiben ültettetni mint Országának részesei. mert így olvaslunk a' Sz. János Jelenéséből:

Apoc. 3.
6. 24

* A' ki győzedelmes leszen egygütt ültetem velem az én királyi székemben, a' mint én is győzedelmet vettem, és az én Atyámnak az ő királyi székébe ültetem. Ennek a' méltóságnak felséges állapotát chudállya-vala a' *Propheta*, mikor

psal.
138.
17.

ron azt mondá: * Nékem pedig igen istelesek a' te barátid Isten, igen meg-crósódót az ő Fejedelemségek. S-hogy-ha sokaságához és illy fő állapotához tudgyuk e' jóknak az örökké-valóságot mint valami ki-mondhatatlan* jó. iz-adó szertizámot, ki foghattya-meg nagyvól-

voltát a' Mennyei boldogságnak? s-mindazáltal a' mit csak gondolatunkal-is alig fogunk-meg, ugyan birtokunkban-is leszen, ha szentül, igazán, és jozanán élvén, abban a' mi boldog hazánkban jutunk. mert bizonyára véghetetlenek lesznek a' jók, melyeket most a' *Christus* szolgálai egy szempillantásig-valo munkájokkal találunk az Istennek malasztja-által. Mit mondasz ezekhez én lelkem? inkább tetszik-e néked ama' gyermeki játékokat a' sárból-valo házachkák chinálásában üznöd, és az örökké-valo Országának birtokátul meg-fosztadnod? inkább tetszik-e mellyet csak gondolni-is iszonyú, a' barmok gyönyörűségiben gyönyörködöd néked, a' ki az Angyalokkal egygütt-hivattatol a' ki-mondhatatlan örömekre? Uram, a' te irgalmasságod el-távoztassa ezt a' te szolgádnak lelkétul. Sőt inkább * *seged-ál* tal felelmeddel az én testemet, és édessebb legyen nékem mindenkor a' méznél-is a' te törvényednek-valo engedelmes-

psal.
118.
9.
120.

fégem, hogy testemet a' vértkekkel és az ő kívánságival egygyűt meg-feszítvén, merjek vágyakozni a' te Paradichomodnak lelki és örökké-való gyönyörűségire. Adgyad Uram a' te szolgádnak követni nyomdokát a' te Christusodnak, a' ki szelid és alázatos-szívű

^{1. Pet. 2. 23.} *lévén, * midőn szidalmaztatnék nem szidalmazot, midőn szenvedne nem szenvedőt.* Adgy józanon, igazán, és szentül élnem e Világban, hogy várhasllam valami bizodalommal én-is a' bódog reménseget, és a' nagy Isten s-a' mi ld-

^{He. 2. 9. 33.} *vőzítő * JESUS Christusunk dűchőségének el-jövede.*

lév.

NEGYEDIK RESZ.

VTólso dolog elmélkedésünkre a' maz igazság, mellyet Isten a' pokolnak

kolnak mélységében szolgáltat a' bűnösöknek büntetésében: mellyet ha figyelmetesen és valóba chelekeszünk, meg-értünk bizonyára igaznak lenni a' mit az Apostol tanít a' Sidokhoz írt levelébe: ** Rettenetes az élő Isten kezeiben* ^{Heb. 10. 31.} *esni.* Mert (hogy azt a' rendet kövessük, mellyet a' Szentek jutalmát megfizető igazságban tartottunk) meg-fog az igaz Bíró Isten minden bűnöket büntetni, csak a' leg-kisebbeket-is, a' minémük a' hívolkodó szók, mivel így olvassuk az Evangeliomban: ** Minden hívolkodo ígérül, mellyet szólnak az emberek, számot adnak az ítélet napján.* Az emberek pedig fok bűnöket nem büntetnek meg, mert a' vagy hogy nem birnak a' gonosz-révőkkel, a' vagy el-szalasztyák őket, a' vagy nem tudgyák vértkeket, vagy pedig elegendő bizossággal reájok nem bizonyíthatyák, a' vagy ugyan nem-is akarják meg büntetni ajándékért, kedvért, s-rekintetért, a' vagy azért hogy magok-is hasonló gonoszok. De az Isten mindenható, és

ez-okáért az ő hatalma ellen senki nem
ál. Ugyan ő mindenűt vagyon, és az
ért el-sem retezhetik senki előtte.

* Psa. * *Hová mennek, úgy-mond David, a'
138. 6. 7. te lelked előtt? és háová fűssák a' te bűnede-
lőt? ha fel-menendek az égbe, te ott vagy:
ha alá-szállok pokolba, jelen vagy. Eő-
bölch-is, és tud mindeneket, még az
el-reitetteket és a' mellyek a' szívnek
belső részeiben titkon vannak-is: bi-
zonyságok-nélkül sem szűkölködik
hogya' vétkeket meg-bizonyicha, ho-
lot az emberek lelki-isméreti ő nálla,
ezer bizonyság-helyet vagyon. Vége-
zetre, semmi ajándékok és tekintetek-
is az Isten igazságát le-nem köthetik,
holot ő nem szűkölködik a' mi javaink-
nélkül. Maradgyon azért ez ebben,
hogya' nincsen semmi véték se nagy, se ki-
chin, se súlyos, se könnyű, melly Isten-
nek a' bűnöket büntető és meg-bosz-
szoló igazságát el-kerülhesse külömbé,
hanem ha annak-előtte meg-tisztítat-
tanak a' penitenczia-tartás-által. mert
mentül béveb most az irgalmasság a'
meg-*

meg-bochátásban, annyiival keménb
lésszen ez élet után az igazság a' meg-
büntetésben. Erről a' mostani időről
mongya Isaias: * *Kellemetes időben meg-
halgattalak téged, és a' meg-sabadításnak
napján meg-segétettelek téged. Mellyet
az Apostol magyarázván utolsó leve-
lében a' Corinthusiakhoz: * Imé most
vagyon, úgy-mond, a' kellemetes idő, imé
most az üdvösségnek napja. Ez élet után
következő időről kiáltja pedig Sopho-
nias: * *Haragnak napja az a' nap, haboru-
sagnak és sorongatásnak napja, nyomorúsá-
goknak és nyavalyáknak napja, sötétségnek
és homályosságnak napja, ködnek és forgó-
sságnak napja, trombitának és harsogásnak
napja. Nem csak imigy-amúgy büntet-
tetnek pedig meg minden bűnök, ha-
nem szörnyű kínokkal büntettettek, a'
mellyek oly nagyok lésszenek, hogy
most senki nem tudna csak vélekedni-
is felőlök: mert valaminthogy szem-
nem látta, fül nem hallotta, sem em-
bernek szive gondolattyába nem tűnt
a' miket az Isten készítet az ötör szere-
zőknek:**

őöknek : szintén így viszont soha szem nem látta , fül nem hallotta , embernek szíve meg nem gondolta , a' miket készített Isten az ötöt gyűlölőknek. Mert a' bűnösöknek nyavalyájok pokolban fők és nagy, és tisztá, az az, semmi vigasztalásokkal elegyítet nem leszzen, és a' mi nekik véghetetlen-képpen öregbiti kinnyokat, örökké-való leszzen. Mondám hogy fők leszzen, mert a' léleknek mindenik részének, és a' testnek mindenik érzékenységének különkinzói leszzenek. Fontold-meg a' fő Birosentencziájának ígért, mellyek az

* Matth. 23. 41. *Evangeliumba vannak: * Menyetek el töllem átkozottak az örök tűzre. Menyetek el, úgy mond, az az, távozzatok el a' bődögök társaságától, meg-fosztartván örökké az Isten színeinek látásától, a' melly leg-nagyob bődöglág, sőt ugyan mi-volta a' bődöglágnak és utolsó czélotok a' mellyre teremtetek-volt. Átkozottak, az az, ne reményetek ezután semminémű áldást, mert meg-fosztartok a' malasztanak minden*

cleve-

elevenitőségétül és az üdvösségnek minden reménységétül. Nem származik ez-után ti reátok a' bölchelegnek vize, sem a' jó-sugallásoknak harmattya; nem világoskodik többé a' mennyei világosságnak sugárja; nem leszzen természet bennetek a' penitencia-tartó malasztanak, sem a' szeretnek virágjának, se a' jó chelekedeteknek gyümölcsének. Nem látogat-meg titeket etül-fogvaít mind örökké a' magasságból fel-támadó. S-nem csak a' lelki jók-nélkül, hanem a' testiek-nélkül is el-leszzenek; és nem csak az örökké-valók-nélkül, hanem az ideig-valók-nélkül is : nem leszzen semmi gazdaglárok, semmi gyönyörűségek, semmi vigasztalástok, hanem hasonlók leszzenek ama' süge-fához, * mellyet én meg-** Matth. 21. 6. 19* átkozván, ki-száradá leg-ottan mind-tővéstül. A' tűzben, az az, az égő és meg-olthatatlan kemenczének tűzében, melly nem eggyik tagotokat, hanem egyszer-s mind el-togja minden részeiteket, és szörnyű fájdalmakkal kinoz-

kinozza. örökké, az az, olly tűzben a' mellyet nem szűkleg fával táplálni hogy szüntelen égjen, hanem a' mindenható Istennek fűvásátul gerjedez, hogy a' mi-képpen a' vétek ti-benne-tek soha el-nem töröltetik, így a' bűntetés is soha el-ne végezödgyék. Azért igen méltán és igazán kiált-fel *Isaías* *Propheta* mondván: * *Ki lakhatik köz-zü-
letetek az emésztő tűzzel? ki lakhatik köz-zü-
letek az örök hévűségekkel?* mintha azt mondaná, senki azt békével el-nem szenvedheti, hanem nagy tűrhetetlennül és nagy haraggal, s-kétségben-eséssel kel szenvedniek akarattyok ellen-is. Es hozzá-érfi: * *az ő férgek meg-nem hal, és az ő tűzök meg-nem óltatik.* melly igéket nem egyszer hoz Urunk elő * *Sz Márknál.* Mert adatik nékik a' lelki-isméretnek, és e' mostani idejek cízekben-jutásának ferge, a' mellyben ha akarták-vólna az Istentelenek, kevés munkával el-kerülhették-vólna azokat a' kinokat, és az örökké-való örömrő juthattanak-vólna. Es hogy azt
ne vél-

ne véllye valaki, hogy ot a' kárhozot-taknak a' fel-s-alá sctalásból, és helynek változtatásából valami könnyebbségek leszén, halljad mit mond maga az Ur:

* *Meg-kötöz vén kezeit és lábait vesszék ő-tet a' külső setétségre: ot léssen sírás és fogak
chikorgatása.* Azért azok a' nyavalyások, az örökké-való kötéllel meg-kötözöt kézzel lábbal fognak mindenkor azon-egy helyen fekünni, meg-fosztatván a' Napnak, Holdnak: és chillagoknak fenyétül, és gyuladozván a' tűznek gerjedezésitül, sírván és bánkodván, és dühösségek s-kétségben-esések-miat fogokat chikorgatván. Nem chak szörnyű kinokat fognak pedig szenvedni pokolban, a' kik abban a' rettenetes helyben taszitatnak, hanem annak felette mindeneknek iszonyú szűkségét-is, és nagy szégyennel s-piron-sággal tellyes gyalázatot és kislebbséget. Mert el-vesztik egy szem-pillantásban minden frís Palotájokat, jóságokat, mezejeket, szőlejeket, barmokat, ruhájokat, aranyokat, ezüstöket, drága kőve-

* *Isa. 33.*
v. 14.

* *cap. 66.*
v. 24.

* *Mar. 9.*
v. 43. 45.
47.

* *Mat. 22. 6. 13.*

köveket, és olly nagy szűkségre jutnak, hogy ama' frissen lakozó gazdaggal csak egy chep vizet kívánnak és kérnek, s meg-nem halgattatnak. Továbba ama' kevély és dűchőséges férfiak, a' kik most csak egy ellenek-való szót-is el-nem szenvedhetvén, a' méltóságot mindennél fellyeb-való dolognak tartják: abban az emberi nemzetnek és minden Angyaloknak gyűlekezében, mellynél nagyob soha nem volt, s-nem-is léfzen; ki-nyilatkoztatni és mindeneknek meg-mutattatni fogják látni minden-néműi bűnöket, még a' mellyeket sötétben chelekedtek, vagy szívőknek belső részeiben el-reitettenek-volt-is, akar-melly rút-undokok lettenek-légyen-is, arúltatók, tolvaylások, vér-ellen való parázna-ságok és szentiség-törések, mert a' mint az Apostol mongya első levelében a'

*1. Cor. 4
v. 5. Corinthusiakhoz: * Mikoron el-jő az Úr meg-ítelni e' Világot, meg-világosítja a' sötétség titkait, és meg-nyilatkoztatja a' szívök tanáchi: és akkor léfzen

fzen kinek.kinek dichireti az Istentül; s-kétség-nélkül gyalázattya-léfzen minden Istentelennek és hamisnak-is az Istentül. Olly nagy szégyen.vallások és gyalázattok léfzen pedig az Istenteleneknek azon az Itilő helyen, hogy Sz. Basilius a' harmincz-harmadik Soltárnak magyarázattyában azt meri mondani, hogy az nekik minden kinoknál nehezeb léfzen, főképpen a' kép-mutatóknak, a' kevélyeknek, és a' tisztesség-kivánóknak, a' kiknek e' Világon a' méltóság volt Istennek, a' vagy inkább bálványok. De ha mind ezeknek a' mellyeket mondánk a' mennyei és földi jóknak el-vesztésérül: és a' nagy keserves kinokról, gyalázatokról, és pironságokról, még-is valaha végek lenne, a' vagy bár.chak valami vigasztalással és meg-enyhődéssel elegyitenének-is-meg, a' mint e' Világi nyomorúságok hogy elegyefek; még-is valami-módon tűrhetőknak vélhernők: de mivel bizonyos minden kétség-nélkül, hogy a' miképpen a' Szenteknek boldog-

doglágok minden nyomorúságoknak
elegyítése-nélkül örökké tart ; szintén
úgy a' kárhozottaknak boldogtalan-
ságok-is minden vigasztalás-nélkül ö-
rökké fog-tartani. Bezzeg vakok és
bolondok tehát azok , a' kik minden-
erejekkel abban nem fáradoznak, hogy
akar-minemű nyomorúságok , vesze-
delmek , gyalázatok , sőt ugyan a' ha-
lál által is^{2. Cor. 4} , melyeket az Apostol
^{6. 17.} szem-pillantásig-valóknak , és kön-
nyeknek mond , Meny-Országba
és annak dűchőségébe
jussanak.

Ö T Ö D I K

R E S Z.

Hogy-ha pedig chudállyá valaki,
miért szerzet-légyen a' kegyelmes
Isten ilyen szörnyű és hosszú kino-
kat

kat az emberek bűneinek , a' mellyek
hamarúsággal el-múlnak , és nem-istet-
czenek szintén olly súlyosoknak : hal-
lya-meg az Sz. Agoston az Isten Vá-
rasáról írt könyvében : * Valaki , úgy<sup>* Lib. 14.
cap. 15.</sup> mond , efféle kárhozatot vagy fölöt-
téb-valónak , vagy hamisnak véli , az
bizonyára nem tudgya-meg fontolni,
melly nagy gonoszság let-légyen or
bűnt tenni , a' hol olly könnyű-volt,
nem vétkezni. és aláb : Ki magyaráz-
hattya-meg eléggé , melly nagy gonof-
ság légyen nem engedni könnyű dolog-
ban ilyen nagy hatalom parancholat-
tyának , és ilyen nagy kinokkal ret-
tenőnek ? szól Sz. Agoston az első
embernek vétkeiről , de ugyan azont
mondhatni minden egyéb bűnökről-
is ; mert ha igaz és nem hamis mérté-
ket vészünk-elő , fel-talállyuk hogy
minden halálos bűn három fő okból
igen súlyos. Első , mert rettenetes
dolog ha a' teremtet-állat nem enged
az ő teremtetőjének , holot véghetetlen
nagy kőz vagyon a' teremtetőnek mál-
tosága,

tosága, és a' teremtet-állatnak alá-va-
 losága között, s-a' teremtet-állat ter-
 mészete-szerént szolgál; a' teremtető pe-
 dig természet-szerént Ur: s-valamije
 vagyon a' teremtet-állatnak, mind a'
 teremtetőnek tartozik véle, a' teremtető
 pedig semmivel nem tartozik a' terem-
 tet-állatnak. Továbbba ha szintén ne-
 hezek volnának-is a' teremtetőnek pa-
 rancholati, még-is engedni kellene a'
 teremtet-állatnak: * de az ő paran-
 cholati nem nehezek, s-igája édesnek,
 terhe könnyűnek mondatik magától üd-
 vőzítőnkül. melly nagy és ki-mond-
 hatatlan véreke azért a' földnek fergech-
 keitől, nem engedni teremtetőjöknek
 illy könnyű dologban? annak-felette ha
 az Isten az örök halálnak büntetésével
 nem fenyegette-vólna a' vérekező em-
 bereket, talám mentseget találhatot-
 vólna bűneinek az ember; de holot
 illy gyakran, és illy nyilván a' Prophe-
 ták és Apostolok-által, örökké-való
 kinnal fenyegette-meg az Isten, ki
 mentheti-meg vakmerőségeket a' bű-
 nösök

nösöknek? Végezetre, ha a' kárho-
 zottak véreke nem vólna örökké-való,
 chudálhatnók miért lenne a' bűnnek
 büntetése örökké-való. De holot a'
 kárhozottak meg-áltkodások örök-
 ké-való, mit chudálljuk ha a' bünte-
 rések-is örökké-való? S-ez a' gonosz-
 ban meg-áltkodot akarát, melly a'
 kárhozottaknak az ördögökkel kö-
 zönfeges léfzen: ez mondám a' go-
 nosz, és Istenül a' leg-nagyob jóitól
 el-fordult akarát, melly ő benne
 állandó, és ki-mozdúlhatatlan-kép-
 pen meg-marad, chelekeszi, hogy
 a' szent emberek inkább iszonyodgya-
 nak a' halálos bűntől, mint a' po-
 kolnak tűzétől. mert halljad mit ír
 egy Angliai Edimerus nevű író Sz.
 Anselmus felől második könyvében,
 az ő életéről: Lelkem isméréstivel bi-
 zonyitom, úgy-mond, nem hazu-
 dok, hogy gyakorta hallottuk tőle
 (Anselmustól) nagy bizonyára val-
 lani, hogy ha egy felől a' bűnnek i-

H h

szó

szonyuságát, más felől a' pokolnak
kinnyait testi szemeivel látta; és kén-
telen eggyikében kellene bé-merülni,
a' poklot választaná inkább mint a' bűnt.
Másként talám némelyeknek nem ke-
vesb.e. chudas-dolgot szokot-volt
mondani, hogy tudni-illik inkább a'
karna ő tisztán a' bűntől és ártatlan-
núl pokolba lenni hogy-sem mint a'
bűnnek rúttságával meg-ferteztervén,
meny-országot birni. Hogy-ha ezeket
mondotta az a' Szent, éstartotta is,
mivel meg-világosítván Istentől,
meg-ismérte hogy nagyob a' bűnnek
gonoszlága a' pokol kinnyánál; men-
rül inkább az Isten, a' ki fenekig ál-
tal-láttya a' bűnnek gonoszlágát, és
rút undokságát, igazán-fogja-illen-
dőnek itilni a' bűnhöz azt a' bűnte-
tést, melyet ő öröktől-fogva el-ren-
delt. Azért, én lelkem, meg ne cha-
latkozzál, se meg ne chalattassál, sem
pedig hasonlone légy azokhoz, a' kik

* Tit. 1. * vallyák hogy ismerik az Istent; cheleke-
detek.

decekel pedig tagadgyák, mert sokaknak
vagyon hitek, de csak hatalmokban,
a' vagy birtok-képpen, mint a' hively-
ben a' bé-tétet fegyver, mert ha che-
lekedet-képpen hinnének, és hívén,
valóságosan meg-gondolnák igaz-mő-
dönak, és igaznak lenni az Istent, és
hogy minden-bizonnyal nagy, és vég-
hetetlen, és minden vigasztalás-nél-
kül-való büntetések készitet a' bűnő-
sőknek: lehetetlen volna, hogy azo-
kat chelekednék, a' miket cheleked-
nek; és innak, a' mint Sz. Job köny-
vébe* mondatik, mint a' vizet a' ha-
mislágot, az az, olly könnyen, olly
bátrán, olly vig-kedvel, olly fok és
olly nagy bűnöket chelekednének,
mintha ugyan jutalommal és nem bűn-
tetéssel tartoznának nékiek érettek: te,
mondám, hid-el erős-képpen, és el-hi-
vén meg-gondold gyakran, hogy most
az Isten* irgalmaslagnak Attya, és kész
minden igaz penitencia-tartóknak
bűnöket irgalmasan meg-bochátani:
de

* Job 18.
v. 16.

* 2 Cor. 1.
v. 3.

de ugyan azon Isten. , ez élet után
psal. 93. * boszszu-állatok Istene léfzen. , és a-
9.1. zokkal a' büntetésekkel fogja-büntetni
 a' bűnösöket a' mellyeket készitet és az
 ő *Prophetái* s *Apostoli* által prédikáltat-
 ni , s az utánnok-valóknak emlekeze-
 tire meg-irattatni parancholt. Mert
 így léfzen hogy az el-szenyedhetetlen-
 kinoknak felelmetül , és a' nagy jutal-
 maknak reménységétül , mint valami
 két-szárnyaktól fel-emeltetvén. , e' je-
 len valóéletek-is veszedelmin bátor-
 ságosan által-mégy és jutcz az örök
 életre , és nyugalomra ,

A M E N.

V É G E.

M U T A T O J A E

Könyv-vechkeben Foglaltator

Garádichoknak.

- I. GARADICH. Az Emberrül-való
elmélkedésből, a' ki, kissébbik
Világ pag. 1
- II. A' nagyobbik Világrül-való
elmélkedésből pag. 32
- III. A' Föld kerekfégérül-való
elmélkedésből pag. 63
- IV. A' Vizekrül-való elmélke-
désből pag. 88
- V. A' Levegő-Egrül-való elmél-
kedésből pag. 120
- VI. A' Tűzrül-való elmélkedés-
ből pag. 143
- VII. A' Naprül, Holdrül és Chil-
lagokrül-való elmélkedésből

pag. 178

VIII. Az

- VIII. Az okos Lélekről-való elmélkedésből *pag. 209*
- IX. Az Angyalokról-való elmélkedésből *pag. 240*
- X. Az Isten állattyarúl-való elmélkedésből *pag. 270*
- XI. Az Isten hatalmárúl-való elmélkedésből *pag. 307*
- XII. Az Istennek elmélkedés szerént-való Bölchesége meg-gondolásából *pag. 333*
- XIII. Az Istennek munkálkodó Bölcheségéről-való elmélkedésből *pag. 355*
- XIV. Az Istennek Irgalmaffágárúl-való elmélked. *pag. 404*
- XV. Az Istennek Igasságárúl-való elmélkedésből *pag. 434*

A' NYOMTATÁSBAN
eset Fogytatkozásokrúl.

MAid-ugyan nem lehet kevés fogytatkozás-
nélkül a' nyomtatás. En töllem pedig meß-
se lévén, nem vólt lehetséges egy-egy árkußt töb-
ber egyßernél meg-jobbitani vagy emendálni, s'
abban ha vétkei talált a' Kőnyv-nyomtato tenni,
úgy maradot. A' kegyes Olvasotekinchen ide a' hól
vétkei arányoz; ezek leg-inkáb a' menyire essem-
ben vehettem.

Az elől-járo levélben fol. 1. Igñével, olvasd ígéjével.
Ibid. fol. 5. ted a' sélire végén ezeket: 2 Cor. 12. v. 4.

A' Derék Kőnyvben.

Pag. 3. v. penult; az az ég: olvasd; az ég.

Pag. 4. v. 1. nem teremtenek: olvasd; nem terem-
tettenek.

Pag. 5. v. 17. ujerhatnak: olvasd; újhatnak.

Pag. 25. v. 3. szerete: olvasd; szeret.

Pag. 28. v. 14. mehök: olvasd; mezök.

Pag. 32. v. 3. A' nagyobbik világtól való: olvasd;

A' Nagyobbik Világról-való,

Pag. 48 v. 21. Agostol: olvasd; Apostol.

Pag. 77. v. 2. vulna: olvasd; vólna.

Pag. 77. v. 22. véled: olvasd; veled.

Pag. 85.

pag. 85. v. 8. másod bolondfágán: olvasd; másod
bolondfágán.

pag. 89. v. 7. Teremptő: olvasd; Teremtő.

pag. 96. v. 10. ísik-is, még: olvasd; ísik, ismég.

pag. 107. v. ult. meg-utál: olvasd; meg-utály.

pag. 149. v. ult. szenvedheter: olvasd; szenvedheter.

pag. 212. v. 1. következik: olvasd; következik.

ibid: v. 6. ki-ért: olvasd; kiért.

pag. 225. v. 21. hatalmának: olvasd; hara-
mának.

pag. 228. v. 8. Jószágos: olvasd; Jószágos.

pag. 234. v. 1. formál: olvasd; formál.

pag. 247. v. 1. állatok: olvasd; állatok.

pag. 292. v. 6. rettenetes: olvasd; rettenetes.

pag. 299. v. 22. tartván: olvasd; tartani.

pag. 302. v. 22. hogy: olvasd; hogy.

pag. 340. v. 12. Angyanekegyházat: olvasd; A-
nyanekegyházat.

pag. 358. v. 14. Approbakra: olvasd; approbakra.

pag. 360. v. 11. Jószágos erkölcs: olvasd; jószágos

pag. 369. v. 18. jószágos erkölcsöknek: olvasd; jó-
szágos erkölcsöknek.

pag. 371. v. 1. jószágos chelek: olvasd; jószágos.

pag. 375. v. 5. magvok-sakat: olvasd; magvok-
sakat.

pag. 377. v. penult. Miad: olvasd; Mind.

pag. 391. v. 10. eggyenlénd: olvasd; eggyenként.

pag. 438. v. 2. Ninc az Istennek: olvasd; Ninc
az Istenben.

pag. 451. v. 18. bevsegerül: olvasd; bevsegerül.

pag. 452.

pag. 452. v. 3. Nyelvrül: olvasd; nyelvrül.

pag. 453. v. 15. foftadnod: olvasd; foftadnod.

pag. 470. v. 12. életek-is: olvasd; életek-is.

Egyéb approlekosb fogyatkozásokat, a ke-
gyes Olvasó a-hol talál, kérem jobbi-
cha-meg magától.

The first of these is the
 second of these is the
 third of these is the

The fourth of these is the
 fifth of these is the
 sixth of these is the

The seventh of these is the
 eighth of these is the
 ninth of these is the

R	O	T	A
O	P	E	R
T	E	N	E
S	A	T	O

The tenth of these is the
 eleventh of these is the
 twelfth of these is the

The thirteenth of these is the
 fourteenth of these is the
 fifteenth of these is the